Основна музичка школа
"Петар Коњовић"
Београд

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

БЕОГРАД, ЈУН 2023.

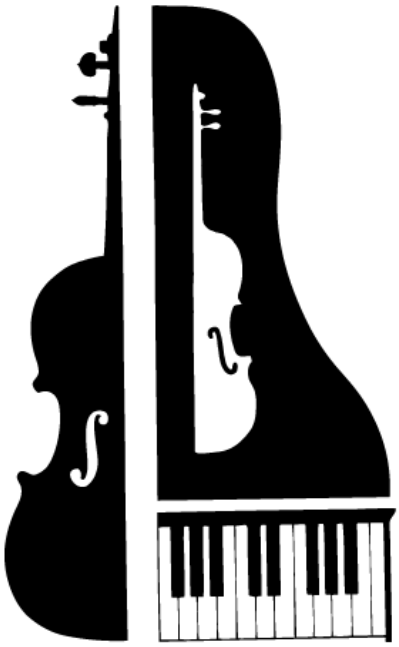

Назив школе: Музичка школа "Петар Коњовић"

Адреса: Грчића Миленка 71, Београд

Телефон: 011/2851-059

Факс: 011/2851-059

Општина: Вождовац

Матични број школе: 07075189

Електронска адреса: mladivirtuoz@gmail.com, ms.konjovic@gmail.com

Интернет презентација: www.konjovic.info

ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА ШКОЛЕ:

Школа врши наставу на четири локације.

Матична школа	- Вождовац, Грчића Миленка 71
Издвојено одељење	- Вождовац, ОШ „Карађорђе“
Издвојено одељење	- Сопот, ОШ „Јелица Миловановић“
Издвојено одељење	- Сурчин, ОШ „22. Октобар“

Назив и врста ШП:

Школски програм за основно музичко образовање и васпитање

Трајање ШП:

Школски програм ће се примењивати од школске 2023. године.

Сврха ШП:

Остваривање развојног плана и укупног образовно-васпитног рада у Школи, као и основа за планирање и реализацију рада наставника и стручних сарадника. Школски програм оногућава орјентацију ученика и родитеља, односно старатеља у избору програма, праћење квалитета образовно-васпитног процеса и његових резултата, као и процену индивидуалног рада и напредовања ученика.

Циљеви и задаци ШП

1. Конкретизација и прилагођавање наставног плана и програма условима и ресурсима школе
2. Планирање и реализација ШП и његова усмереност на процесе и исходе учења
3. Информисање ученика, родитеља и локалне заједнице о образовним садржајима

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

У нашој школи се у оквиру шестогодишњег основног музичког образовања и васпитања изучавају следећи инструменти: виолина, виола, виолончело, гитара, харфа, клавир, хармоника, удараљке, флаута, обоа, кларинет, хорна; четворогодишњег: контрабас и соло певање.

Поред наставе инструмента, односно певања, изучавају се: солфеђо, теорија музике, оркестар, хор, камерна музика и упоредни клавир

НАСТАВНИ ПЛАН
ЗА ОСНОВНО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ

(приказ циклуса образовања, наставних предмета,
фонда часова по предметима и разредима)

ШЕСТОГОДИШЊЕ ШКОЛОВАЊЕ

НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Први циклус			Други циклус		
	I разред	II разред	III разред	IV разред	V разред	VI разред

	Фонд часова											
	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	Нед.	год.
Инструмент	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	66
Солфеђо	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	66
Теорија музике	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	33
Оркестар, хор, камерна музика	-	-	-	-	-	-	2	70	2	70	2	66
СВЕГА	4	140	4	140	4	140	6	210	6	210	7	231

ЧЕТВОРОГОДИШЊЕ ШКОЛОВАЊЕ - контрабас

НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Први циклус				Други циклус			
	I разред		II разред		III разред		IV разред	
	Фонд часова							
	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	Нед.	год.
Инструмент, соло певање	2	70	2	70	2	70	2	66
Солфеђо	2	70	2	70	2	70	2	66
Теорија музике	-	-	-	-	-	-	1	33
Оркестар, хор, кам. музика	-	-	-	-	2	70	2	66
СВЕГА	4	140	4	140	6	210	7	231

ЧЕТВОРОГОДИШЊЕ ШКОЛОВАЊЕ – соло певање

НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Први циклус				Други циклус			
	I разред		II разред		III разред		IV разред	
	Фонд часова							
	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	Нед.	год.
Инструмент, соло певање	2	70	2	70	2	70	2	66

Солфеђо	**2**	**70**	**2**	**70**	**2**	**70**	**2**	**66**
Теорија музике	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**1**	**33**
Клавир као споредни предмет	**1**	**35**	**1**	**35**	**1**	**35**	**1**	**33**
СВЕГА	**4**	**140**	**4**	**140**	**6**	**175**	**7**	**198**

ПРИПРЕМНИ РАЗРЕД

НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Фонд часова	
	недељно	годишње
ОПШТИ	2	70

НАСТАВНИ ОДСЕЦИ

Обавезни:

Одсек за класичну музику;

Обавезни садржаји у оквиру Обавезног предмета

У оквиру шестогодишњег основног музичког образовања и васпитања изучавају се следећи инструменти: виолина, виола, виолончело, гитара, харфа, клавир, хармоника, флаута, обоа, кларинет, фагот, хорна, труба, тромбон, и удараљке.

У оквиру четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања изучавају се следећи инструменти: контрабас и соло певање.

Поред наставе инструмента, односно певања, на Одсеку за класичну музику изучавају се: солфеђо, теорија музике, оркестар, хор, камерна музика и упоредни клавир.

(прописани и објављени у Сл.гласнику)

Слободни садржаји у оквиру обавезног предмета

Садржаји које реализују према одлуци Стручних већа и/или индивидуалној процени наставника у складу са интересовањима деце.

Факултативни део и њихови садржаји

Према ресурсима школе, интересовањима ученика и потребама локалне заједнице.

Организовање активности ограниченог временског трајања који нису наставни предмет и не оцењују се.

Културна и јавна делатност основне музичке школе

- организовање школских и ваншколских ученичких јавних наступа и концерата (солисти, ансамбли, оркестри и хорови);
- организовање концерата наставника школе;
- организовање концерата гостујућих музичких уметника;
- активности везане за организовање учешћа ученика на домаћим и међународним музичким такмичењима (за солисте, камерне ансамбле, оркестре и хорове); смотрама, фестивалима и сличним манифестацијама, као и за самостално организовање оваквих манифестација;
- организовање разних врста прослава, меморијала, размена, гостовања и сличних манифестација;
- организовање мајсторских курсева истакнутих музичких педагога и извођача;
- организовање предавања, семинара, трибина, саветовања и сличних скупова, везаних за музичку педагошко- извођачку проблематику;
- организовање ученичких екскурзија;
- организовање медијских промоција разне врсте;
- успостављање разних облика сарадње са домаћим и иностраним образовним и културним институцијама.

Трајање извођења програма

Одсек за класичну музику - шестогодишње образовање и васпитање.
Одсек за класичну музику - четворогодишње образовање и васпитање.

ОРГАНИЗАЦИЈА НАСТАВЕ

а) Настава главног предмета- инструмента, односно соло певања:

Током шестогодишњег (у I, II и III разреду), четворогодишњег (у I и II разреду) основног музичког образовања и васпитања, час траје 30 минута, а у свим осталим разредима 45 минута.

Настава главног предмета и упоредног клавира је индивидуална у свим разредима.

Час упоредног клавира у I, II, III и IV разреду траје 45 минута.

б) Настава солфеђа и теорије музике

Настава солфеђа и теорије музике одвија се у групама од 7 до 12 ученика. Часови солфеђа и теорије музике трају по 45 минута.

в) Настава оркестра, хора и камерне музике

Настава оркестра је обавезна за ученике IV, V и VI разреда виолине, виоле, виолончела, хармонике, флауте, обое, кларинета, фагота, хорне, трубе, тромбона, тубе и удараљки, као и за ученике III и IV разреда контрабаса.

Ученици инструменталисти који не свирају у оркестру обавезни су да похађају наставу хора или камерне музике.

Уколико школа има могућности, може за ученике IV, V и VI разреда гитаре, и флауте да организује наставу оркестара гитара и флаута.

Школа може да организује наставу камерне музике за ученике IV, V и VI разреда шестогодишњег, као и за ученике III и IV разреда четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања. Камерни ансамбли се формирају према интересовањима ученика и предвиђају се годишњим школским програмом.

Часови оркестра, хора и камерне музике трају по 45 минута. За потребе јавне и културне делатности могуће је повећати фонд часова из ових предмета.

г) Клавирска сарадња – корепетиција

Часове корепетиције имају ученици гудачких инструмената, дувачких инструмената, удараљки и соло певања.

За ученике прва три разреда гудачких инструмената и флауте и прва два разреда осталих дувачких инструмената, контрабаса и удараљки, настава корепетиције је 15 минута недељно по ученику.

За ученике IV, V и VI разреда гудачких инструмената, флауте, осталих дувачких инструмената и удараљки и III и IV разреда контрабаса, настава корепетиције је 30 минута недељно по ученику.

Ученици II разреда 45 минута недељно по ученику.

Клавирски сарадник – корепетитор држи ученику наставу у присуству његовог наставника главног предмета.

Основни облици извођења програма

Редовна настава:

Индивидуална настава: главни предмет-инструмент, соло певање и клавир као упоредни предмет.

Групна настава: Настава солфеђа и теорије музике, хор, оркестар и камерна музика. Групе за солфеђо имају највише 7 до 12 ученика, оркестар од 12 до 30 ученика, а хор до 50 ученика.

Додатна настава: За ученике који се истичу својим талентом, знањем и напредовањем. Организовање додатне наставе предлажу стручна већа предмета.

Допунска настава: За ученике који у учењу имају тешкоће због којих не постижу задовољавајући успех. Организовање додатне наставе предлажу стручна већа предмета.

ИСПИТИ

У основној музичкој школи полажу се следећи испити:

1. **пријемни**
2. **годишњи**
3. **разредни**
4. **поправни**

Пријемни испит полаже се пре уписа у први разред, у јунском или августовском року. На пријемном испиту проверава се слух, ритам, музичка меморија и психо-физички предуслови за похађање наставе. Ученици који су завршили припремни разред полажу пријемни испит.

Годишњи испит из главног предмета полажу ученици трећег, четвртог, петог и шестог разреда шестогодишње школе, другог, трећег и четвртог разреда четворогодишње школе.

Годишњи испит из солфеђа полажу ученици трећег и шестог разреда шестогодишње школе, другог и четвртог разреда четворогодишње школе.

Годишњи испит из теорије музике полажу ученици шестог разреда шестогодишње школе, четвртог разреда четворогодишње школе.

Годишњи испит из упоредног клавира полажу ученици другог и четвртог разреда четворогодишње школе.

Ученици који убрзано напредују полажу годишњи испит у три испитна рока. У јануарском, јунском и септембарском року.

Ученици који на годишњем испиту у четвртом и петом разреду добију негативну оцену из главног предмета понављају разред. Ученици који на годишњем испиту добију негативну оцену из неког од осталих предмета полажу поправни испит, у августовском року.

Ученици разреда у којима нема годишњег испита оцењују се годишњом оценом. Годишњи испит полажу и ванредни ученици из свих предмета у свим разредима.

Разредни испит полажу ученици који, у току школске године, нису похађали више од трећине укупног броја часова, а утврди се да нису савладали садржај наставног програма за ту годину. Ученици такође полажу разредни испит из предмета из којег није одржано више од трећине часова утврђених наставним планом. Ученици који добију негативну оцену на разредном испиту полажу поправни испит, у августовском року, а ученици завршног разреда у јунском и августавском року. Ученици који не положе разредни испит понављају разред.

Поправни испит полажу ученици са недовољном оценом из предмета из којег се не полаже годишњи испит и ученици са недовољном оценом на годишњем испиту из теорије, солфеђа и упоредног клавира.

Ученици са недовољном оценом на годишњем испиту из главног предмета не могу да полажу поправни испит. Ученик који има до две недовољне закључене оцене полаже попревни испит у августовском року.

ЦИЉ НАСТАВЕ У ОСНОВНОЈ МУЗИЧКОЈ ШКОЛИ

Оспособљавање ученика за наставак школовања у средњој музичкој школи, а истовремено и за самостално, аматерско бављење музиком, на нивоу основног школског знања и искуства.

ЗАДАЦИ НАСТАВЕ У ОСНОВНОЈ МУЗИЧКОЈ ШКОЛИ

- Интензиван и континуиран рад на развоју ученикових музичких способности – спољашњег (контролног) и унутрашњег (менталног) слуха, осећаја за ритам, музичке меморије и музичке фантазије.
- Упознавање ученика са грађом, акустичким својствима и изражајним могућностима одабраног инструмента (ученика који су одабрали певање – са својствима људског гласовног апарата).
- Овладавање основном техником свирања на одабраном инструменту (за ученике певања – вокалном техником).
- Постизање разумевања значења и важности универзалних музичких изражајних средстава (темпа, ритма, метра, динамике, агогике, артикулације, акцентуације и инструментације).
- Основно музичко описмењавање (постизање вештине течног читања и писања нота у разним кључевима, брзог препознавања и разумевања најважнијих темповских, карактерних, метричких, динамичких, акцентних, агогичких и артикулационих ознака у нотном тексту и континуиран рад на развоју вештине спретног свирања или певања Prima vista).
- Усвајање основних знања из области музичке теорије и историје.
- Оспособљавање за самостално учење и вежбање.
- Стицање искуства јавног наступања – самосталног и у ансамблу.
- Изградња навике редовног слушања уметнички вредне музике.
- Развијање и профилирање естетских музичких критеријума.
- Развијање афирмативних етичких ставова у односу наопште људске вредности, националну и светску културну баштину, значај музичке уметности у светској култури, професију музичара и важност његове улоге у друштву.

ОДСЕК ЗА КЛАСИЧНУ МУЗИКУ

ШЕСТОГОДИШЊЕ МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ

НАСТАВНИ ПРОГРАМ
ГУДАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ
(виолина, виола, виолончело)

ЦИЉ

Оспособљавање ученика за наставак школовања на гудачком одсеку средње музичке школе, а истовремено и за аматерско бављење свирањем на гудачким инструментима, на нивоу основношколског знања и искуства.

ЗАДАЦИ

- Формирање психомоторних извођачких релација код ученика у којима водећу улогу треба да има асоцијативни доживљај звучне материје (унутрашњи слух). Развој ученика зависи од професионалног школовања музичког слуха који мора да води и организује извођачке покрете по принципу 'од представе ка њеној реализацији', односно 'од доживљаја звука према покрету'.
- Савлађивање основних елемената музичке писмености.
- Овладавање основном техником свирања у складу са индивидуалним, анатомским, психо-физичким и уметничким могућностима ученика.
- Развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења.
- Развијање стваралачко-извођачких способности ученика.
- Усмеравање ученика за самостално бављење инструментом (формирање радних навика).
- Активно учешће у музичком животу своје средине.
- Разликовање карактера композиције.
- Препознавање врсте темпа.
- Препознавање динамичке разлике.
- Усвајање основних елемената технике леве и десне руке.
- Извођење композиција квалитетним тоном интонативно тачно, ритмички тачно.
- Препознавање разлике у стиловима.
- Оспособљавање да музичком извођењу задате композиције ученик примењује идеје, машту, креативност у складу са својим музичким, емоционалним и интеле-ктуалним способностима.
- Извођење програма у целини, напамет.
- Самостално увежбавање задате композиције.
- Самостално читање непознатог нотног текста.
- Учествовање ученика у раду оркестра, камерних састава и осталих облика групног музицирања.

ГУДАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ:

ЦИЉ

Оспособљавање ученика за наставак школовања на гудачком одсеку средње музичке школе, а истовремено и за аматерско бављење свирањем на гудачким инструментима, на нивоу основношколског знања и искуства.

ЗАДАЦИ

- Формирање психомоторних извођачких релација код ученика у којима водећу улогу треба да има асоцијативни доживљај звучне материје (унутрашњи слух). Развој ученика зависи од професионалног школовања музичког слуха који мора да води и организује извођачке покрете по принципу 'од представе ка њеној реализацији', односно 'од доживљаја звука према покрету'.
- Савлађивање основних елемената музичке писмености.
- Овладавање основном техником свирања у складу са индивидуалним, анатомским, психо-физичким и уметничким могућностима ученика.
- Развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења.
- Развијање стваралачко-извођачких способности ученика.
- Усмеравање ученика за самостално бављење инструментом (формирање радних навика).
- Активно учешће у музичком животу своје средине.
- Разликовање карактера композиције.
- Препознавање врсте темпа.
- Препознавање динамичке разлике.
- Усвајање основних елемената технике леве и десне руке.
- Извођење композиција квалитетним тоном интонативно тачно, ритмички тачно.
- Препознавање разлике у стиловима.
- Оспособљавање да музичком извођењу задате композиције ученик примењује идеје, машту, креативност у складу са својим музичким, емоционалним и интеле-ктуалним способностима.
- Извођење програма у целини, напамет.
- Самостално увежбавање задате композиције.
- Самостално читање непознатог нотног текста.
- Учествовање ученика у раду оркестра, камерних састава и осталих облика групног музицирања.

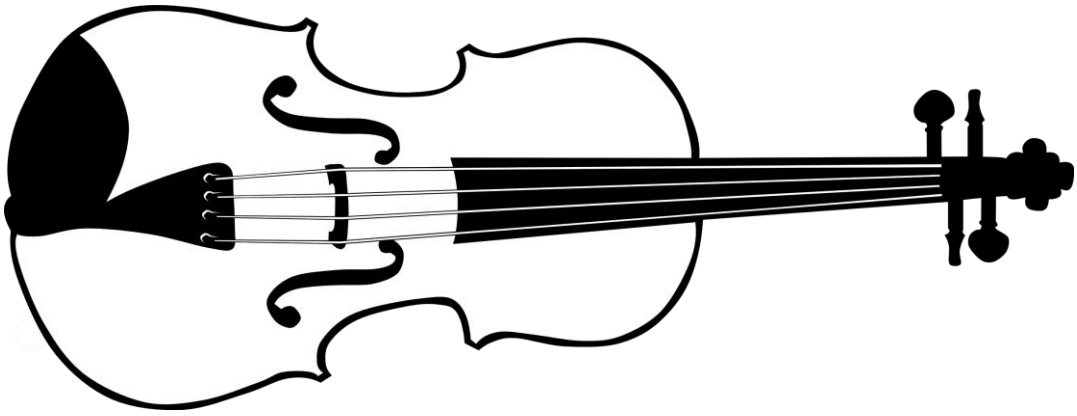

ВИОЛИНА

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

V разред
2 часа недељно, 70 часова годишње

- Континуирани рад на развоју музичке фантазије.

- Интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика).

- Континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања композиција из задатог годишњег репертоара.

- Стално усвајање нових знања из области музичке теорије (повезано са композицијама које ученик изучава у току године).

- Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања.

СМОТРЕ
на крају првог полугодишта (етида, композиција по избору)
март (лествица, етида)

- смотре су комисијске са најмање три члана
- оцењивање: усмени и писмени (нумерички) коментар чланова комисије
- програм се изводи напамет

ГОДИШЊИ ИСПИТ
На крају школске године
(лествица, две етиде, став из концерта или варијације)

- испит је комисијски са најмање три члана
- оцењивање је нумеричко

- програм се изводи напамет

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- две двооктавне дурске и молске лествице са разлагањима са променом позиција по Грегоријану;

- осам етида различите проблематике;

- два комада различитог карактера;
- једна велика форма: став из концерта или варијације.

ИНТЕРНИ ЧАСОВИ
Два интерна часа у школској години (програм по избору)

ЈАВНИ ЧАСОВИ
Новембар, децембар, март, април, мај

ТАКМИЧЕЊА
Школско такмичење, "Млади виртуоз", Такмичење у Убу, Такмичење Меморијал „ Душан Протић", Републичко такмичење, Такмичење Стрингфест у Сремској Митровици, Такмичење у Нишу, Фестивал музичких и балетских школа, Такмичење „Петар Коњовић", Ревија талената Велико Градиште, Такмичење „Охридски бисери", остала такмичења у земљи и иностранству.

ПРЕСЛУШАВАЊА
по потреби пред такмичење или концерт

КОНЦЕРТИ
Концерти поводом дана школе, концерти гудачког одсека, други концерти по потреби заједнице (сарадња са другим школама, концерти по потреби школе, општине и града)

КАМЕРНА
Сарадња са другим одсецима

ШКОЛЕ
- Гарлицки, Родионов и Фортунатов: Избор етида, III свеска
- Волфарт: 60 етида оп. 45
- Кајзер: 36 етида оп. 20, II свеска
- Мазас: Етиде оп. 36, I свеска
- Донт: Етиде оп. 37 – избор
- Грегоријан: Скале

КОМАДИ

- Фортунатов: Млади виолиниста, II свеска
- Гарлицки, Родионов и Фортунатов: Хрестоматија II
- Хрестоматија IV и V разред

ВЕЛИКЕ ФОРМЕ

- А. Вивалди: Концерт Де-дур, I став
- А. Вивалди: Концерт Ге-дур, I став
- А. Вивалди: Концерт а-мол, I став
- О. Ридинг: Концерт Де-дур, оп. 25
- О. Ридинг: Концерт Ге-дур, оп. 24
- Комаровски: Концерт А-дур
- Данкла: Варијације
- Бакланова: Варијације
- А. Комаровски: Варијације

VI разред

2 часа недељно, 70 часова годишње

- Наставак рада на техници свесног меморисања.
- Оспособљавање ученика за самостално развијање музичке фантазије.
- Интензиван рад на даљем усавршавању ефикасности извођачког апарата.
- Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања.
- Континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања композиција из задатог годишњег репертоара.

СМОТРЕ

на крају првог полугодишта (етида, композиција по избору)
март (лествица, етида)

- смотре су комисијске са најмање три члана
- оцењивање: усмени и писмени (нумерички) коментар чланова комисије
- програм се изводи напамет

ГОДИШЊИ ИСПИТ

На крају школске године
(лествица, две етиде, комад, став из концерта или варијације)

- испит је комисијски са најмање три члана
- оцењивање је нумеричко
- програм се изводи напамет

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- две трооктавне дурске и молске лествице са разлагањима по Грегоријану;
- шест етида различите проблематике;
- два комада различитог карактера;
- две велике форме: став из концерта и два става из барокне сонате.

ИНТЕРНИ ЧАСОВИ
Два интерна часа у школској години (програм по избору)

ЈАВНИ ЧАСОВИ
Новембар, децембар, март, април, мај

ТАКМИЧЕЊА
Школско такмичење, "Млади виртуоз", Такмичење у Убу, Такмичење Меморијал „Душан Протић", Републичко такмичење, Такмичење Стрингфест у Сремској Митровици, Такмичење у Нишу, Фестивал музичких и балетских школа, Такмичење „Петар Коњовић", Ревија талената Велико Градиште, Такмичење „Охридски бисери", остала такмичења у земљи и иностранству.

ПРЕСЛУШАВАЊА
по потреби пред такмичење или концерт

КОНЦЕРТИ
Концерти поводом дана школе, концерти гудачког одсека,
други концерти по потреби заједнице (сарадња са другим школама, концерти по потреби школе, општине и града)

КАМЕРНА
Сарадња са другим одсецима

ШКОЛА
- Кајзер: 36 етида за виолину оп. 20, III свеска
- Мазас: Етиде оп. 36, I свеска
- Гарлицки, Родионов и Фортунатов: Избор етида, III свеска
- Кројцер и Јамполски: Етиде (почетне етиде)

КОМАДИ
- Г. Ф. Телеман: Сарабанда и Гавота
- Л. Бокерини: Менует
- Ј. Х. Фиоко: Allegro
- А. Корели: Allegro Де-дур
- Н. Рубинштајн: Преслица

- Хрестоматија за V и VI разред
- Млади виолиниста III свеска
- Данкла: Варијације

ВЕЛИКЕ ФОРМЕ

- Г. Ф. Телеман: Сонатине Ге-дур, Е-дур, Еф-дур
- А. Корели: Сонате А-дур, е-мол
- З. Фибих: Сонатина де-мол
- А. Вивалди: Концерт а-мол, II и III став
- Ј. С: Бах: Концерт а-мол, I став
- Ј. Б. Аколај: Концерт а-мол
- Г. Б. Виоти: Концерт оп. 23, Ге-дур, I став

ПРЕПОРУЧЕНА ЛИТЕРАТУРА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС

Препоручена литература није обавезујућа нити је исцрпна и предлаже се као подсетник у којем се могу пронаћи упоришта за самосталну креацију у свакодневној школској пракси и као подстицај за даљи развој професионалних идеја и поступака.

- Н. Бакланова: Први часови, Москва, 1977.
- Денеш, Регер и Немет: Виолина А Бе Це, Будимпешта, 1997.
- Д. Марковић: Нека увек буде песма, почетна школа за виолину, Београд 1975.
- Д. Марковић: Нека увек буде песма, 2. део Београд, 1975.
- Д. Марковић: Коло око света, 3. део, Београд, 1982.
- К. Родионов: Почетна школа за виолину, Москва, 1972.
- Лањи и Денеш: Школа за виолину, I и II део, Будимпешта, 1997.
- Фортунатов: Млади виолиниста, I и II део, Ростов, 1997.
- С. М. Шаљман: Постаћу виолиниста, Лењинград, 1984.
- М. Гарлицкиј: Корак по корак, Москва, 1985.
- В. Јакубовскаја: На врх поступно, Сент-Петерсбург, 1974.
- Станко, Старјук: Први кораци младог виолинисте, Кијев, 1984.
- Љ. Степановић: Виолинска почетница
- Стеценка и Тугович: Виолина, I разред, Кијев, 1980.
- В. Стеценка: Прве мелодије, Кијев, 1960.
- К. И. Тахтациев: Виолина 1, Кијев, 1991.
- Пархоменко и Зељдис: Виолина, Кијев, 1974.
- А. Григоријан: Почетна школа свирања на виолини, Москва, 1991.
- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: Хрестоматија, I и II део, Москва, 1963.
- Д. Марковић: Мали комади за виолину и клавир, I и II део, Београд, 1977.

- М. Ивановић: Од класике до модерне, I и II део, Београд, 1972.

- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: Избор етида за виолину за ученике I-III разреда

- Волфарт: 60 етида за виолину, оп. 45, Београд, 1975.

- Кајзер: Етиде за виолину оп. 20, Београд, 1975.

- Сузуки: Школа за виолину, Токио, 1978.

- П. Николић: Кончертино бр. 1, Ге-дур

- С. Мах: Лаки кончертино

- О. Ридинг: Кончертино ха-мол, Ге-дур

- А. Комаровски: Кончертино Ге-дур

- Г. Ф. Хендл: Варијације А-дур

- А. Вивалди: Концерт Ге-дур, I став

- Ф. Кихлер: Концерт Ге-дур, I став

- Н. Бакланова: Кончертино, де-мол

ПРЕПОРУЧЕНА ЛИТЕРАТУРА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС

Препоручена литература није обавезујућа нити је исцрпна и предлаже се као подсетник у којем се могу пронаћи упоришта за самосталну креацију у свакодневној школској пракси и као подстицај за даљи развој професионалних идеја и поступака.

- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: *Избор етида за виолину за ученике III - V разреда*

- Грегоријан Скале, Москва 1973.

- Донт: Етиде оп. 37

- Кројцер: 42 етиде Москва, 1973.

- Мазас Етиде оп. 36 св. 1,2

- Шрадек: Вежбе св. 1

- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: *Хрестоматија, за 3, 4, 5, 6 разред, Москва, 1963.*

- Сузуки: Школа за виолину 4-8св., Токио, 1978.

- Фортунатов: Млади виолиниста, II, III део, Ростов, 1997.

- Бакланова: Варијације Г дур

- Ш. Данкла: Варијације 1 (на тему Пачинија)

  Варијације 3 (на тему Белинија)

  Варијације 5 (на тему Вејгља)

  Варијације 6 (на тему Меркадантеа)

  Концертни соло

- А. Корели: Соната е мол
  Соната де мол
  Соната А дур
- Мартину: Сонатина
- Ж. Аколај: Концерт а мол
- А. Вивалди: Концерт а мол
  Концерт е мол
  Концерт Ге дур
  Концерт ге мол
- Ф. Зајц: Концерт 1
- А. Комаровски: Варијације на руску тему
  Концерт 2
  Концерт 1
- Ј. С. Бах: Концерт а мол
- Ш. Берио: Балетске сцене
  Концерт а мол
- В. Стојанов: Кончертино
- П. Христосков: Кончертино
- В. Марковић: Збирка најзаступљенијих виолинских концерата

ВИОЛОНЧЕЛО

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

V разред
2 часа недељно, 70 часова годишње

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ
- Континуирани рад на развоју музичке фантазије.
- Интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика).
- Континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања композиција из задатог годишњег репертоара.
- Стално усвајање нових знања из области музичке теорије (повезано са композицијама које ученик изучава у току године).
- Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања.

ВЕЖБЕ
- Скале, трозвуци, потези, разложене терце у обиму до три октаве.
- Косман трилер вежбе.
- Терце, сексте у обиму две октаве.
- Штаркер: Вежбе за леву руку.
- Шевчик: 40 варијација за десну руку.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- шест етида различитог карактера;
- два комада уз пратњу клавира;
- кончертино или концерт, соната или сонатина, варијације.

СМОТРЕ

на крају првог полугодишта (етида, композиција по избору)
април (лествица, етида)

- смотре су комисијске са најмање три члана
- оцењивање: усмени и писмени (нумерички) коментар чланова комисије

ГОДИШЊИ ИСПИТ

На крају школске године
(лествица, две етиде, комад, барокна соната 2 става, став из концерта или варијације)

- испит је комисијски са најмање три члана
- оцењивање је нумеричко

ИНТЕРНИ ЧАСОВИ

Два интерна часа у школској години (програм по избору)

ЈАВНИ ЧАСОВИ

Новембар, децембар, март, април, мај

ТАКМИЧЕЊА

Школско такмичење, "Млади виртуоз", Уб, Сремска Митровица, Фестивал музичких и балетских школа, Републичко такмичење, Лазаревац, друга међународна такмичења

ПРЕСЛУШАВАЊА

по потреби пред такмичење

КОНЦЕРТИ

Концерти поводом дана школе
други концерти по потреби заједнице (сарадња са другим школама, концерти по потреби школе, општине и града)

КАМЕРНА

Сарадња са другим одсецима

ЛИТЕРАТУРА

- Симић: V свеска
- Ф. Антал: V свеска
- И. Мардеровски: Избор етида

- Доцауер: 113 етида
- Мерк: Хрестоматија, етиде
- С. Ли: Мелодијске етиде
- Кончертина, концерти: Бревал: Еф-дур или А-дур: Бодио: Це-дур; Зокарини: Де-дур или А- дур; Вивалди: а-мол.
- Сонате: Вивалди: е-мол или а-мол; Марчело: Еф-дур или е-мол; Ромберг: Бе-дур; Јордан: Варијације а-мол.

VI разред

2 часа недељно, 70 часова годишње

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

– Наставак рада на техници свесног меморисања.
– Оспособљавнаје ученика за самостално развијање музичке фантазије.
– Интензиван рад на даљем усавршавању ефикасности извођачког апарата.
– Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања.
– Континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања композиција из задатог годишњег репертоара.

ВЕЖБЕ

- Скале, трозвуци, потези, разложене терце у обиму до три октаве.
- Косман: трилер вежбе, двогласи.
- Фејар: Вежбе за палац позицију, бр. 24, 25 и 26.
- Терце, сексте у обиму три октаве.
- Штаркер: Вежбе за леву руку.
- Шевчик: 40 варијација за десну руку.
- Р. Мац: Основи палчаника

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- шест етида различитог карактера;
- два комада уз пратњу клавира различитог карактера;
- Кончертино или концерт, соната или сонатина, варијације;
- Бах: I свита за соло виолончело (3 става, Менует I и II, Куранта, Жига).

СМОТРЕ

на крају првог полугодишта (етида, композиција по избору)
април (лествица, етида)

- смотре су комисијске са најмање три члана
- оцењивање: усмени и писмени (нумерички) коментар чланова комисије

ГОДИШЊИ ИСПИТ
На крају школске године
(лествица, етида, бах – један став, комад, 2 става из барокне сонате, став из концерта или варијације)

- испит је комисијски са најмање три члана
- оцењивање је нумеричко

ИНТЕРНИ ЧАСОВИ
Два интерна часа у школској години (програм по избору)

ЈАВНИ ЧАСОВИ
Новембар, децембар, март, април, мај

ТАКМИЧЕЊА
Школско такмичење, "Млади виртуоз", Уб, Сремска Митровица, Фестивал музичких и балетских школа, Републичко такмичење, Лазаревац, друга међународна такмичења

ПРЕСЛУШАВАЊА
по потреби пред такмичење

КОНЦЕРТИ
Концерти поводом дана школе, други концерти по потреби заједнице (сарадња са другим школама, концерти по потреби школе, општине и града)

КАМЕРНА
Сарадња са другим одсецима

ЛИТЕРАТУРА
- Симић: VI свеска
- Ф. Антал: VI свеска
- И. Мардеровски: Избор етида
- Доцауер: 113 етида
- Мерк: Хрестоматија, етиде
- С. Ли: Мелодијске етиде
- Грицмахер: I свеска етида
- Франшом: 12 етида
- Бах: Соло свита, бр. 1 Ге-дур
- Кончертина, концерти: Бревал: Де-дур или Ге-дур; Бодио: Це-дур; Зокарини: де-мол; Вивалди: Де-дур; Кленгел: Це-дур, Ге-дур или а-мол; Штамиц: Це-дур; Нелк: Де-дур, - Голтерман: Ге-дур.

- Сонате: Вивалди: Еф-дур или Де-дур; Марчело: Ге-дур; Самартини: Ге-дур; Дипор: Ге-дур; Ванхал: Варијације Це-дур.

ПРЕПОРУЧЕНА ЛИТЕРАТУРА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС

Препоручена литература није обавезујућа, нити је исцрпна и предлаже се као подсетник у којем се могу пронаћи упоришта за самосталну креацију у свакодневној школској пракси и као подстицај за даљи развој професионалних идеја и поступака.

- Л. Мардеровски: Часови свирања на виолончелу, Москва 1970.
- Фриш Антал: Школа за виолончело I, II, III Будимпешта, 1971.
- Сапожњиков: Школа за виолончело, Москва, 1965.
- Габор Гардијан: Школа за виолинчело, Будимпешта, 1993.
- А. Пејтшик: Виолончело А Бе Це, Будимпешта, 1996.
- Сузуки: Школа за виолончело, Токио, 1978.
- М. Симић: Избор етида I, II, III Београд, 1967.
- Себастијан Ли: 40 етида, оп. 70, Москва, 1966.
- Хрестоматија за виолончело I, II, III
- А. Пејтшик: Музика за виолончело, I, II, III Будимпешта, 1994.
- Р. Мац: Прве године виолончела, Загреб, 1970.
- Р. Мац: За младе руке (54 кратке етиде), Загреб, 1972.
- Н. Бакланова: Методске вежбе за промену позиција
- Р. Мац: Млади челист, Загреб, 1978.

НАЧИН ИЗВОЂЕЊА НАСТАВЕ ГУДАЧКИХ ИНСТРУМЕНАТА

(виолина, виолончело)

Образовање и васпитавање ученика музике је изразито захтеван и одговоран посао.

Подразумева се да онај који се њиме бави, поред одговарајућег професионалног знања и искуства треба да, свакако, поседује још и доста широк увид у основне принципе и законитости развојне психологије.

Будући да је, нарочито у оквирима индивидуалне наставе, наставни процес снажно обележен феноменом трансфера, наставник, у функцији "трећег родитеља", представља важну идентификациону фигуру, у пресудној мери одговорну за музичку, а знатним делом и личну судбину свог ученика. Оваква одговорност обавезује наставника на основно упознавање учениковог породичног окружења (пре свега, интензитета и карактера родитељске подршке учениковом музичком школовању и нивоа њихових очекивања), једнако као и услова у којима ученик живи (нарочито квалитета инструмента на којем вежба или могућности набавке инструмента, уколико га ученик не поседује). Опскрбљен подацима ове врсте, наставник ће бити у стању да прецизније процени ученикову личност, посебно његову музичку мотивацију и његове развојне капацитете те да, на основу такве процене, креира наставно-

васпитни третман, којим ће ученика довести до оптималног остварења његовог индивидуалног потенцијала.

Није потребно наглашавати у којој мери наставников став према ученику ваља да буде обележен наклоношћу, топлином, саосећањем, разумевањем, подршком, охрабрењем и поштовањем. Пошто је примарна наставникова улога да негује учениковe таленат, то неизбежно ограничава његов критицизам на веома уско подручје крајње неопходности – једино у којем се он може сматрати конструктив-ним.

Од наставника се очекује да се редовно, савесно припрема за часове и пажљиво прати и планира развој сваког свог појединог ученика. Ова припрема обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања композиција са учениковог репертоара (аналитичким просвиравањем или, евентуално, припремањем за извођење на подијуму), преко упоређивања различитих издања и допуњавања одабраних редакција, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку.

Претпоставка је да ће добар наставник увек имати на уму комплексност и свеобухватност процеса музичке наставе и да ове њене важне стране никад неће запостављати ради пуког усавршавања искључиво занатске компоненте учениковог свирања. То значи да ће се он, током читавог периода учениковог рада на одабраном делу, трудити да му пренесе,не само своје знање о прстореду, техничким поступцима и извођачким изражајним средствима неопходним за примерено извођење дела, него и одређен број суштински важних имформација о аутору дела, историјској епохи којој припада и специфичним особинама самог дела (облику у којем је написано, мелодијским, ритмичким, хармонским и контрапунктским појединостима које га карактеришу, емотивној, поетској, психолошкој или филозофској позадини његове уметничке представе и његовој естетској вредности). Квалитет првог и неколицине наредних часова (педагошка пракса ово потврђује) најчешће пресудно утиче на даљи развој учениковог интересовања за музику. Наставнику се, из тог разлога, препоручује да посвети повишену пажњу овој проблематици, изналажењем и практичном применом најподстицајнијих и најинспиративнијих могућих наставних метода.

Препоручују се велика умереност и опрез у организовању ученикових такмичарских активности. Обазрив наставник неће допустити да ученикова мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, једнако као што неће упасти у опасну замку вредновања резултата сопственог рада бројем награда и признања које његови ученици освајају.

Равноправан третман свих ученика у класи наставник не сме, ни на какав начин и ни под каквим условима, да доведе у питање. Било какав дискриминаторски став у односу на степен музичке обдарености или неко друго учениково индивидуално својство сматра се педагошки и морално недопустивим.

Савестан наставник ће, разуме се, обазривим, интроспективно-аналитичким приступом проблематици индивидуалног наставног процеса пажљиво штитити ученика од развојно погубног пројектовања сопствених амбиција.

Једна од најважнијих потврда његове исправне педагошке позиције биће упоран рад на сопственом усавршавању – повременим учењем нових дела, стицањем додатних увида у област гудачке литературе, честим одласцима на концерте, праћењем актуелних збивања у светској дискографији, јавним наступањем, периодичним обнављањем теоријског знања, читањем методолошке, педагошке и психолошке литературе, сталним допуњавањем личног образовања и проширивањем свог културног и духовног хоризонта.

ГИТАРА

ЦИЉ

-Оспособљавање ученика за наставак школовања на одсеку за гитару средње музичке школе, аистовремено и за аматерско бављење свирањем на гитари, на нивоу основношколског знања иискуства.

ЗАДАЦИ

- Успостављање међусобног поверења између наставника и ученика.
- Формирање унутрашњих слуховних музичких представа и усвајање основних елемената музичке писмености.
- Упознавање са грађом инструмента и појмовима (глава гитаре, механизам за штимање, чивије, врат, прагови, поља, жице, тело гитаре, резонантна кутија, отвор, розета, коњић и кобилица)
- Овладавање основном техником свирања у складу са индивидуалним, анатомским, психо-физичким и уметничким могућностима ученика.
- Развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења.
- Усмеравање ученика за самостално бављење инструментом (формирање радних навика).
- Оспособљавање ученика за наставак школовања.
- Развијање музичке писмености.
- Развијање навике слушања уметнички вредне музике
- Овладавање основним акордима и њихова примена кроз позиције на инструменту.

- Овладавање специфичним ознакама везаним за инструмент.
-Свирање лествица закључно са деветом позицијом користећи основне технике, као и основнепрстореде (i m, a m i, p i).
- Извођење комбинација арпеђа (p i m a, p a m i...).
- Коришћење великог и малог бареа.
- Коришћење једноструког и вишеструког легата.
- Изводење свих украса (од предудара, двоструког предудара, мордента... до трилера).
- Развијање способности уочавања хармонских промена у току свирања.
- Рад на вибрато техници, тремоло техници, разним врстама ефеката (тамбора, пицикато...)
- Рад на оспособљавању и постизању што бржег читања с листа
- Препознавање: мотива, фразе, реченице, дводелне и троделне песме, варијација, сонатног облика.

ОПШТИ ПЛАН

- Коришћење литературе по плану и програму, уз могућност додатних проширења по избору наставника, а у складу са програмом
- Обезбеђивање што већег броја наступа ученицима у школи (интерни часови, јавни часови и остали концерти у организацији школе), а и ван ње (у сарадњи са другим школама, локалном заједницом, хуманитарним акцијамаи сл.)
- Сарадња са диригентом школе, наставницима са других одсека, као и других школа у циљу побољшања квалитета рада
- Одржавање смотри и испита уз задат или слободан програм
- Стручно усавршавање наставника у школи иван ње, као и држање стручних предавања, огледних часова и сл.
- Извођење ученика на домаћа и међународна такмичења
- Припрема ученика за наставак школовања
- Преглед дневника и обилазак наставе
- Организација камерне наставе и оркестра
- Реализација васитно-образованог рада на крају другог полугодишта
- Сређивање школске документације и подела књижица

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

V разред

2 часа недељно, 70 часова годишње

- Даљи рад на употпуњавању стеченог знања.
- Рад на легатима за леву руку.
- Рад на промени позиције и скоковима за леву руку.
- Даљи рад на украсима – двоструки предудар, мордент, пратрилер.
- Рад на артикулацији и детаљна контрола трајања тонова.
- Вежбе за баре и вежбе за истезање.
- Даљи рад на читању с листа у једноставнијим примерима.
- Проширивање репертоара ренесансним, барокним или модерним композицијама уз упознавањекарактеристика стила.

ЛИТЕРАТУРА

- Ј. Јовичић: Школе за гитару
- Ј. Јовичић: Избор лаких етида за гитару
- В. Андре: Збирка композиција за гитару
- С. Прек: Почетница за гитару и Школа за гитару, I део
- Д. Димитријевић: Збирка композиција за гитару
- С. Булатовић: Збирка композиција за гитару
- Ј. Јирмал: Лествице и техника за гитару
- Х. Сагрерас: Школе за гитару
- АБРСМ: Скале и арпеђа I и II
- АБРСМ: Збирка композиција I и II
- Д. Богдановић: Шест дечијих комада
- М. Ђулијани: 120 арпеђа, оп. 1
- Ф. Сор: Етиде, оп. 31/I и II
- Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- Две лествице кроз три октаве;
- Четири етиде;
- Три комада.

СМОТРЕ

- У току првог полугодишта (једна задата композиција или композиција по слободном избору)
- У току другог полугодишта (једна задата композиција или композиција по слободном избору)

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Лествица са каденцом и интервалима.
2. Етида.
3. Два комада – један полифони.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- Минимум четири јавна наступа током школке године
- Преслушавања за такмичења, такмичења
- Јавни часови одсека, интерни часови класа, јавни часови одељења, концерти поводомДана школе, јавни часови школе

ТАКМИЧЕЊА

Школско такмичење
Гитарско такмичење "ВАрт", Ваљево
Отворено школско такмичење МЕМОРИЈАЛ „ДУШАН ПРОТИЋ"
У музичкој школи „Ватрослав Лисински"
Војвођански фестивал класичне гитаре у Новом Саду
Музичко такмичење "Др Јован Јовичић"
Међународни фестивал гитаре Гитар Арт – Београд
Републичко такмичење музичких и балетских школа
Интернационални фестивал гитаре Лесковац
Међународно такмичење у Мурској Соботи (Словенија)
Међународни "Наисус Гитар Фестивал" у Нишу
Интернационалнио такмичење за гитару Ана Амалиа (Вајмар, Немачка),
Интернационални фестивал гитаре у Сегедину
Фестивал музичких школа Србије
Такмичење "Млади виртуоз" у Београду
Међународни фестивал класичне гитаре у Зрењанину
Фестивал у Музичкој школи "Петар Стојановић", Уб
Међународни фестивал класичне гитаре ГитарФест Бања Лука
Сарајево интернационални гитарски фестивал
Међународни фестивал гитаре „Крас"
Међународна летња школа класичне гитаре у Новом Саду – Летња школа класичне гитаре
Међународни фестивал класичне музике „Гитар Арт Самер Фест" у Херцег Новом
Смотра талената, Сремски Карловци
Смотра талената, Велико Градиште
Фантаст, Нови Бечеј

НАПОМЕНЕ
Смотре, контролни и годишњи испит и обавезни јавни наступи (током године) подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања. Ученици ће бити нумерички оцењивани на основу мишљења комисије. Ученици на обавезним јавним наступима програм ће свирати напамет, једнако као на свим осталим јавним наступима, смотрама, контролним и годишњим испитима.

VI разред
2 часа недељно, 70 часова годишње

- Даљи рад на комплетном музичком усавршавању који подразумева захтеве у темпу, квалитетутона, динамици, боји, агогици, односно у целокупном музичком изразу.
- Рад на тремоло техници.
- Усавршавање украса – трилер.
- Рад на октавним флажолетима и на разним врстама ефеката (тамбора, пициката, ефекат добоша идр.).
- Рад на штимовању инструмента.

ЛИТЕРАТУРА
- Ј. Јовичић: Школе за гитару
- Ј. Јовичић: Избор лаких етида за гитару
- В. Андре: Збирка композиција за гитару
- С. Прек: Почетница за гитару и Школа за гитару, I део
- Д. Димитријевић: Збирка композиција за гитару
- С. Булатовић: Збирка композиција за гитару
- Ј. Јирмал: Лествице и техника за гитару
- Х. Сагрерас: Школе за гитару
- АБРСМ: Скале и арпеђа I и II
- АБРСМ: Збирка композиција I и II
- Д. Богдановић: Шест дечијих комада
- М. Ђулијани: 120 арпеђа, оп. 1
- Ф. Сор: Етиде, оп. 31/I и II
- Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА
- Две лествице кроз три октаве;
- Две етиде;
- Два комада.

СМОТРЕ
- У току првог полугодишта (једна задата композиција или композиција по слободном избору)

- У току другог полугодишта (једна задата композиција или композиција по слободном избору)

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна трооктавна лествица.
2. Једна етида.
3. Циклично дело, први став сонате или један став свите.
4. Један комад.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- Минимум четири јавна наступа током школке године
- Преслушавања за такмичења, такмичења
- Јавни часови одсека, интерни часови класа, јавни часови одељења, концерти поводомДана школе, јавни часови школе

ТАКМИЧЕЊА

Школско такмичење
Гитарско такмичење "ВАрт", Ваљево
Отворено школско такмичење МЕМОРИЈАЛ „ДУШАН ПРОТИЋ"
У музичкој школи „Ватрослав Лисински"
Војвођански фестивал класичне гитаре у Новом Саду
Музичко такмичење "Др Јован Јовичић"
Међународни фестивал гитаре Гитар Арт – Београд
Републичко такмичење музичких и балетских школа
Интернационални фестивал гитаре Лесковац
Међународно такмичење у Мурској Соботи (Словенија)
Међународни "Наисус Гитар Фестивал" у Нишу
Интернационалнио такмичење за гитару Ана Амалиа (Вајмар, Немачка),
Интернационални фестивал гитаре у Сегедину
Фестивал музичких школа Србије
Такмичење "Млади виртуоз" у Београду
Међународни фестивал класичне гитаре у Зрењанину
Фестивал у Музичкој школи "Петар Стојановић", Уб
Међународни фестивал класичне гитаре ГитарФест Бања Лука
Сарајево интернационални гитарски фестивал
Међународни фестивал гитаре „Крас"
Међународна летња школа класичне гитаре у Новом Саду – Летња школа класичне гитаре
Међународни фестивал класичне музике „Гитар Арт Самер Фест" у Херцег Новом
Смотра талената, Сремски Карловци
Смотра талената, Велико Градиште
Фантаст, Нови Бечеј

НАПОМЕНЕ

Смотре, контролни и годишњи испит и обавезни јавни наступи (током године) подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања. Ученици ће бити нумерички оцењивани на основу мишљења комисије. Ученици на обавезним јавним наступима програм ће свирати напамет, једнако као на свим осталим јавним наступима, смотрама, контролним и годишњим испитима.

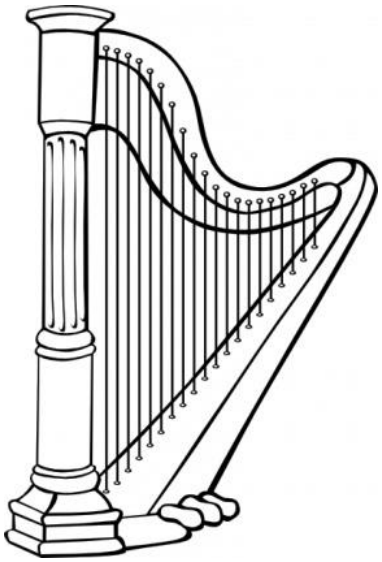

ХАРФА

ЦИЉ

-Оспособљавање ученика за наставак школовања на одсеку за харфу средње музичке школе, аистовремено и за аматерско бављење свирањем на харфи, на нивоу основношколског знања иискуства.

ЗАДАЦИ

- Успостављање међусобног поверења између наставника и ученика.
- Формирање унутрашњих слуховних музичких представа и усвајање основних елемената музичке писмености.
- Упознавање са грађом инструмента и појмовима
- Овладавање основном техником свирања у складу са индивидуалним, анатомским, психо-физичким и уметничким могућностима ученика.
- Развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења.
- Усмеравање ученика за самостално бављење инструментом (формирање радних навика).
- Оспособљавање ученика за наставак школовања.
- Развијање музичке писмености.
- Развијање навике слушања уметнички вредне музике

_Овладавање специфицним ефектима вezаним sa харфу: глисандо,етуфе,флажолет

- Овладавање специфичним ознакама везаним за инструмент.

-Свирање лествица кроs две октаве са једним предsнаком

- Извођење арпеђа
- Коришћење легата и етуфеа.
- Изводење свих украса (од предудара, двоструког предудара, мордента... до трилера).
- Развијање способности уочавања хармонских промена у току свирања.

- Рад на разним врстама ефеката
- Рад на оспособљавању и постизању што бржег читања с листа
- Препознавање: мотива, фразе, реченице, дводелне и троделне песме, варијација, сонатног облика.

ОПШТИ ПЛАН

- Коришћење литературе по плану и програму, уз могућност додатних проширења по избору наставника, а у складу са програмом
- Обезбеђивање што већег броја наступа ученицима у школи (интерни часови, јавни часови и остали концерти у организацији школе), а и ван ње (у сарадњи са другим школама, локалном заједницом, хуманитарним акцијамаи сл.)
- Сарадња са диригентом школе, наставницима са других одсека, као и других школа у циљу побољшања квалитета рада
- Одржавање смотри и испита уз задат или слободан програм
- Стручно усавршавање наставника у школи иван ње, као и држање стручних предавања, огледних часова и сл.
- Извођење ученика на домаћа и међународна такмичења
- Припрема ученика за наставак школовања
- Организација камерне наставе и оркестра
- Реализација васитно-образованог рада на крају другог полугодишта
- Сређивање школске документације и подела књижица

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

V разред

2 часа недељно, 70 часова годишње

- Даљи рад на употпуњавању стеченог знања.
- Рад на легатима и фразирању
- Рад на промени позиције и скоковима за леву руку и десну руку
- Даљи рад на украсима – двоструки предудар, мордент, пратрилер.
- Рад на артикулацији и детаљна контрола трајања тонова.
- Даљи рад на читању с листа у једноставнијим примерима.
- Проширивање репертоара ренесансним, барокним или модерним композицијама уз упознавањекарактеристика стила,оркестарска литература

ЛИТЕРАТУРА

- Е.Поцоли Етиде
- Ш.Н.Бокса етиде
-Ј.Л. Надерман етиде
-Ј.Л.Дусек сонатине
-Надерман сонатине

- В. Андре: Збирка композиција за харфу
- А.Л.Давид Збирка комада за харфу
- АБРСМ: Скале и арпеђа I и II
- АБРСМ: Збирка композиција I и II
-Дебора Фриу Барокна музика за харфу
- Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА
- Две лествице кроз три октаве;
- Три етиде;
- Два комада.
-Сонатина
-Оркестарска каденца

СМОТРЕ
- У току првог полугодишта (једна задата композиција или композиција по слободном избору)
- У току другог полугодишта (једна задата композиција или композиција по слободном избору)

ИСПИТНИ ПРОГРАМ
1. Лествица
2. Етида.
3. Комад исонатина

ЈАВНИ НАСТУПИ
- Минимум четири јавна наступа током школке године
- Преслушавања за такмичења, такмичења
- Јавни часови одсека, интерни часови класа, јавни часови одељења, концерти поводомДана школе, јавни часови школе

ТАКМИЧЕЊА
Школско такмичење
Отворено школско такмичење МЕМОРИЈАЛ „ДУШАН ПРОТИЋ“
У музичкој школи „Ватрослав Лисински“
Такмичење харфе у Новом Саду
Међународно такмићење –Петар Коњовић-
Међународни фестивал харфе – Београд
Републичко такмичење музичких и балетских школа
Међународно такмичење у Мурској Соботи (Словенија)
Интернационалнио такмичење за харфу (Беч, Аустрија),
Фестивал музичких школа Србије
Међународни фестивал харфе у Холандији

Међународни фестивал харфе у Ирској
Смотра талената, Сремски Карловци

НАПОМЕНЕ
Смотре, контролни и годишњи испит и обавезни јавни наступи (током године) подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања. Ученици ће бити нумерички оцењивани на основу мишљења комисије. Ученици на обавезним јавним наступима програм ће свирати напамет, једнако као на свим осталим јавним наступима, смотрама, контролним и годишњим испитима.

VI разред
2 часа недељно, 70 часова годишње

- Даљи рад на комплетном музичком усавршавању који подразумева захтеве у темпу, квалитетутона, динамици, боји, агогици, односно у целокупном музичком изразу.
- Усавршавање украса – трилер.
- Рад на октавним флажолетима и на разним врстама ефеката
- Рад на штимовању инструмента.

ЛИТЕРАТУРА
- Ј. НАДЕРМАН сонатине
- Ј. Л.Дусек сонатине
- В. Андре: Збирка композиција за харфу
- А.Л:Давид Албум композиција за соло харфу
-Алан Стивел Ренесанса за келтску харфу
-Бах-Гранђани етиде
- АБРСМ: Скале и арпеђа I и II
- АБРСМ: Збирка композиција I и II
- М.Мчеделов Аленушка
- Забел Тужна Маргарита за вретеном
- Е. Поцоли Етиде
-Ш.Н. Бокса Етиде
-Ј. Надерман Етиде
:Дејвид Воткинс Комади
-Дебора Фриу Барокна музика за харфу
- Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА
- Две лествице кроз три октаве;
- Две етиде;
- Два комада.

-Сонатина
-Оркестарска каденца

СМОТРЕ
- У току првог полугодишта (једна задата композиција или композиција по слободном избору)
- У току другог полугодишта (једна задата композиција или композиција по слободном избору)

ИСПИТНИ ПРОГРАМ
1. Једна лествица.
2. Једна етида.
3. Циклично дело, први став сонате или један став свите.
4. Један комад.

ЈАВНИ НАСТУПИ
- Минимум четири јавна наступа током школке године
- Преслушавања за такмичења, такмичења
- Јавни часови одсека, интерни часови класа, јавни часови одељења, концерти поводомДана школе, јавни часови школе
Отворено школско такмичење МЕМОРИЈАЛ „ДУШАН ПРОТИЋ“
У музичкој школи „Ватрослав Лисински“
Такмичење хафе у Верони Италија
Музичко такмичење у Новом Саду
Међународни фестивал харфе – Београд
Републичко такмичење музичких и балетских школа
Интернационални фестивал харфе у Холандији
Међународно такмичење у Мурској Соботи (Словенија)
Интернационалнио такмичење за харфу (Беч, Аустрија),
Фестивал музичких школа Србије
Међународни фестивал харфе у Ирској
Смотра талената, Сремски Карловци

НАПОМЕНЕ
Смотре, контролни и годишњи испит и обавезни јавни наступи (током године) подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања. Ученици ће бити нумерички оцењивани на основу мишљења комисије. Ученици на обавезним јавним наступима програм ће свирати напамет, једнако као на свим осталим јавним наступима, смотрама, контролним и годишњим испитима.

КЛАВИР

ЦИЉ

Оспособљавање ученика за наставак школовања на клавирском одсеку средње музичке школе, а истовремено и за аматерско бављење свирањем на клавиру, на нивоу основношколског знања и искуства.

ЗАДАЦИ

- Интензиван и континуиран рад на развоју физиолошких и психолошких слуховних способности
- спољашњег (контролног) и унутрашњег (менталног) слуха, навике размишљања у тонским представама (тонске контемплације) и потребе за изражавањем звуком (духовног слуха).
- Упознавање ученика са грађом клавира (резонантном кутијом, поклопцем, клавијатуром, системом полуга са чекићима, чивијама, жицама, пригушивачима, педалима, механиком производње звука...), његовим акустичким својствима (специфичношћу амплитуде клавирског звука, регистарском неуједначеношћу и феноменом аликвотне резонанце) и изражајним могућностима (тонским опсегом, динамичким дијапазоном и колористичким својствима).
- Овладавање основном техником свирања на клавиру – савлађивањем, на основном нивоу, свих врста техничких тешкоћа: репетиција, трилера, тремола, лествица, позиционих и ванпозиционих арпеђа и фигурација, дуплих нота, акорада, скокова и полифоније.
- Постизање разумевања значења и важности универзалних музичких изражајних средстава (темпа, ритма, метра, динамике, агогике, артикулације, акцентуације и инструментације) и изградња способности њихове адекватне стилске употребе у процесу извођења музичког дела.

- Музичко описмењавање – постизање вештине течног читања и писања нота у виолинском и бас кључу, разумевање значења најучесталијих (нумеричких, графичких и вербалних) темповских, карактерних, метричких, динамичких, агогичких, акцентних и артикулационих ознака у нотном тексту и континуиран рад на развоју способности спретног свирања Prima vista.
- Усвајање основних знања из области музичке теорије, хармоније, контрапункта и музичких облика, као и основних знања из области музичке историје – ради изградње способности поузданог препознавања стилских епоха, њихових кључних карактеристика и уметничке вредности најуспелијих дела њихових истакнутих представника.
- Упознавање најзначајнијих дела из области клавирске литературе, њихове уметничке вредности и основних чињеница из биографија њихових аутора.
- Оспособљавање за самостално учење и вежбање.
- Стицање искуства редовног јавног наступања (самосталног и у ансамблу) изградња одговорног става у односу на висок стандард захтева савремене концертне и такмичарске праксе.
- Изградња навике редовног слушања уметнички вредне музике (у виду тонског записа или концертног извођења).
- Развијање и профилирање естетских музичких критеријума (способности препознавања и адекватне процене уметничке вредности музичког дела или његове интерпретације).
- Развијање афирмативних етичких ставова према националној и светској пијанистичкој баштини, њеној важности у домаћој и светској музичкој култури, професији пијанисте (извођача и педагога) и значају његове улоге у друштву.

ОПШТИ ПЛАН

- коришћење литературе по плану и програму, са могућношћу слободног избора
- наступи ученика у школи али и ван ње (прославе локалне заједнице, наступи по различитим салама у граду)
- испити и смотре по плану и програму за основно музичко образовање. Оцењују се бројчано, комисијски
- стручна предавања (по 2 у сваком полугодишту)
- могућност одржавања мастер-класа еминентних стручњака
- донаторство искористити за побољшање квалитета наставе и услова рада
- могућност организовања солистичих концерата напредних ученика како у школи, тако и ван ње.
- одласци на домаћа и међународна такмичења
- рад у камерним ансамблима (сарадња међу одсецима, сарадња са другим школама)
- одласци на концерте
- сарадња са школама других држава
- 10 концерата за најмлађе - средом

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

V разред

2 часа недељно, 70 часова годишње

− Усавршавање способности свирања по слуху употребом нешто сложенијих примера дијатонских мелодијских образаца (хармонизованих одговарајућим каденцирајућим обртима) и стицање почетног искуства у импровизовању елементарне пратње за једноставну певачку, гудачку или дувачку деоницу.
− Наставак рада на техници свесног меморисања (учењем само из нота без употребе
инструмента, крајње једноставних, фактурално елементарних композиција, по извођачким тешкоћама доступних ученику првог и другог разреда основне школе), у циљу даљег развијања способности слуховне контемплације.
− Стални развој музичке фантазије и даље профилирање ученикових критеријума у области уметничког садржаја и естетске вредности музичког дела.
− Даље усавршавање вештине употребе педала изучавањем композиција специфичних извођачких тешкоћа на овом плану.
− Посвећивање нарочите пажње изучавању композиција полифоне структуре (са ученицима просечних способности - не тежих од двогласних) и композиција са романтичарском кантиленом, ради даљег развоја извођачке вештине "певања" на клавиру.
− Проширивање знања из области орнаментације упознавањем (теоријским и кроз извођачку праксу) нових варијанти већ познатих украса и начина њиховог извођења у оквирима барокног, класичног и романтичног стила.
− Интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика) с посебним нагласком на даљем савлађивању "Брзо-дуго-гласно-јасно" начина свирања, у сврху постизања вишег ступња виртуозитета.
− Континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања композиција из задатог годишњег репертоара.
− Стално усвајање нових знања из области музичке теорије и историје (повезано са
композицијама које ученик изучава у току године).

− Обогаћивање искуства у савладавању полиритмичких тешкоћа свирањем лествица у сложенијим полиритмичким комбинацијама, четвороручно или на два клавира, с наставником (триоле са квинтолама и квинтоле са триолама) и самостално (дуоле са триолама и триоле са дуолама).
− Даље усавршавање вештине читања Prima vista, вежбањем примера са сложенијим и разноврснијим тешкоћама (самосталним или у сарадњи с наставником – четвороручно или на два клавира). Упознавање са најпопуларнијим делима оркестарске и друге неклавирске литературе свирањем њихових поједностављених транскрипција.
− Проширивање знања о музичким облицима додатним информацијама о варијацијама, ронду, сонати и сонатном циклусу. Посебно посвећивање пажње детаљној анализи облика композиција извођених у оквиру текућег годишњег репертоара.
− Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања задавањем разноврсних,
мотивишућих, домаћих задатака и подстицањем ученика на самостално припремање (за концертно извођење) нешто захтевнијих композиција, уз незнатну помоћ наставника.
− Одржавање навике редовног слушања уметнички вредне музике даљим стимулисањем интересовања за упознавање нових тонских снимака и повременим заједничким одласцима на концерте.
− Даље обогаћивање такмичарског искуства узимањем учешћа у такмичењима са доступним програмским захтевима, у сврху дубљег упознавања личне мотивације за овакву врсту извођачке активности и степена извођачке успешности и ефикасности у њеним оквирима (односи се, пре свега, на ученике израженијих извођачких способности).

ЛИТЕРАТУРА

ЕТИДЕ И КОМПОЗИЦИЈЕ ВИРТУОЗНИХ ИЗВОЂАЧКИХ ТЕШКОЋА
- Черни: Етиде оп. 299
- Крамер и Билов: Етиде
- Беренс: Етиде оп. 61
- Лешхорн: Етиде оп. 38
- Друге етиде сличних извођачких тешкоћа

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ
- Бах: Двогласне инвенције, фугете и поједини ставови из Француских свита
- Хендл: Поједини ставови из свита
- Јаковски: У старом стилу, оп. 43
- Друге полифоне композиције барокних, романтичних или савремених композитора композитора доступне извођачком узрасту ученика.

КОМПОЗИЦИЈЕ МАЛЕ ФОРМЕ
- Григ: Лирски комади
- Менделсон: Песме без речи

- Шуберт: Два скерца
- Прокофјев: Музика за децу
- Кабалевски: Оп. 37
- Мартину: Лутке
- Барток: Микрокосмос, III и IV свеска
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа.

СОНАТЕ, СОНАТИНЕ И ВАРИЈАЦИЈЕ

- Хајдн: Сонате, по избору
- Моцарт: Соната Це-дур, КВ 545, Соната Ес-дур, КВ 282
- Бетовен: Соната оп. 49, бр. 1, ге-мол, Сонате оп. 47 (Ес-дур, еф-мол и Де-дур)
- Шуман: Соната оп. 118, бр. 2, Де-дур
- Вебер: Анданте са варијацијама, оп. 3
- Лукомски: Варијације у еф-молу
- Друге сонате или варијације сличних извођачких тешкоћа

КОМПОЗИЦИЈЕ ДОМАЋИХ АУТОРА

- С. Рајчић: Мала клавирска свита
- М. Логар: Два менуета
- В. Мокрањац: Мала свита
- Ј. Славенски: Игре и песме са Балкана
- Друге композиције домаћих аутора, сличних извођачких тешкоћа.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПИСАНЕ ЗА ЧЕТВОРОРУЧНО ИЗВОЂЕЊЕ

- Моцарт: Сонате у Де-дуру и Бе-дуру
- Дворжак: Багателе, оп. 47
- Шуберт: Соната у це-молу
- Шуман: Дванаест комада оп. 85
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа писане за четвороручно извођење.

ЛЕСТВИЦЕ

Фис-мол, цис-мол, гис-мол, ес-мол и бе-мол.

Препоручене варијанте:

- дурске и молске лествице, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;
- у супротним смеровима, у шеснаестинама, с почетком у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, сваком руком кроз две октаве;
- паралелно, у шеснаестинама, у интервалима терце, сексте и децИме, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве;
- хроматске лествице, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: легато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: четвртина = 80 (код извођења у супротним смеровима: четвртина = 60).

ТРОЗВУЦИ

Фис-мол, цис-мол, гис-мол, ес-мол и бе-мол.
Препоручене варијанте:
- велики положај (мали положај са удвојеним основним тоном – такозвано"велико разлагање"), квинтакорд, секстакорд, и квартсекстакорд, разложено, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;
- велики положај, квинтакорд, секстакорд и квартсекстакорд, симултано (у акордима), паралелно, у четвртинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;
- арпеђа (разлагање с променом позиције), паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.
Артикулација: разложено (велики положај и арпеђа) – легато; у акордима – портато.
Динамика: пиано или форте.
Препоручени минимални темпо: четвртина = 80.
ЧЕТВОРОЗВУЦИ
Доминантни и умањени септакорди за дурске и молске тоналитете.
А, Е, Ха, Ас, Дес и Гес.
Препоручене варијанте:
- велики положај (мали положај са удвојеним основним тоном – такозвано "велико разлагање), септакорд, квинтсекстакорд, терцквартакорд и секундакорд, разложено, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве;
- велики положај, симултано (у акордима), паралелно, у четвртинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве;
- арпеђа, у интервалу октаве, паралелно, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве.
Артикулација: разложено (велики положај и арпеђа) – легато; у акордима – портато.
Динамика: пиано или форте.
Препоручени минимални темпо: четвртина = 80.

СМОТРЕ
Обавезне две смотре, програм се изводи напамет пред трочланом комисијом:
- прва у октобру, програм лествица и етида, изводи се напамет
- друга у марту, изводи се полифона композиција

ЈАВНИ НАСТУПИ
- 4 обавезна јавна наступа (по два у сваком полугодишту), јавни часови одсека, интерни часови класа, јавни часови одељења, јавни часови школе, концерти поводом дана школе
- обавезна преслушавања за такмичења

ТАКМИЧЕЊА

- школско такмичење у децембру (обавезне две композије – полифонија и комад, или став сонате)
- домаћа и међународна такмичења: Републичко такмичење, "Млади виртуоз", такмичење „Меморијал Душан Протић" М.Ш. „В.Лисински" у Београду, Пијанистичко такмичење М.Ш. „Д. Јенко" у Београду, такмичење „Фантаст" Бечеј, Пијанистичко такмичење „Славенски" у Новом Саду, Пијанистичко такмичење у Смедереву, отворено такмичење М.Ш. „Славенски" Београд, такмичење у М.Ш. „Бинички" Београд, „Фестивал младих пијаниста" М.Ш. „М. Вукдраговић" Шабац, Фестивал музичких и балетских школа, Такмичење „Петар Коњовић"

ГОДИШЊИ ИСПИТ

- 1 етида
- први став сонатине или сонате
- 1 композиција по слободном избору

Испитни програм се изводи напамет пред комисијом од три члана.

VI разред

2 часа недељно, 70 часова годишње

− Интензивирање рада на развоју активности унутрашњег и спољашњег слуха употребом примера дијатонских и једноставних хроматских хармонско-мелодијских образаца, савлађивањем вештине њиховог репродуковања на инструменту и стицањем сложенијег искуства у импровизовању пратње за певачку, гудачку или дувачку деоницу - функционалног у оквирма аматерске делатности, а, истовремено, довољног за евентуалан наставак школовања у средњој музичкој школи.

− Наставак рада на техници свесног меморисања (учењем, само из нота, без употребе инструмента, нешто компликованијих, фактурално сложенијих композиција - по извођачким тешкоћама лако доступних ученику трећег разреда основне школе), у циљу довођења способности слуховне контемплације на солидан аматерски ниво, с перспективом даљег развоја током евентуалног наставка школовања у средњој музичкој школи.

− Оспособљавнаје ученика за самостално развијање музичке фантазије и континуирано индивидуално профилирање основних критеријума у области музичке естетике настављењем са праксом повременог вођења дискусија и задавањем домаћих задатака различитог типа
везаних за ову тематику.

− Даље посвећивање пажње изучавању композиција полифоне структуре (трогласних и, изузетно, са ученицима натпросечних способности, лаких

четворогласних) и композиција са романтичарском кантиленом, ради дефинитивног, сталног усвајања извођачке вештине "певања" на клавиру.
– Интензиван рад на даљем усавршавању ефикасности извођачког апарата, с нагаласком на савлађивању тешкоће разложеног и симултаног свирања октава (само код ученика чијем је извођачком апарату овај технички проблем доступан) и на даљем унапређивању "Брзо-дуго-гласно-јасно" начина свирања - у сврху развијања навике дуготрајног, свакодневног рада на овој проблематици, с крајњим циљем достизања веома солидног степена извођачког виртуозитета (превасходно код ученика натпросечних извођачких способности).
– Заокруживање степена стечених знања из области музичке теорије и историје у целину која задовољава потребе аматерског бављења музиком, а уједно представља и солидну основу за даљу надградњу у оквирима средњег музичког школовања.
– Усавршавање вештине извођења полиритмичких тешкоћа свирањем лествица у још сложенијим полиритмичким комбинацијама, четвороручно или на два клавира, с наставником (квартоле са квинтолама и квинтоле са квартолама) и самостално (триоле са квартолама и квартоле са триолама, и квартоле са квинтолама и квинтоле са квартолама), с крајњим циљем постизања веома функционалне слуховно-моторне координације.
– Довођење вештине читања Prima vista на ниво који задовољава потребе у оквирима аматерског бављења музиком, једнако као и на ниво отворене перспективе даљег развоја ове способности током евентуалног наставка школовања у средњој музичкој школи.
– Проширивање знања о музичким облицима још сложенијим информацијама о варијацијама, ронду, сонати, сонатном циклусу и свити, кроз континуиран процес повезивања стеченог теоретског разумевања са личном извођачком праксом.
– Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања задавањем сложенијих домаћих задатака и подстицањем ученика на припремање тежих композиција за концертно извођење (без помоћи наставника, у потпуности самостално).
– Дефинитивно стварање сталне потребе за слушањем уметнички вредне музике и навике редовног одласка на концерте.
– Даље стицање такмичарског искуства узимањем учешћа у домаћим и интернационалним такмичењима са тежим програмским захтевима (за ученике који испољавају натпросечну извођачку способност).
– Интензивна, пажљива, свеобухватна анализа (наставника, у сарадњи са учеником и његовим родитељима) степена знања и искуства које је ученик усвојио током шестогодишњег школовања, стања његове мотивације везане за даља улагања у сопствени музички развој и постојања услова за евентуалан успешан наставак школовања у средњој музичкој школи.

ЛИТЕРАТУРА

ЕТИДЕ И КОМПОЗИЦИЈЕ ВИРТУОЗНИХ ИЗВОЂАЧКИХ ТЕШКОЋА

- Черни: Етиде, оп. 299 и оп. 740
- Лешхорн: Етиде, оп.66
- Крамер и Билов: Етиде
- Мошковски: Етиде, оп. 18
- Друге етиде сличних извођачких тешкоћа.

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

- Шопен: Композиције из Оп. постх, ноктурна, валцери, полонезе
- Бах: Двогласне и Трогласне инвенције и Француске свите (поједини ставови)
- Хендл: Свите (поједини ставови)
- Друге полифоне композиције барокних, романтичних или савремених композитора доступне извођачком узрасту ученика.

КОМПОЗИЦИЈЕ МАЛЕ ФОРМЕ

- Моцарт: Рондо Де-дур, Фантазија де-мол
- Бетовен: Багателе, оп. 33
- Шуман: Оп. 99 и оп. 120
- Григ: Лирски комади
- Менделсон: Песме без речи
- Чајковски: Годишња доба
- Бородин: Мала свита
- Регер: 10 малих комада, оп. 44
- Барток: Микрокосмос, V и VI свеска
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа.

СОНАТЕ И ВАРИЈАЦИЈЕ

- Хајдн: Сонате, по избору
- Моцарт: Сонате у Це-дуру (КВ 309 и КВ 330), у Еф-дуру (КВ 280 и КВ 332)
- Бетовен: Соната у ге-молу, оп. 49, бр.1, Соната у Ге-дуру, оп. 79
- Кабалевски: Варијације у Бе-дуру, оп. 40
- Беркович: Варијације на Паганинијеву тему
- Друге сонате или варијације сличних извођачких тешкоћа

КОМПОЗИЦИЈЕ ДОМАЋИХ АУТОРА

- В. Мокрањац: Игре
- Ј. Славенски: Игре и песме са Балкана
- М. Тајчевић: Српске игре
- Д. Деспић: Сонатина in F
- Друге композиције домаћих аутора, сличних извођачких тешкоћа.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПИСАНЕ ЗА ЧЕТВОРОРУЧНО ИЗВОЂЕЊЕ

- Шуман: Слике са истока, оп. 66
- Казела: Пупацетио
- Респиги: Шест малих комада

- Стравински: Три лака комада
- Равел: Моја мајка гуска
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа писане за четвороручно извођење.

ЛЕСТВИЦЕ

По слободном избору.

Препоручене варијанте:

- дурске и молске лествице, паралелно, у шеснаестинама, у интервалима октаве, терце, сексте и дециме, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;
- у супротним смеровима, с почетком у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, сваком руком кроз две октаве;
- хроматске лествице, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: легато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручен минимални темпо: четвртина = 100.

ТРОЗВУЦИ

По слободном избору.

Препоручене варијанте:

- велики положај (мали положај са удвојеним основним тоном – такозвано"велико разлагање"), разложено и симултано, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;
- арпеђа, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: разложено (велики положај и арпеђа) – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: четвртина = 80.

ЧЕТВОРОЗВУЦИ

Доминантни и умањени септакорди, по слободном избору.

Препоручене варијанте:

- велики положај (мали положај са удвојеним основним тоном – такозвано "велико разлагање"), разложено и симултано, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;
- арпеђа, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: разложено (велики положај и арпеђа) – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: четвртина = 80.

СМОТРЕ
Обавезна смотра, програм се изводи напамет пред трочланом комисијом:
- у октобру, програм лествица и етида, изводи се напамет

ЈАВНИ НАСТУПИ
- 4 обавезна јавна наступа (по два у сваком полугодишту), јавни часови одсека, интерни часови класа, јавни часови одељења, јавни часови школе, концерти поводом дана школе
- обавезна преслушавања за такмичења

ТАКМИЧЕЊА
- школско такмичење у децембру (обавезне две композије – полифонија и комад, или став сонате)
- домаћа и међународна такмичења: Републичко такмичење, "Млади виртуоз", такмичење „Меморијал Душан Протић" М.Ш. „В.Лисински" у Београду, Пијанистичко такмичење М.Ш. „Д. Јенко" у Београду, такмичење „Фантаст" Бечеј, Пијанистичко такмичење „Славенски" у Новом Саду, Пијанистичко такмичење у Смедереву, отворено такмичење М.Ш. „Славенски" Београд, такмичење у М.Ш. „Бинички" Београд, „Фестивал младих пијаниста" М.Ш. „М. Вукдраговић" Шабац, Фестивал музичких и балетских школа, Такмичење „Петар Коњовић"

ГОДИШЊИ ИСПИТ
- Први део: полифонија, комад
- На крају школске године, програм: етида, било који став сонате, комад, полифонија.
-ученици који ће полагати пријемни испит за средњу школу свирају цео програм на завршном испиту.

Програм се изводи напамет пред комисијом од три члана.

НАЧИН ИЗВОЂЕЊА НАСТАВЕ КЛАВИРА

Образовање и васпитавање ученика музике је изразито захтеван и одговоран посао.
Подразумева се да онај који се њиме бави, поред одговарајућег професионалног знања и искуства треба, свакако, поседује још и доста широк увид у основне принципе и законитости развојне психологије.
Будући да је, нарочито у оквирима индивидуалне наставе, наставни процес снажно обележен феноменом трансфера, наставник, у функцији "трећег родитеља", представља важну идентификациону фигуру, у пресудној мери одговорну за музичку, а знатним делом и личну судбину свог ученика. Оваква

одговорност обавезује наставника на основно упознавање ученикових породичног окружења (пре свега, интензитета и карактера родитељске подршке ученику музичком школовању и нивоа њихових очекивања), једнако као и услова у којима ученик живи (нарочито квалитета инструмента на којем вежба или могућности набавке инструмента, уколико га ученик не поседује). Опскрбљен подацима ове врсте, наставник ће бити у стању да прецизније процени ученикову личност, посебно његову музичку мотивацију и његове развојне капацитете те да, на основу такве процене, креира наставно-васпитни третман, којим ће ученика довести до оптималног остварења његовог индивидуалног потенцијала.

Није потребно наглашавати у којој мери наставников став према ученику ваља да буде обележен наклоношћу, топлином, саосећањем, разумевањем, подршком, охрабрењем и поштовањем. Пошто је примарна наставникова улога да негује ученикoв таленат, то неизбежно ограничава његов критицизам на веома уско подручје крајње неопходности – једино у којем се он може сматрати конструктивним.

Од наставника се очекује да се редовно, савесно припрема за часове и пажљиво прати и планира развој сваког свог појединог ученика. Ова припрема обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања композиција са ученикових репертоара (аналитичким просвиравањем или, евентуално, припремањем за извођење на подијуму), преко упоређивања различитих издања и допуњавања одабраних редакција, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку.

Претпоставка је да ће добар наставник увек имати на уму комплексност и свеобухватност процеса музичке наставе и да ове њене важне стране никад неће запостављати ради пуког усавршавања искључиво занатске компоненте ученикових свирања. То значи да ће се он, током читавог периода ученикових рада на одабраном делу, трудити да му пренесе не само своје знање о прстореду, педализацији, техничким поступцима и извођачким изражајним средствима неопходним за примерено извођење дела, него и одређен број суштински важних информација о аутору дела, историјској епохи којој припада и специфичним особинама самог дела (облику у којем је написано, мелодијским, ритмичким, хармонским и контрапунктским појединостима које га карактеришу, емотивној, поетској, психолошкој или филозофској позадини његове уметничке представе и његовој естетској вредности).

Квалитет првог и неколицине наредних часова (педагошка пракса ово потврђује) најчешће пресудно утиче на даљи развој ученикових интересовања за музику. Наставнику се, из тог разлога, препоручује да посвети већу пажњу овој проблематици, проналажењем и практичном применом најподстицајнијих и најинспиративнијих могућих наставних метода.

Препоручују се велика умереност и опрез у организовању ученикових такмичарских

активности. Обазрив наставник неће допустити да ученикова мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, једнако као што неће упасти у опасну замку вредновања резултата сопственог рада бројем награда и признања које његови ученици освајају.

Равноправан третман свих ученика у класи наставник не сме, ни на какав начин и ни под каквим условима, да доведе у питање. Било какав дискриминаторски став у односу на степен музичке обдарености или неко друго учениково индивидуално својство сматра се педагошки и морално недопустивим.

Савестан наставник ће, разуме се, обазривим, интроспективно-аналитичким приступом проблематици индивидуалног наставног процеса пажљиво штитити ученика од развојно погубног пројектовања сопствених амбиција.

Једна од најважнијих потврда његове исправне педагошке позиције биће упоран рад на сопственом усавршавању – повременим учењем нових дела, стицањем додатних увида у област клавирске литературе, честим одласцима на концерте, праћењем актуелних збивања у светској дискографији, јавним наступањем, периодичним обнављањем теоријског знања, читањем методолошке, педагошке и психолошке литературе, сталним допуњавањем личног образовања и проширивањем својег културног и духовног хоризонта.

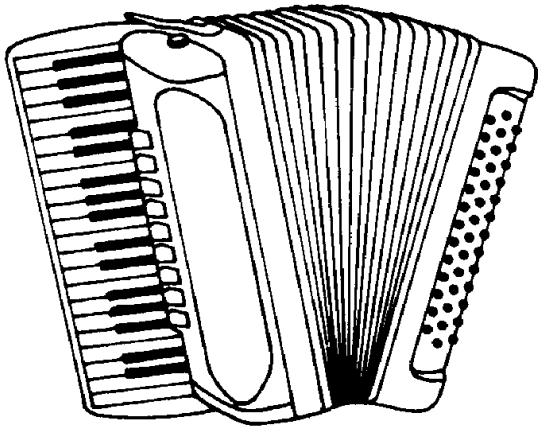

ХАРМОНИКА

ЦИЉ

Оспособљавање ученика за бављење музиком на нивоу основношколског знања и за
наставак школовања у средњој музичкој школи.

ЗАДАЦИ

-Упознавање са инструментом и деловима инструмента.
-Овладавање поставком инструмента.
-Овладавање техником интерпретације и основним врстама артикулације.
-Оспособљавање за самосталност у раду.
-Стицање основних елемената музичке писмености.
-Развијање осећаја за фразу, музички облик, карактер и стил композиције.
-Развијање музичког укуса.
-Извођење дурских и молских лествица, трозвука и четворозвука са одговарајућим захтевима.
-Упознавање метрике и ритма.
-Упознавање и анализа различитости интерпретације.
-Развијање интересовања за нове задатке и садржаје у области интерпретације на хармоници.

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

V разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Детаљније упознавање елемената полифоније (глас, тема, имитација, одговор итд.) и техничких средстава којима се она остварује, уз евентуалну употребу баритон-баса.
- Рад на анализи облика: тема са варијацијама, свита, сонатни облик, сонатина.
- Упознавање и детаљнија примена већег броја ознака за динамику и темпо.
- Рад на сложенијим захтевима вођења меха (тремоло, тремоландо, рикошет мехом).
- Примена и промене регистра у односу на стил и карактер композиције (подела на три групе у односу на могућности транспоновања).
- Упућивање ученика на самостално решавање лакших проблема у примени прстореда, разних начина извођења појединих врста артикулације, вођењу меха и примени регистара.
- Читање с листа одговарајућих вежби, етида и комада.

ЛЕСТВИЦЕ

- Дурске и молске лествице до пет предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању, трозвуци у великом разлагању и симултано.
- Доминантни септакорд у малом разлагању и симултано, октаве симултано и разложено.

ЛИТЕРАТУРА

Користиће се литература предвиђена планом и програмом за Основно музичко образовање. Поред тога могуће је користити и оригиналне композиције написане за хармонику у XX и XXI веку, као и одабране транскрипције.

СМОТРЕ

Једна смотра на крају првог полугодишта (програм се изводи напамет; састоји се од 1 етиде и 1 композиције по слободном избору).

ЈАВНИ НАСТУПИ

Обавезна 2 јавна наступа у току школске године (по један у сваком полугодишту). Током године предвиђени су и наступи успешнијих ученика на концертима.

ТАКМИЧЕЊА

Школско такмичење, Републичко такмишење, Фестивал музичких и балетских школа, Мех фест, Еуфонија.

ГОДИШЊИ ИСПИТ:

- 1 лествица
- 1 етида
- 1 полифона композиција
- 1 циклична композиција

Испитни програм се изводи напамет пред комисијом од три члана. Ученик не може да спаја V и VI разред у току исте школске године.

VI разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Стицање основних појмова о стиловима преко литературе која се обрађује.
- Обрада сложенијих двогласних и једноставнијих трогласних полифоних композиција, уз евентуалну употребу баритон-баса.
- Рад на даљем усавршавању техничких и музичких елемената као нераздвојне целине.
- Постизање ритмичке стабилности у вези са техничком сигурношћу у одређеном темпу.
- Укључивање регистра на краћим нотним вредностима без претходне припреме и сложенија примена регистра у циљу бољег музичког изражавања. Транспоновање регистрима.
- Проверавање стеченог знања и самосталности ученика у раду. Примена разних начина извођења појединих врста артикулације, динамике и регистара у зависности од стила и карактера композиције.
- Читање с листа етида и комада евентуално, импровизација пратње.

ЛЕСТВИЦЕ

- Дурске и молске лествице до шест предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању.

- Дурски и молски трозвуци (мало, велико разлагање и симултано), доминантни и умањени септакорди у малом великом разлагању и симултано кроз две октаве у паралелном кретању.
- Свирање октава симултано и разложено.
- Хроматска лествица у паралелном кретању.

ЛИТЕРАТУРА

Користиће се литература предвиђена планом и програмом за Основно музичко образовање. Поред тога могуће је користити и оригиналне композиције написане за хармонику у XX и XXI веку, као и одабране транскрипције.

СМОТРЕ:

Једна смотра на крају првог полугодишта (програм се изводи напамет; састоји се од 1 етиде и 1 композиције по слободном избору).

ЈАВНИ НАСТУПИ

Обавезна 2 јавна наступа у току школске године (по један у сваком полугодишту). Током године предвиђени су и наступи успешнијих ученика на концертима.

ТАКМИЧЕЊА

Школско такмичење, Републичко такмичење, Фестивал музичких и балетских школа, Мех фест, Еуфонија.

ГОДИШЊИ ИСПИТ

- 1 лествица
- 1 етида
- 1 полифона композиција
- 1 циклична композиција
- 1 композиција виртуозног карактера

Испитни програм се изводи напамет пред комисијом од три члана.

ПЛАН ОСТАЛИХ АКТИВНОСТИ СТРУЧНОГ ВЕЋА

ТАКМИЧЕЊА

Ученици од I до VI разреда, уколико покажу потребан музичко-извођачки ниво и испуне захтеве задатих пропозиција, могу да наступе на следећим такмичењима:

- *Школско такмичење*
- *Фестивал музичких школа*
- *Млади виртуоз*
- Такмичење *Душан Протић* у Београду
- *Дани хармонике* у Смедереву
- *Звездане стазе* у Крагујевцу
- Фестивал *Музичко пролеће* у Смедеревској Паланци
- Меморијал *Аца Панић* у Младеновцу
- Друга такмичења која се буду одржавала током 2023. do 20027. године, у Србији или иностранству.

ОБИЛАЗАК НАСТАВЕ

Руководилац Стручног већа је у обавези да два пута годишње стекне непосредни увид у ток наставног процеса, као и да прегледа наставну документацију.

Планирана је сарадња свих професора хармонике са диригентом оркестра хармоника. Одабрани ученици могу свирати и у камерним ансамблима.

Професори хармонике ће присуствовати акредитованим семинарима, који ће се наћи у каталогу за акредитоване семинаре за школску 2014–2015. годину.

Одсек за хармонику ће активно учествовати на свим промотивним концертима који се буду одржавали у Основним школама.

Планирано је учешће ученика овог одсека на свим концертима, промоцијама, манифестацијама итд. у школи и ван ње.

ДОНАЦИЈЕ

Све врсте донација биће искоришћене за побољшање квалитета наставе (нпр. куповина музичких инструмената, компакт дискова, музичко-теоријске литературе итд.) или услова рада. Материјална средства се, такође, могу користити за финансирање учешћа ученика на разним такмичењима (нпр. плаћање трошкова путовања, смештаја, котизације итд).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Индивидуалну наставу треба максимално користити у раду са ученицима, без обзира на њихове способности. То је неопходно код овог инструмента, а у складу са физичким могућностима почетника.

Приликом постављања односа између пограмских захтева и планираног градива треба имати у виду све основне особине ученика. Прилагођавање наведених програмских захтева способностима ученика и његовом интересовању уједно усмерава ка квалитетнијој литератури и слушању одговарајућих композиција на нивоу узраста. Све захтеве треба остварити кроз мањи или већи број једноставнијих, односно сложенијих примера, зависно од могућности ученика.

Техничке елементе лествица и акорада, разних вежби и етида треба користити за одговарајуће поступно напредовање и овладавање основним облицима техничке поставке. Треба постићи одређени темпо кроз уједначени рад прстију у техничким вежбама и етидама, као и рад на техници меха. Рад на техници меха се прилагођава одређеној артикулацији, стилу и комплетном музичком изражавању, адекватно узрасту ученика.

Транскрибоване композиције старих мајстора користе се путем упознавања стила, као припрема за полифонију и каснији развој сложеније слушне контроле, уз независност прстију и руку.

Разни комади и једноставне цикличне форме су потребне за почетни развој музичке маште, смисла за облик и тонске боје, као и концентрације код ученика.

Употреба регистара треба да буде правилно постављена у односу на поједине музичке и техничке захтеве. Неговање квалитета тона, ритмичко-метричке стабилности, меморије, динамике, агогике и осталих елемената чак и код најједноставнијих примера школске литературе је важно за формирање комплетне музичке личности ученика на нивоу његовог узраста и могућности.

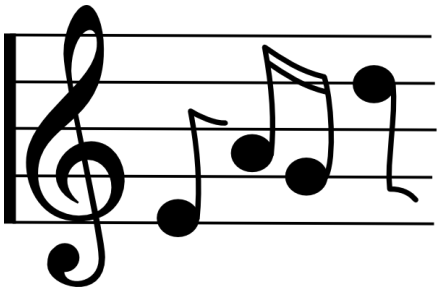

СОЛФЕЂО И ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

ШЕСТОГОДИШЊЕ МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ

ТЕОРИЈСКИ ПРЕДМЕТИ
(солфеђо, теорија музике)

СОЛФЕЂО

ЦИЉ

Развијање музикалности и музичке писмености кроз прожимање васпитног и образовног процеса.

ЗАДАЦИ

- Развијање музичких способности (музичке меморије, способности праћења мелодијског, хармонског и полифоног тока).
- Развој читања, писања и схватања музике и музичког писма са развојем музичког мишљења.
- Усађивање звучних представа и њихово везивање са сликом, односно слике са звуком кроз стицање знања и вештина (мелодика, ритам, диктати).
- Упознавање музичке литературе, интерпретације и основних елемената музичких стилова.
- Осамостаљивање ученика и развој њихових креативних способности.

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

V РАЗРЕД
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ
МЕЛОДИКА

- Обнављање: утврђивање тоналитета од два до четири предзнака, мелодијске вежбе и примери из литературе.
- Вишегласно певање и композиције са клавирском пратњом.

- Информативно: модулације у доминантне дурске тоналитете и паралелни мол, почетни тоналитет са једним предзнаком: Це-Ге-Це-дур, Еф-Це-Еф-дур, а-це-а-мол.
- Нове лествице: Ха-дур, Дес-дур и бе-мол.
- Певање мелодијских примера у дуру и истоименом молу (мутација).
- Певање народних песама са текстом у основним мерама и народним ритмовима.
- Транспоновање мотива.
- Рад са табулатором приликом поставке нових тоналитета.

РИТАМ

- Метричке врсте и ритмичке фигуре: сложенија подела тродела у тактовима 6/8 и 9/8 са луковима и паузама.
- Пунктиране фигуре троделних ритмова (сићилијана и тирана). Упоређивање 6/4 са 3/2.
- Утврђивање триоле, узмаха и предтакта.
- Поставка триоле на половини ритмичке јединице.
- Народни ритам 5/8, 7/8 и 9/8 са једним троделом.
- Равномерно и ритмичко читање.
- Мануелна репродукција приликом обраде нових ритмичких врста и фигура.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање појединачних тонова мотива и штимова у свим тоналитетима.
- Опажање и интонирање умањеног и прекомерног квинтакорда са разрешењем и везивањем за тоналитет.
- Опажање интонирање прекомерне и умањене квинте са разрешењем.
- Интонирање доминантног септакорда и умањеног септакорда.
- Ритмички и мелодијски диктати из градива ритма мелодике.
- Опажање и записивање апсолутних висина у различитим регистрима.
- Све лествице и лествични квинтакорди.
- Каденце дура и све врсте мола.
- Поставка мол-дура.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Утврђивање и проширивање знања обртај консонантних квинтакорада, а поставка умањеног и прекомерног квинтакорда.
- Доминантни септакорд и обртаји.
- Термини и орнаментика.

СМОТРА

Новембар – смотра парлата
Фебруар – смотра теорије
Март – смотра мелодијских примера, школско такмичење, такмичење у Пожаревцу и Сремској Митровици

Април – смотра диктата, такмичење у Новом Саду

Завршна комисијска смотра (у мају или јуну)
Смотре су комисијске, а оцењивање је бројчано
Усмени део: мелодијски пример са највише пет предзнака, парлато виолински или бас кључ, опажање интервала, трозвука, умањеног септакорда и обртаја Д7
Оцењивање је бројчано

VI РАЗРЕД
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ
МЕЛОДИКА
- Обнављање и утврђивање обрађених тоналитета.
- Обрада: Фис-дур, Гес-дур и ес-мол.
- Певање лествичних квинтакорда, штимова и каденци свих тоналитета до седам предзнака.
- Хроматске скретнице и пролазнице, мутације у мелодијским примерима (дијатонска модулација и даље информативно).
- Вишегласни примери и канони, композиције са клавирском пратњом.
- Импровизација.
- Певање српских народних песама.

РИТАМ
- Ритмичко читање етида инструменталног типа из градива VI разреда.
- Примена промене кључа или два система.
- Мануелно извођење ритма поставка дуоле.
- Ново градиво: народни ритмови 8/8 уз обнављање 5/8, 7/8 и 9/8 (упознавање са народним ритмовима 10/8, 11/8, 12/8).
- Ритмичка јединица шеснаестина, 6/16.
- Супротстављање 5/4 са 6/4 и 2/2 у умереном лаганом темпу.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ
- Опажање и интонирање комплетног обрађеног градива од првог разреда.
- Опажање и интонирање умањеног квинтакорда са обртајима.
- Опажање и интонирање малог дурског септакорда са обртајима и умањеног септакорда са разрешењем.
- Опажање и интонирање повезати за тоналитет.
- Опажање и бележење апсолутних висина уз повезивање низова.
- Ритмички и мелодијски диктат.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ
1. Писмени део: -диктат до четири предзнака.

2. Усмени део:
- мелодијска вежба- тоналитети до четири предзнака (скретнице, пролазнице и мутација);
- парлато- промена кључа, виолински и бас, са свим ритмичким фигурама.

ПРЕДЛОГ ЛИТЕРАТУРЕ:

- В. Цветковић и Ј. Михаљица: Солфеђо за први разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- В. Цветковић и Ј. Михаљица: Солфеђо за други разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- А. Јовић-Милетић и З. Николић: Солфеђо за трећи разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- А. Јовић-Милетић, Г. Стојановић и З. Николић: Солфеђо за четврти разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- А. Јовић-Милетић, Г. Стојановић, З. Николић: Солфеђо за пети разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- В. Цветковић и Ј. Михаљица: Солфеђо за шести разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- З. М. Васиљевић: Солфеђо-ритам, I - VI, Нота, Књажевац.
- Б. Поповић: Солфеђо I - VI, Удружење музичких и балетских педагога Србије
- В. Јовановић: Солфеђо I - VI

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Основни дидактичко-методички поступци обухватају развијање звучних представа с нотом сликом, како за област мелодике тако и за област ритма. Овим се наставним смером усклађује рад на диктатима с певањем и ритмичким читањем. Звучне представе су, по правилу, мелодијски примери (песме са текстом и примери из литературе), мелодијски мотиви (за транспоновање, ради учвршћивања скокова у поједине ступњеве; за певање увек у оригиналном тоналитету ради постављања боје тоналитета и за постављање метричких врста и ритмичких фигура) и, тек на трећем месту, лествични низови (распевавање ученика, ширење обима гласа, упознавање лествица).

Примери се обрађују по слуху, у почетним разредима, или из нотног текста, наравно, уз помоћ наставника, а и певањем солмизационим слоговима уз тактирање. Свака нова наставна област праћена је наведеним поступцима, који се потом преносе на опажање појединачних и више тонова, ритмичких фигура, метричких врста и усмених мелодијско-ритмичких диктата.

Остале дисциплине, теорија, опажање, интонирање са диктатом, уско се повезују са наставним градивом из мелодике и ритма, нарочито у прва два разреда. За све годишње испите, шестогодишњег, четворогодишњег и двогодишњег образовања испитне вежбе и задатке не пише предметни наставник већ су истоветне за све ученике и задаје их актив наставника солфеђа.

РАСПОРЕД ГОДИШЊЕГ ГРАДИВА

Приликом планирања наставе за целу годину, полугодиште и тромесечје, треба предвидети време за обнављање већ постављених методских јединица, као и њихово даље разрађивање. После одређења када ће се припремати и поставити један тоналитет треба имати у виду то да се у последња два месеца школске године не постављају нове лествице. То исто важи и за ритмичке поставке јер је и за мелодику и за ритам потребно одређено време како би се звучне представе усвојиле и надоградиле новим захтевима (више скокова, тежи захтеви за ритмичко читање, примена вокалне и и нструменталне литературе из градива тог разреда, писмени диктати, певање примера са листа) – а ради припремања ученика за што самосталније извођење и опажање музичког тока.

Када се у оквиру методске јединице планира ново градиво из ритма треба користити певање у већ познатом тоналитету, а када је поставка нове лествице у питању, треба користити познате ритмичке фигуре и метричке врсте. Ново градиво увек прати – после поставке – рад на препознавању, као најелементарнијем виду учења. Писмени диктати и певање са листа (без претходне припреме) следе касније, на другим часовима, као и приликом обнављања претходних поставки, али са већим захтевима. Тиме се гарантује постојање концентричних кругова, познатих у свим педагошким дисциплинама у школама општег образовања.

ОПАЖАЊЕ – ИНТОНИРАЊЕ – ДИКТАТИ

Опажање појединачних тонова основа је памћења звука сваког ступња у лествици. Опажање појединачних тонова треба почети са неколико тонова (најбоље три) и то у једној до две октаве(мала и прва октава). Постепено се брзина свираних тонова повећава и шири обим (до три октаве), с тим да се идентификовани тонови певају солмизацијом када се изводе у гласовном регистру, а изговарају или записују када се примењује већи обим. Овоме треба додати препознавање интервала, односно препознавање два симулативно одсвирана тона, која ученици најпре препознају певањем, а потом утврђују који је интервал (у зависности од програма одређеног разреда).

Усмене диктате (мелодијске и ритмичке) ученици изводе групно и појединачно, нарочито непосредно после учињене грешке у певању или писању диктата. Певањем диктираног мотива ученици развијају меморију, а она се даље

усвршава техником рада на самодиктату (записивање научене песме или певање мелодијског примера са табле и његовог записивања после брисања).

Интонирање тонова према усменом диктату наставника треба да се избегава (осим када се припрема неки детаљ). Треба користити нотну слику – табулатор јер се тако више везује звук са нотном сликом. Интонирање интервала и акорада треба што више везивати за тоналитет, односно лествицу која се тада обрађује у мелодици. Интонирање и опажање акорада, дакле, има за ослонац каденцу, као и однос трозвука на главним ступњевима. Као допуна ових поступака интонирају се акорди и од слободних датих тонова, али увек са именовањем тонова.

Диктати као резултат постављених звучних представа су обавезни на сваком часу. Писмене диктате не могу успешно да раде ученици који нису вежбали писање нота и преписивање вежби из уџбеника и на тај начин савладали читко и брзо читање и, нарочито, правилну ортографију.

Ритмички диктати и записивање појединачних тонских висина претходе свакој појави мелодијско-ритмичких диктата.

Опажање апсолутних висина, област која је, као нова, уведена приликом конципирања претходних Наставних планова и програма, планирана је да се ради од II разреда. Дакле, ради се на опажању свих хроматских тонова од V до I ступња а-мола и де-мола, с тим да се опажени тонови не певају већ се изговарају абецедом или записују. Даљи развој се преноси у средњу школу с тенденцијом убрзавања диктирања, али са обавезном паузом између сваке тонске висине. Овиме се убрзава рад на мелодици и диктатима.

МЕЛОДИКА

Новину представља савлађивање лествица у неколико етапа. Припрема тоналитета, у почетним разредима, изводи се учењем песмама по слуху, прво са текстом, а потом солмизацијом, опажањем диктираних тонова сличних кретању мелодије у песми (по узору на многе стране школе), приказивањем и теоријским тумачењем лествице.

Поставка подразумева обнављање научене песме, утврђивање лествице абецедним изговором у секундама и терцама, изговором тоничног трозвука и каденце, препознавањем мотива, певањем инструктивних вежби и лакших примера из литературе и савлађивањем једног канона. Опажање тонова и касније интервала и акорада из каденци, певање тежих примера из литературе и двогласних примера одвија се у облику обнављања тоналитета обично следеће године. Тада се утврђују тежи скокови. Ова фаза обраде тоналитета праћена је писаним диктатима, док је претходна базирана на усменим диктатима, од писмених је тражено записивање само појединачних тонова и више тонова.

У старијим разредима, када ученици имају довољно усвојене функционалне односе, односно стабилне ступњеве, припрема и поставка следе

непосредно једна иза друге. Оне лествице које имају велики број предзнака савлађују се теоријски или упоређивањем и изводе се певањем лествица и каденце и илуструју примером из литературе (Цис-дур на пример).

Ритам је изражен у садржајима програма кроз постављање ритмичких фигура и метричких врста. Ове поставке, као и у мелодици, прати коришћење одговарајућих примера песама са текстом или из литературе. Наставник својим извођењем поставља звучне представе (фигуре, врсте), а ученици уче примере напамет и користе их за даљу поставку ритма. Она се одвија на следећи начин: препознавање мотива, извођење кратких ритмичких мотива са новим градивом, мануелно извођење, учење ритмичких примера без тонских висина, савлађивање ритмичких етида – парлато уз помоћ наставника ради правилног акцентовања, испитивање наученог градива, самостално извођење нових задатака са сличним садржајем, писмени диктати и читање примера из вокалне и инструменталне литературе.

Опажање врста такта стално прати рад на ритму и преноси се на записивање ритмичких окосница наших народних песама и игара.

Пре рада на парлату, али и касније (вежбе са променом кључа), користи се читање у једнаком трајању исписаних нота, са или без обележене метричке врсте. Равномерним читањем ученици савлађују континуирано праћење нотног текста са обележеним темпом а тиме и технику читања литературе коју свирају, односно певају (без враћања код учињене грешке).

Домаћи задатак треба да садржи: преписивање нота, вежбе из ортографије, утврђивање научених ритмичких етида, вежбе равномерног читања, утврђивање добро научених примера за поставку мелодике и ритма (песме са текстом и примери из литературе), евентуално, утврђивање оних мелодијских вежби које су обрађене на часу.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

ЦИЉ

Теоријско обједињавање свих музичких појмова и израза, као и повезивање теоријске наставе са солфеђом и наставом инструмента, односно певања.

ЗАДАЦИ

- Упознавање музичких појмова и појава.
- Владање законитости теорије музике.
- Остваривање функционалних задатака - стицање брзине у схватању тонских односа
  (лествице, интервали и акорди).
- Владање музичком ортографијом.

VI РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Појмови и дефиниције.
- Постављање и упоређивање лествица.
- Тоналитети.
- Обрада интервала.
- Постављање акорада.
- Многостраност тонова.
- Орнаменти.

ГРАДИВО

- Утврђивање појмова и термина обрађених у претходним разредима, њихово дефинисање и систематизација (линијски систем, кључеви, тон и његове особине, метар и метричке ознаке, односно врсте такта, интервал, акорд-трозвук и четворозвук, тетрахорд, лествица, тоналитет).

- Ново градиво: музичка фраза, фразирање, агогика, артикулација, динамика, темпо с одговарајућим италијанским називима.

- Лествице: теоријско обнављање свих дијатонских лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, упоређивањем лествица удаљених за хроматски полистепен (Де-дес, Це-цис) и енхармонских лествица (Дес-Цис, Гес-Фис, Бе-Аис).

- Поставка мол-дура.

- Лествични квинтакорди.

- Интервали: интервали до октаве и њихови обртаји.

- Сложени интервали.

- Хроматске промене интервала и њихова разрешења (умањени и прекомерни инетрвали).

- Карактеристични лествични интервали.

- Трозвуци и четворозвуци: обнављање консонантних квинтакорада и њихових обртаја и поставка умањеног и прекомерног квинтакорда. Основни облик и обртаји MD_7-везати у тоналитету за доминанту. Умањени, полуумањени и мали молски септакорд на одговарајућим ступњевима у тоналитету. Поставка септакорада у основној дурској и молској лествици.

- Многостраност тонова и дурског квинтакорда.

- Ортографија и орнаментика: вежбе правилног писања. Основни украси и фигуре.

СМОТРА

Фебруар – смотра (тест)

Захтеви: интервали, акорди, лествице, многостраност

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део: интервали, лествице, акорди и ортографија.
2. Усмени део:

- интервали и акорди и њихови обртаји; многостраност тонова и дурског квинтакорда;

- познавање термина и дефиниција; познавање свих ознака које прате нотни текст.

ЛИТЕРАТУРА

И. Дробни и З. М. Васиљевић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

М. Тајчевић: Основе теорије музике

Д. Деспић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Теорија музике је посебан предмет у завршном разреду шестогодишње школе. Од првог до петог разреда шестогодишње школе теорија музике прати сваку поставку и обраду методске јединице, како у мелодици и ритму, тако и у интонирању, опажању и диктатима.

У почетним разредима тежиште рада је на описмењавању ученика у оквиру домаћих задатака – преписивање примера из уџбеника и именовање исписаних нота и нотних записа, по диктату наставника, дакле, овладавање нотним писмом у виолинском и бас кључу (обележавање нотних трајања и пауза, врсте такта). Редослед нотних тонова, изговор солмизацијом и абецедом успешно је савладан када ученици нижу све тонове узлазно и силазно од било ког почетног тона у секундама, а затим у терцама у обиму две октаве. Иако се квинтакорд теоријски обрађује у другом разреду, у првом разреду је

предвиђена припрема како би се лакше усвојио кроз изговор терци и трозвука на главним ступњевима обрађених дурских лествица (каденца).

Основне појмове наставник објашњава примерено узрасту ученика. У почетним разредима ће то бити једноставна објашњења, а потом ће се усложњавати зависно од развоја схватања ученика и методске јединице. Све основне појмове: ступањ, степен, полустепен, предзнаци, тетрахорд, лествица, трозвук, каденца, такт, тактица, темпо и друго, требало би исписивати на табли речима и нотном сликом, а и показивати и одсвирати на инструменту. Изградња тетрахорда од било ког основног тона и проналажење полустепена изванредна је вежба за схватање лествица. Увиђањем распореда целих степена и полустепена у тетрахорду ученици су спремни за теоријску изградњу свих дијатонских лествица.

Већ у I разреду се може поставити принцип изградње дурских лествица: на познати горњи (доминантни) тетрахорд Це-дура додавањем навише тетрахорда са полустепеном на крају низа, добија се Ге-дур лествица (квинтни круг навише), и супротан смер – од тоничног тетрахорда Це-дура спуштањем још једног тетрахорда са истим распоредом целих степена и полустепена добијамо Еф-дур (квинтни круг наниже). Хроматске промене основних тонова догађају се у смеру кретања – код лествица са повисилицама у горњем тетрахорду (вођица), а код лествица са снизилицама у доњем тетрахорду (субдоминанта).

Молске лествице се постављају као лествице са истим тоновима паралелног дура. Ради очувања и даљег учвршћивања већ претходно постављених хармонских функција (T-SD-D) у почетном разреду обрађивати каденцу хармонског мола. Обрадама свих врста молске лествице утврђује се доминантни тетрахорд абецедним изговором. Изговарањем свих тонова доминантних тетрахорада молске лествице улази се у област хроматике. Промену у хармонском молу објаснити хармонским разлозима (дурска доминанта), а у мелодијском молу мелодијским разлозима (елиминисање прекомерне секунде).

Квинтне кругове треба обрадити у III разреду као и низање повисилица (последња повисилица – вођица) и снизилица (претпоследња снизилица – име тоналитета). У каснијим разредима упоређивати, теоријски и звучно, истоимени дур и мол, паралелне лествице, лествице удаљене за хроматски полустепен и енхармонске лествице.

Препоручују се писмена вежбања: исписивање предзнака задате лествице у оба кључа, исписивање лествичног низа са предзнацима испред нота, препознавање лествице на основу исписаног низа (не увек од првог ступња), упоређивање лествичних тетрахорда, проналажење једног тетрахорда у више лествица, и друго.

ЧЕТВОРОГОДИШЊЕ МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ

ТЕОРИЈСКИ ПРЕДМЕТИ
(солфеђо, теорија музике)

СОЛФЕЂО

ЦИЉ

Развијање музикалности и писмености кроз прожимање васпитног и образовног процеса.

ЗАДАЦИ

- Развијање музичких способности (музичке меморије, способности праћења мелодијског, полифоног и хармонског тока).
- Развој читања, писања и схватања музике и музичког писма са развојем музичког мишљења.
- Усађивање звучних представа и њихово везивање са сликом, односно слике са звуком кроз стицање знања и вештина (мелодика, ритам, диктати).
- Упознавање музичке литературе, интерпретације и основних елемената музичких стилова.
- Осамостаљивање ученика и развој њихових креативних способности.

I ЦИКЛУС (I и II разред)

I РАЗРЕД
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ
МЕЛОДИКА

- Тоналитети Це, Ге, Еф-дур и а-мол, де-мол. Детаљна обрада. Лествично кретање и скокови у тонове тоничног трозвука, вођицу и субдоминанту. Обрада примера из литературе за дуваче. Певање каденци свих обрађених тоналитета.
- Примена ознака за темпо, динамику, артикулацију и фразирање. Двогласно певање мотива, двогласа бордунског типа и обрада неколико канона. Певање српских народних песама са текстом и солмизацијом.
- Припрема: е-мол. Певање лествице и каденце; примери из литературе; опажање тонова.

РИТАМ

- Метричке врсте и ритмичке фигуре: тактови 2/4, 3/4, 4/4, 2/2, 3/8 и 6/8 (такт 6/8 без поделе јединице); фигуре дводелне поделе са паузама и луковима,

основне фигуре четвороделне поделе и пунктиране фигуре на две и једној ритмичкој јединици; синкопа.
- Равномерно читање у виолинском и бас кључу умереним и брзим темпом.
- Ритмичко читање на на утврђеним позицијама солмизационих слогова и читање одговарајућих инсерата из инструменталне литературе.
- Мануелна репродукција.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ
- Опажање, интонирање и записивање појединачних и више тонова у обрађеним тоналитетима.
- Усмени мелодијско ритмички диктат, а писмени ритмички диктати (ритмички мотиви). Опажање метра, певаних песама са текстом.
- Интонирање интервала и тоничних квинтакорада у свим наведеним тоналитетима.
- Појмови и термини везани за нотно писмо, лествицу, интервале и трозвуке. Тон и тонске особине. Основни тонови и хроматски знаци. Интервали до октаве и постављање у линијском систему.
- Штимови лествица који се обрађују

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ
- Теоријско упознавање са дурским лествицама до четири предзнака и молским лествицама а, де, е и це-мол
- Конструкција дурских и молских квинтакорада на основним тоновима обрађених лествица у првом разреду.
- Основне ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику из музичке литературе.

СМОТРА

Новембар – смотра парлата
Фебруар – смотра теорије (тест)
Март – смотра мелодијских примера, школско такмичење
Април – смотра диктата
Завршна комисијска смотра (у мају или јуну)
Усмени део:
мелодијски пример са највише једним предзнаком
парлато бас кључ са основним фигурама на две и јединици бројања
опажање мотива у тоналитету мелодијског примера и дурског и молског квинтакорда
Описно оцењивање

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Обнављање и утврђивање тоналитета обрађених у I разреду са тежим ритмичко-мелодијским склоповима..
- Поставка: е-мол, А-дур, це-мол, Де-дур. Транспоновање мотива.
- Припрема: упоређивање тоничних квинтакорада и тетрахорада, певање лаких мелодијских вежби у дуру и истоименом молу (а-А, Це-це, де-Де).
- Припрема: ге-мол, Бе-дур, ха-мол. Певање каденци наведених тоналитета.
- Технички део: хроматске скретнице и пролазнице ,уз хармонизацију на клавиру.
- Двогласно певање мотива, канона, једноставних примера и једногласне композиције са клавирском пратњом. Одговарајући примери из инструменталне литературе и националне музичке традиције.

РИТАМ

- Метричке врсте и ритмичке фигуре.
- Обнављање метричких врста и проширивање фигура четвороделне поделе - синкопа и пунктиране фигуре на ритмичкој јединици. Нове мере: 3/2 и 3/8.
- Триола у основним мерама 2/4 и ¾, 4/4.
- Равномерно читање у виолинском, бас и тенор кључу (за инструменталисте који га користе). Парлато вежбе и читање одговарајућих примера из литературе.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање тонова и мотива и њихово интонирање.
- Опажање апсолутних висина.
- Интонирање 2 до 3 мале терце у низу.
- Опажање и интонирање штимова обрађених тоналитета.
- Опажање и интонтонирање дурског и молског трозвука из каденце и од основних тонова.
- Интонирање хроматских скретница.
- Опажање метричких врста преко песама са текстом.
- Ритмички диктати, кратки мотиви, писмени и мелодијски диктати из мелодике, усмено опажање мотива, а записивање појединачних тонова и мелодијско-ритмичких диктата.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Све дурске и молске лествице које су обрађене. Упоређивање паралелних и истоимених лествица и њихових тоничних квинтакорада а-Це-це, де-Де-ха, ге-Ге-е, а-А итд. Изговор малих и великих терци у низу.

- Конструкција свих квинтакорада.
- Лествични квинтакорди у хармонском молу.
- Интервали до октаве и увод у обртаје интервала без врсте само имена.
- Нове ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику.

СМОТРА

Новембар – смотра парлата
Фебруар – смотра теорије (тест)
Март – смотра мелодијских примера, школско такмичење, такмичење у Пожаревцу
Април – смотра диктата, такмичење у Новом Саду

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део: мелодијски диктат до два предзнака.
2. Тест из теорије: лествице, интервали трозвуци, тетрахорди.
3. Усмени део:

- мелодијски пример, тоналитети из градива I и II разреда(2 предзнака и А-дур и це-мол);
- парлато- виолински и бас кључ.

II ЦИКЛУС (III и IV разред)

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Обнављање утврђивање обрађених тоналитета из II разреда.
- Обрада: ха-мол, ге-мол, Бе-дур, фис-мол и Е-дур.
- Примена хроматских скретница и пролазница уз хармонизацију наставника на клавиру.
- Транспоновање мотива.
- Певање мелодија у дуру и истоименом молу - мутација
- Информативно: дијатонска модулација из дура на доминанту (Еф-Це-Еф итд.).

РИТАМ

- Утврђивање обрађених метричких врста и ритмичких фигура, парлато, диктати, посебно триоле.
- Нове метричке врсте 9/8, 12/8, 5/8 и 7/8.
- Равномерно и ритмичко читање као и мануелно извођење ритма према наведеном градиву.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање тонова мотива и двозвука у тоналитету, усмено и писмено.
- Опажање апсолутних висина – усмено и писмено.
- Опажање акорада из каденци обрађених тоналитета.
- Писмени ритмички диктат у оквиру градива и једноставни мелодијско-ритмички диктат.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Све дурске и молске лествице и лествични интервали у дуру и хармонском молу, тетрахорди.
- Поставка прекомерног и умањеног квинтакорда, обртаји интервала и консонантних квинтакорада, доминантни септакорд и умањени септакорд.
- Проширивање знања из терминологије коришћењем инструменталне литературе.

СМОТРА

Новембар – смотра парлата
Фебруар – смотра теорије (тест)
Март – смотра мелодијских примера, школско такмичење, такмичење у Пожаревцу и Сремској Митровици
Април – смотра диктата, такмичење у Новом Саду
Јун – завршна комисијска смотра
Усмени део:
мелодијски пример са највише 4 предзнака
парлато у бас кључу
опажање интервала, трозвука и обртаја дура и мола
Оцењивање је бројчано

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ
МЕЛОДИКА

- Утврђивање свих обрађених тоналитета са тежим скоковима.
- Обрада: Ес-дур, цис-мол, А-дур, еф-мол. Само теоретски Ха-дур, Фис-дур, бе-мол и ес-мол.
- Транспоновање мотива, двогласни примери и композиције уз клавирску пратњу.
- Информативно: модулације у паралелни и доминантни тоналитет.
- Мутације - лаки мелодијски примери.

РИТАМ

- Квинтола, секстола и септола на ритмичкој јединици и триола на половини јединице.
- Нове метричке врсте: 8/8 и 9/8, остали народни ритмови у примерима из музичког фолклора.
- Парлато: читање примера из одговарајуће инструменталне литературе и инструктивне вежбе.
- Примена умерено лаганих, умерено брзих и брзих темпа.
- Познавање свих ознака које прате инструменталну литературу. Опажање интонирања диктати.

ОПАЖАЊЕ И ИНТОНИРАЊЕ

- Опажање основних тонова и апсолутних висина у обиму – усмено и писмено.
- Опажање штимова и њихово интонирање.
- Интонирање и опажање доминантног и умањеног септакорда и њихово везивање за тоналитет.
- Ритмички и мелодијски диктати у оквиру градива.

СМОТРА

Новембар – смотра парлата
Март – смотра мелодијских примера, школско такмичење, такмичење у Пожаревцу и Сремској Митровици
Април – смотра диктата, такмичење у Новом Саду

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део: диктат до четири предзнака.
2. Усмени део:
   - мелодијска вежба, тоналитети до четири предзнака (скретнице, пролазнице и мутација);
   - парлато- промена кључа, виолински и бас, са свим ритмичким фигурама.

ЛИТЕРАТУРА

- Пандуровић, Александровић и Јелић: Солфеђо за I и II разред четворогодишње и I разред двогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Александровић и Јелић: Солфеђо за III разред четворогодишње и II разред двогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
- Александровић: Солфеђо за IV разред четворогодишње и II разред двогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Основни дидактичко-методички поступци обухватају развијање звучних представа с нотом сликом, како за област мелодике, тако и за област ритма. Овим се наставним смером усклађује рад на диктатима с певањем и ритмичким читањем. Звучне представе су, по правилу, мелодијски примери (песме са текстом и примери из литературе), мелодијски мотиви (за транспоновање, ради учвршћивања скокова у поједине ступњеве; за певање увек у оригиналном тоналитету ради постављања боје тоналитета и за постављање метричких врста и ритмичких фигура) и, тек на трећем месту, лествични низови (распевавање ученика, ширење обима гласа, упознавање лествица).

Примери се обрађују по слуху, у почетним разредима или из нотног текста, наравно уз помоћ наставника, а и певањем солмизационим слоговима уз тактирање. Свака нова наставна област праћена је наведеним поступцима који се потом преносе на опажање појединачних и више тонова, ритмичких фигура, метричких врста и усмених мелодијско-ритмичких диктата.

Остале дисциплине, теорија, опажање, интонирање са диктатом уско се повезују са наставним градивом из мелодике и ритма, нарочито у прва два разреда. За све годишње испите, шестогодишњег четворогодишњег и двогодишњег образовања испитне вежбе и задатке не пише предметни наставник, већ су истоветне за све ученике и задаје их актив наставника солфеђа.

РАСПОРЕД ГОДИШЊЕГ ГРАДИВА

Приликом планирања наставе за целу годину, полугодиште и тромесечје, треба предвидети време за обнављање већ постављених методских јединица, као и њихово даље разрађивање. После одређења када ће се припремати и поставити један тоналитет треба имати у виду то да се у последња два месеца школске године не постављају нове лествице. То исто важи и за ритмичке поставке, јер је и за мелодику и за ритам потребно одређено време како би се звучне представе усвојиле и надоградиле новим захтевима (више скокова, тежи захтеви за ритмичко читање, примена вокалне и и нструменталне литературе из градива тог разреда, писмени диктати, певање примера са листа) – а ради припремања ученика за што самосталније извођење и опажање музичког тока.

Када се у оквиру методске јединице планира ново градиво из ритма треба користити певање у већ познатом тоналитету, а када је поставка нове лествице у питању треба користити познате ритмичке фигуре и метричке врсте. Ново градиво увек прати – после поставке – рад на препознавању, као најелементарнијем виду учења. Писмени диктати и певање са листа (без претходне припреме) следе касније, на другим часовима, као и приликом обнављања претходних поставки, али са већим захтевима. Тиме се гарантује постојање концентричних кругова, познатих у свим педагошким дисциплинама у школама општег образовања.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

Опажање појединачних тонова основа је памћења звука сваког ступња у лествици. Опажање појединачних тонова треба почети са неколико тонова (најбоље три) и то у једној до две октаве. Постепено се брзина свираних тонова повећава и шири обим (до три октаве) с тим да се идентификовани тонови певају солмизацијом када се изводе у гласовном регистру, а изговарају или записују када се примењује већи обим. Овоме треба додати препознавање интервала, односно препознавање два симулативно одсвирана тона која ученици најпре препознају певањем, а потом утврђују који је интервал (у зависности од програма одређеног разреда).

Препознавање више тонова (уз примену ритмичких диктата) води ка успешном бележењу усмених и писмених диктата, а препознавање акорада ка развијању хармонског слуха.

Усмене диктате (мелодијске и ритмичке) ученици изводе групно и појединачно, нарочито непосредно после учињене грешке у певању или писању диктата. Певањем диктираног мотива ученици развијају меморију, а она се даље усвршава техником рада на самодиктату (записивање научене песме, или певање мелодијског примера са табле и његовог записивања после брисања).

Интонирање тонова, према усменом диктату наставника, треба да се избегава (осим када се припрема неки детаљ). Треба користити нотну слику – табулатор јер се тако више везује звук са нотном сликом. Интонирање интервала и акорада треба што више везивати за тоналитет, односно лествицу која се тада обрађује у мелодици. Интонирање и опажање акорада, дакле има за ослонац каденцу, као и однос трозвука на главним ступњевима. Као допуна ових поступака интонирају се акорди и од слободних датих тонова, али увек са именовањем тонова.

Диктати као резултат постављених звучних представа су обавезни на сваком часу. Писмене диктате не могу успешно да раде ученици који нису вежбали писање нота и преписивање вежби из уџбеника и на тај начин савладали читко и брзо читање и, нарочито, правилну ортографију.

Ритмички диктати и записивање појединачних тонских висина претходе свакој појави мелодијско-ритмичких диктата.

Опажање апсолутних висина, област која је, као нова, уведена приликом конципирања претходних Наставних планова и програма планирано је да се ради од II разреда. Дакле, опажање свих хроматских тонова од V до I ступња а-мола и де-мола, с тим да се опажени тонови не певају, већ се изговарају абецедом или записују. Даљи развој се преноси у средњу школу с тенденцијом проширивања регистра и убрзавања диктирања, али са обавезном паузом између сваке тонске висине. Овиме се убрзава рад на мелодици и диктатима.

МЕЛОДИКА

Новину представља савлађивање лествица у неколико етапа. Припрема тоналитета, у почетним разредима, изводи се учењем песмама по слуху, прво са текстом, а потом солмизацијом, опажањем диктираних тонова сличних кретању мелодије у песми (по узору на многе стране школе) приказивањем и теоријским тумачењем лествице.

Поставка подразумева обнављање научене песме, утврђивање лествице абецедним изговором у секундама и терцама, изговором тоничног трозвука и каденце, препознавањем мотива, певањем инструктивних вежби и лакших примера из литературе и савлађивањем једног канона. Опажање тонова и касније интервала и акорада из каденци, певање тежих примера из литературе и двогласних примера одвија се у облику обнављања тоналитета обично следеће године. Тада се утврђују тежи скокови. Ова фаза обраде тоналитета праћена је писаним диктатима, док је претходна базирана на усменим диктатима, од писмених је тражено записивање само појединачних тонова и више тонова.

У трећем и четвртом разреду, када ученици имају довољно усвојене функционалне односе, односно стабилне ступњеве, припрема и поставка следе непосредно једна иза друге. Оне лествице које имају велики број предзнака савлађују се теоријски или упоређивањем, изводе се певањем лествица и каденце и илуструју примером из литературе (Цис-дур на пример).

Ритам је изражен у садржајима програма кроз постављање ритмичких фигура и метричких врста. Ове поставке, као и у мелодици, прати коришћење одговарајућих примера песама са текстом или из литературе. Наставник својим извођењем поставља звучне представе (фигуре, врсте), а ученици уче примере напамет и користе их за даљу поставку ритма. Она се одвија на следећи начин: препознавање мотива, извођење кратких ритмичких мотива са новим градивом, мануелно извођење, учење ритмичких примера без тонских висина, савлађивање ритмичких етида – парлато уз помоћ наставника ради правилног акцентовања, испитивање наученог градива, самостално извођење нових задатака са сличним садржајем, писмени диктати и читање примера из вокалне и инструменталне литературе.

Опажање врста такта стално прати рад на ритму и преноси се на записивање ритмичких окосница наших народних песама и игара.

Пре рада на парлату, али и касније (вежбе са променом кључа), користи се читање у једнаком трајању исписаних нота, са или без обележене метричке врсте. Равномерним читањем ученици савлађују континуирано праћење нотног текста са обележеним темпом, а тиме и технику читања литературе коју свирају, односно певају (без враћања код учињене грешке!).

Домаћи задатак треба да садржи: преписивање нота, вежбе из ортографије, утврђивање научених ритмичких етида, вежбе равномерног читања, утврђивање добро научених примера за поставку мелодике и ритма

(песме са текстом и примери из литературе), евентуално, утврђивање оних мелодијских вежби које су обрађене на часу.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

ЦИЉ

Теоријско обједињавање свих музичких појмова и израза, као и повезивање теоријске наставе са солфеђом и наставом инструмента, односно певања.

ЗАДАЦИ

- Упознавање музичких појмова и појава.
- Владање законитостима теорије музике.
- Остваривање функционалних задатака - стицање брзине у схватању тонских односа
  (лествице, интервали и акорди).
- Владање музичком ортографијом.

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Постављање и упоређивање лествица.
- Тоналитети.
- Обрада интервала.
- Постављање акорада.
- Многостраност тонова.
- Појмови и дефиниције.
- Орнаменти.

ГРАДИВО

- Лествице: све дурске и молске лествице. Упоређивање истоимених тоналитета, као и паралелних. Упоређивање лествица удаљених за хроматски полустепен. Енхармонске лествице.
- Интервали и акорди: обртаји интервала, сложени интервали. Исписивање шифри основних интервала. Обртаји консонантних квинтакорада. Умањени и прекомерни квинтакорд без обртаја. Конструкција ових квинтакорада на истом тону. Лествични квинтакорди. Многостраност тонова. Мали дурски септакорд (иа доминанти) са обртајима. Умањени септакорд на VII ступњу у

молу са разрешењем и полуумањени у дуру са разрешењем. Све врсте септакорада.
- Појмови и дефиниције: проширивање знања основним појмовима и познавање нових термина из области темпа, артикулације, агогике и ритма. Основни украси и фигуре (орнаменти).

СМОТРА

Фебруар – смотра (тест)

Захтеви: интервали, акорди, лествице, многостраност

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део:
- шифре интервала и акорада.
- исписивање предзнака појединих лествица.
- исписивање врсте интервала и акорада – принцип теста.

2. Усмени део:
- изградња интервала и акорада.
- ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику.

ПРЕПОРУЧЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Дробни и Васиљевић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Д. Деспић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- М. Тајчевић: Теорија музике

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

У почетним разредима тежиште рада је на описмењавању ученика у оквиру домаћих задатака – преписивање примера из уџбеника и именовање исписаних нота и нотних записа по диктату наставника (овладавање нотним писмом у виолинском и бас кључу, обележавање нотних трајања и пауза као и врсте такта). Редослед нотних тонова, изговор солмизацијом и абецедом, успешно је савладан када ученици нижу све тонове узлазно и силазно од било ког почетног тона у секундама, а затим у терцама у обиму две октаве. Иако се квинтакорд теоријски обрађује у другом разреду, у првом разреду је предвиђена припрема како би се лакше усвојио кроз изговор терци и трозвука на главним ступњевима обрађених дурских лествица (каденца).

Основне појмове наставник објашњава примерено узрасту ученика. У почетним разредима ће то бити једноставна објашњења, а потом ће се усложњавати зависно од развоја схватања ученика и методске јединице. Све основне појмове: ступањ, степен, полустепен, предзнаци, тетрахорд, лествица, трозвук, каденца, такт, тактица, темпо и друго, требало би исписивати на табли речима и нотном сликом, а и показивати и одсвирати на инструменту.

Изградња тетрахорда од било ког основног тона и проналажење полустепена изванредна је вежба за схватање лествица. Увиђањем распореда целих степена и полустепена у тетрахорду ученици су спремии за теоријску изградњу свих дијатонских лествица. Већ у I разреду се може поставити принцип изградње дурских лествица: на познати горњи (доминантни) тетрахорд Це-дура додавањем навише тетрахорда са полустепеном на крају низа добија се Ге-дур лествица (квинтни круг навише) и супротан смер - од тоничног тетрахорда Це-дура спуштањем још једног тетрахорда са истим распоредом целих степена и полустепена добијамо Еф-дур (квинтни круг наниже). Хроматске промене основних тонова догађају се у смеру кретања - код лествица са повисилицама у горњем тетрахорду (вођица), а код лествица са снизилицама у доњем тетрахорду (субдоминанта).

Молске лествице се постављају као лествице са истим тоновима паралелног дура. Ради очувања и даљег учвршћивања већ претходно постављених хармонских функција (T–SD–D), у почетном разреду обрађивати каденцу хармонског мола. Обрадом свих врста молске лествице утврђује се доминантни тетрахорд абецедним изговорам. Изговарањем свих тонова доминантних тетрахорада молске лествице улази се у област хроматике. Промену у хармонском молу објаснити хармонским разлозима (дурска доминанта), а у мелодијском молу мелодијским разлозима (елиминисање прекомерне секунде).

Квинтне кругове треба обрадити у III разреду као и низање повисилица (последња повисилица – вођица) и снизилца (претпоследња снизилица – име тоналитета). У каснијим разредима упоређивати, теоријски и звучно, истоимени дур и мол, паралелне лествице, лествице удаљене за хроматски полустепен и енхармонске лествице.

Препоручују се писмена вежбања: исписивање предзнака задате лествице у оба кључа, исписивање лествичног низа са предзвуцима испред нота, препознавање лествице на основу исписаног низа (не увек од првог ступња), упоређивање лествичних тетрахорда, проналажење једног тетрахорда у више лествица и друго.

Обрада интервала је предвиђена такође у почетним разредима. Најпре лествични интервали, и то именовањем без врсте, а касније се врста интервала повезује са одређеним местом у лествици (на пример: велике терце на главним ступњевима у дуру). Веома је важно постављање интервала у линијски систем и његово брзо препознавање. Изградња интервала, именавање абецедом, исписивање интервала и коришћење шифри вежбају се усменим и писманим путем. Обртаје интервала, такође, треба вежбати усмено и писмено, а касније дефинисати ове појмове. Интервале сексту и септиму теоријски постављамо као обртај одговарајућих интервала. Умањене и прекомене интервале приказујемо са разрешењем; у школи за основно музичко образовање приказујемо прекомерну кварту и умањену квинту и њихово проналажење у тоналитету.

Лествичне квинтакорде, који се испевавају у мелодици, требало би вежбати и усменим изговором (са повећањем брзине изговора). Када се обраде врсте квинтакорда, вежбати изградњу дурског и молског квинтакорда од истог тона (усмено и писмено вежбање, а и вежбање на инструменту). Може се теоријски поставити у умањени и прекомерни квинтакорд јер упоређивањем са дуром и молом ова поставка није тешка ученицима. Сваки квинтакорд се изговара и у својим обртајима, у низу – квинтакорд, секстакорд, квартсекстакорд (на овај начин ученици клавирског одсека свирају трозвук од прве године). Свесним прихватањам да један тон може бити основни тон, терца или квинта различитих квинтакорада уводимо ученике у хармонско мишљење – усмена и писмена вежбања изградње од истог тона, навише и наниже, квинтакорда, секстакарда и квартсекстакорда.

Септакорди се лако усвајају након усмених и писмених вежбања за терце и квинтакорде. MD_7 ое везује за доминанту дура и мола. Представљањем доминантног септакорда у линијском систему указати на положај тонике, подједнако удаљене од најнижег и највишег тона. Вежбање изградње доминантног септакорда и његових обртаја је усмено, писмено и на клавиру са разрешењем у одговарајући тонични трозвук. Исти поступак се користи код умањеног и полуумањеног септакорда. Остале септакорде такође постављамо у тоналитет и вежбамо бржу и тачнију изградњу. Хроматским променама појединих тонова у дуру (мол-дуру) и молу (хармонски и мелодијски мол) указујемо и на промену у врсти септакорда, као и квинтакорда.

У раду са ученицима све ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику требало би примењивати од прве научене пеаме. Учење ових ознака, са италијанским називима, без музичког садржаја не омогућава ученицима да упознају карактер композиције. Поступно усвајање ових термина, уз адекватан превод, помоћи ће ученицима да на одговарајући начин интерпретирају и препознају музички садржај.

ОРКЕСТАР, ХОР И КАМЕРНА МУЗИКА

ЦИЉЕВИ

- Анимирати и оспособити ученика за групно музицирање.
- Усагласити индивидуално извођење са потребама групног.
- Усагласити интонацију и артикулацију свих ученика у свим видовима групног музицирања.
- Развијати перцепцију слушања осталих чланова.
- Развијати жељу за успехом и радом у групном музицирању.

ЗАДАЦИ

- Оспособљавање за даље музицирање.
- Усаглашавање индивидуалног са групним музицирањем.
- Усаглашавање интонације и артикулације са осталим члановима у групном раду.
- Развијање интонације и артикулације у складу са осталим члановима у групном раду и слушање других.
- Оспособљавање за даљи рад и школовање у оквиру наставе групног музицирања.

ОРКЕСТАР: обавезан је за ученике IV, V, и VI разреда шестогодишњег и III и IV разреда четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања. Овом саставу је могуће прикључити и ученике 3. разреда шестогодишње школе, уколико ученик жели и може да прати наставни план и програм; али неће добити оцену на крају године. Оркестар хармоника се организује у групама-штимовима којих је најчешће пет. У сваком штиму може бити два и више ученика. Оркестар гитара се организује у три до четири групе.

ХОР: настава хора обавезна је за ученике IV, V, и VI разреда клавира, као и за оне ученике који нису укључени у рад оркестра или камерне музике.

КАМЕРНА МУЗИКА: настава камерне музике обавезна је за ученике IV, V, и VI разреда шестогодишњег и III и IV разреда четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања који нису укључени у рад оркестра или хора. Организује се у групама од три ученика.
Овом саставу је могуће прикључити и ученике 3. разреда шестогодишње школе, уколико ученик жели и може да прати наставни план и програм; али неће добити оцену на крају године. Камерна музика се организује у групама од 2 до 3

ученика, али је могуће направити и веће саставе: квартет, квинтет, секстет, септет и октет.

ОРКЕСТАР

- У школи се формира гудачки оркестар према могућностима. Уколико нема ученика који свирају виолу, могу их заменити ученици који свирају деоницу треће виолине. Рад са гудачима треба да обухвати усклађивање прстореда, потеза и положаја гудала.
- Дувачки оркестар се формира самостално, уколико школа има довољан број ученика, или се може прикључити гудачком оркестру.
- Рад са оркестром обухвата увежбавање деоница, ритмичко и интонативно усклађивање, фразирање и динамичку обраду.
- Оркестар хармоника формира се самостално и обично се дели на четири деонице.
- Ради бољег и бржег савладавања програма неопходно је да наставници инструмента на часовима главног предмета са ученицима прочитају и технички обраде деонице које се извиде на часовима оркестра.
- Минимум програма: 3 краћа дела или једно дело у више ставова, по избору диригента. Обавезни су јавни наступи оркестра у току школске године.

Циљеви и задаци на овај начин организоване наставе су следећи:

– анимирање и оспособљавање ученика за групно музицирање

– усаглашавање индивидуалног извођења са потребама групног

– решавање техничких проблема у свим видовима групног музицирања

– развијање перцепције слушања између чланова у ансамблу

– развијање жеље за успехом и радом у групном музицирању

Постизање задатих циљева се реализује у неколико етапа:

– одабир композиција које ће одговарати техничким и музичким способностима свих ученика, чак и кад нису истог разреда и узраста, а бити подстицајне и прихватљиве, да би се код ученика развила жеља и позитивна мотивација за рад

– рад са оркестром треба да обухвати: усклађивање прстореда, потеза меха(у случају оркестра хармоника), као и интонативно и ритмичко усклађивање, фразирање, динамичку обраду, уједначавање боје инструмената

– ради бољег и бржег савладавања програма неопходно је да наставници инструмената на часовим главног предмета прочитају деонице које се изводе на настави камерне музике

Програм обухвата дела различитих стилских епоха, различитог карактера и форме (циклична и једноставачна), домаћих и страних аутора, као и обраде композиција и њихово прилагођавање постојећем ансамблу.

У оквиру реализације програма, организоваћемо и похађати стручна предавања и семинаре, као и креативне радионице.

Настава оркестра подразумева: јавне наступе, градска, регионална и међународна такмичења и фестивале, ангажовање у оквиру локалне заједнице, као и сарадњу са медијима.

Планирани наступи обухватају:

– *Републичко такмичење* у организацији Заједнице музичких и балетских школа Србије

– *Међународни фестивал хармоникаша, Мех фест*

– *Међународни фестивал хармоникаша,* Пула

– *Међународни фестивал хармоникаша,* Смедерево

– Наступ у обдаништима и основним школама на територији општине Вождовац

– Фестивал гудача Сремска Митровица

– Прослава *Дана школе*

– Републичко такмичење оркестара основних и основних музичких школа Србије

Уколико ученици достигну висок ниво извођења програма, испуне одговарајуће критеријуме задатих пропозиција и уколико се нађу неопходна материјална средства или спонзори, могуће је повећати обим њиховог ангажовања и број јавних наступа, а предвиђени фестивали и такмичења биће реализовани.

ХОР

- Програм рада са хором треба да садржи: вежбе дисања, вокализе за уједњачавање боје гласова, певање канона, певање двогласних и трогласних композиција.
- Минимум програма: обрада најмање три трогласне композиције различитих стилских епоха, укључујући и домаће ауторе. Обавезни су јавни наступи хора у току школске године.

Циљеви и задаци на овај начин организоване наставе су следећи:

- анимирање и оспособљавање ученика за групно музицирање
- усаглашавање индивидуалног извођења са потребама групног
- решавање техничких проблема у свим видовима групног музицирања
- развијање перцепције слушања између чланова у ансамблу

- развијање жеље за успехом и радом у групном музицирању

Постизање задатих циљева се реализује у неколико етапа:

- одабир композиција које ће одговарати техничким и музичким способностима свих ученика, чак и кад нису истог разреда и узраста, а бити подстицајне и прихватљиве, да би се код ученика развила жеља и позитивна мотивација за рад
- рад са хором треба да садржи: вежбе дисања, вокализе за уједначавање боје гласова, увежбавање деоница, певање канона, певање двогласних и трогласних композиција
- рад са хором треба да обухвати интонативно и ритмичко усклађивање, фразирање и динамичку обраду
- ради бољег и бржег савладавања програма било би добро да наставници солфеђа на часовим прочитају деонице које се изводе на настави хора

Програм обухвата дела различитих стилских епоха, различитог карактера и форме, домаћих и страних аутора, као и обраде композиција и њихово прилагођавање постојећем ансамблу.

У оквиру реализације програма, организоваћемо и похађати стручна предавања и семинаре, као и креативне радионице.

Настава хора подразумева: јавне наступе, градска, регионална и међународна такмичења и фестивале, ангажовање у оквиру локалне заједнице, као и сарадњу са медијима.

Планирани наступи обухватају:

- Отварање манифестације *Доситејево перо* у општини Вождовац
- Наступ у *СЦ Шумице*
- *Републичко такмичење* у организацији ЗМБШС
- ФЕДЕХО
- Прослава *Св. Саве*
- Прослава *Дана школе*

Уколико ученици достигну висок ниво извођења програма, испуне одговарајуће критеријуме задатих пропозиција и уколико се нађу неопходна материјална средства, могуће је повећати обим њиховог ангажовања и број јавних наступа, а предвиђена такмичења и фестивали биће реализовани.

КАМЕРНА МУЗИКА

Циљеви и задаци на овај начин организоване наставе су следећи:

- анимирање и оспособљавање ученика за групно музицирање
- усаглашавање индивидуалног извођења са потребама групног
- решавање техничких проблема у свим видовима групног музицирања
- развијање перцепције слушања између чланова у ансамблу
- развијање жеље за успехом и радом у групном музицирању

Постизање задатих циљева се реализује у неколико етапа:

- одабир композиција које ће одговарати техничким и музичким способностима свих ученика, чак и кад нису истог разреда и узраста, а

бити подстицајне и прихватљиве, да би се код ученика развила жеља и позитивна мотивација за рад
- рад са камерним ансамблом треба да обухвати: усклађивање прстореда, потеза и положаја гудала (за гудаче), као и интонативно и ритмичко усклађивање, фразирање и динамичку обраду
- ради бољег и бржег савладавања програма неопходно је да наставници инструмената на часовим главног предмета прочитају деонице које се изводе на настави камерне музике

Програм обухвата дела различитих стилских епоха, различитог карактера и форме (циклична и једноставачна), домаћих и страних аутора, као и обраде композиција и њихово прилагођавање постојећем ансамблу.
У оквиру реализације програма, организоваћемо и похађати стручна предавања и семинаре, као и креативне радионице.
Настава камерне музике подразумева: јавне наступе, градска, регионална и међународна такмичења и фестивале, ангажовање у оквиру локалне заједнице, као и сарадњу са медијима.
Планирани наступи обухватају:
- Републичко такмичење камерне музике Србије
- *Републички фестивал* у организацији музичких и балетских школа Србије
- Наступ у обдаништима и основним школама на територији општине Вождовац
- Прослава *Дана школе*
- Међународно такмичење *Млади виртуоз*
- Такмичење *Меморијал Аца Панић,* Младеновац
- Такмичење дрвених дувача *Стеван Мокрањац*, Пожаревац

Уколико ученици достигну висок ниво извођења програма, испуне одговарајуће критеријуме задатих пропозиција и уколико се нађу неопходна материјална средства или спонзори, могуће је повећати обим њиховог ангажовања и број јавних наступа, а предвиђени фестивали и такмичења биће реализовани.

Обухвата други циклус школовања.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА
- две композиције из периода барока или
- једно дело из периода преткласицизма, класицизма, романтизма и савремене музике, или
- три комада из различитих стилских епоха.

Наставник је обавезан да сваки камерни ансамбл припреми ученике за најмање један јавни наступ у току школске године.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА ОРКЕСТРА, ХОРА И КАМЕРНЕ МУЗИКЕ

Групно музицирање се у школи организује према могућностима извођења наставе. Ученицима инструменталне наставе, првенствено је потребно омогућити да буду организовани у рад оркестра и камерне музике. Ученици могу бити истовремено обухваћени и радом оркестра као и учешћем у раду камерног ансамбла. У школама у којима постоји хор укључити све ученике који нису обухваћени радом оркестра и камерног музицирања, а према Правилнику о наставном плану и програму.

Приликом одабира програма у групном музицирању, обратити пажњу да одговара техничким и музичким способностима свих учесника, нарочито када нису у питању ученици истих разреда и узраста. Програм треба да буде подстицајан и прихватљив да би се код ученика развила жеља и позитивна мотивација за рад у оркестру, хору и камерним ансамблима.

(Сл. Гласник РС –Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.

А. ОБАВЕЗНИ ОДСЕЦИ

1. ОДСЕК ЗА КЛАСИЧНУ МУЗИКУ

1.1. ШЕСТОГОДИШЊЕ МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ

ГУДАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ
(виолина, виола, виолончело)

Назив предмета	**ВИОЛИНА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Виолина је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – опише својим речима карактеристике виолине и начин добијања тона; – правилно стоји и држи инструмент и гудало; – изводи пицикато и основне потезе гудалом; – самостално поставља прсте леве руке на хватник у првој позицији на свим жицама; – изражајно пева а потом самостално или уз пратњу наставника свира кратке и лаке песмице по слуху; – интонативно и ритмички правилно	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Карактеристике инструмента. Начин добијања тона. Поставка леве и десне руке. **Техника десне руке:** – квалитет звука на празним жицама; – држање и вођење гудала по једној жици; – прелазак са жице на жицу; – основне динамичке различитости по једној жици;

контролише и чита нотни текст;

– примени основне елементе нотне писмености у свирању нотног текста у виолинском кључу;

– примени што богатију музичку фантазију коју је развио путем приче и игре са наставником у свирању;

– користи различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког примера уз помоћ наставника;

– свира кратке композиције напамет, соло и уз пратњу клавира;

– учествује на јавним наступима у школи и ван ње;

– испољи самопоуздање у току јавног наступа;

– активно слуша часове и јавне наступе других ђака

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

– расподела гудала.

Основни потези: деташе, легато, маркато (2 и 4 нота на једно гудало).

Техника леве руке:

– поставка прве позиције;

– разлика степена и полустепена;

– прва позиција, распореди прстију (полустепен 2-3 и 1-2 прст);

– поставка прстију и упоређивање полустепена у односу на суседне жице.

Једноставне вежбе за развој моторике прстију леве руке.

Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Дурске и молске скале са трозвуком у једној октави.

ЛИТЕРАТУРА

– А. С. Шаљман: *Бићу виолиниста* (I свеска А)

– К. Тахтациев: *Виолина 1*

– Фортунатов: *Млади виолиниста* (I свеска)

– М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов: *Хрестоматија I–II разред*

– Б. Ферара: *Школа за виолину*

– Ј. Јорданова: *Буквар за мале*

	виолинисте – З. Мемедовић: *Учим да свирам виолину* – Д. Марковић: *Почетна школа за виолину, I свеска*
Обавезни минимум програма – три дурске, односно молске скале са трозвуцима; – двадесет вежбица, етида; – десет малих комада песмица Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године. Програм смотри – Једна једнооктавна скала са трозвуцима (квинтакорд, секстакорд и квартсекстакорд); – Једна етида или комад – Један комад или први став кончертина	

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ВИОЛИНА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Виолина је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – изражајно пева и свира песмице на виолини; – интонативно и ритмички правилно контролише и чита нотни текст; – примени основне елементе нотне писмености у свирању задатог нотног текста у виолинском кључу; – примени ознаке за динамику и темпо; – пренесе музичку фантазију коју је развио у раду са наставником кроз свирање; – самостално свира композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – покаже самопоуздање у току јавног наступа;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Усавршавање технике свирања на виолини. Темпо (анданте, модерато, аллегро, престо...). Динамика (пиано, меззо пиано, меззофорте, форте, диминуендо, цресцендо...). **Техника десне руке:** – квалитет звука кроз динамичке промене; – динамичко нијансирање; – јасна расподела гудала уз различите ритмичке јединице; – место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо...; – повезивање свих жица кроз потезе легата. Потези: деташе, легато (4 и 8 нота на једно гудало), стакато, маркато

– активно слуша часове и јавне наступе других ђака;

– уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

и мартеле.

Техника леве руке:

– прва позиција, сви распореди прстију;

– поставка првог прста уз пражић;

– лака хроматика у првој позицији;

– глисанда до III позиције на свим жицама;

– поставка прстију у односу на суседне жице кроз легато потез (припрема за једноставне акорде).

Вежбе за развој моторике прстију леве руке.

Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Дурске и молске скале са дурским или молским трозвуком кроз једну или две октаве у првој позицији.

ЛИТЕРАТУРА

– Грегоријан: *Скале*

– Х. Шрадик: *Школа виолинске технике* (И свеска)

– *„Изабране етиде"* различитих аутора I–III разреда (издање Москва, „Музика")

– А. С. Шаљман: *Бићу виолиниста* (*I свеска А*)

– К. Тахтациев: *Виолина 2*

– Фортунатов: *Млади виолиниста* (I

	свеска) – М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов: – *Хрестоматија I–II* разред и *II–III* разред – Б. Ферара: *Школа за виолину* – Ј. Јорданова: *Буквар за мале виолинисте* – Д. Марковић: *Почетна школа за виолину*, I и II свеска
Обавезни минимум програма – четири дурске, односно молске једнооктавне или двооктавне скале са трозвуцима – шест етида са различитом проблематиком – четири комада различитог карактера Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године. Програм смотри – Једна једнооктавна или двооктавна скала са трозвуцима; – Једна етида – Два комада различитог карактера или варијације или први став концерта (кончертина)	

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ВИОЛИНА**
Циљ	**Циљ** наставе и учења Виолине је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– свесно меморише нотни текст; – контролише интонацију и квалитет тона при промени позиција са и без глисанда; – прати интонацију и коригује се; – примењује ознаке темпа, карактера, динамике и агогике; – користи вибрато на дужим нотама; – изводи правилно техничке вежбе за промену позиције и покретљивост уз помоћ наставника; – самостално и свакодневно вежба; – активно слуша часове и јавне наступе других ђака – уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; – учествује на јавним	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Музичка меморија – неговање и развијање. Самостално вежбање – планирање и процедуре. Држање инструмента и гудала (контрола) Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима. Слушање и интонација. Усавршавање технике свирања на виолини. Темпо (ларго, виваће, сфорцандо, глисандо, ритенуто, аћелерандо...). **Техника десне руке**: – вођење гудала на две жице истовремено, деташе; – увод у акорде наниже на три жице; – место и количина гудала у односу на

наступима у школи и ван ње; – прати музичку фразу у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	врсту потеза, динамику и темпо... Потези: деташе, легато (3, 4, 6, 8 нота на једно гудало), стакато, маркато, мартеле, спикато. **Техника леве руке:** – коришћење бар две различите позиције без прелаза; – почетне вежбе вибрата; – хроматика; – природни флажолети; – једноставни двозвуци са коришћењем једног прста и празних жица; – једноставни акорди на три жице; Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале са трозвуцима (дурски или молски квинтакорд и квартсекстакорд) у једној позицији, кроз једну или две октаве. **ЛИТЕРАТУРА** – Х. Шрадик: *Школа виолинске технике* (I свеска) – Грегоријан: *Скале* – А. С. Шаљман: *Бићу виолиниста* (I свеска Б) – К. Тахтациев: *Виолина 2* – Фортунатов: *Млади виолиниста* (I свеска) – М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов:

– *Хрестоматија II –III* разред

– Б. Ферара: *Школа за виолину*

– Т. Балашова – М. Кесељман: *Изабране етиде* (И свеска)

– *Изабране етиде* различитих аутора I–III разреда (издање Москва, „Музика")

– З. Багиров: *Романса*

– Д. Кабалевски: *Кловнови*

– *Варијације* (Н. Бакланова, Комаровски, Хендл)

– А. Комаровски: *Кончертино Ге-дур* (I став)

– О. Ридинг: *Кончертина ха-мол, Ге-дур* (I став)

– П. Николић: *Кончертино Гедур* (I став)

Обавезни минимум програма

– четири скале кроз две октаве и разлагања;

– шест етида са различитом проблематиком;

– четири комада различитог карактера.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године.

Испитни програм

– Једна двооктавна дурска или молска скала са трозвуцима (квинтакорд и кватсекстакорд) са или без промене позиције;

– Једна етида

– Два комада различитог карактера; или варијације; или први став концерта (кончертина)

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ВИОЛИНА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Виолина је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – самостално чита сложенији музички материјал; – брже меморише дужи нотни текст; – користи метроном приликом вежбања; – штимује се уз мању помоћ наставника; – примењује вибрато у свирању; – контролише интонацију и квалитет тона при промени позиција и коригује се; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира); – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Читање с листа. Метричко и ритмичко свирање уз метроном. Слушање и интонација Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу. Музичка меморија – неговање и развијање. Заједничко свирање (наставник–ученик, ученик– ученик). Развој извођачког апарата. **Техника десне руке:** – уједначеност звука кроз различите потезе; – свирање истовремено на две жице деташе и легато; – свирање акорада на три и четири жице (навише и наниже). Потези: деташе, легато (3, 4, 6, 8, 9, 16 нота на једно гудало), стакато,

– активно слуша часове и јавне наступе других ђака у школи и ван ње;

– у заједничком свирању примени принцип узајамног слушања;

– примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом самосталног вежбања и свирања;

– самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

мартеле, спикато.

Техника леве руке:

– коришћење прве, друге треће и четврте позиције са прелазима;

– вибрато;

– хроматске скале у првој позицији;

– разложене терце;

– природни и вештачки флажолети;

– једноставни двозвуци у првој позицији (сексте, терце, кварте);

– једноставни акорди на три и четири жице у првој позицији.

Скале и трозвуци

Дурске и молске скале (4, 8, 16 на једно гудало) са различитим потезима, кроз две октаве са прелазима;

Дурски и молски трозвуци (квинтакорд, секстакорд и квартсекстакорд - деташе и три легато) кроз две октаве са прелазима;

ЛИТЕРАТУРА

– Х. Шрадик: *Школа виолинске технике* (И свеска)

– Скале по избору наставника

– А. С. Шаљман: *Бићу виолиниста* (II свеска)

– К. Тахтациев: *Виолина 3*

– Фортунатов: *Млади виолиниста* (II

свеска)

– М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов:

– *Хрестоматија III–IV разред*

– Т. Балашова – М. Кесељман: *Изабране етиде* (II свеска)

– *Изабране етиде* различити аутори (II свеска), издање Москва, „Музика“

– Ј. Коњус: *Мале етиде дуплих нота*

– Волфарт: *60 етида, оп. 45* Кајзер: *36 етида, оп. 20* (И свеска)

– Е. Џенкинсон: *Игра*

– А. Јаншинов: *Преслица*

– Ђ. Б. Перголези: *Арија*

– П. И. Чајковски: *Стара песма*

– Бакланова: *Сонатина Бедур*

– З. Фибих: *Сонатина*

– А. Јаншинов: *Кончертино оп. 35*

– Кихлер: *Кончертино у стилу Вивалдија, Дедур* (I или II и III став)

– А. Вивалди: *Концерт Ге-дур* (I став)

– Ф. Зајц: *Концерт бр. 1, 2* (I став)

Обавезни минимум програма

– четири скале кроз две октаве и разлагања;

– осам етида са различитом проблематиком;

– четири комада (или тема са варијацијама) различитог карактера.

– први или други и трећи став концерта (или кончертина) један или два става сонате

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године.

Испитни програм

– Једна двооктавна дурска или молска скала са прелазима са дурским или молским трозвуци (квинтакорд, секстакорд, квартсекстакорд) са прелазима;

– Једна етида

– Један комад; или једна етида различитог карактера од предходне

– Први или други и трећи став концерта (кончертина); или тема с варијацијама; или један или више ставова сонате.

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ВИОЛИНА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Виолина је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– самостално штимује свој инструмент; – самостално вежба и поступа по процедури која се примењује у стицању технике леве и десне руке; – контролише интонацију ритам и квалитет тона при промени позиција и коригује се; – истражује начине добијања чистог тона и поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира); – испољи креативност у остварењу музичке фантазије и естетике;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Читање с листа. Метричко и ритмичко свирање. Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима. Слушање, интонација и штимовање инструмента. Музичка меморија – неговање и развијање. Камерно музицирање (наставник–ученик, ученик– ученик). Развој извођачког апарата и музичке фантазије кроз рад над одговарајућом литературом и композицијама сложенијих техничких захтева. Музичка меморија – неговање и развијање. Музички бонтон. **Техника десне руке**:

– критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; – свирањем у ансамблу примени принцип узајамног слушања; – самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; – користи првих пет позиција; – користи хармонски слух; – влада једноставнијом двозвучном и акордском техником у програму; – свира задате композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – активно слуша часове и јавне наступе других ђака у школи и ван ње; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	– владање комплетним звуком на инструменту; – свирање двозвука са једноставним прелазима како деташе тако и легато, стакато..; – свирање акорада на три и четири жице (навише и наниже) у различитим позицијама. Потези: деташе, легато (3, 6, 9, 12, 4, 8,16,24 нота на једно гудало), стакато, мартеле, спикато, сотије **Техника леве руке:** – коришћење првих пет позиција са прелазима; – вибрато; – хроматске скале на све четири жице кроз позиције; – разложене терце; – коришћење природних и вештачких флажолета; – једноставни двозвуци у различитим позицијама (сексте, терце, октаве, кварте); – једноставни акорди на три и четири жице у различитим позицијама. **Скале и трозвуци:** Дурске и молске скале (4, 8, 16, 24 на једно гудало) са различитим потезима, кроз две и три октаве са прелазима; Дурски и молски трозвуци

	(квинтакорд, секстакорд и квартсекстакорд – деташе, три и шест легато) кроз две и три октаве са прелазима; Компликованије вежбе за развој моторике прстију леве руке у односу на предходни разред **ЛИТЕРАТУРА** – Х. Шрадик: *Школа виолинске технике* (И свеска) – Скале по избору наставника – А. С. Шаљман: *Бићу виолиниста* (II свеска) – К. Тахтациев: *Виолина 4* – Фортунатов: *Млади виолиниста* (II свеска) – М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов: *Хрестоматија IV–V разред и V–VI разред* – Т. Балашова – М. Кесељман: *Изабране етиде* (II свеска) – Изабране етиде различити аутори (II свеска), издање Москва, „Музика“ – Ј. Коњус: *Мале етиде дуплих нота* – Волфарт: *60 етида, оп. 45* – Кајзер: *36 етида, оп. 20* (II свеска) – Мазас: *Етиде оп. 36, I* свеска – Донт: *Етиде оп. 37* – избор – Н. Рубинштајн: *Преслица*

– Ђ. Б. Перголези: *Сицилијана*

– А. Вивалди: *Концерт а-мол* (I став)

– А. Комаровски: *Концерт бр. 2*

– Ш. Берио: *Концерт а-мол*

Обавезни минимум програма

– две двооктавне дурске и молске скале са разлагањима са променом позиција

– осам етида различите проблематике;

– два комада различитог карактера; или варијације;

– Први или други и трећи став концерта и један или два става сонате;

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године.

Испитни програм

1. Једна двооктавна дурска или молска скала са прелазима са дурским или молским трозвуци (квинтакорд, секстакорд, квартсекстакорд) са прелазима;

2. Једна етида

3. Један комад; или једна етида различитог карактера од предходне

4. Први или други и трећи став концерта;

Кључни појмови садржаја: виолина, тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ВИОЛИНА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Виолина је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– самостално штимује свој инструмент; – самостално вежба и поступа по процедури која се примењује у стицању технике леве и десне руке; – контролише интонацију ритам и квалитет тона при промени позиција и коригује се; – користи метроном приликом вежбања; – истражује начине добијања чистог тона; – користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира); – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Читање с листа. Метричко и ритмичко свирање уз метроном. Слушање и интонација Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу. Музичка меморија – неговање и развијање. Камерно музицирање (наставник–ученик, ученик– ученик). Развој извођачког апарата Техника десне руке: – владање комплетним звуком на инструменту; – свирање разложених двозвука у скали, деташе и легато; – свирање акорада на три и четири жице (навише и наниже) у различитим позицијама. Потези:

– свирањем у ансамблу примени принцип узајамног слушања;

– самостално чита нотни текст и примењује различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања;

– користи првих седам позиција;

– користи хармонски слух;

– влада двозвучном и акордском техником у програму;

– свира задате композиције напамет, соло и уз пратњу клавира;

– учествује на јавним наступима у школи и ван ње;

– активно слуша часове других ђака и примењује на себи искуства стечена на тај начин;

– самоиницијативно посећује концерте и друге музичке манифестације;

– самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

деташе, легато (3, 6, 9, 12, 4, 8, 16, 24 нота на једно гудало), стакато, мартеле, спикато, сотије, рикоше.

Техника леве руке:

– коришћење првих седам позиција са прелазима;

– различите врсте вибрата;

– хроматске скале на све четири жице кроз позиције;

– коришћење природних и вештачких флажолета;

– лака пициката левом руком;

– једноставни двозвуци разложено или спојено у различитим позицијама (сексте, терце, октаве, кварте);

– једноставни акорди на три и четири жице у различитим позицијама.

Скале и трозвуци

Дурске и молске скале (4, 8, 16, 24 на једно гудало) са различитим потезима, кроз две и три октаве са прелазима;

Дурски и молски трозвуци (квинтакорд, секстакорд и квартсекстакорд – деташе, три и шест легато) кроз две и три октаве са прелазима;

Сложеније вежбе за развој моторике прстију леве руке у односу на предходни разред

ЛИТЕРАТУРА

– Х. Шрадик: *Школа виолинске технике*

	(И свеска) – Скале по избору наставника – М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов: – Фортунатов: *Млади виолиниста* (ИИИ свеска) – *Хрестоматија* IV–V разред и V–VI разред – Т. Балашова – М. Кесељман: *Изабране етиде* (II свеска) – Изабране етиде различити аутори (III свеска), издање Москва, Музика – Ј. Коњус*: Мале етиде дуплих нота* – Волфарт: *60 етида, оп. 45* Кајзер: *36 етида, оп. 20* (II свеска) – Мазас: *Етиде оп. 36*, I свеска – Донт: *Етиде оп. 37* – избор – Р. Кројцер: *почетне етиде* – Ш. Данкл: *Варијације* – А. Вивалди: *Концерт а-мол* (II и III став) – Ј. Б. Аколај: *Концерт амол* – Ш. Берио: *Балетске сцене* – А. Комаровски: *Концерт е-мол* – Ј. С. Бах: *Концерт а-мол* – Г. Б. Виоти: *Концерт оп. 23* – Д. Кабалевски: *Омладински концерт*

Обавезни минимум програма

– две трооктавне дурске или молске скале са разлагањима;

– шест етида различите проблематике;

– два комада различитог карактера; или варијације;

– Први или други и трећи став концерта и два или сви ставови сонате

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године.

Испитни програм/ Програм смотри

1. Једна скала кроз три октаве са разлагањима;

2. Две етиде са различитом проблематиком;

3. Један комад;

4. Први или други и трећи став концерта;

Кључни појмови садржаја: виолина, тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ВИОЛОНЧЕЛО**
Циљ	**Циљ** учења предмета Виолончело је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – опише својим речима карактеристике виолончела и начин добијања тона; – правилно седи и држи инструмент и гудало; – изводи основне потезе и пицикато; – самостално поставља прсте леве руке на хватник у затвореном ставу у првој и четвртој позицији; – изражајно пева а потом самостално или уз пратњу наставника свира кратке и лаке песмице по слуху; – изводи правилно техничке вежбе за промену позиције, интонацију и покретљивост уз помоћ наставника; – примени основне елементе нотне писмености у свирању и чита нотни текст у бас кључу; – препозна основне ознаке за темпо, динамику, понављање... – примени различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког примера уз помоћ	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Карактеристике инструмента. Начин добијања тона. Поставка леве и десне руке. Техника десне руке: – држање и вођење гудала; – расподела гудала; – место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо... Основни потези: деташе и легато. Поставка леве руке. Техника леве руке: – уски став, прва и четврта позиција – широки став, прва позиција **Скале и трозвуци:** Це, Ге, Де и Еф-дур у једној

наставника; – свира кратке композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике. Обаввезни минимум програма – 5 етида различитог типа технике – 5 кратких комада – 2 лествице Јавни наступи Обавезна су два јавна наступа у току школске године Програм смотре (на крају школске године) 1. Једна лествица 2. Једна етида 3. Један комад по слободном избору	октави. Це-дур кроз две октаве. Ге-дур кроз две октаве Вежбе за развој моторике прстију леве руке. **ЛИТЕРАТУРА** – М. Симић: *Избор етида* за I годину – И. Мардеровски: *Први часови виолончела* – Сато: *Чело школа*, I свеска – Ф. Антал: *Прва свеска* – Гардијан: Школа за виолончело, I свеска – Пејшик: *Абецеда виолончела* – *Хрестоматија* I–IV разреда

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, вођење гудала, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ВИОЛОНЧЕЛО**
Циљ	**Циљ** учења предмета Виолончело је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – правилно седи и држи инструмент и гудало; – изводи основне потезе и пицикато; – самостално поставља прсте леве руке на хватник у затвореном и отвореном ставу у првој и четвртој позицији; – изводи правилно техничке вежбе за промену позиције, интонацију и покретљивост уз помоћ наставника; – контролише квалитет тона у току свирања; – примени основне елементе нотне писмености и основне ознаке за темпо, динамику, понављање...у свирању; – течно чита нотни текст у бас кључу; – примени различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког примера уз помоћ наставника; – свира кратке композиције напамет,	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Начин добијања тона. Вежбе за прецизност и флексибилност леве и десне руке. Композиције различитог карактера. Техника десне руке: – држање и вођење гудала; – расподела гудала; – квалитет тона; – место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо... – вођење гудала при промени позиције; Основни потези: деташе, легато и стакато Техника леве руке:

соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	– уски став, прва и четврта позиција; – широки став, прва и четврта позиција; – вежбе за прелаз из једне у другу позицију, са и без глисанда. Музички бонтон. **Скале и трозвуци**: Це, А, Ес, Бе, Ге, Де и Еф-дур кроз две октаве. Вежбе за развој моторике прстију леве руке. **ЛИТЕРАТУРА** – И. Мардеровски*: Избор етида* – Сато: *Чело школа II свеска* – Р. Мац: *25 етида* – Ф. Антал: II *свеска* – Гардијан: *II свеска* – Хрестоматија – С. Ли: *40 лаких етида* – А. Вивалди: *Кончертино Це-дур* – Бревал: *Кончертино Де-дур* – Волчков: *Варијације* – Сузуки: *Чело школа бр.2*
Обавезни минимум програма – 4 лествице	

– 10 кратких етида са применом основних потеза и ритмичких фигура

– 10 кратких песмица уз пратњу клавира

Јавни наступи

Обавезна су два јавна наступа у току школске године

Програм смотре (на крају школске године)

– једна лествица са трозвуком

– једна етида

– две композиције по слободном избору

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ВИОЛОНЧЕЛО**
Циљ	**Циљ** учења предмета Виолончело је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – правилно седи и држи инструмент и гудало; – изводи основне потезе и ритмичке фигуре; – самостално поставља леву руку у ИИ и ИИИ позицији; – контролише интонацију и квалитет тона при промени позиција са и без глисанда; – прати интонацију и коригује се; – изводи правилно техничке вежбе за промену позиције и покретљивост уз помоћ наставника; – користи вибрато; – примени основне елементе нотне писмености у свирању и течно чита нотни текст у бас кључу; – примени основне ознаке за темпо, динамику, понављање...; – примени различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког примера уз	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Контрола држања гудала. Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима. Слушање и интонација. Музичка меморија - неговање и развијање. Техника десне руке: – расподела гудала; – брзина гудала; – место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо..; – основни потези и ритмичке фигуре: деташе, легато, стакато и пунктирани ритам; – прелазак гудалом са жице на жицу у различитим тачкама гудала;

помоћ наставника; – свира кратке композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – комуницира са корепетитором кроз музику; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – самостално и свакодневно вежба; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	Техника леве руке: – ИИ и ИИИ позиција – уски и широки став и увођење у полу позицију; – вибрато. Музички бонтон. Скале и трозвуци Скале, трозвуци и разложене терце. Вежбе за развој моторике прстију леве руке (Косман и Фејер) **ЛИТЕРАТУРА** **Етиде** – И. Мардеровски: *избор етида* – С. Ли: *40 лаких етида* – Ф. Антал: *Хрестоматија, III свеска* – Ф. Доцауер: *113 етида* **Кончертина и концерти:** – А. Вивалди: *Це-дур* – Бревал: *Це-дур, Де-дур* **Сонате:** – Ромберг: *е-мол, Еф-дур* – Хук: *Ге-дур* Друга литаратура по избору наставника, а у складу са захтевима програма и могућностима ученика.

Обавезни минимум програма – 4 лествице – 8 етида различитог карактера – 3 комада уз пратњу клавира – кончертино или концерт, соната или сонатина, варијације Јавни наступи Обавезна су два јавна наступа у току године Испитни програм Скала са трозвуком и потезима (најмање 3 потеза) Две етиде различитог карактера Комад са клавиром, I или II и III став кончертина, концерта, сонате, сонатине, варијација

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, вибрато, слушање музике, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ВИОЛОНЧЕЛО**
Циљ	**Циљ** учења предмета Виолончело је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– следи правила у примени процедура у стицању технике леве и десне руке; – контролише интонацију и квалитет тона при промени позиција и коригује се; – штимује се уз мању помоћ наставника; – повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту; – користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; – користи одговарајућа изражајна средства да би исказао различите емоције; – свира задате композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Штимовање. Метричко и ритмичко свирање уз метроном. Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима. Слушање и интонација. Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу. Музичка меморија – врсте и развијање. Читање с листа. Заједничко свирање (наставник–ученик, ученик– ученик). Музички бонтон. Развој извођачког апарата Техника десне руке: – расподела гудала; – место и количина гудала у

интерпретацију музичког дела (изражајно свира);

– критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај;

– у заједничком свирању примени принцип узајамног слушања;

– примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом самосталног вежбања и свирања;

– самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

односу на врсту потеза, динамику и темпо..;

– основни потези и ритмичке фигуре: деташе, легато, стакато и пунктирани ритам ,мартеле;

– прелазак гудалом са жице на жицу у различитим тачкама гудала.

Техника леве руке:

– полу позиција, II и III позиција – уски и широки став;

– вибрато.

Скале и трозвуци

Скале, трозвуци, потези, разложене терце, Косман трилер вежбе.

ЛИТЕРАТУРА

Етиде

– Симић: *IV свеска*

– Ф. Антал: *IV свеска*

– И. Мардеровски: *Избор етида*

– Ф. Доцауер: *113 етида*

– Хрестоматија

– С. Ли: *Мелодијске етиде*

Кончертина, концерти

Бревал: *Еф-дур* или *Ге-дур* или *А-дур;*

Бодио: *Це-дур*

Сонате/варијације

А. Вивалди: *е-мол* или *а-мол*;

Јордан: *Варијације а-мол*

Обавезни минимум програма

– четири лествице;

– осам етида различитог карактера;

– три комада уз пратњу клавира;

– кончертино/концерт или соната/сонатина или варијације

Јавни наступи

Обавезна су два јавна наступа у току године

Испитни програм

1. Скала са трозвуком и потезима (до 5 потеза).

2. Две етиде различитог карактера.

3. Комад са клавиром, *л* или II и III став кончертина, концерта, сонате, сонатине, варијације, или два става барокне сонате (изводи се напамет).

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, вибрато, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ВИОЛОНЧЕЛО**
Циљ	**Циљ** учења предмета Виолончело је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– поступа по процедури која се примењује у стицању технике леве и десне руке; – контролише интонацију и квалитет тона при промени позиција и коригује се; – штимује се уз мању помоћ наставника; – повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту; – користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; – користи одговарајућа изражајна средства да би исказао различите емоције – свира задате композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Развој извођачког апарата радом на композицијама сложенијих техничких захтева. Метричко и ритмичко свирање. Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима. Слушање, интонација и штимовање инструмента. Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу. Музичка меморија - неговање и развијање. Читање с листа. Заједничко свирање (наставник – ученик, ученик – ученик). Музички бонтон Техника десне руке: – расподела гудала; – место и количина гудала у

– испољи креативност у остварењу музичке фантазије и естетике;

– критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај;

– у заједничком свирању примени принцип узајамног слушања;

– самостално вежба поштујући процедуру;

– истражује начине добијања чистог тона уз помоћ наставника или самостално;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике;

– самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације.

односу на врсту потеза, динамику и темпо..;

– основни потези и ритмичке фигуре: деташе, легато, стакато, портато ,мартеле и пунктирани ритам;

– прелазак гудалом са жице на жицу у различитим тачкама гудала.

Техника леве руке:

– полу позиција, II и III позиција – уски и широки став и увођење у палац позицију;

– вибрато.

Скале, трозвуци, техничке вежбе

Скале, трозвуци, потези, разложене терце

Косман трилер вежбе.

Штаркер: Вежбе за леву руку.

Шевчик: 40 варијација за десну руку.

ЛИТЕРАТУРА

Етиде:

– Ф. Антал: *IV свеска*

– И. Мардеровски: *Избор етида*

– Ф. Доцауер: 113 етида

– Мерк – *Хрестоматија*

– С. Ли: *Мелодијске етиде*

Кончертина, концерти:

– Бревал: *Еф дур* или *А дур*; Бодио: *Це дур*;

– Зокарини: *Де дур* или *А-дур*;

– А. Вивалди: *а-мол.*

Сонате:

– А.Вивалди: *е-мол* или *а-мол*; Марчело: *Еф-дур* или

– е- мол;

– Ромберг: *Бе-дур;*

– Јордан: *Варијације а-мол*.

Обавезни минимум програма

– шест етида различитог карактера;

– два комада уз пратњу клавира;

– кончертино или концерт, соната или сонатина, варијације.

Јавни наступи

Обавезна су два јавна наступа у току године

Испитни програм

1. Скала – дурска или молска, трозвуци, потези;

2. Једна етида;

3. Комад уз пратњу клавира;

4. Два става барокне сонате или кончертино, концерт I или II и III став, или варијације или соната или сонатина. (изводи се напамет)

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, вибрато, музичка фраза, музичка меморија, музички бонтон.

Назив предмета	**ВИОЛОНЧЕЛО**
Циљ	**Циљ** учења предмета Виолончело је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– поступа по процедури која се примењује у стицању технике леве и десне руке; – контролише интонацију и квалитет тона при промени позиција и коригује се; – самостално се штимује; – повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту; – користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; – користи одговарајућа изражајна средства да би исказао различите емоције; – самостално свира задате композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	азвој извођачког апарата радом на композицијама сложенијих техничких захтева. Метричко и ритмичко свирање. Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима. Слушање, интонација и штимовање инструмента. Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу. Музичка меморија – неговање и развијање. Припрема за јавни наступ. Читање с листа и заједничко музицирање. Музички бонтон. Техника десне руке:

– испољи креативност у реализацији музичке фантазије и естетике; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; – свирањем у ансамблу примени принцип узајамног слушања; – примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом самосталног вежбања и свирања; – истражује начине добијања чистог тона; – самоиницијативно посећује концерте и друге музичке манифестације; – самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	– расподела гудала; – место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо..; – основни потези и ритмичке фигуре: деташе, легато, стакато, мартеле, портато, сотије и пунктирани ритам; – прелазак гудалом са жице на жицу у различитим тачкама гудала. Техника леве руке: – палац позиција; – вибрато. Р**Скале, трозвуци и техничке вежбе** Скале, трозвуци, потези, разложене терце у обиму до три октаве. Косман: трилер вежбе, двогласи. Фејар: Вежбе за палац позицију, бр. 24, 25 и 26. Штаркер: Вежбе за леву руку. Шевчик: 40 варијација за десну руку. Р. Мац: Основи палчаника **ЛИТЕРАТУРА** **Етиде:** – Ф. Антал: *VI свеска* – И. Мардеровски: *Избор етида*

– Ф. Доцауер: *113 етида*

– Ј.Мерк: Хрестоматија, етиде

– С. Ли: *Мелодијске етиде*

– Ф. Грицмахер: *I свеска етида*

– А. Франком: *12 етида*

Кончертина, концерти:

– Бревал: *Де-дур или Ге-дур*; Бодио: *Це-дур;* Зокарини: *демол*;

– Вивалди: *Де-дур;*

– Кленгел: *Це-дур, Ге-дур* или *а- мол;*

– Штамиц: *Це-дур;*

– Нелк: *Де-дур,*

– Голтерман: *Ге- дур.*

Сонате и свите:

– Вивалди: *Еф-дур или Де-дур*; Марчело: *Ге-дур;*

– Самартини: *Ге-дур*;

– Дипор*: Ге-дур;*

– Ванхал: *Варијације Це-дур*

– Ј. С. Бах: *Соло свита, бр. 1,Ге-дур*

Обавезни минимум програма:

– скала једна молска једна дурска са потезима и трозвуцима;

– до шест етида различитог карактера;

– композиција уз пратњу клавира (кончертино или концерт, соната или сонатина, варијације, комад).

Јавни наступи

Обавезна су два јавна наступа у току године
Испитни програм:

– скала – дурска или молска кроз три октаве, трозвуци, потези;

– две етиде или једна етида и Бах један став свите;

– барокна соната, два става или кончертино или концерт – I или II и III став, или варијације, или соната, или сонатина. (изводи се напамет)

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, вибрато, музичка фраза, музичка меморија, музички бонтон.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ВИОЛИНА, ВИОЛА, ВИОЛОНЧЕЛО

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике (јединство техничких и музичких елемената).

Бављење музиком уопште а посебно свирање на инструменту подстиче фину менталну комбинаторику драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература) остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Наставник има слободу али и одговорност да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи да репродукује све техничке и музичке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непребродивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко свирање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и користе извођачки апарат што је важно за одржавање здравља коштано-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте инструмента и специфичног става при свирању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и/или

пливања. У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. Припрема за час посвећена је сваком ученику појединачно, имајући у виду музичке, интелектуалне, физичке и менталне предиспозиције.

С обзиром на дужину трајања часа (30/45 минута) рад треба ефикасно организовати. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је разноврстан и маштовит час најбољи начин за постизање резултата.

Припрема за час обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања композиција са ученичког репертоара (аналитичким просвиравањем или, евентуално, припремањем за извођење на подијуму), преко упоређивања различитих издања и допуњавања одабраних редакција, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући на уму комплексност и свеобухватност процеса наставе гудачких инструмента, активност наставника обухвата велику палету информација различите природе (техника свирања, неговање тона, процедуре вежбања, стилске одреднице о композитору, делу, облику у којем је написано, мелодијским, ритмичким, хармонским и контрапунктским појединостима које га карактеришу, емотивној, поетској, психолошкој или филозофској позадини његове уметничке представе и његовој естетској вредности) до практичних демонстрација (лично свирање на инструменту). За ученике је веома важно да наставника доживљавају и као музички ауторитет а не само као предавача са друге стране катедре.

Када је реч о десној руци контрабаса треба обратити пажњу да без обзира на стил држања гудала, природно функционисање прстију, зглоба и шаке морају бити у природној равнотежи. Код свих гудачких инструмената честа је појава тзв. слабих прстију, лабавих зглобова и слично. У тој ситуацији потребно је радити вежбе за јачање слабе мускулатуре руку.

Избор композиција које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак. То је нарочито важно за ученике првог циклуса,

који тек освајају простор инструмента, а звучна слика која им се допада буди потребу да изнова истражују, вежбају и кроз то и напредују у техничком и музичком смислу. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Када су у питању такмичења, препоручује се велика умереност и опрез. Мудар наставник неће допустити да ученичка мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, као и да сопствени рад вреднује бројем награда и признања које његови ученици освајају.

Веома је важно да ученици што чешће јавно свирају како би се ослободили страха од наступа као и да стекну навику посећивања концерата уметничке музике и представа. Дискусијом о одслушаним делима и извођењем истих (примереном старосном добу ученика), ученици стичу увид у тумачења музичких дела, начине извођења, различите техничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и музичким могућностима.

У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

ЖИЧАНИ ИНСТРУМЕНТИ
(гитара, харфа: педална и непедална)

Назив предмета	**ГИТАРА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Гитара је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
– именује делове гитаре и опише својим речима начин добијања тона;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Делови инструмента и начин добијања тона.
– демонстрира како се правилно седи и како се држи гитара;		Правилно седење и држање инструмента.
– наведе тонове празних жица на гитари и називе прстију десне руке;		Празне жице и тонови ми, си, сол, ре, ла, ми.
– изводи апојандо технику свирања десне руке;		Називи прстију десне руке.
– самостално поставља прсте леве руке на врат гитаре у првој позицији;		Основни елементи нотне писмености – трајање нота.
– изводи тирандо технику свирања десне руке;		Апојандо техника свирања десне руке – свирање са наслоном.
– користи истовремено прсте леве и десне руке;		Тирандо техника свирања десне руке- чупкање.
– разликује гласно и тихо свирање, као и споро и брзо свирање;		Ознаке за прсторед десне руке.
		Ознаке за прсторед леве руке.
		Техника леве руке – прва

– пева мелодије које свира;	позиција.
– свира двоглас, мелодија уз пратњу баса;	Двоглас, истовремено коришћење палца и прста.
– примењује елементе нотне писмености у свирању;	Извођење основне динамике (форте и пијано).
– самостално свира кратке композиције напамет;	Свирање у дуу... (наставник–ученик или два ученика).
– свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања;	Музички бонтон.
	ЛИТЕРАТУРА
	– Ј. Јовичић: *Школа за гитару, I део*
	– Ј. Јовичић: *Почетница за гитару*
	– М.Ђулијани: *Техничке вежбе*
– учествује на јавним наступима у школи и ван ње;	– Хуберт Кепел: *Техничке вежбе*
– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	– В. Андре: *Збирка композиција за гитару*
	– Едо Ђуга: *избор композиција*
	– Вера Огризовић: Збирка композиција *Мој први концерт*
	Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом

Обавезни минимум програма:

– четири лествице у првој позицији;

– четири етиде;

– три комада;

Јавни наступи – обавезна су два јавна наступа током школске године.

Програм смотре (на крају школске године)

1. Једна лествица;

2. Једна етида или краћа композиција одређених техничких захтева; 3. Две композиције по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: тон, техника, мелодија, музички бонтон.

Назив предмета	**ГИТАРА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Гитара је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:

– правилно седи и држи гитару;

– чита ноте на свим жицама, закључно са петом позицијом самостално или уз помоћ наставнока;

– разликује ознаке за прсторед, празне жице и римске бројеве за поља;

– користи обе технике свирања у десној руци, апојандо, тирандо;

– чита нови нотни текст, уз помоћ наставника и проналази тонове задате композиције;

– обликује једноставну музичку фразу на нивоу захтева;

– примењује елементе нотне писмености у свирању;

– демонстрира најједноставнију промену боје;

– примењује основне смернице за извођење малог баре хвата уз помоћ наставника;

ОБЛАСТ/ТЕМА

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

САДРЖАЈИ

Примена нотне писмености на гитари.

Технике свирања у десној руци – тирандо и апојандо.

Поставка малог баре хвата.

Ознаке прстореда – читање и примена.

Динамика (форте, фортисимо, пијано, пијанисимо).

Боја тона (ординаре, тасто, понтичело).

Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика)

Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Дурске и молске скале.

ЛИТЕРАТУРА

– самостално броји у циљу постизања метрички тачног и ритмичног свирања; – демонстрира правилан начин вежбања; – свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике. Обавезни минимум програма: – четири лествице у првој позицији; – четири етиде; – три комада. Јавни наступи Обавезна су два јавна наступа током школске године. Програм смотре 1. Једна лествица; 2. Једна етида; 3. Две композиције, по слободном избору.	– Ј. Јовичић: *Школа за гитару, I и II део* – Вера Огризовић: Збирка композиција *Мој први концерт* – В. Андре: *Збирка композиција за класичну гитару* – Х. Сагрерас: *Лекције за гитару* – Хуберт Кепел: *Техничке вежбе* – М.Ђулијани: *Техничке вежбе* – Едо Ђуга: *избор композиција* Шира литература по избору наставника, а у складу са захтевима програма.

Кључни појмови садржаја: боја тона, музичка фраза, баре хват, музички бонтон.

Назив предмета	**ГИТАРА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Гитара је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:

– правилно седи и држи гитару;

– препозна све ноте на свим жицама, закључно са седмом позицијом самостлно или уз помоћ наставника;

– уз помоћ наставника чита нови нотни текст, проналази тонове задате композиције;

– примењује задати прсторед;

– примени основне смернице за правилно извођење вибрата;

– изводи тирандо у једноставним акордским разлагањима уз већу стабилност десне руке;

– уз помоћ наставника препозна и издвоји главну мелодију помоћу различите динамике и врсте удара;

– самостално броји у циљу постизања метрички тачног и ритмичног свирања;

– примени знања о елемената музичке форме у интерпретацији композиције;

ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Вежбе за четврту, пету и седму позицију. Техника вибрата. Усавршавање технике десне руке, тирандо. Елементи музичке форме-двотакт, мотив. Динамика – форте, фортисимо, пијано, пијанисимо. Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика) Музички бонтон **Скале и трозвуци** Двооктавне скале – промена позиције и рада на ритмичким варијантама Лествични интервали

– демонстрира правилан начин вежбања; – уз помоћ наставника тежи за постизањем музичког израза уз употребу динамике и боје тона; – свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике. Обавезни минимум програма: – четири лествице – четири етиде; – три комада. Јавни наступи Обавезна су два јавна наступа током школске године. **Испитни програм:** 1. Лествица са каденцом и интервалима (једна врста) 2. Једна етида; 3. Два комада	**ЛИТЕРАТУРА** – Ј. Јовичић: *Школа за гитару, II део* – Х. Сагрерас: *Лекције за гитару* – М.Ђулијани: *Техничке вежбе* – Хуберт Кепел: *Техничке вежбе* – В. Андре: *Збирка композиција за гитару* – Д. Богдановић: *Шест дечјих комада* – Едо Ђуга: *избор композиција* – Вера Огризовић: *Свирајте Баха* Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом.

Кључни појмови садржаја: вибрато, музички израз, баре хват, музички бонтон.

Назив предмета	**ГИТАРА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Гитара је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– чита ноте закључно са деветом позицијом уз помоћ наставника или самостално; – чита са листа једноставне композиције; – примени легато у свирању; – изводи једноставне украсе, горњи и доњи предудар; – примени основне смернице за правилно извођење великог баре хвата; – свира техником арпеђа; – уз помоћ наставника користи ознаке за агогику и карактер у композицијама које изводи; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; – демонстрира правилан начин вежбања; – уз помоћ наставника тежи за постизањем музичког израза уз	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Девета позиција. Упознавање са украсима. Вежбе за легато технику. Усавршавање арпеђа. Увођење у поставку великог баре хвата. Анализа композиције (назив и врста, облик, темпо, карактер). Музички израз. Ознаке: карактер, динамика, агогика. Увод у полифонију. Читање с листа. Свирање у дуу... (наставник– ученик или два ученика)

употребу артикулације, динамике и боје; – примењује елементе полифоније у извођењу; – свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Скале кроз две октаве **ЛИТЕРАТУРА** – Ј. Јовичић: *Школа за гитару, ИИ део* – Х. Сагрерас: *Лекције за гитару* – В. Андре: *Збирка композиција за гитару* – Д. Богдановић: *Шест дечјих комада* – Едо Ђуга: *избор композиција* – М.Ђулијани: *120 арпђа, оп. 1* – Хуберт Кепел: *Техничке вежбе* – Вера Огризовић: *Свирајте Баха* – Ј. Дауленд: *Лаки комади* – Ј. А. Логи: *Партита* – Ф. Сор: *Етиде, оп.31/I и II* Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом.
Обавезни минимум програма: – четири лествице; – четири етиде; – три комада; Јавни наступи	

Обавезна су два јавна наступа током школске године. **Испитни програм**: 1. Лествица са каденцом и интервалима (једна врста) 2. Једна етида; 3. Два комада – један полифони

Кључни појмови садржаја: легато, украси, агогика, полифонија.

Назив предмета	**ГИТАРА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Гитара је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту; – користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; – користи одговарајућа изражајна средства да би исказао различите емоције; – чита са листа; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; – самостално вежба поштујући процедуру; – примењује основне елементе полифоније у свирању; – свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања; – учествује на јавним наступима	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Техничке вежбе за усавршавање легато технике, арпеђа, баре хвата. Веза између анализе облика и интерпретације дела. Музичко фразирање. Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика) Полифоне композиције – приступ и реализација. Читање с листа. Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Скале кроз три октаве промена позиције, скокови за леву руку. **ЛИТЕРАТУРА** Проширивање репертоара ренесансним, барокним или модерним композицијама уз упознавање са карактеристикама

у школи и ван ње; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	стила. – Ј. Јовичић: *Школа за гитару, II део* – Х. Сагрерас: *Лекције за гитару* – В. Андре: *Збирка композиција за гитару* – Герхард Швертбергер: *Збирка композиција* – Едо Ђуга: *избор композиција* – М.Ђулијани: *120 арпђа, оп.1* – Хуберт Кепел: *Техничке вежбе* – Вера Огризовић: *Свирајте Баха* – Ј.Дауленд: *Лаки комади* – Ј.А. Логи: *Партита* – Ф.Сор: *Етиде, оп.31/I и II* Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом.

Обавезни минимум програма:

– две лествице кроз три октаве;

– четири етиде;

– три комада.

Јавни наступи

Обавезна су два јавна наступа током школске године.

Испитни програм

1. Лествица са каденцом и интервалима (једна врста)

2. Једна етида;

3. Два комада – један полифони

Кључни појмови садржаја: фраза, полифонија, музички израз, музички бонтон.

Назив предмета	**ГИТАРА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Гитара је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– чита ноте до дванестог поља; – наштима гитару по слуху; – изводи природне флажолете, трилере, украсе; – изводи вештачке флажолете и пицикато; – користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; – користи одговарајућа изражајна средства да би исказао различите емоције; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; – самостално вежба поштујући процедуру; – примењује основне елементе	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Тонови до XII поља. Природни и вештачки флажолети, трилери, украси, пицикато. Техничке вежбе: усавршавање легато технике, арпеђа, баре хвата. Анализа облика и интерпретациа дела – сонатни облик. Музичко фразирање. Полифоне композиције – приступ и реализација. Штимовање. Меморисање нотног текста. Полифона композиција Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика)

полифоније у свирању; – свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања; – меморише дужи нотни текст; – чита са листа; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	Читање са листа. **Скале и трозвуци** Скале кроз три октаве Промена позиције, скокови за леву руку. **ЛИТЕРАТУРА** Проширивање репертоара ренесансним, барокним или модерним композицијама уз упознавање карактеристика стила. – Ј. Јовичић: *Композиције на фолклорне теме Балкана и Шпаније* – В. Андре: *Збирка композиција за гитару* – Ф. Карули: *Сонате* – М. Ђулијани: *Сонатине* – Ф. Сор и Сеговија: *20 етида* – Вера Огризовић: *Свирајте Баха* – Едо Ђуга: *избор композиција* – Хуберт Кепел: *техничке вежбе* Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом
Обавезни минимум програма – две лествице кроз три октаве; – две етиде; – два комада; Јавни наступи Обавезна су два јавна наступа током школске године.	

Испитни програм
1. Једна трооктавна лествица
2. Једна етида;
3. Један став сонатине или сонате, свите или варијације
4. Један комад

Кључни појмови садржаја: фраза, полифонија, музички израз, музички бонтон.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ГИТАРА

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике (јединство техничких и музичких елемената).

Бављење музиком уопште а посебно свирање на инструменту подстиче фину менталну комбинаторику драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература) остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Наставник има слободу али и одговорност да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи да репродукује све техничке и музичке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непребродивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко свирање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и користе извођачки апарат што је важно за одржавање здравља коштано-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте инструмента и специфичног става при свирању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и/или пливања. У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и

агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. Припрема за час посвећена је сваком ученику појединачно, имајући у виду музичке, интелектуалне, физичке и менталне предиспозиције. С обзиром на дужину трајања часа (30/45 минута) рад треба ефикасно организовати. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је разноврстан и маштовит час најбољи начин за постизање резултата.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Избор композиција које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак. То је нарочито важно за ученике првог циклуса, који тек освајају простор инструмента, а звучна слика која им се допада буди потребу да изнова истражују, вежбају и кроз то и напредују у техничком и музичком смислу. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Музички материјал који се обрађује обухвата различите композиције, почев од најједноставнијих вежби (празне жице), па све до развијенијих цикличних и полифоних форми. Скале, вежбе или етиде морају бити саставни део свакога часа. Највећу важност у свирању техничких вежби треба дати разговетности и правилној ритмизацији, па тек потом лепоти тона и брзини. Полифонија има задатак да развија музичку интелигенцију, меморију, да побољша слушне способности и развије осећај за стил. Разноврстан избор комада подстаћи ће машту, осећајност и темперамент.

Веома је важно да ученици што чешће јавно свирају како би се ослободили страха од наступа као и да стекну навику посећивања концерата уметничке музике и представа. Дискусијом о одслушаним делима и извођењем истих (примереном старосном добу ученика), ученици стичу увид у тумачења музичких дела, начине извођења, различите техничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

Када су у питању такмичења, препоручује се велика умереност и опрез. Мудар наставник неће допустити да ученичка мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, као и да сопствени рад вреднује бројем награда и признања које његови ученици освајају.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Назив предмета	**ХАРФА** (педална)
Циљ	**Циљ** учења предмета Харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости; креативности; естетског сензибилитета; као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњифондчасова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– опише својим речима инструмент, као и да наброји делове харфе, и покаже да разуме на који начин се производи звук на харфи;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Упознавање грађе инструмента и начина производње звука.
– правилно седи за инструментом;		Правилна поставка тела у односу на инструмент и одређивање висине столице на којој ће ученик седети.
– самостално поставља руке;		Правилна поставка леве и десне руке у односу на жице. Кључне разлике у поставци леве и десне руке.
– правилно артикулише свих осам прстију леве и десне руке;		
– правилно постави сваки прст појединачно, као и групу од 2 или 3 прста;		Начин артикулације сваког прста и јединственост артикулациије палца.
– правилно поставља прсте при везивању фигура од 3 тона при лествичном кретању у оба смера;		Постављање прстију, појединачно, као и 2 и 3 прста одједном.
– повеже две фигуре од по 4 тона у лествичном кретању;		Повезивање у постављању при свирању фигура од три тона у лествичном кретању (обе варијанте – у зависности од смера).
– свира интервале (терца, кварта, квинта) и свира квинтакорд и обратаје;		Повезивање две фигуре од по 4 тона у лествичном кретању (обртај 41 и 14).
– чита виолински и бас кључ и тумачи ритмичке вредности нота и		Симултано свирање два тона.

пауза; – самостално користи педале пре свирања (током свирања не мора да буде обавезно за 1 разред); – препозна основне ознаке за темпо, динамику и понављање; – свира кратке композиције напамет; – изводи кратке музичке фразе; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – самостално вежба по инструкцијама; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи предности дигитализације за слушање и извођење музике.	(терца, кварта и квинта) уз правилан прсторед. Симултано свирање три тона (квинтакорд и обртаји) Нотно описмењавање и упознавање са основним ритмичким вредностима. Педализација кроз лествице и композиције са променом два педала и ознаке за педализацију. Коришћење информационих технологија у служби музике. Правила понашања. **Скале и трозвуци** Дурске скале до два предзнака кроз једну октаву; Трозвук у основном положају и обртајима хармонски и раз ложено. **ЛИТЕРАТУРА** – Избор из почетних школа за харфу: Рубин; Парфенов; Гроси и Е.Поцоли – Е. Поцоли: *Етиде* – Н.Ч. Бокса: *Етиде* – А. Аселмон: *Мали комади* – Н.Ч. Бокса: *Комади* – Хрестоматија I; избор комада – М. Гранжани: *Мали комади* Избор других композиција у

складу са способностима ученика

Обавезни минимум програма

– дурске лествице до два предзнака – кроз једну октаву са трозвуком;

– четири до шест етида;

– три до пет комада.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године.

Програм смотри

1. Једна лествица;

2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких захтева)

3. Две композиције; по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: музика; ноте; ритам; педализација; музичка фраза; правила понашања.

Назив предмета	**ХАРФА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости; креативности; естетског сензибилитета; као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњифондчасова:	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– одсвира дурске и молске лествице кроз две октаве у осминама;		
– изводи трозвуке разложено и арпеђа;		Правилна поставка тела у односу на инструмент и прилагођавање висине столице на којој ће ученик седети.
– изводи флажолет и глисандо;		Симултано свирање интервала (секста, септима, октава).
– примени ознаке темпа у свирању;		Обртај 31 и 13 у свирању скале.
– изводи композиције са динамичким нијансирањем;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Разложене октаве.
– изведе музичку фразу;		Флажолет.
– разликује мелодију и пратњу;		Глисандо.
– помера три педала током свирања;		Арпеђо од три тона.
– коментарише сопствено свирање;		Темпа: анданте; алегро; модерато; ритердандо и ралентандо.
– поштује правила облачења и понашања на сцени и у		Правила понашања.

публици;

– користи предности дигитализације у слушању и свирању.

Скале и трозвуци

дурске и молске лествице до два предзнака кроз 2 октаве; трозвуци и арпеђа.

ЛИТЕРАТУРА

– М. Рубин: *Почетна школа харфе*

– Н.Ч. Бокса: *Етиде;*

– Ф. Ј. Надерман: *Етиде бр. 10; 11*

– Е. Поцоли: *Етиде*

– А.Аселмон: *Успаванка*

– М. Гранжани: *Мали комади*

– А. Аселмон: *Мала свита*

– А. Ф. Гедике: *Соната Гедур* (Хрестоматија)

– Т. Гречанинов: *Мазурк*а

– Л. Вуд: *Руска успаванка*

– С. Мекдоналд: *Комади*

– Б. Андре: *Комади*

Обавезни минимум програма

– све дурске и молске лествице до два предзнака кроз две октаве;

– три до четири етиде;

– четири до шест комада.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године

Програм смотре 1. Једна лествица; 2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких тешкоћа); 3. Две композиције; по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: ноте; ритам; педализација; музичка фраза; правила понашања.

Назив предмета	**ХАРФА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости; креативности; естетског сензибилитета; као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Трећи**
Годишњифондчасова:	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – свира у стилу изабране композиције; – изведе вежбе клизања првог и четврог прста у композицијама; – свира етуфе; – одсвира вежбе трозвука и арпеђо; – примени динамичке ознаке крешендо и декрешендо; – обликује музичку фразу; – опише сонатни облик уз помоћ наставника; – учествује у разговорима о извођењу на јавнм наступу; – поштује правила облачења и понашања на сцени и у публици; – користи предности дигитализације у циљу слушања музике, истраживања података о композиторима и извођачима.	**ОБЛАСТ/ТЕМА** ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	**САДРЖАЈИ** Техничке вежбе клизања првог и четвртог прста. Етуфе. Музички облик – сонатина. Коришћење информационих технологија у служби музике. Правила понашања. **Скале и трозвуци** Све дурске и молске скале кроз три октаве до 4 предзнака. Трозвуци разложено и арпеђо. **ЛИТЕРАТУРА** – М. Гроси и Е.Поцоли: *Етиде* – избор – Н.Ч.Бокса: *Етиде* 5; 6; 7 и

	17 – А. Рније: *Техничке вежбе* – Ј. Л. Дусек: *Сонатина бр. 2 и бр. 1*, И став – Ф. Ј. Надерман: *Сонатина бр. 2;* II став – А. Рније: *Гавота* – А. Аселмон: *Меланхолична серенада* – С. Мекдоналд: *Комади*
Обавезни минимум програма – скале, трозвуци и четворозвуци кроз три октаве; – четири до пет етида; – три до пет комада од којих обавезно један став сонатине. Јавнинаступи – обавезна два јавна наступа током школске године. Испитни програм: 1. Скала кроз три октаве у шеснаестинама и четворозвук; 2. Једна етида; 3. Први став сонатине; 4. Један комад.	

Кључни појмови садржаја: ноте; ритам; педализација; арпеђо; музичка фраза; стил; правила понашања.

Назив предмета	**ХАРФА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости; креативности; естетског сензибилитета; као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– изводи вежбе четворогласних трозвука разложено и као арпеђо; – свира октаве отвореном и затворенм шаком; – изводи техничке вежбе првог и другог прста; – обликује дуже музичке фразе; – свира варијације повезано са темом; – свира на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи уз помоћ одраслих доступне носиоце	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Четворогласни трозвук раз- ложен са пребацивањем руку у обртајима и арпеђа. Техничке вежбе клизања првог и четвртог прста у бржем темпу. Флажолети, етуфе, октаве са „отвореном и затвореном” шаком, вежбе првог и другог прста као претеча почетног трилера. Коришћење информационих технологија у служби музике. Правила понашања. **Скале и трозвуци** Све лествице у шеснаестинама кроз три октаве. **ЛИТЕРАТУРА** – Е. Поцоли: *Етиде* – Ф. Ј. Надерман: *Етиде*

звука.	– Н.Ч.Бокса: *Етиде* – А. Аселмон: *Етиде* – Ј. Л. Дусек: *Сонатине* – Ф. Ј. Надерман: *Сонатина I; II; IV* – Крумхолц: *Сонатина Бедур* – В. А. Моцарт: *Тема са варијацијама* – Л. В. Бетовен: *Тема са варијацијама* – А. Аселмон: *Мала прича* – М. Гранжани: *Баркарола*
Обавезни минимум програма: – лествице; арпеђа; прсне вежбе; – четири до пет етида; – једна сонатина; – четири до пет комада Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године. Испитни програм 1. Једна лествица и арпеђа; 2. Једна етида; 3. Једна сонатина; 4. Један комад	

Кључни појмови садржаја: ноте; ритам; педализација, арпеђо, музичка фраза; правила понашања.

Назив предмета	**ХАРФА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– изведе разложене септакорде са подметањем четвртог прста; – динамички нијансира у току извођења; – користи различите боје на инструменту; – изведе кратки трилер и украс; – одсвира пдлт; – стиски обликује композицију; – учествује на јавним наступима и такмичењима; – промовише инструмент ван школе; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – коментарише свој и туђи наступ;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Четверогласни трозвуци, септакорд–доминантни и умањени, разложени са подметањем четвртог прста у свим обртајима. Техничке вежбе за прсте – трилери. Динамичко нијансирање – пп, фп, мп, ппп, фф, ффф. Пдлт. Коришћење информационих технологија у служби музике. Правила понашања. **Скале и трозвуци** Све дурске и молске лествице **ЛИТЕРАТУРА** – Н.Ч. Бокса: *Етиде* – Ф. Ј. Надерман: *Етиде; Сонатине*

– користи информационе технологије у служби музике – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике;	– К. Ердели: *20 Етида;* – А. Аселмон: *Етиде* – Ј. Л. Дусек: *Сонатине број 3 и 4;* – Ф. Ј. Надерман: *Ноктурна;* – М. Гранжани: *Ноктурно;* *– Баркарола;* – Посе: *Игра таласа* – Б.Андре: *Комади*
Обавезни минимум програма: – све лествице; – три до пет етида; – две сонатине; – три до четири комада. Испитни програм: 1. Једна лествица са арпеђима; 2. Једна етида; 3. Једна сонатина или тема са варијацијама; 4. Један комад.	

Кључни појмови садржаја: музика; ноте; ритам; музичка фраза; правила понашања.

Назив предмета	**ХАРФА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:

– повеже стечено знање из основа муз.писмености са техничким процедурама на инструменту;

– примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања и вежбања;

– примени одговарајућа изражајна средства да би исказао различите емоције;

– инерпретира композицију у стилу епохе и композитора;

– испољи креативност у реализацији музичке фантазије и естетике;

– учествује у разговорима о извођењу на јавнм наступу;

– покаже поштовање према другим извођачима и публици;

– користи информационе технологије уз помоћ одраслих у циљу стицања знања о стилу, композитору и извођачима.

ОБЛАСТ/ТЕМА	**САДРЖАЈИ**
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Арпеђа; септакорди (умањени и доминантни); Техничке вежбе за сва четири прста Све ритмичке комбинације; трилери 2131; 21; 12. Коришћење информационих технологија у служби музике. Правила понашања. **Скале и трозвуци** Све лествице у октави; терци и сексти **ЛИТЕРАТУРА** – Н. Ч. Бокса: *Етиде* – Ф. Ј. Надерман: *Етиде*

	– А. Цабел: *Етиде* – Ј. Л. Дусек: *Сонатине* – Ф. Ј. Надерман: *Сонатине* – К. Салседо: *Музичка кутија* – Р. Глиер: *У пољу* – М. Мусоргски: *Суза* – С. Мекдоналд: *Комади* – Б. Андре: *Комади* – М. Глинка: *Варијације на Моцартову тему*
Обавезни минимум програма: – скале, арпеђо; – три до пет етида; – једна сонатина; – четири комада. Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године. Испитни програм 1. Једна лествица са арпеђима; 2. Једна етида; 3. Једна сонатина; 4. Једна композиција аутора из XIX века; 5. Једна композиција савременог аутора.	

Кључни појмови садржаја: музика; ноте; ритам; музичка фраза; правила понашања

Назив предмета	**НЕПЕДАЛНА ХАРФА (са прештимачима)**
Циљ	**Циљ** учења предмета Непедална харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– опише својим речима инструмент, као и да наброји делове харфе, и покаже да разуме на који начин се производи звук на харфи; – правилно седи за инструментом; – самостално поставља руке; – правилно артикулише свих осам прстију леве и десне руке; – правилно постави сваки прст појединачно, као и групу од 2 или 3 прста; – правилно поставља прсте при везивању фигура од 3 тона при лествичном кретању у оба смера; – повеже две фигуре од по 4 тона у лествичном кретању – свира интервале (терца, кварта, квинта);	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Упознавање грађе инструмента и начина производње звука. Одређивање висине столице на којој ће ученик седети и правилна поставка тела у односу на инструмент. Правилна поставка леве и десне руке у односу на жице. Објашњавање кључних разлика између поставке леве и десне руке. Начин артикулације сваког прста. Јединственост артикулациије палца. Постављање прстију, појединачно, као и два и три прста одједном. Повезивање у постављању при свирању фигура од три тона у лествичном кретању. (обе варијанте – у зависности од смера). Повезивање две фигуре од по четири тона у лествичном

– свира квинтакорд и обратаје;

– самостално свира водећи рачуна о поставци руку,

– чита виолински и бас кључ;

– тумачи ритмичке вредности нота и пауза;

– самостално намешта прештимаче пре свирања, (у току не треба да буде у 1 разреду);

– препозна основне ознаке за темпо, динамику, понављање;

– самостално свира кратке композиције напамет;

– изводи кратке музичке фразе;

– учествује на јавним наступима у школи и ван ње;

– испољи самопоуздање у току јавног наступа;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике;

– користи предности дигитализације у слушању и извођењу музике.

кретању (обртај 41 и 14).

Симултано свирање два тона. (терца, кварта и квинта) уз правилан прсторед.

Симултано свирање три тона (квинтакорд и обртаји).

Нотно описмењавање и упознавање са основним ритмичким вредностима нота и пауза.

Композиције са два пре-штимача.

Скале и трозвуци

Дурске скале до два предзнака кроз једну октаву,

Трозвук у основном поло-жају и обртајима хармонски и разложено.

ЛИТЕРАТУРА

– Хрестоматија I: *Избор комада*

– М.Гранжани: *Успаванка*

– *Ирске народне песме*

– *Избор комада за келтску харфу*

– Б. Вери: *Мали комади*

Обавезни минимум програма

– дурске лествице до два предзнака – кроз једну октаву са трозвуком;

– четири до шест етида;

– три до шест комада.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године.

Програм смотре: 1. Једна лествица; 2. Једна етида 3. Две композиције, по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: музика, ноте, ритам, музичка фраза, правила понашања.

Назив предмета	**НЕПЕДАЛНА ХАРФА (са прештимачима)**
Циљ	**Циљ** учења предмета Непедална харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред:	**Други**
Годишњи фонд часова:	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– течно свира трозвуке разложено, у исто време и арпеђа; – изведе у композицијама пунктиране ноте, триоле и осминску меру; – изведе флажолет; – примени ознаке темпа у току свирања; – примени ознаке за динамику у току свирања; – води музичку фразу; – разликује мелодију и пратњу; – самостално помера до три различита прештимача током свирања (левом руком у дугим паузама); – помера три прештимача током свирања;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Правилна поставка тела у односу на инструмент и прилагођавање висине столице на којој ће ученик седети. Симултано свирање интервала (секста, септима, октава). Обртај 31 и 13 у свирању скале. Трозвук разложено,секо и арпеђо. Обрада ритмике кроз композиције за харфу: пунктиране вредности, триоле и осминска мера. Техничке вежбе за прсте. Ознаке темпа- анданте, модерато, као и рит. и рал. Ознаке динамике: ф, п, мф, мп. Флажолет. **Скала и трозвуци** Дурске скале (А, Ес, Е) – молске

– поштује правила облачења и понашања на сцени и као слушалац.	скале (а, е, де, ге, це) – у осминама кроз две октаве у хармонском молу. **ЛИТЕРАТУРА** – Е. Поцоли: *Етиде* – Р. Мартено: *Етиде* – А.Жилински: *Литванска народна песма* – М. Гранжани: *Мали комад* – С. Мекдоналд: *Комади* *– Ирске народне песме* – М. Габус: *Комади* – С.Калан: *Комади*

Обавезни минимум програма

– све дурске и молске лествице до два предзнака кроз две октаве;

– три до пет етиде;

– четири до шест комада;

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године

Програм смотре

1. Молска лествица у триолама, трозвук кроз две октаве;

2. Једна етида;

3. Три комада.

Кључни појмови садржаја: музика, ноте, ритам, музичка фраза, правила понашања.

Назив предмета	**НЕПЕДАЛНА ХАРФА (са прештимачима)**
Циљ	**Циљ** учења предмета Непедална харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред:	**Трећи**
Годишњи фонд часова:	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– свира у одређеном стилу; – одсвира клизање првог и четврог прста у композицијама, – свира етуфе; – правилно изведе вежбе трозвука и арпеђо; – правилно свира ритмичке групе (шеснаестине, пункти ране ноте и триоле); – примени у свирању динамичке ознаке декрешендо и крешендо; – учествује у разговорима о извођењу на јавнм наступу; – прати музичку фразу; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Трозвук – разложено и арпеђо. Техничке вежбе – клизање првог и четвртог прста. Почетне вежбе трилера 1, 2. Сонатни облик. **Скале и трозвуци** Дурске скале Ес, Бе, Еф, Це, Ге, Де, А и Е и молске хармонке скале це, ге, де, а, е кроз три октаве у шеснаестинама паралелно. **ЛИТЕРАТУРА** – М. Гроси и Е. Поцоли: *Избор етида* *– Комади за келтску харфу* *– Тема и варијација на Бретонску песму* – Анонимус: *Варијације Зелени рукави*

– самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације.

Обавезни минимум програма

– скале кроз три октаве са трозвуцима;

– три до четири етиде,

– једна сонатина или тема са варијацијама;

– три до четири комада.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године.

Испитни програм

1. Једна лествица у шеснаестинама, четворогласни трозвук,арпеђа,

2. Једна етида;

3. Једна сонатина (I став) или тема са варијацијама;

4. Једна комад.

Кључни појмови садржаја: музика, ноте, ритам, музичка фраза, стил, правила понашања.

Назив предмета	**НЕПЕДАЛНА ХАРФА (са прештимачима)**
Циљ	**Циљ** учења предмета Непедална харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– изводи вежбе четворогласних трозвука разложено и као арпеђо; – свира октаве отвореном и затворенм шаком; – изводи техничке вежбе првог и другог прста; – самостално помера више различитих прештимача током свирања (левом руком у дугим паузама); – изводи дуже музичке фразе, варијације повезано са темом; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Разложен четворогласни трозвук и арпеђа. Глисанда. Октаве у отвореном и затвореном шаком. Почетне вежбе трилера 12,21.. **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале кроз 3 октаве у шеснаестинама **ЛИТЕРАТУРА** – М. Гроси и Е. Поцоли: *Избор етида* *– Комади за келтску харфу* – А. В. Кемпн: *Варијације на велшку песму* – В. А. Моцарт: *Варијације на тему „Ах рећи ћу вам мама"*

	– Б. Вери: *Варијације на тему Фрер Жак* – Н. Ч. Бокса: *Тема са варијацијама у Ес дуру*
Обавезни минимум програма – скале и арпеђа; – четири до пет етида; – четири до пет комада – укључујући сонату. Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године. Испитни програм 1. Скала са арпеђима, 2. Једна етида, 3. Сонатина или тема са варијацијама; 4. Један комад.	

Кључни појмови садржаја: музика, ноте, ритам, музичка фраза, правила понашања.

Назив предмета	**НЕПЕДАЛНА ХАРФА (са прештимачима)**
Циљ	**Циљ** учења предмета Непедална харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред:	**Пети**
Годишњи фонд часова:	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – изведе одговарајуће технике свирања на инструменту; – самостално помера више различитих прештимача током свирања (левом руком у половинским паузама); – стиски обликује композицију; – изведе динамичко нијансирање; – користи различите боје на инструменту; – изведе кратки трилер и украс; – одсвира пдлт; – учествује на јавним наступима и такмичењима; – промовише инструмент ван школе; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Четворогласни трозвуци и доминантни септакорд – разложено и арпеђо. Техничке вежбе трилера-2131,3121, и са две руке, Пдлт. Динамичко нијансирање: пп, фп, мп, ппп, фф, ффф. **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале кроз четири октаве. **ЛИТЕРАТУРА** – М. Гроси и Е. Поцоли: *Избор етида* – Н. Ч. Бокса: *Етиде оп. 318 бр. 1* *– Комади за келстску харфу* – Ф. Ј. Надерман: *Тема са*

музике.	*варијацијама* – Д. Хенсон-Конант: *Барокни фламенго* – прва верзија – В. Филс: *Арија* –прва варијација
Обавезни минимум програма – све дурске и молске лествице до два предзнака кроз две октаве; – три до пет етиде; – четири до шест комада; Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године Испитни програм 1. Молска лествица у триолама, трозвук кроз две октаве; 2. Једна етида; 3. Три комада.	

Кључни појмови садржаја: музика, ноте, ритам, музичка фраза, правила понашања.

Назив предмета	**НЕПЕДАЛНА ХАРФА (са прештимачима)**
Циљ	**Циљ** учења предмета Непедална харфа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред:	**Шести**
Годишњи фонд часова:	**66 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:

– изведе одговарајуће технике свирања на инструменту;

– самостално помера више различитих прештимача током свирања (левом и по потреби десном руком у четвртинским паузама);

– инерпретира композицију у стилу епохе и композитора;

– примени одговарајућа изражајна средства да би исказао различите емоције;

– изведе динамичко нијансирање;

– учествује у разговорима о извођењу на јавнм наступу;

– музички прати фразу;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

ОБЛАСТ/ТЕМА

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

САДРЖАЈИ

Четворогласни тонички трозвуци.

Доминантни и умањени септакорд – разложен са подметањем четвртог прста у свим обртајима.

Техничке вежбе трозвука вежбе трилера.

Све дурска и молске лествице могуће на овом инструменту

ЛИТЕРАТУРА

– М. Гроси и Е. Поцоли: *Избор етида*

– Н. Ч. Бокса: *Етиде оп. 318, бр.1*

– *Комади за келтску харфу*

– Ж. М. Лорел: *Замак*

– Д. Хенсон–Конант: *Барокни фламенго* – друга верзија

– Ј. Л. Дусек: *сонатина бр. 1 и 2*

– Г. Ф. Хендл: *Пасакаља*

– С. Шефсон: *Варијације на тему Три морнара*

Обавезни минимум програма

– скале кроз три октаве са трозвуцима;

– три до четири етиде,

– једна сонатина или тема са варијацијама;

– три до четири комада.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године.

Испитни програм

1. Једна лествица у шеснаестинама, четворогласни трозвук,арпеђа,

2. Једна етида;

3. Једна сонатина или тема са варијацијама;

4. Једна комад

Кључни појмови садржаја: музика, ноте, ритам, музичка фраза, стил, правила понашања

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ХАРФА, НЕПЕДАЛНА ХАРФА

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике (јединство техничких и музичких елемената).

Бављење музиком уопште а посебно свирање на инструменту подстиче фину менталну комбинаторику драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике. **Исходи** представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература)

остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Наставник има слободу али и одговорност да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи да репродукује све техничке и музичке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непребродивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко свирање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и користе извођачки апарат што је важно за одржавање здравља коштано-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте инструмента и специфичног става при свирању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и/или пливања. У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. Припрема за час посвећена је сваком ученику појединачно, имајући у виду музичке, интелектуалне, физичке и менталне предиспозиције. С обзиром на дужину трајања часа (30/45 минута) рад треба ефикасно организовати. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је разноврстан и маштовит час најбољи начин за постизање резултата.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Индивидуални приступ треба прилагодити сваком ученику у циљу развијања љубави и позитивног односа према музици, инструменту и настави харфе. Након упознавања самог инструмента, прелази се на поставку тела и руку као и савладавање нотног писма, ритмике и читања знакова. У првом разреду промену педала треба увести у другом полугодишту, а у трећем разреду свирање свирање разложених октава.

Избор композиције треба да буде прилагођен способностима и афинитетима ученика, нарочито у почетку што значи да оне треба да буду кратке, па касније све дуже и захтевније уз модулације. Композиције треба бирати из различите литературе са одређеним техничким захтевима (арпеђа, темпа и разумевање фраза). Задату композицију треба увек одсвирати ученику како би он стекао утисак о њој као целини са свим елементима који доприносе њеној изражајности и колориту.

Тонску боју инструмента треба повезивати са музичким садржајем. Посебно треба обратити пажњу на чисто свирање - без зујања суседних жица при улагању прстију. Ритмичке фигуре треба обрадити са тактирањем а затим на инструменту, користити бројалице и песмице. Пуласацију вежбати груписањем удара па нагласити прву а остале ударе слабије наглашене. Музичко фразирње објаснити заједничким певањем. Помоћи при координацији руку и ногу тачним обележавањима педализације у нотном тексту.

Повезујући постепено елементе музичког дела са карактером самог дела, ученик се развија у смеру активног слушања музике, а квалитетном комуникацијом између наставника и ученика долази до постепеног утицаја на развој естетске осетљивости, музичког укуса и интересовања и припремају се услови за развијање естетског процењивања. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања и интерпретације музичког дела.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја.

Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

УДАРАЉКЕ
(Добош, Тимпани, Ксилофон, Вибрафон, Маримба)

Назив предмета	**УДАРАЉКЕ (**Добош, Тимпани, Ксилофон, Вибрафон, Маримба**)**
Циљ	**Циљ** учења предмета *Удараљке* је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– опише својим речима карактеристике добоша, тимпана и мелодијских удараљки и начина добијања тона;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Карактеристике инструмената. Начин добијања тона.
– правилно седи и стоји за инструментом, поставља руке у гард и држи палице не угрожавајући своје здравље, уз корекције наставника;		Поставка тела и руку за добошем. Поставка тела и руку за тимпанима (два тимпана).
– свира основне ритмичке вредности;		
– примени основне елементе нотне писмености у свирању и чита нотни текст;		Поставка тела и руку за мелодијским удараљкама. Основни распореди руку на тимпанима и мелодијским удараљкама.
– самостално свира кратке етиде и комаде за добош, тимпане и ксилофон, соло или уз пратњу клавира;		
– планира своје вежбање уз помоћ наставника;		Опонашање ударца из зглоба са контролом путање палице (хидраулика).
– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике;		Једноструки ударац из зглоба са освртом на положај руку и тела.
– користи медије који су на располагању		Ритмичке вредности од целе

у сврху свог музичког развоја (за слушање музике, гледање концерата итд.).	ноте до осмина или триола. Музички бонтон. **ЛИТЕРАТУРА:** – П. и Ј. Шпрунк: *Етиде за добош* – Д. Агостини: *Ритмички солфеђо* 1 – Т. Егорова и В. Штеиман: *ритмичке вежбе за добош* – Д. Палиев: *Комади уз пратњу клавира* – В. Шинстајн и Ф. Хоуи: *Дуети за добош* – Н. Ј. Живковић: *Моја прва књига за ксилофон и маримбу* – К. Хатвеј и И. Врајт: Музика за мелодијске удараљке књига И – Е. Којне: *Етиде за тимпане* Избор из друге литературе који одговара захтевима програма и могућностима ученика.
Обавезни минимум програма: петнаест етида и један комад уз пратњу клавира за добош, четири етиде или комада за тимпане, три етиде или комада за мелодијске удараљке Јавни наступи : два јавна наступа у току школске године Програм смотре на крају школске године: по једна етида или комад за сваки инструмент, једна од те три мора бити уз пратњу клавира Композиције за добош и тимпане се изводе из нота а за мелодијске удараљке напамет.	

Кључни појмови садржаја: тон, ритам, слушање музике, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**УДАРАЉКЕ (**Добош, Тимпани, Ксилофон, Вибрафон, Маримба**)**
Циљ	**Циљ** учења предмета У*дараљке* је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– правилно седи и стоји за инструментом, поставља руке у гард и држи палице не угрожавајући своје здравље, уз корекције наставника; – свира основне ритмичке вредности; – примени основне елементе нотне писмености и основне ознаке за темпо, динамику и понављање; – самостално свира кратке етиде и комаде за добош, тимпане и ксилофон, соло или уз пратњу клавира; – планира своје вежбање самостално или уз помоћ наставника; – пише распоред руку за тимпане и мелодијске удараљке уз помоћ наставника; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Начин добијања тона. Поставка тела и руку на ударачким инструментима. Основни распореди руку на тимпанима и мелодијским удараљкама. Опонашање ударца из зглоба са контролом путање палице (хидраулика). Једноструки ударац из зглоба са освртом на положај руку и тела. Упознавање са основним рудиментима који садрже обрађену тематику у зависности од способности ученика. Ритмичке вредности од целе ноте до шеснаестина. Одбитак палице. Музички бонтон **Скале :**

музике; – користи медије који су на располагању у сврху свог музичког развоја (за слушање музике, гледање концерата итд.).	Дурски и молски тоналитети, хроматска **ЛИТЕРАТУРА:** – П. и Ј. Шпрунк: *Етиде за добош* – Д. Агостини: *Ритмички солфеђо 1* – Т. Егорова и В. Штеиман: *ритмичке вежбе за добош* – Д. Палиев: *Комади уз пратњу клавира* – В. Шинстајн и Ф. Хоуи: *Дуети за добош* – Н. Ј. Живковић: *Моја прва књига за ксилофон и маримбу* – К. Хатвеј и И. Врајт: *Музика за мелодијске удараљке књига И* – Е. Којне: *Етиде за тимпане* Избор из друге литературе који одговара захтевима програма и могућностима ученика.
Обавезни минимум програма: петнаест етида и један комад уз пратњу клавира за добош, шест етида или комада за тимпане, четири етиде или комада за мелодијске удараљке Јавни наступи : два јавна наступа у току школске године Испитни програм: по једна етида или комад за сваки инструмент, једна од те три мора бити уз пратњу клавира, једна скала. Композиције за добош и тимпане се изводе из нота а за мелодијске удараљке напамет.	

Кључни појмови садржаја: Тон, ритам, слушање музике, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**УДАРАЉКЕ (**Добош, Тимпани, Ксилофон, Вибрафон, Маримба**)**
Циљ	**Циљ** учења предмета *Удараљке* је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– правилно седи и стоји за инструментом, поставља руке у гард и држи палице не угрожавајући своје здравље, самостално или уз корекције наставника;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Поставка тела и руку на ударачким инструментима
– контролише квалитет тона;		Квалитет тона у зависности од техничких захтева (мекано, грубо и сл.).
– свира сложеније ритмичке фигуре;		Музичка меморија - неговање и развијање.
– примени основне елементе нотне писмености у свирању и чита нотни текст;		Основни распореди руку на тимпанима и мелодијским удараљкама.
– свира у основним динамикама (пиано, форте) самостално или уз сугестије наставника;		Опонашање ударца из зглоба са контролом путање палице (хидраулика).
– самостално свира кратке етиде и комаде за добош, тимпане и ксилофон, соло или уз пратњу клавира;		Једноструки и двоструки ударац из зглоба са освртом на положај руку и тела.
– планира своје вежбање самостално или уз помоћ наставника;		Ритмичке вредности од целе ноте до шеснаестина.
– пише распоред руку за тимпане и мелодијске удараљке самостално или уз помоћ наставника;		Упознавање са основним рудиментима који садрже обрађену тематику.
– поштује договорена правила понашања		

при слушању и извођењу музике; – користи медије који су на располагању у сврху свог музичког развоја (за слушање музике, гледање концерата итд.).	Одбитак палице. Музички бонтон. **Скале :** Дурски и молски тоналитети, хроматска **ЛИТЕРАТУРА:** – П. и Ј. Шпрунк: *Етиде за добош* – Д. Агостини: *Ритмички солфеђо 1* – Т. Егорова и В. Штеиман: *ритмичке вежбе за добош* – Х. Кнауер: *Практична школа за добош* Д. Палиев: *Комади уз пратњу клавира* – В. Шинстајн и Ф. Хоуи: *Дуети за добош* – Н. Ј. Живковић: *Моја прва књига за ксилофон и маримбу* – К. Хатвеј и И. Врајт: *Музика за мелодијске удараљке књига И* – Х. Кнауер: *Етиде за тимпане* – Е. Кујне: *Етиде за тимпане* – Д. Палиев: *Тимпани* Избор из друге литературе који одговара захтевима програма и могућностима ученика.
Обавезни минимум програма: петнаест етида и један комад уз пратњу клавира за добош, шест етида или комада за тимпане, четири етиде или комада за мелодијске удараљке Јавни наступи : два јавна наступа у току школске године	

Испитни програм: по једна етида или комад за сваки инструмент, једна од те три мора бити уз пратњу клавира, једна скала. Композиције за добош и тимпане се изводе из нота а за мелодијске удараљке напамет.

Кључни појмови садржаја: Тон, ритам, слушање музике, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**УДАРАЉКЕ (**Добош, Тимпани, Ксилофон, Вибрафон, Маримба**)**
Циљ	**Циљ** учења предмета *Удараљке* је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– правилно седи и стоји за инструментом, поставља руке у гард и држи палице не угрожавајући своје здравље, самостално или уз корекције наставника;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Поставка тела и руку за удараљкама. Једноструки и двоструки ударац уз коришћење одбитка са посебним освртом на положај тела и руку.
– контролише квалитет тона;		
– свира ритмичке фигуре;		Основе демфовања тимпана.
– изводи динамичко нијансирање;		Квалитет тона.
– свира етиде и комаде за добош, тимпане и ксилофон, соло или уз пратњу клавира;		Динамичко нијансирање – мецофорте, фортисимо, крешендо, декрешендо.
– примењује основе демфовања тимпана;		Ритмичке фигуре са секстолама и тридесетдвојкама.
– примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом самосталног вежбања и свирања;		Уводне вежбе за: – извођење вирбла и његову примену;
– пише распоред руку за тимпане и мелодијске удараљке;		– извођење флема (једноаструки предударац) и његову примену.
– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу		Упознавање са основним рудиментима који садрже

музике; – користи медије који су на располагању у сврху свог музичког развоја (за слушање музике, гледање концерата итд.).	обрађену тематику. Музички бонтон **Скале:** Дурске и молске скале. **ЛИТЕРАТУРА:** – П. и Ј. Шпрунк: *Етиде за добош* – Д. Агостини: *Ритмички солфеђо 1* – Т. Егорова и В. Штеиман: *ритмичке вежбе за добош* – Х. Кнауер: *Практична школа за добош* – Д. Палиев: *Комади уз пратњу клавира* – Н. Ј. Живковић: *Моја прва књига за ксилофон и маримбу* – К. Хатвеј и И. Врајт: *Музика за мелодијске удараљке књига II* – М. Голденберг: *Модерна школа за ксилофон* – Х. Кнауер: *Етиде за тимпане* – Е. Којне: *Етиде за тимпане* – Д. Палиев: *Тимпани* Избор из друге литературе који одговара захтевима програма и могућностима ученика.

Обавезни минимум програма: петнаест етида и један комад уз пратњу клавира за добош, шест етида или комада за тимпане, четири етиде или комада за мелодијске удараљке

Јавни наступи : два јавна наступа у току школске године

Испитни програм: по једна етида или комад за сваки инструмент, један комад уз пратњу клавира за инструмент по избору, једна скала.

Композиције за добош и тимпане се изводе из нота а за мелодијске удараљке напамет.

Кључни појмови садржаја: Тон, ритам, слушање музике, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**УДАРАЉКЕ (**Добош, Тимпани, Ксилофон, Вибрафон, Маримба**)**
Циљ	**Циљ** учења предмета *Удараљке* је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– правилно седи и стоји за инструментом, поставља руке у гард и држи палице не угрожавајући своје здравље, самостално или уз корекције наставника; – контролише квалитет тона; – свира сложеније ритмичке фигуре које укључују претходно савладане нотне вредности и лигатуре; – изводи динамичко нијансирање; – свира кратке етиде и комаде за добош, тимпане и ксилофон, соло или уз пратњу клавира; – примењује демфовање тимпана; – примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом самосталног вежбања и свирања; – прати развој сопствене координације и моторике кроз свирање; – пише распоред руку за тимпане и	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Поставка тела и руку на ударачким инструментима Квалитет тона у зависности од техничких захтева. Демфовање тимпана. Техничке вежбе за: – акцентовање; – извођење вирбла и његову примену; – извођење флема (једноаструки предударац) и његову примену. Једноструки и двоструки ударац уз коришћење одбитка са посебним освртом на положај тела и руку. Динамичко нијансирање – мецофорте, фортисимо, крешендо, декрешендо. Упознавање са основним

мелодијске удараљке; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи медије који су на располагању у сврху свог музичког развоја (за слушање музике, гледање концерата итд.).	рудиментима који садрже обрађену тематику. **Скале:** Дурски и молски тоналитети, трозвуци на тоници са обртајима. **ЛИТЕРАТУРА:** – П. и Ј. Шпрунк: *Етиде за добош* – Ч. Мемфис: *Савремени перкусиониста* – Д. Агостини: *Ритмички солфеђо* 1 – Т. Егорова и В. Штеиман: *ритмичке вежбе за добош* – Х. Кнауер: *Практична школа за добош* – Д. Палиев: *Комади уз пратњу клавира* – Н. Ј. Живковић: *Забаван ксилофон* – К. Хатвеј и И. Врајт: *Музика за мелодијске удараљке књига II* – М. Голденберг: *Модерна школа за ксилофон* – Х. Кнауер: *Етиде за тимпане* – Е. Којне: *Етиде за тимпане* – Д. Палиев: *Тимпани* Избор из друге литературе који одговара захтевима програма и могућностима ученика.
Обавезни минимум програма: десет етида и један комад уз пратњу клавира за добош, шест етида или комада за тимпане, пет етида или комада за мелодијске удараљке.	

Јавни наступи : два јавна наступа у току школске године Испитни програм: по једна етида или комад за сваки инструмент, један комад уз пратњу клавира за инструмент по избору, једна скала. Композиције за добош и тимпане се изводе из нота а за мелодијске удараљке напамет.

Кључни појмови садржаја: Тон, ритам, слушање музике, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**УДАРАЉКЕ (**Добош, Тимпани, Ксилофон, Вибрафон, Маримба**)**
Циљ	**Циљ** учења предмета *Удараљке* је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– правилно седи и стоји за инструментом, поставља руке у гард и држи палице не угрожавајући своје здравље; – контролише квалитет тона; – изводи одређене ритмичке фигуре самостално или уз помоћ наставника; – примењује ознаке за динамичко нијансирање; – свира композиције у парном и непарном метру; – изводи акцентоване ноте; – свира етиде и комаде за добош, тимпане и ксилофон, соло или уз пратњу клавира; – прати развој сопствене координације и моторике кроз свирање; – пише распоред руку за тимпане и	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Квалитет тона у зависности од техничких захтева. Једноструки и двоструки ударац уз коришћење одбитка са посебним освртом на положај тела и руку. Уводне вежбе за извођење дрега (двоструки предударац) и његову примену. Ритмичке фигуре: триоле, квинтоле, септоле. Динамичко нијансирање – мецофорте, фортисимо, крешендо, декрешендо. Композиције у парном (четвртинском, осминском) и непарном метру. Техничке вежбе за: – акцентовање; – извођење вирбла и његову

мелодијске удараљке; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи медије који су на располагању у сврху свог музичког развоја (за слушање музике, гледање концерата итд.).	примену; – извођење флема (једноаструки предударац) и његову примену. Основни рудименти који садрже обрађену тематику. **Скале:** Дурски и молски тоналитети, трозвуци и четворозвуци на тоници са обртајима, хроматска скала. **ЛИТЕРАТУРА:** – П. и Ј. Шпрунк: *Етиде за добош* – Ч. Мемфис: *Савремени перкусиониста* – Д. Агостини: *Ритмички солфеђо* 1 – Т. Егорова и В. Штеиман: *ритмичке вежбе за добош* – Х. Кнауер: *Практична школа за добош* – Д. Палиев: *Комади уз пратњу клавира* – Н. Ј. Живковић: *Забаван ксилофон* – К. Хатвеј и И. Врајт: *Музика за мелодијске удараљке књига II* – М. Голденберг: *Модерна школа за ксилофон* – Х. Кнауер: *Етиде за тимпане* – Е. Којне: *Етиде за тимпане* – Д. Палиев: *Тимпани* Избор из друге литературе који

одговара захтевима програма и могућностима ученика.
Обавезни минимум програма: десет етида и један комад уз пратњу клавира за добош, шест етида или комада за тимпане, пет етида или комада за мелодијске удараљке.
Јавни наступи : два јавна наступа у току школске године
Испитни програм: по једна етида или комад за сваки инструмент, један комад уз пратњу клавира за инструмент по избору, једна скала.
Композиције за добош и тимпане се изводе из нота а за мелодијске удараљке напамет.

Кључни појмови садржаја: Тон, ритам, слушање музике, свирање, музички бонтон.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
УДАРАЉКЕ (Добош, Тимпани, Ксилофон, Вибрафон, Маримба)

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике (јединство техничких и музичких елемената).

Бављење музиком уопште а посебно свирање на инструменту подстиче фину менталну комбинаторику драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература) остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Наставник има слободу али и одговорност да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи да репродукује све техничке и музичке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непребродивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко свирање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и користе извођачки апарат што је важно за одржавање здравља коштано-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте инструмента и специфичног става при свирању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и/или

пливања. У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. Припрема за час посвећена је сваком ученику појединачно, имајући у виду музичке, интелектуалне, физичке и менталне предиспозиције. С обзиром на дужину трајања часа (30/45 минута) рад треба ефикасно организовати. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је разноврстан и маштовит час најбољи начин за постизање резултата.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм се базира на принципу постепеног упознавања са основним нотним вредностима и ритмичким фигурама, од једноставнијих ка сложенијим. Упоредо са тим, ради се на постепеном техничком напретку у зависности од способности ученика, са посебним освртом на тон инструмената. У току школовања потребно је обрадити све дурске и молске тоналитете и упутити ученике да на аналитички начин посматрају предзнаке у композицијама које се обрађују, као и ознаке за метар, темпо, динамику и артикулацију.

Ученике треба подстицати да развијају радне навике кроз заједничко а касније и самостално планирање вежбања. Како би време проведено у раду што боље искористили,

ученике треба упознавати са разним принципима вежбања. Треба развијати музичку интерпретацију кроз правилно тумачење нотног текста и охрабривање ученика да испоље своју музикалност.

Посебну пажњу треба обратити на здравље ученика кроз константан рад на правилном седењу и стајању за инструментом и поставци гарда. Програм омогућава примену литературе свих аутора који обрађују исту проблематику.

Испитни програм се може кориговати за ученике који су током године наступили на такмичењима, као солисти или чланови камерних ансамбала.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја.

Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

КЛАВИР

Назив предмета	**КЛАВИР**
Циљ	**Циљ** учења предмета Клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– опише својим речима делове клавира и начин добијања тона на клавиру; – правилно седи за клавиром; – изражајно пева, а потом самостално или уз пратњу наставника свира кратке и лаке песмице по слуху; – примени основне елементе нотне писмености у свирању и чита нотни текст у виолинском и бас кључу; – препозна основне ознаке за темпо, динамику, понављање, артикулацију и опише их својим речима; – опише својим речима појмове канон, имитација; – примени различита музичка изражајна средства у складу са карактером	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Положај за клавиром. Поставка руку и прстију. Вежбе за опуштање. Вежбе за правилно ритмизирање. Неговање музичке меморије. Привикавање ученика на самоконтролу звука и схватање музичког облика. Основне врсте удара: портато, легато, стакато. Вежбе за гипкост зглоба (свирање интервала). Динамичке ознаке: пијано, мецофорте, форте, крешендо и диминуендо. Ознаке за темпо: анданте, модерато, алегро. Појам лука. Појам фразе. Појам такта, двотакта, тротакта са одговарајућим нагласцима. Упознавање вредности ноте и паузе као

музичког дела; – самостално свира кратке композиције напамет; – самостално и уз помоћ наставника контролише квалитет звука; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при извођењу музике; – користи уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука.	и триоле, синкопе и пунктиране ноте. Увођење ученика у начине вежбања. Читање нота, знаци за октаве, знаци за интервале. Остале ознаке на које се наилази у литератури предвиђеној програмом. Контрола звука. Полифонија – канон, имитација. **Скале и трозвуци** Дурске скале по квинтном кругу (почевши од тона ЦЕ) до четири повисилице у размаку једне октаве, у четвртинама, у паралелном и супротном смеру од истог тона. Дурски трозвук разложено и истовремено – основни положај и два обртаја трогласно у четвртинама. **ЛИТЕРАТУРА** – Једна од почетних школа за клавир – Томсон, Јела Кршић, Николајев – Бајер: *Школа за клавир* – од вежбе 85 и даље – Диверноа: *Етиде оп. 76* – основне вежбе за клавир – Черни: *Оп. 599, оп. 139, I свеска* – Гњесина: *Клавирска абецеда,* избор – Лешхорн: *Мелодичне етиде оп. 192*, избор – М. Лили Петровић *Школица за клавир Ниво А и Ниво Б*

– М. Лили Петровић *Увођење у музику и свирање на клавиру са професором*

– А. Артабаљевскаја *Први сусрет са музиком*

– И друге композиције одговарајуће тежине

Обавезни минимум програма

– лествице и трозвуци по програму

– тридесетпет композиција – вежбе, етиде и разни комади.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године

Програм смотре на крају школске године:

1. Једна лествица по избору;

2. Једна етида или композиција виртуозних извођачких захтева;

3. Две композиције различитог карактера.

Смотра на крају године не подлеже нумеричком начину оцењивања.

Кључни појмови садржаја: клавир, тон, слушање, динамика, темпо.

Назив предмета	**КЛАВИР**
Циљ	**Циљ** учења предмета Клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– чита течно нотни текст у виолинском и бас кључу; – опише својим речима и одсвира основне елементе музичке форме: мотив, реченица, облик песме, облик сонатине; – препозна и примени основне законе метрике, слаб и јак део такта; – користи педал у делима једноставније фактуре; – уочи у нотном тексту и примени у извођењу акценте; – чује и примени више динамичких нивоа пиајанисимо, мецопијано, фортисимо, мецофорте; – јасно дистанцира у свом извођењу мелодијску линију од пратње; – осмисли уз помоћ наставника	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Технички и музички захтеви Повезивање прсторедних група навише и наниже (развијање спретности прстију кроз активно осмишљавање, слушање и свирање техничких вежби, лествица и етида). Вежбе за гипкост зглоба шаке кроз свирање интрвала. Вежбе за легато свирање. Увођење у основне елементе форме – мотив, реченица, облик песме, сонатина. Упознавање са законима метрике – разне врсте тактова, слаб и јак део такта, акценти. Динамичко нијансирање лествица –

и примени различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког дела;

– самостално и/или по потреби уз помоћ наставника контролише квалитет звука;

– повезује прсторедне групе подметањем и пребацивањем палца уз слушну контролу самостално и уз помоћ наставника;

– развија спретност целокупног апарата уз помоћ наставника;

– свира са наставником или другим учеником дела за клавир четвороручно;

– самостално, изражајно свира композиције напамет;

– учествује на јавним наступима у школи и ван ње;

– развија и испољи самопоуздање у току јавног наступа;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

пиано, пианисимо и мецопиано.

Диференцирање мелодије од пратње, рад на полифонији.

Увођење у педализацију – вежбе.

Свирање четвороручно.

Скале и трозвуци

Молске скале по квинтном кругу до четири повисилице (почевши од тона А) у осминама у размаку две октаве, паралелно.

Трозвуци, разложено и истовремено, у размаку две октаве – завршетак секстакордом.

ЛИТЕРАТУРА

– Јела Кршић: *Клавирска читанка* за други разред

– М. Лили Петровић *Школица за клавир Ниво Ц*

– М. Лили Петровић

Канон за почетнике

– Диверноа: *Оп. 176*

– Лемоан: *Дечије етиде оп. 37*

– Гњесина: *Мале етиде*, I део

– Беренс: *Оп. 70*

– Черни: *Оп. 139, 24 етиде*

– М. Живковић: *Међумурје мало, Текла вода Карашица*

– Лаковицкаја: *Редакција зборника полифоних композиција*

(Хендл, Корели, Кригер и други)

– Ј. С. Бах: *Мале композиције,* избор лакших

– Хендл: *Избор композиција у редакцији Јеле Кршић*

– *Избор сонатина*: Ванхал, Хаслингер, Плејел, Бетовен, Хор, Рајнеке. Сонатине домаћих аутора и других композитора одговарајуће тежине

– Збирка „Наши композитори за младе пијанисте"

– З. Христић: *Тачкице*

– Р. Петровић: *Игра, Украјинска игра*

– С. Хофман: *Две басне*

– Б. Предић: П*рича моје лут*ке

– М. Тајчевић: *За мале*

– В. Миланковић: *Дечје приче, 25 мијатур*а за I и II разред

– Избор лаких композиција (Просвета, Београд)

– Шуман: *Оп. 68*

– Гречанинов: *Оп. 99*

– Гедике: *Оп. 36*

– Гурлит: *Оп. 82*

– Раули: *Оп. 36 и 37*

– Б. Барток: *За децу – Клавирска музика за почетнике, Микрокосмос И*, избор

– Мајкапар: *24 лаке композиције оп. 16*

– Кабалевски: *Оп. 30*

– Скот: *Кутија играчака*

– И друге композиције одговарајуће тежине

Композиције за свирање четвороручно

– Избор из Почетне школе Јеле Кршић.

– Избор из школа Николајева и Соколова.

– Дијабели: *Мелодијске вежбе оп. 149*

– Дијабели: *Сонатине оп. 24*

– Дијабели: *Оп. 163*

– И друге композиције одговарајуће тежине

Обавезни минимум програма

– лествице и акорди по програму;

– десет композиција по слободном избору од чега обавезно 5 виртуозног карактера (етиде или композиције виртуозних захтева);

– две полифоне композиције;

– Два става из различитих сонатина (сонате) или један став сонатине (сонате) и варијације.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године

Смотра (на крају првог полугодишта):

1. једна лествица по избору из програма предвиђеног за овај разред

Програм смотре на крају школске године:

1. Једна етида или композиција виртуозних извођачких захтева;

2. Две композиције по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: слушање, динамика, карактер, педал.

Назив предмета	**КЛАВИР**
Циљ	**Циљ** учења предмета Клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – свира с листа лакше вежбе са обе руке или одвојено уз помоћ наставника; – јасно разликује и доследно изводи различите врсте удара; – транспонује хроматски лакше мотиве или реченице; – примени више динамичких нијанси у свирању; – негује културу тона; – објасни својим речима значења термина музичке форме и конструкције дела; – свира двохвате са јасним диференцирањем мелодијске линије; – свесно користи директан и синкопирани педал; – јасно разликује врсте украса и може да одсвира краћи	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Читање с листа. Унапређивање основних врста удара – легато, стакато из подлактице, из прста, нон легато, портато, репетиција. Даљи рад на техници зглоба кроз свирање интервала до квинте. Техничке вежбе са ритмичким варијантама и хроматским транспозицијама. Шире нијансирање у динамици, истицање мелодије и диференцирање десне и леве руке. Детаљнија анализа облика уз тумачење значења и конструкције дела која се обрађују – сонатина, менует, гавота, марш ... Шире упознавање са елементима полифоније – држани тонови, свирање двохвата, истицање гласова, динамизирање деоница. Употреба истовременог и

трилер; – препознаје музичке елементе у свирању других клавириста; – свира у дуу са наставником или са другим учеником.	синкопираног педала. Упознавање са украсима и припремне вежбе: дуги и кратки предудар, пралтрилер и краћи трилер. Свирање у дуу. **Техничке вежбе** Вежбе за: правилно низање тонова, изједначавање удара, учвршћивање прстију, различиту артикулацију. **Скале и трозвуци** Дурске скале по квартном кругу до четири предзнака (почевши од тона ЕФ) у распону две октаве у осминама паралелно и супротно. Хроматске скале у распону две октаве, паралелно. Трозвук четворогласно кроз две октаве разложено. Читање с листа лаганих вежби, одвојено и заједно. **ЛИТЕРАТУРА** – Јела Кршић: *Клавирска вежбанка за трећи разред* – Лемоан: *Дечје етиде оп. 37* – Черни: Оп. 849, избор – Бертини: 25 етида оп. 100, избор – Диверноа оп. 176 – Гедике: *Оп. 32 и 47*, број 5, 6 и 8 – Лак: *Оп. 172*

	Друге етиде одговарајуће тежине. – J. C. Бах: *Мале композиције* – J. C. Бах: *Мали прелудијуми* – Јела Кршић: *Клавирска вежбанка, избор* – Иванов – Радкевич: *Осам полифоних двогласних* комада, избор – Хендл: *Избор композиција, у редакцији Јеле Кршић* – Педагошки репертоар за децу – Кригер, Кунау, Пахелбел, Фишер, Фробергер Друге композиције одговарајуће тежине. – Клементи, Дијабели, Кулау, Дусик, Хајдн (лакше) као и сонатине домаћих и других аутора одговарајуће тежине. – Гњесина: *Тема и шест малих варијација* – Кабалевски оп. 51: Варијације Ефдур – Сорокин: Тама са варијацијама амол – Кулау: *Варијације Гедур* – Кршић и Шишмановић: Збирка Наши композитори за младе пијанисте – Логар, Рајичић и Илић: *За мале клавиристе* – Рајичић: *Дечја збирка,* избор – Тајчевић: *Дјеци и И мала свита* – Душан Радић: Рондино – ЛоткаКалински: *Међумурје мало* – Шкерјанц: *24 прелудијума*, избор

	лакших – Р. Мац: *Стара ура игра полку* – Чајковски: *Албум за младе, оп. 39*, избор – Шуман: *Албум за младе, оп. 68,* избор – Б. Барток: *Деци, Микрокосос II* – Гречанинов: *Дечја књига оп. 98* – О. Шин: *Од јутра до сумрака* – Шите: *Из веселог дечјег доба,* избор – Хајдн: *Мале игре*, избор – Моцарт: *14 дечјих композиција* – Скот: *Животиње,* избор – Сарауер: *Слике из дечјег доба* – Хачатуријан: *Андантино* – Лутославски: *12 малих комада* – Мајкапар оп. 33: *Минијатуре* – Вилалобос: *Изабрани лаки комади* – Јела Кршић: *Клавирска вежбанка*, избор – Раули: *19 малих комада*, избор – Поцоли: *Мали комади* – И друге композиције одговарајуће тежине **Композиције за свирање четвороручно** – Дијабели: *Две сонатине*. – Стравински: *Пет малих комада.*

– Беренс: Мелодијске вежбе.

– Ржиковски: *Од ступња ступњу, Сонатина, оп. 79.*

– Бинг: *Из дечјег света*.

– И друге композиције одговарајуће тежине

Обавезни минимум програма

– лествице и акорди по програму;

– десет композиција по слободном избору од чега обавезно 5 виртуозног карактера (етиде или композиције виртуозних захтева);

– две полифоне композиције;

– Два става из различитих сонатина (соната) или варијације и један став сонатине (сонате) или два циклуса варијација;

– једна композиција за четвороручно свирање.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године

Смотра (на крају првог полугодишта):

1. једна лествица по избору из програма предвиђеног за овај разред.

Испитни програм:

1. Једна етида;

2. Једна полифона композиција;

3. Један став сонатине или варијације;

4. Једна композиција по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: трилер, двоглас, синкопирани педал, клавирски дуо, полифонија.

Назив предмета	**КЛАВИР**
Циљ	**Циљ** учења предмета Клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – чита и свира течно с листа лакше вежбе са обе руке или одвојено; – самостално изведе различите врсте артикулације које се захтевају у музичком делу; – примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања; – коригује лоше извођење у току свирања; – у свирању примени више динамичких нијанси и јасно диференцира мелодијску линију од пратње; – појасни конструкцију дела и да својим речима објасни значења термина музичке форме; – јасно разликује врсте украса и може да одсвира различите врсте трилера; – негује културу тона кроз	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Решавање техничких и музичких проблема. Вежбе за: – јачање прстију (нарочито 4. и 5. прста); – подметање палца и брзо низање и промену прсторедних група; – повећање распона шаке. Припремне вежбе за веће интервале. Изграђивање технике двогласа у полифоним композицијама. Проширење динамичке лествице као рад на упознавању елемената правилне интерпретације. Примена педала. Анализа облика – дводелна песма, троделна песма, прелудијум ... Украси – двоструки предудар,

критичко слушање свог и туђег свирања; – свирањем у клавирском дуу примени принцип узајамног слушања и сарадње; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира); – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и музичку освешћеност; – критички прати сопствени развој; – самостално вежба по плану који је утврдио са наставником; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	групето, трилер. Читање с листа лаких композиција. Свирање у клавирском дуу. **Скале и трозвуци** Молске скале по квартном кругу (почевши од тона ДЕ) до пет предзнака кроз четири октаве у шеснаестинама, у паралелном кретању. Хроматске скале кроз четири октаве у шеснаестинама, у паралелном кретању. Велико разлагање трозвука (арпеђо) у осминама, кроз две октаве. Доминантни и умањени септакорд (арпеђо) у осминама, кроз две октаве. **ЛИТЕРАТУРА** – Јела Кршић: *Клавирска хрестоматија за ИВ разред* – Беренс: *Оп. 61*, I и II свеска, избор од бројева 2, 3, 8, 10, 13,15, 16, 19 и 21 – Черни: *Оп. 849,* избор од бројева 13, 15, 25 и 26 – Черни*: Оп. 299, И и ИИ* свеска, избор од бројева 1, 2, 4, 5, 8,11, 12, 13, 14, 15, 17, 18 и 20 – Хелер: *Етиде I и II свеска, оп. 47*, сизбор – Друге етиде одговарајуће тежине. – J. C. Бах: *Мали прелудијуми (6 и 12*), избор

– Хендл: *Избор композиција*, у редакцији Јеле Кршић

– Глинка: *Четири двогласне фуге*

– Мјасковски оп. 78: *Двогласне фуге де-мол и гемол*

– Друге полифоне композиције.

– Хајдн: *Сонатине и сонате*

– Моцарт: *Бечке сонатине*

– Кулау: *Сонатине* – теже

– Клементи: *Сонатине*

– Бетовен: *Сонатина оп. 49, Гедур*

– Кабалевски: *Варијације демол на словачку тему*

– Николајев: *Мале варијације у класичном* стилу

– Мајкапар: *Варијације на руску тему оп. 8*

– Бетовен: *Варијације Ефдур на швајцарску тему*

– Друге варијације по избору.

– Рајичић: *Свита демол, Мала клавирска свита*

– Ј. Бандур: *Успаванка*

– М. Тајчевић: *Дјеци, II мала свита*

– Наши композитори за младе пијанисте.

– ЛоткаКалински: *Стари далматински плесови*

– Козина: *Дивертимента*

– Готовац: *Минијатуре*

– Григ: *Лирски комади*, избор

– Кабалевски: *Дечје композиције,* избор

– Черепњин: *Десет веселих комада*, избор

– Гречанинов: *Оп. 99–119, 123, 127*, избор

– Шуман: *Албум за младе, избор, Сонатина Гедур*

– Прокофјев: *Музика за децу*

– Дворжак: *Два бисера*

– Мусоргски: *Суза*

– Кулак: *Дечји живот*

– Шостакович: *Игра лутака*, избор

– Карганов: *Албум за младе, оп. 21*, избор

– Пахуљски: *Прелудијум цемол*

– Глијер *оп. 31: Дванаест лаких комада*

– Скарлати: *Пет лаких комада*

– Драгои: *Минијатуре*

– Кодаљ: *Дечје игре*

– Бетовен: *За Елизу*

– И друге композиције одговарајуће тежине

Композиције за свирање четвороручно

– Вебер: *Тема с варијацијама Гедур оп. 10, Шест лаких комада*

– J. K. Бах: *Рондо Ефдур*

– Шуман: *Оригинални четвороручни комади оп. 85*

– Шуберт: *Варијације емол оп. 10*

– Шите: *Шпанске ноћи оп. 144*

– Бертини: *25 етида оп. 97*

– Дијабели: *Соната оп. 73*

– Ржиковски: *Албум за младе оп. 22*

И друге композиције одговарајуће тежине.

Обавезни минимум програма

– лествице и акорди по програму;

– десет композиција по слободном избору од чега обавезно пет виртуозног карактера (етиде);

– две полифоне композиције;

– два става из различитих сонатина (соната) или варијације и један став сонатине (сонате) или два циклуса варијација;

– једна композиција домаћег аутора.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године

Смотра (на крају првог полугодишта):

1. једна лествица по избору из програма предвиђеног за овај разред

2. једна виртуозна етида

Испитни програм (на крају школске године):

1. Једна етида;

2. Једна полифона композиција; 3. Један став сонатине (сонате) или варијације; 4. Једна композиција по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: диференцијација, динамичка лествица, арпеђо, транспоновање.

Назив предмета	**КЛАВИР**
Циљ	**Циљ** учења предмета Клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања; – самостално изведе различите врсте артикулације које се захтевају у музичком делу; – коригује лоше извођење у току свирања; – у свирању примени динамичке нијансе и јасно диференцира мелодијску линију од пратње; – негује културу тона; – појасни конструкцију дела и да својим речима објасни значења термина музичке форме; – јасно разликује врсте украса и може да одсвира различите врсте трилера;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Решавање и усавршавање сложених техничких захтева (техника скокова), припрема за свирање октава, тремола... Ознаке за динамику са свим ступњевима у диференцирању јачине свирања, употреба више термина за брзину. Полиритмија – решавање основних проблема. Детаљнији рад на елементима полифоније – глас, тема, имитација, одговор, инверзија, инвенција ... Увођење ученика у самосталност у погледу примене прстореда и других дисциплина, као и оспособљавање ученика да сагледа тешкоће и сам нађе средства и начин да их реши. Свирање у клавирском дуу. **Скале и трозвуци** Шест дурских и шест молских скала у размаку октаве по избору, у паралелном и супротном кретању, у

– учествује на јавним наступима у школи и ван ње;

– пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира);

– критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и музичку освешћеност;

– самостално вежба по плану који је утврдио са наставником;

– критички прати сопствени развој;

– свирањем у клавирском дуу примени принцип узајамног слушања и сарадње;

– користи носиоце звука за слушање музике;

– препознаје музичке елементе у свирању других;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

шеснаестинама, кроз четири октаве.

Хроматске скале у паралелном кретању кроз четири октаве, у шеснаестинама.

Велико разлагање трозвука (арпеђо) кроз четири октаве, у осминама, паралелно.

– Велико разлагање доминантног и умањеног септакорда (арпеђо), кроз четири октаве у осминама.

ЛИТЕРАТУРА

– Черни: *Оп. 299*, III и IV свеска, избор од 21, 22, 24, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 36, 38 и 40

– Крамер и Билов: *Етиде И* свеска, избор од 1, 2, 6, 8, 10 и 11

– Кршић и Ранковић: *Збирка за савлађивање техничких проблема* I и II свеска

– Беренс: *Оп. 61,* III и IV свеска, избор

– Лешхорн: *Оп. 38И* и II свеска, избор

– Ј. С. Бах: *Мали прелудијуми*

– Ј. С. Бах: *Двогласне инвенције*

– Хендл: *Избор композиција*

– Јасковки: *У старом стилу, оп. 43*

– Хајдн: *Дедур, Бедур и Адур*

– Хајдн: *Прва свеска Адур бр. 5, Едур бр. 4 . Цедур бр. 2, Гедур бр. 1, Гедур бр. 8.* (редакција Раух)

– Моцарт: *Цедур КВ 545, Ефдур без ознаке, Дедур КВ 283, Есдур КВ 282*

– Бетовен: *Соната гемол оп. 49* и друге

сонате

– Бетовен: *Шест варијација Гедур „Нел кор пју нон ми сенто"*

– Хајдн: *Избор оригиналних композиција*

– Вебер: *Анданте с варијацијама оп. 3*

– Кабалевски: *Лаке варијације бр. 3 и 4, оп. 51*

– Лукомски: *Варијације ефмол*

– Сорокин: *Песма са варијацијама*

– Беркович: *Варијације*

Друге варијације одговарајуће тежине.

– С. Рајичић: *Мала свита*

– Славенски: *Игре и песме са Балкана* I и II свеска, избор лакших

– В. Мокрањац: *Мала свита*

– Кромбхолц: *Дан емпромпти*

– Кршић и Шишмановић: *Наши композитори за младе пијанисте*

– Логар: *Два менуета*

Друга дела одговарајуће тежине.

– Менделсон: *Песме без речи*, избор

– Григ: *Лирски комади, избор*

– Шуберт: *Два скерца*

– Прокофјев: *Музика за децу*

– Дебиси: *Мали црнац*

– Дусик: *Матине*

– Мартину: *Лутке, избор лакших*

– Душкин: *Краљ вилењака, Вашар*

– Грациоли: *Соната Гедур*

– Чимароза: *Сонате, избор*

– Кабалевски: *Оп. 27*

– Лутославски: *Народне мелодије*

– Б. Барток: *За децу, Микрокосмос III и IV свеска*

– Пинтарић и Станковић: *Композиције за клавир*, избор

– ЛоткаКалински: *Мала балканска свита, Сонатина ин Ф*

– И друге композиције одговарајуће тежине

Композиције за свирање четвороручно

– Рајнеке: *Оп. 24, Варијације на Бахову сарабанду*

– Моцарт: *Оригиналне четвороручне композиције – сонате Дедур, Бедур, Ефдур, Це-дур – Фантазија ефмол*

– Шуберт: *Оригиналне четвороручне композиције – соната цемол*

– Мушковски: *Оп. 23*

– Јенсен: *Оп. 45*

– Дворжак: *Багателе оп. 47*

– Ферстер: *Виола адората, Роса мистика*

– Ј. К. Бах: *Соната Ефдур*

– Ј. К. Бах: *Мали комади*

– Шуман: *12 комада за клавир оп. 85*

– И друге композиције одговарајуће тежине

Обавезни минимум програма

– лествице и акорди по програму;

– десет композиција по слободном избору од чега обавезно пет виртуозног карактера (етиде);

– две полифоне композиције;

– два става из различитих сонатина (соната) или варијације и један став сонатине (сонате) или два циклуса варијација;

– једна композиција за четвороручно свирање.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године

Смотра (на крају првог полугодишта):

1. једна лествица по избору из програма предвиђеног за овај разред

2. једна виртуозна етида

Испитни програм (на крају школске године):

1. Једна етида;

2. Једна полифона композиција;

3. Један став сонатине (сонате) или варијације;

4. Једна композиција по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: динамичко нијансирање, изражајност, скокови, тремоло.

Назив предмета	**КЛАВИР**
Циљ	**Циљ** учења предмета Клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– чита и свира течно с листа са обе руке; – повеже знање из теорије музике са елементима интерпретације; – препозна период настанка одређене композиције; – спретно изведе технички захтевније композиције; – самостално хармонизује једноставни тематски материјал; – појасни конструкцију дела и да објасни значења термина музичке форме; – својим речима објасни и користи одговарајуће врсте меморије; – учествује на јавним наступима у школи и ван	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Читање с листа. Унапређивање технике у смислу хитрине прстију и издржљивост, ритмичке стабилности, кантилене, јасне хармонизације. Течно извођење технички сложенијих композиција са поштовањем свих задатих параметара. Вођење техничког и музичког развоја ученика као нераздвојне целине. Технике свирања удвојених интервала: терце, октаве. Врсте меморије – фотографска, аудитивна, меморија прстију, ради сигурнијег учења напамет. Основни појмови и стилови у вези с композицијама које се изводе – динамика, фраза, израз, темпо, агогика и остали елементи интерпретације као одлике стилских периода: барок, класицизам, XX век. Једноставније импровизације пратње, свирање каденци.

ње; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и музичку освешћеност; – негује културу тона; – критички прати сопствени развој и самостално опредељује средства за његово побољшање; – самостално вежба по плану који је утврдио – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи носиоце звука за слушање музике.	**Скале и трозвуци** Шест дурских и шест молских лествица које нису рађене у петом разреду у размаку октаве у паралелном и супротном кретању, у шеснаестинама, кроз четири октаве. Хроматске лествице у размаку октаве паралелно, у шеснаестинама кроз четири октаве. Велико разлагање трозвука (арпеђо) у паралелном кретању кроз четири октаве у шеснаестинама. Велико разлагање доминантног и умањеног септакорда, кроз четири октаве паралелно у шеснаестинама. **ЛИТЕРАТУРА** – Черни: *Оп. 299*, III и IV свеска, теже – Черни: *Оп. 740*, I и II свеска, избор 1, 2, 3, 5, 7, 8, 11, 12, 13,14, 17, 21 и 23 – Крамер и Билов: *Етиде* I и II свеска, избор од 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 и 30 – Бил: *Октавне етиде* – лакше – Лешхорн: *Етиде оп. 66*, бр. 11, 15, 17, 24 и 28 – Мошковски: *Етиде оп. 18*, бр. 3, 8, 10 и 11 – Рутхард: *Етиде за трилер оп. 40* Друге етиде одговарајуће тежине. – J. C. Бах: *Двогласне инвенције, Трогласне инвенције*, избор – J. C. Бах: *Француске свите* – лакше, поједини ставови

– Хендл: *Избор композиција за клавир*

– Хајдн: *Ефдур бр. 10, Дедур бр. 17, емол бр. 14, Дедур бр.16, Дедур бр. 3, Цисмол* (редакција Раух)

– Моцарт: *Ефдур КВ 280, Цедур КВ 330, Цедур КВ 309, Ефдур КВ 332, Бедур КВ 333, Дедур КВ 311, Бедур КВ 570, Адур КВ 331, Есдур КВ 282, Ге-дур КВ 283.*

– Бетовен: *Варијације Гедур* на оригиналну тему

– Беркович: *Варијације на тему Паганинија, Варијације на руску тему*

– Кабалевски: *Лаке варијације Бедур оп. 40*

– Бетовен: *Рондо Цедур, Багателе оп. 33, Екосезе*

– Моцарт: *Рондо Дедур, Фантазија демол*

– Хендл*: Концерт Ефдур*, И став

– Ј. Кр. Бах: *Концер Дедур, Бедур* I став

Друге варијације одговарајуће тежине.

– Тајчевић: *Српске игре*

– М. Логар: *Композиције за клавир* II и III свеска

– Д. Деспић: *Сонатина ин Ф*

– Наши композитори за младе пијанисте, избор.

– Ј. Славенски: *Игре и песме са Балкана*

– З. Јовановић: *Минијатуре за клавир* I и II свеска, *Бела сонатина, Црна сонатина, Мини кончертино, Дечји кончертино*

– Шулек: *Музика за малишане*

– Кунц: *Младо лишће*, избор

– Шкерјанц: *12 варијација без теме*

– Дакен: *Кукавица, Ласта*

– Рамо: *Тамбурен, Два ригодона*

– Менделсон: *Песме без речи*

– Шуман: *Албум за младе, избор,*

– Григ: *Лирски комади III и IV свеска*, избор

– Шуберт: *Два скерца, Музички тренуци ефмол и цисмол*

– Турина: *Минијатуре*

– Северак: *На одмору*

– Черепњин: *Багателе*

– Гречанинов: *Пастели оп. 3 I свеска*

– Глинка: *Тарантела*

– Ибер: *Истуар*, избор

– Казела: *11 дечјих комада, избор*

– Галупи: *Сонате*, избор

– Чимароза: *Сонате*, избор

– J. K. Бах: *Сонате*

– Регер: *10 малих комада оп. 44*

– Хачатуријан: *Дечји албум*, избор

– Чајковски: *Годишња доба*, избор лакших

– Бородин: *Мала свита*

– Дворжак: *Силуете оп. 8*

– Дворжак: *Валцери оп. 54*, избор

	– Збирка клавирских композиција од XI века до данас: I, II и III свеска (редакција Ружице Ранковић), избор – Музика преткласичара, Музика класичара, Музика за клавир, (редакција Вере Богдановић), избор – 100 година музике за клавир: I, II, III и IV свеска (редакција Миланке Мишевић), избор – Лутке у клавирској музици XX века (редакција Миланке Мишевић), избор – И друге композиције одговарајуће тежине **Композиције за свирање четвороручно** – Шуберт: *Оригиналне четвороручне композиције* – Шуман: *Оп. 66* – Стравински: *Три лака комада* – Моцарт: *Оригиналне четвороручне композиције* – Бетовен: *Пет лаких комада за четири руке* – Равел: *Моја мајка гуска* – Респиги: *Шест малих комада* – Казела: *Пупацетио* – Сметана: *Рондо за два клавира* – осморучно (избор) И друге композиције одговарајуће тежине
Обавезни минимум програма:	

– шест дурских и шест молских лествица и акорди по програму;

– десет композиција по слободном избору од чега обавезно пет виртуозног карактера (етиде и композиције виртуозних захтева);

– две полифоне композиције;

– два прва става из различитих соната

– једна композиција домаћег аутора.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године

Смотра (на крају првог полугодишта):

1. једна лествица по слободном избору из програма предвиђеног за овај разред

2. једна виртуозна етида

Испитни програм (на крају школске године):

1. Једна етида;

2. Једна полифона композиција;

3. Први став сонате;

4. Једна композиција по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: хармонизација, импровизација, каденца.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
КЛАВИР

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике (јединство техничких и музичких елемената).

Бављење музиком уопште а посебно свирање на инструменту подстиче фину менталну комбинаторику драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература) остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Наставник има слободу али и одговорност да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи да репродукује све техничке и музичке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непребродивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко свирање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и користе извођачки апарат што је важно за одржавање здравља коштано-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте инструмента и специфичног става при свирању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и/или пливања. Потребно је водити рачуна о економичности покрета приликом свирања како би се спречиле било какве физичке повреде изазване свирањем и радити на флексибилности извођачког апарата.

У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду Годишњег плана наставе и учења, Оперативног плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час. Годишњим планом се дефинише број часова у односу на изабрано музичко дело које се обрађује, по месецима, а у складу са годишњим фондом часова. Оперативни план подразумева одабир и операционализацију исхода на нивоу месеца у односу на изабрани музички пример, композицију.

Припрема за час је специфична јер како је настава клавира индивидуална, тако је и припрема прилагођена сваком ученику појединачно. Индивидуални облик наставе пружа и могућност да час пође и сасвим другим путем од планираног, али наставник у планирању мора да води

рачуна о предзнању ученика да би био сигуран да ученик може да прати и савлада постављене задатке. Како се исходи у стицању вештина кумулативно остварују, сваки пут у неком свом сегменту, припрема садржи назив дела, циљ часа и конкретизацију исхода који је у фокусу у односу на циљ часа.

У оквиру организације годишњих и месечних активности неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе, па према њима усмеравати и обликовати наставне садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући на уму комплексност и свеобухватност процеса наставе клавира као инструмента, активност наставника обухвата велику палету информација различите природе (техника свирања, неговање тона, процедуре вежбања, стилске одреднице о композитору, делу, облику у којем је написано, мелодијским, ритмичким, хармонским и контрапунктским појединостима које га карактеришу, емотивној, поетској, психолошкој или филозофској позадини његове уметничке представе и његовој естетској вредности) до практичних демонстрација (лично свирање на инструменту). За ученике је веома важно да наставника доживљавају и као музички ауторитет а не само као предавача са друге стране катедре.

Избор композиција које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак. То је нарочито важно за ученике првог циклуса, који тек освајају простор инструмента, а звучна слика која им се допада буди потребу да изнова истражују, вежбају и кроз то и напредују у техничком и музичком смислу. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање. Наставник има могућност да по слободном избору, одабере и композиције које нису наведене у програму водећи рачуна о примерености наставним садржајима, узрасту ученика, њиховим техничким могућностима и музичким интересовањима, естетским захтевима и исходима. Треба бити опрезан у избору тешких музичких дела којима ученици нису дорасли, јер се у том случају могу појавити проблеми који могу проузроковати и физичке повреде.

Већ у другом циклусу, у складу са способностима ученика и стеченим музичким и техничким вештинама корисно је наставу обогатити камерном музиком. Свирањем у ансамблу они се уче међусобној музичкој подршци која подразумева активно слушање, неговање заједничке музичке идеје и прилагођавање свог извођачког хабитуса. Садржаји дају наставнику слободу да изабере оптималан програм у којем ће ученик моћи да одговори на све техничке захтеве истовремено уживајући у свирању.

Препоручује се и заједничко музицирање наставника и ученика. На тај начин ученик се опушта у заједничком свирању и схвата музичку колегијалност без обзира на звање (ученик, професор).

Наставник и родитељи морају бити главна карика у развоју личности ученика.

Наставник ће обазривим, интроспективноаналитичким приступом проблематици индивидуалног наставног процеса пажљиво штитити ученика од развојно погубног пројектовања сопствених амбиција или амбиција родитеља. Такмичења могу бити један од показатеља достигнућа ученика, али треба бити обазрив у избору такмичења и односу очекивања и реалног стања ученика.

Веома је важно да ученици што чешће јавно свирају како би се ослободили страха од наступа као и да стекну навику посећивања концерата уметничке музике и представа. Дискусијом о одслушаним делима и извођењем истих (примереном старосном добу ученика), ученици стичу увид у тумачења музичких дела, начине извођења, различите техничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

Ученицима треба помоћи у стварању радних навика и развијати им свест о неопходности свакодневног вежбања. Значајно је, такође подстицати их за самостално музичко изражавање и пратити развој њиховог музичког укуса, вешто утицати на њега и развијати критички однос пун поштовања према различитостима.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. Битно је на почетку школске године јасно поставити критеријуме оцењивања и упознати ученика са истим. У обзир треба узети све сегменте учениковог талента, залагања и односа према раду. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Уколико је ученик на почетку године упознат са критеријумима оцењивања мања је вероватноћа да ће доћи до неспоразума или нејасног вредновања његовог залагања. Треба константно подстицати ученике на даље напредовање, али му и предочавати музичке тенденције и врхунска достигнућа.

Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Назив предмета	**ХАРМОНИКА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хармоника је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:

– опише својим речима карактеристике хармонике и начин добијања тона;

– правилно седи и држи инструмент;

– правилно поставља руке на обе клавијатуре;

– правилно води и мења мех;

– примени основне елементе нотне писмености, чита виолински и бас кључ;

– препозна основне ознаке за темпо, динамику, акценте, понављање;

– примени означену артикулацију и обликује фразу;

– употреби регистре у циљу промене боје и висине тона;

– самостално свира соло кратке композиције напамет;

– учествује на јавним наступима

ОБЛАСТ

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

САДРЖАЈИ

Карактеристике инструмента.

Седење и држање инструмента.

Поставка леве и десне руке.

Мех.

Виолински и бас кључ.

Основне ознаке.

Артикулација.

Регистри.

Музичка меморија.

Јавни наступи.

Понашање на јавном наступу.

Скале и трозвуци:

Це-дур, Ге-дур, Де-дур, Ф-дур (паралелно у четвртинама, трозвук-мало разлагање и симултано)

ЛИТЕРАТУРА:

– З. Ракић: *Хармоника за 1.разред основне*

у школи и ван ње; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	*музичке школе* (уџбеник); – З. Ракић*: Хрестоматија за хармонику;* – З. Ракић: *Композиције за хармонику;* – В. В.Терзић: *Школа за хармонику* , 1. свеска; – А. Факин: *Школа за хармонику*, 1. свеска; – Л. Међери: *Избор композиција за хармонику*, 1.свеска; – М. Барачков: *Избор композиција за хармонику*, 1. свеска;

Обавезни минимум програма:

– Це-дур, Ге-дур, лествице (паралелно у четвртинама, трозвук-мало разлагање и симултано);

– тридесет техничких вежби-етида (са различитим техничким захтевима);

– осам комада, песмица;

Јавни наступи:

-обавезна два јавна наступа током школске године.

Смотра:

1. Једна лествица;

2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких захтева);

3. Две композиције, по слободном избору;

Кључни појмови садржаја: хармоника, тон, музичка фраза, нотне вредности, јавни наступи.

Назив предмета	**ХАРМОНИКА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хармоника је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– одсвира мотив и реченицу уз јасно диференцирање мелодије од пратње; – свира шеснаестине, пунктиране осмине и триоле; – примени основне елементе динамичког нијансирања; – свира хармонске интервале и легато помоћу заједничког тона; – уједначи технику леве и десне руке; – свира у тактовима 4/8,2/2,3/2,4/2; – примени ознаке за темпо: алегро, андантино, адађо, ленто; – изводи једноставнија	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Мотив и реченица. Шеснаестина, пунктирана осмина и триоле. Динамичко нијансирање – пиано, мецопиано, мецофорте, форте, крешендо и декрешендо. Легато и интервали. Техника леве и десне руке. Врсте такта: 4/8,2/2,3/2,4/2. Нове ознаке за темпо. Мелодијска кретања. Акцентирање мехом. Регистри. Јавни наступи. Понашање на јавном наступу. **Скале и трозвуци:** Це-дур, Ге-дур, Де-дур, Еф-дур и упознавање

мелодијска кретања на обе клавијатуре, као увод у полифонију;

– примени акцентирање тона мехом;

– користи све регистре који су на располагању;

– учествује на јавним наступима у школи и ван ње;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

са а-мол лествицом (дурске паралелно у четвртинама и осминама; Трозвук, мало разлагање и симултано;молска лествица паралелно у четвртинама; трозвук мало разлагање и симултано)

ЛИТЕРАТУРА

– З. Ракић: *Хармоника за 2.разред основне музичке школе*(уџбеник);

– З. Ракић: *Хрестоматија за хармонику*;

– З. Ракић: *Композиције за хармонику*;

– В. В.Терзић: *Школа за хармонику,* 2.свеска;

– А.Факин: *Школа за хармонику*, 2.свеска;

– Л. Мађери: *Избор композиција за хармонику*, 1.свеска;

– М. Барачков: *Избор композиција за хармонику*, 1.свеска;

Обавезни минимум програма:

– лествице и трозвуци по програму;

– петнаест техничких вежби-етида (са различитим техничким захтевима);

– шест композиција различитих епоха и садржаја;

Јавни наступи:

– обавезна два јавна наступа током школске године;

Смотра:

1 .Једна лествица;

2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких захтева);

3. Једна полифона композиција;

4. Једна композиција, по слободном избору;

Кључни појмови садржаја: тон, нотне вредности, такт, техника, регистри, јавни наступи.

Назив предмета	**ХАРМОНИКА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хармоника је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– испољи техничку спретност леве и десне руке; – свира хармонске интервале са подметањем и пребацивањем прстијудесне руке; – примени репетицију тона десном и левом руком са разним комбинацијама прстореда; – примени украсе; – примени динамичко нијансирање; – примени регистре у односу на стил и карактер композиције; – примени знања из музичких облика при тумачењу нотног текста; – меморише музички текст; – учествује на јавним	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Техника леве и десне руке. Свирање подметањем и пребацивањем прстију. Репетиција тона. Украси: дуги и кратки предудар, мордент, пралтрилер и краћи трилер. Динамичко нијансирање. Регистри. Музички облици. Музичка меморија. Јавни наступи. Понашање на јавном наступу. **Скале и трозвици** Дурске и молске скале до три предзнака паралелно у четвртинама, осминама и шеснестинама, трозвук-мало разлагање и симултано

наступима у школи и ван ње;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

ЛИТЕРАТУРА

– З. Ракић: *Хармоника за 3. разред основне музичке школе* (уџбеник);

– З. Ракић: *Хрестоматија за хармонику*;

– З. Ракић: *Композиције за хармонику*;

– В. В.Терзић: *Школа за хармонику*, 3. свеска;

– З. Вукосављев: Избор композиција за хармонику за 3. и 4. разред – 1. и 2. свеска;

– А.Факин: *Школа за хармонику,* 2. свеска;

– Л. Мађери: *Избор композиција за хармонику*, 2. свеска;

– М. Барачков: *Избор композиција за хармонику*, 2. свеска;

Обавезни минимум програма:

– лествице по програму;

– десет техничких вежби – етида;

– пет композиција различитих епоха и садржаја;

Јавни наступи:

– обавезна два јавна наступа током школске године.

Смотра (на крају првог полугодишта):

– две композиције по слободном избору;

Испит:

1. Једна лествица;

2. Једна етида; 3. Једна полифона композиција; 4. Једна композиција по слободном избору;

Кључни појмови садржаја: музички облици, меморија,техника, артикулација, динамика, јавни наступи.

Назив предмета	**ХАРМОНИКА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хармоника је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– испољи техничку спретност десне и леве руке при свирању композиције са елементима полифоније; – примени различите прстореде при свирању интервала и акорада; – користи различите регистре у зависности од стила и карактера композиције; – свира једноставније композиције цикличног облика, сонатине, свите; – примени украсе, двоструки предудар, групето и трилер; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – поштује договорена	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Техника десне и леве руке. Прстореди. Регистри. Украси. Скокови на обе клавијатуре. Музички облици. Јавни наступи. **Скале и трозвицо** Дурске и молске скале до четири предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању у четвртинама, осминама и шеснаестинама, а одговарајуће молске скале кроз две октаве у паралелном кретању у четвртинама, осминама и шеснаестинама Дурски и молски трозвуци четворогласно у малом разлагању и симултано Свирање октава симултано и разложено

правила понашања при слушању и извођењу музике.	**ЛИТЕРАТУРА** – З. Ракић: *Хармоника за 4. разред основне музичке школе* (уџбеник); – З. Ракић: *Хрестоматија за хармонику;* – З. Ракић: *Композиције за хармонику*; – В. В.Терзић: *Избор етида и композиција*, 1. свеска; – З. Вукосављев: *Избор композиција за хармонику* за 3. и 4. разред – 1. и 2.свеска; – А.Факин: *Школа за хармонику,* 3. свеска; – Л.Међери: *Избор композиција за хармонику*, 2. свеска; – М. Барачков: *Избор композиција за хармонику*, 2. свеска;

Обавезни минимум програма;

– лествице по програму;

– осам техничких вежби-етида;

– четири композиције различитих епоха и садржаја;

– једна циклична композиција;

Јавни наступи:

-обавезна два јавна наступа током школске године;

Смотра (на крају првог полугодишта): две композиције по слободном избору;

Испит:

1. Једна лествица;

2. Једна етида;

3. Једна полифона композиција;

4. Једна циклична композиција или две композиције различитог карактера;

Кључни појмови садржаја: техника, артикулација, динамика,регистри, јавни наступи.

Назив предмета	**ХАРМОНИКА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хармоника је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– примени знања из музичких облика у делима са елементима полифоније; – свира композиције цикличног карактера: тема са варијацијама, свита, сонатина, сонатни облик; – примени ознаке за динамику и темпо; – испољи техничку спретност десне и леве руке; – користи различите регистре у зависности од стила и карактера композиције; – самостално решава лакше проблеме у примени прстореда; – самостално решава извођење појединих врста артикулације и писања ознака за мех; – испољи креативност у реализацији музичке фантазије и естетике; – критички вреднује изведене	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Музички облици. Циклична композиције. Ознаке и за динамику и темпо. Техника десне и леве руке. Регистри. Прстореди. Артикулација и мех. Јавни наступи. Понашање на јавном наступу. **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале до пет предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању. Дурски и молски трозвуци у великом разлагању и симултано. Доминантни септакорд у малом

композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај;

– учествује на јавним наступима у школи и ван ње;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

разлагању и симултано, октаве симултано и разложено.

ЛИТЕРАТУРА

– З. Ракић: *Хармоника за 5. разред основне музичке школе*(уџбеник);

– З. Ракић: *Хрестоматија за хармонику;*

– З. Ракић: *Композиције за хармонику*;

– В. В.Терзић: *Избор етида и композиција*, 1.и 2. свеска;

– З. Вукосављев: *Избор композиција за хармонику* за 5. и 6. разред – 1. и 2. свеска;

– З. Ракић: *Хармоника-албум за младе*;

– А.Факин: *Марљиви хармоникаш*;

– *Л*. Међери: *Избор композиција за хармонику*, 3. свеска;

– М. Барачков: *Избор композиција за хармонику*, 3. свеска;

Обавезни минимум програма

– лествице по програму

– осам етида

– четири композиције различитих епоха и садржаја

– једна циклична композиција

Јавни наступи

-обавезна два јавна наступа током школске године.

Смотра (на крају првог полугодишта) етида и композиција по слободном избору

Испит

1. Једна лествица
2. Једна етида;
3. Једна полифона композиција;
4. Једна циклична композиција;

Кључни појмови садржаја: техника, артикулација, динамика,прстореди, јавни наступи.

Назив предмета	**ХАРМОНИКА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хармоника је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– примени основне карактеристике музичких стилова кроз одговарајућу литературу; – повеже техничке и музичке елементе у интерпретацији композиције; – користи регистре без предходне припреме и усаврши транспоновање регистрима; – примени артикулацију и динамику у зависности од стила и карактера композиције; – чита са листа лакше комаде и етиде; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи креативност у реализацији музичке фантазије и естетике; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Музички стилови – основне карактеристике. Технички и музички елементи Регистри. Артикулација и динамика. Читање са листа. Јавни наступи. Понашање на јавном наступу. **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале до шест предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању. Дурски и молски трозвуци у малом, великом разлагању и симултано. Доминантни и умањени септакорди у малом, великом разлагању и симултано кроз две октаве у паралелном кретању.

утицај;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

Октаве симултано и разложено

Хроматска скала у паралелном кретању.

ЛИТЕРАТУРА

– З. Ракић: *Хармоника за 6.разред основне музичке школе* (уџбеник);

– З. Ракић: *Хрестоматија за хармонику*;

– З. Ракић: *Композиције за хармонику*;

– В. В.Терзић: *Избор етида и композиција*, 2. и 3. свеска;

– З. Вукосављев: *Избор композиција за хармонику* за 5. и 6. разред – 1. и 2. свеска;

– З. Ракић: *Хармоника – албум за младе;*

– А. Факин: *Марљиви хармоникаш;*

– Л. Међери: *Избор композиција за хармонику*, 3.свеска;

– М. Барачков: *Избор композиција за хармонику*, 3. свеска;

Обавезни минимум програма:

– лествице по програму;

– шест етида;

– четири композиције различитих епоха и садржаја;

– једна циклична композиција;

Јавни наступи:

-обавезна два јавна наступа током школске године;

Смотра (на крају првог полугодишта): етида и композиција по слободном избору:

Испит

1. Једна лествица;
2. Једна етида;
3. Једна полифона композиција;
4. Једна циклична композиција;
5. Једна композиција виртуозног карактера;

Кључни појмови садржаја: стилови, техника, артикулација, динамика, јавни наступи

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ХАРМОНИКА

I. УВОДНИ ДЕО

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Свирањем на инструменту активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење и фине моторичке радње.

У настави која је усмерена на остваривање исхода предност се даје искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици,а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике. **Исходи** представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Понуђени **Музички садржаји** остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника.

Код ученика треба развијати дух заједништва кроз присуство на концертима и групно свирање. Посебну пажњу треба обратити на развој и стимулисање комуникацијских вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и правилно користе извођачки апарат. Неопходност неговања и одржавања коштано-мишићног и слушног апарата треба да буде стандард.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду Годишњег плана наставе и учења, Оперативног плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час. *Годишњим планом* се дефинише број часова у односу на изабрано музичко дело које се обрађује, по месецима а у складу са годишњим фондом часова. *Оперативни план* подразумева одабир и операционализацију исхода на нивоу месеца у односу на изабрани музички пример/песму/дело.

Припрема за час је специфична с обзиром да је настава индивидуална и да усмерење часа у односу на ток и фокус у многоме зависи од припремљености ученика за час. Како се исходи у стицању

вештина кумулативно остварују, сваки пут у неком свом сегменту, припрема садржи назив дела, циљ часа и конкретизацију исхода који је у фокусу у односу на циљ часа.

У оквиру организације годишњих и месечних активности неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе, па према њима усмеравати и обликовати наставне садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Предности индивидуалне наставу треба максимално искористити у раду са ученицима. Имајући у виду психо-физичке и музичке способности као и сазнајне капацитете сваког ученика, његово породично окружењеи све остале чиниоце у образовно васпитном процесу, сваком ученику понаособ треба прилагодити програмске захтеве и приступ настави и учењу. Све захтеве треба остваривати кроз мањи или већи број једноставнијих па сложенијих примера, у зависности од могућности ученика.

Техничку поставку треба развијати кроз техничке елементе лествица и акорада, етида, вежби. Рад на техници меха треба прилагодити одређеној артикулацији, стилу и комплетном музичком изражавању, адекватно узрасту ученика.

Кроз композиције старих мајстора ученика треба упознати са стилом и припремити за полифонију. Разни комади и цикличне форме су важни за развој музичког размишљања, фразирања и концентрације код ученика. Регистре треба правилно употребити у односу на музичке и техничке захтеве. Стално треба радити на квалитету тона, ритмичко-метричкој стабилности, меморији, динамици, агогици.

Ученицима треба помоћи у планирању вежбања уз развијање одговорног односа према начину рада и поштовању процедура у стицању техничких вештина. Учити их истрајности и упорностии развијати осетљивост и сензибилност у интерпретацији музичких дела.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ
(флаута, обоа, кларинет, фагот, хорна, труба, тромбон)

Назив предмета:	**ФЛАУТА**
Циљ:	**Циљ** учења предмета Флауте је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред:	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– опише својим речима карактеристике флауте и начин добијања тона; – дише уз подршку трбушних мишића, уз помоћ и контролу наставника; – контролише положај тела при свирању; – правилно поставља и држи инструмент; – производи самостално тон; – самостално поставља прсте леве и десне руке са ослањањем на усник, кажипрст леве и палац десне руке; – правилно изводи вежбе за тон уз помоћ наставника; – учествује на јавним	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Упознавање са флаутом, њеним карактеристикама и начином одржавања. Основно нотно описмењавање – упознавање са нотним вредностима и паузама. Основе технике дисања: удисај и издисај уз подршку трбушних мишића (дијафрагме), без инструмента и са њим. Поставка усана (амбажура) на глави флауте. Емитовање (добијање) тона у првој октави (количина, брзина и правац ваздуха). Улога језика – атак. Правилно држање инструмента: – држање тела;

наступима у школи и ван ње; – користи предности дигитализације у слушању и извођењу; – покаже позитиван однос према заједничком свирању; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	– поставка леве руке – стабилан ослонац на кажипрст; – поставка десне руке – стабилан ослонац на палац и мали прст. Овладавање грифовима прве октаве. Основне артикулације: портато и легато. Музичка меморија – неговање и развијање. Издржавање тонова у оквиру савладаног тонског опсега. Камерно музицирање са наставником (дуо). Вежбе за развој покретљивоти прстију тј. технике. Увођење у начине самосталног рада код куће. Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Упознавање са тоналитетима и њиховим трозвуцима у оквиру савладаног тонског опсега у целим нотама, половинама и лаганим четвртинама (Ге и Еф- дур) **ЛИТЕРАТУРА** **Школе и етиде за флауту** – М. Рикије: *Мени не мањка даха* – Т. Ваи: *Почетна књига за флауту* – Бантаи – Шипош: *АБЦ* – А. Кавчић Пуцихар: *Свирамо флауту* – М.Мојс: *Флаутиста почетник*

– 1-3

– Љ. Димитријевић: *Школа за флауту за први разред* – избор

– Тафанел – Гобер: *Комплетна метода за флауту* – избор

и друга литература сличног садржаја и тежине

Композиције уз клавирску пратњу

Избор комада из збирке Хрестоматија 1:

– Руска народна песма: *Топ-Топ*, Кабалевски: *Мала полка*, Руска народна песма: *Препелица*..)

– Ј. Хајдн: *Ариета*

– Х. Персл: *Ригодон*

– Чешка народна песма: *Анушка*

– Пуцихар: *Лунина песма*

– Е. Босвел: *Мало магаре*

– Л. В. Бетовен: *Шкотска игра*

– А. Гедике: *Игра*

и друге композиције сличног садржаја и тежине

Обавезни минимум програма:

– вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине, прилагођени узрасту почетника

– избор неколико једноставних комада уз клавирску пратњу

Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године

Програм смотре:

1. једна лествица напамет;

2. једна етида;

3. једна композиција по слободном избору

Кључни појмови садржаја: тон, дисање, поставка инструмента, слушање музике, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ФЛАУТА**
Циљ:	**Циљ** учења предмета Флауте је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред:	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:

– опише својим речима карактеристике флауте и начин добијања тона;

– дише уз подршку трбушних мишића, уз помоћ и контролу наставника;

– правилно изводи вежбе за тон уз помоћ наставника;

– производи самостално тон;

– самостално поставља прсте леве и десне руке са ослањањем на усник, кажипрст леве и палац десне руке;

– примењује основне елементе музичке писмености приликом свирања и читања нотног текста у виолинском кључу;

– учествује на јавним наступима у школи и ван ње;

– испољава самопоуздање током јавног наступа;

– користи предности дигитализације у слушању и извођењу;

ОБЛАСТ	**САДРЖАЈИ**
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Правилно држање инструмента: – држање тела; – поставка леве руке – стабилан ослонац на кажипрст; – поставка десне руке – стабилан ослонац на палац и мали прст. Правилно дисање – контрола. Амбажура и њена контрола. Улога језика – атак. Овладавање грифовима прве и друге октаве. Основне артикулације: стакато и легато. Основни елеменати музичке писмености. Основне ознаке темпа.

– испољи позитиван однос према заједничком музицирању; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	Музичка меморија – неговање и развијање. Тонски опсег: д1 – д3. Издржавање тонова у оквиру савладаног тонског опсега. Технике вежбе за развој покретљивости прстију. Самостално вежбање – начини и процедуре. Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Дурске лествице до два предзнака, са тоничним квинтакордима, кроз две октаве. Лествице у оквиру савладаног тонског опсега. **ЛИТЕРАТУРА** **Школе и етиде за флауту** – М. Мојс: *Флаутиста почетник* – 3-7 вежбе – Љ. Димитријевић: *Школа за флауту* – избор – Тафанел – Гобер: *Комплетна метода за флауту* – избор – Г. Гариболди: *Етиде* – избор и друга литература сличног садржаја и тежине **Композиције уз клавирску пратњу** – Композиције из збирке

	Хрестоматија 1: – В. А. Моцарт: *Мајска песма, Песма пастира* – Н. Бакланова: *Хоровод* – Е.Перишон : *Рано јутро* – Хамилтон: *Песма дуги* – Ј. Брамс: *Успаванка* – К. В. Глук: *Плес духова* – В. А. Моцарт: *Арија Папагена* – Е. Кронке: *Моменто ђокозо* – Е. Храдецки: *Сунчани реге* – М. Кесик: *Пипова звона*
Обавезни минимум програма – вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине, прилагођени узрасту почетника; избор неколико комада уз клавирску пратњу Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године Програм смотре: 1. једна лествица напамет; 2. једна етида; 3. једна композиција по слободном избору	

Кључни појмови садржаја: тон, динамика, темпо,дисање, поставка инструмента, слушање музике, свирање, музички бонтон.

Назив предмета:	**ФЛАУТА**
Циљ:	**Циљ** учења предмета Флауте је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред:	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– правилно дише уз подршку трбушних мишића (дијафрагма), уз мању помоћ наставника; – кратко опише технику дисања коју користи при свирању; – користи проширен тонски опсег инструмента; – контролише позицију тела приликом свирања; – изводи правилно вежбе за развој и обликовање тона, уз помоћ наставника; – самостално свира кратке композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима; – користи предности дигитализације у слушању и извођењу; – самостално вежба код куће	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Континуирана контрола исправно постављеног дисања. Контрола амбажуре. Тонски опсег: це1- ге3. Грифови прве, друге и дела треће октаве. Атак : координација прста и језика. Основне динамичке разлике (ф, п). Музичка фраза – елементи и обликовање. Свирање композиција различитих садржаја уз клавирску пратњу. Музичка меморија – неговање и развијање. Заједничко свирање (наставник– ученик; ученик– ученик).

– радо свира у камерном саставу. – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Дурске и молске лествице до три предзнака, са тоничним квинтакордима у обртајима. Лествице у оквиру савладаног тонског опсега. **ЛИТЕРАТУРА** **Школе и етиде за флауту** – М. Мојс: *Флаутиста почетник* *– 7-10* – Љ. Димитријевић: *Школа за флауту* – избор – Тафанел – Гобер: *Комплетна метода за флауту* – избор – Г. Гариболди: *Етиде* – избор и друга литература сличног садржаја и тежине **Композиције уз клавирску пратњу** – Избор композиција из збирке *Хрестоматија 1* – В. Поп: *Срећни дом* – В. Поп: *Шумско цвеће* – Чичков: *Скерцо; Скерцино* – Госек: *Гавота* – Е. Храдецки: *Сунчани реге* – С. Џоплин: *Забављач*

	– Гедике: *Игра* – Р. Л. Каин: *Прелудијим и игра* – Г. Ф. Телеман: *Менует II из Свите у а – молу* – Ј. Л. Дусек: *Менует* – П. Николић: *Андантино* и други комади сличног садржаја и тежине.
Обавезни минимум програма – вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине, прилагођени узрасту; избор неколико комада уз клавирску пратњу Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године Испитни програм 1. једна дурска и једна молска лествица напамет са тоничним квинтакордима, у четвртинама и осминама; 2. две етиде различитог карактера; 3. једна композиција уз пратњу клавира по слободном избору	

Кључни појмови садржаја: тон, динамика, темпо,дисање, поставка инструмента, слушање музике, свирање, музички бонтон.

Назив предмета:	**ФЛАУТА**
Циљ:	**Циљ** учења предмета Флауте је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред:	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– правилно поставља и држи инструмент; – контролише позицију тела приликом свирања; – правилно дише уз подршку трбушних мишића (дијафрагма), уз мању помоћ наставника; – изводи правилно вежбе за развој и обликовање тона, уз помоћ наставника; – користи проширен тонски опсег инструмента; – примењује различите артикулације и вибрато; – примењује основне ознаке за темпо и динамику; – учествује на јавним	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Контрола амбажуре. Интонација, слушање и штимовање инструмента. Тонске вежбе. Поставка вибрата. Уједначеност квалитета тона у свим регистрима инструмента. Овладавање грифовима прве, друге и дела треће октаве. Динамичко нијансирање (ф, мф, мп, п). Основни украси (трилер, предудар, пралтрилер, мордент). Музичка меморија – неговање и развијање. Заједничко свирање (наставник–ученик; ученик–ученик). Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале до четири предзнака, са тоничним квинтакордима и обртајима, у оквиру савладаног тонског опсега у

наступима; – самостално вежба код куће; – користи предности дигитализације у слушању и извођењу; – испољи позитиван однос према уметничкој музици и заједничком музицирању; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	различитим артикулацијама, у осминама и лаганим шеснаестинама, напамет. Дупле терце и терце у покрету. Скале свирати развијено. **ЛИТЕРАТУРА** **Школе и етиде за флауту** – М. Мојс: *Флаутиста почетник* – од 10 и даље – М. Мојс: *24 мале етиде* – М. Мојс: *Тонске вежбе* – Љ. Димитријевић: *Школа за флауту* – избор – Тафанел – Гобер: *Комплетна метода за флауту* – избор – В. Поп: *30 лаких етида за флауту оп.320* – Г. Гариболди: *Миљон етиде оп.131* – избор и друга литература сличног садржаја и тежине **Композиције уз клавирску пратњу** – В. Поп: *Арабела* – Г. Тихомиров: *Мала корачница* – В. Поп: *Шпанска игра* – В. А. Моцарт: *Арија Тамина из* опере *Чаробна фрула* – М. П. Мусоргски: *Гопак* – Л. Вајнер: *Игра лисице* – Вебер: *Дудова колиба* – К. Дебиси: *Мали црнац* и други комади сличног садржаја и тежине.

Обавезни минимум програма:

– техничке вежбе, етиде, комади сличног садржаја и тежине;

– избор неколико комада уз клавирску пратњу

Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године

Испитни програм:

1. једна дурска и једна молска лествица напамет са тоничним квинтакордима, у осминама и лаганим шеснаестинама

2. две етиде различитог карактера;

3. једна композиција уз пратњу клавира, напамет

Кључни појмови садржаја: тон, вибрато, динамика, темпо, дисање, слушање музике, свирање, музички бонтон.

Назив предмета:	**ФЛАУТА**
Циљ:	**Циљ** учења предмета Флауте је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред:	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– користи проширен тонски опсег инструмента; – користи вибрато; – препозна и изводи хроматику; – користи дупли језик у свирању; – изводи правилно тонске вежбе за развој и обликовање тона, уз помоћ наставника; – примењује основне ознаке за темпо и динамику; – се самостално штимује уз контролу нставника; – учествује на јавним наступима;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Контрола амбажуре. Тонске вежбе М. Мојса. Ширење тонског опсега. Тонски опсег : це1- ха3 Поставка дуплог језика. Артикулације:(стакато, портато, тенуто и легато). Разумевање нових агогичких ознака. Читање с листа. Динамичко нијансирање (фф, ф, мф, мп, п, пп) Интонација, слушање и штимовање инструмента. Циклична композиције. Музички бонтон.

– испољи позитиван однос према уметничкој музици и заједничком музицирању; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	**Скале и трозвуци** Дурске и молске лествице до пет предзнака, са тоничним квинтакордима и обртајима, у различитим артикулацијама, у обиму две октаве, у осминама и лаганим шеснаестинама. Вежбе за развој покретљивоти прстију тј. технике **ЛИТЕРАТУРА** **Школе и етиде за флауту** – М.Мојс: *Тонске вежбе* – М.Мојс: *25 мелодијских етида* – Љ. Димитријевић: *Школа за флауту* – избор – Тафанел – Гобер: *Комплетна метода за флауту* – избор – Г. Гариболди: *20 малих етида,оп.132* и друга литература сличног садржаја и тежине **Композиције уз клавирску пратњу** – В. Поп: *Шпанска серенада* – В. Поп: *Песма без речи* – В. Поп: *Шведска идила* – М. Пот: *Сичилиана* – Р. Вебер: *Цигански каприччо* – П. Пруст: *Прелудијум и игра* – Е. Келер: *Пјероова игра* – Е. Келер: *Мазурка* – М. Јеличанин: *Ноктурно и Скерцо*

	и други комади сличног садржаја и тежине. **Сонате** – Г. Ф. Телеман: *Соната у Еф - дуру* – Р. Валентајн: *12 соната* – избор и друге сонате сличног садржаја и тежине.
Обавезни минимум програма – техничке вежбе, етиде, комади сличног садржаја и тежине; избор неколико комада уз клавирску пратњу Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године Испитни програм: 1. једна дурска и једна молска лествица напамет са тоничним квинтакордима, у осминама и шеснаестинама; 2. две етиде различитог карактера; 3. једна композиција уз пратњу клавира, напамет	

Кључни појмови садржаја: тон, вибрато, дупли језик, интонација, динамика, темпо,дисање, циклични облици, слушање музике, свирање, музички бонтон.

Назив предмета:	**ФЛАУТА**
Циљ:	**Циљ** учења предмета Флауте је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред:	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– користи цео тонски опсег инструмента; – изводи правилно тонске вежбе за развој и обликовање тона; – самостално се штимује уз контролу наставника; – користи дупли језик у свирању; – препознаје основне ознаке за темпо и динамику; – учествује на јавним наступима; – самостално вежба код куће; – испољи позитиван однос према уметничкој музици и заједничком	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Контрола амбажуре. Тонске вежбе. Ширење тонског опсега: Тонски опсег: це1- це4 Уједначеност квалитета тона у свим регистрима. Усавршавање дуплог језика. Овладавање грифовима прве, друге и треће октаве. Атак (координација прста и језика). Артикулације:(стакато, портато, тенуто и легато).

музицирању; – посећује концерте и друге музичке манифестације; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	Динамичко нијансирање (фф, ф, мф, мп, п, пп). Интонација, слушање и штимовање инструмента. Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале (сви тоналитети) са тоничним квинтакордима и обртајима, доминантним и умањеним септакордима, у обртајима, у различитим артикулацијама, у обиму две октаве у шеснаестинама. **ЛИТЕРАТУРА** **Школе и етиде за флауту** – М. Мојс: *Тонске вежбе* – Љ. Димитријевић: *Школа за флауту* – избор – Г. Гариболди: *20 распеваних етида оп. 88* и друга литература сличног садржаја и тежине **Композиције уз клавирску пратњу** – В. Поп: *Руска циганска песма* – Берлиоз: *Арија и игра* – Ф. Госек: *Тамбурин* – Г. Форе: *Сицилијана* – Е. Келер: *Романса* – Е. Келер: *Шпански валцер* – Р. Хофман: *Скерцо* – Синисало: *Три миљатуре* – К. В. Глук: *Мелодија из опере „Орфеј и Еуридика"*

	и други комади сличног садржаја и тежине. **Сонате и свите** – Б. Марчело: *Соната Бе-дур* или *де-мол* – Г. Ф. Телеман: *Соната Еф-дур* – Г. Ф. Хендл: *Соната Еф-дур* или *ге-мол* – Ј. С. Бах: Избор ставова из *Свите бр. 2, у ха – молу* и друге копозиције сличног садржаја и тежине.
Обавезни минимум програма – техничке вежбе, етиде, комади сличног садржаја и тежине; избор неколико комада уз клавирску пратњу Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године Испитни програм: 1. једна дурска и једна молска лествица напамет са тоничним квинтакордима, у осминама и шеснаестинама; 2. две етиде различитог карактера; 3. једна композиција уз пратњу клавира, напамет	

Кључни појмови садржаја: тон, вибрато, дупли језик, интонација, динамика, темпо, дисање, циклични облици, слушање музике, свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ОБОА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Обоа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – опише својим речима карактеристике обое и начин добијања тона; – опише својим речима правилно узимање даха и регулисање његове потрошње; – правилно држи амбажуру и објасни важност амбажуре и њену поставку; – правилно склапа и расклапа инструмент; – правилно стоји и држи инструмент; – самостално одржава – (чисти) инструмент и писак: – изводи стакато и легато; – примени основне елементе нотне писмености у свирању и чита нотни текст у виолинском кључу; – свира кратке композиције напамет, соло и уз пратњу клавира;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Карактеристике и делови инструмента. Правилно узимање даха и регулисање његове потрошње. Формирање правилне амбажуре. Добијање тона на писку. Склапање и расклапање инструмента. Правилно држање инструмента: став тела положај главе, руку и прстију. Одржавање инструмента. Тонске вежбе (издржани тонови у опсегу це1-ге2). Артикулација – стакато,

– учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	легато. Елементи музичке писмености (целе ноте,половине и четвртине). **Скале и трозвуци** Дурске скале до једног предзнака у лаганим четвртинама. **ЛИТЕРАТУРА** – Пушечников – *Азбука за обоу* – Комади уз клавирску пратњу: – В.А – Моцарт – *Алегрето* – Ф. Шуберт – *Валцер* – Пушечников – Креин – *Мали валцер* и комади сличне тежине
Обавезни минимум програма Две лествице, 10 етида, један комад уз клавирску пратњу Јавни наступи Један обавезан наступ у току школске године Програм смотри Једна лествица,једна етида,један комад уз клавирску пратњу	

Кључни појмови садржаја: амбажура, дисање, тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ОБОА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Обоа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– правилно држи амбажуру – правилно узима дах – правилно држи инструмент – самостално изводи тонске и техничке вежбе – примени основне ознаке за темпо, динамику, понављање у свирању – правилно изводи ритмичке фигуре у задатом нотном тексту – правилно изводи стакато – самостално свира кратке композиције напамет,соло и уз пратњу клавира – комуницира са корепетитором кроз музику – учествује на јавним наступима у школи и ван ње	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Јачање амбажуре у обиму од малог бе до а2. Правилно дисање. Стакато, легато. Пунктирани ритам,синкопа. Основне ознаке за темпо. Музичка фраза. Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Дурске скале до два предзнака, молске скале до једног предзнака са тоничним трозвуком, мало разлагање. **Етиде** Пушечников – *Азбука за обоу* или етиде сличне тежине **Комади**

– испољи самопоуздање у тику јавног наступа – поштује дооворена правила понашања при слушању и извођењу музике	– Комади уз клавирску пратњу: – В. А. Моцарт – *Мајска песма,* – *Валцер* – Ј. Хајдн – *Менует* – П. И. Чајковски – *Стара француска песма* и други комади сличне тежине
Обавезни минимум програма Три дурске лествице и једна молска,10 етида,два комада уз клавирску пратњу Јавни наступи Два обавезна наступа у току сколске године Програм смотри Једна дурска и једна молска лествица, једна етида, комад уз клавирску пратњу напамет	

Кључни појмови садржаја: дисање, тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ОБОА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Обоа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – самостално се штима према клавиру; – правилно узима дах; – правилно обликује тон у различитим динамичкум нијансама; – правилно изводи шеснаестине и триоле; – самостално свира композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – комуницира са корепетитором кроз музику; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Штимовање. Правилно узимање даха. Узимање даха дубоко, средње и кратко – примена. Тонски опсег од малог бе до це3. Тонске вежбе (издржани тонови). Обликовање тона у различитим динамичким нијансама. Триоле, шеснаестине. Украсни тонови – предудар, мордент. Музичка фраза. Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Дурске скале до три предзнака, молске скале до два предзнака са тоничним трозвуком, мало разлагање у осминама.

извођењу музике.	**Етиде** Пушечников *II књига* или етиде сличне тежине **Комади** – Ж.Ф.Рамо–*Менует* – Фишер–*Менует и Ригодон* и други комади сличне тежине
Обавезни минимум програма Четири дурске и две молске лествице, 10 етида, два комада уз клавирску пратњу Јавни наступи Два обавезна јавна наступа у току године Програм смотри Једна дурска, једна молска лествица, једна етида, комад уз клавирску пратњу напамет	

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ОБОА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Обоа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– правилно узима дах; – свира лествице у различитим артикулацијама. – свира лепим тоном у свим динамичким нијансама; – правилно изведе украсне тонове, предудар, мордент групето и трилер; – савлада са лакоћом нотни текст; – самостално се штима према клавиру; – свира композиције напамет,соло и уз пратњу клавира; – комуницира са корепетитором кроз музику; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Тонски опсег од малог бе до де3. Осминski тактови. Култура тона у свим динамичким нијансама – постављање и неговање. Усавршавање дисања. Украсни тонови – предудар, мордент, групето и трилер. Музичка фраза **Скале и трозвуци** Дурске скале до четири, молске до три предзнака са разложеним трозвуком у лаганим шеснаестинама, велико разлагање. Хроматска скала од малог бе до де3 у лаганим осминама. **Етиде** Пушечников *ИИ књига* или етиде сличне тежине

току јавног наступ; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	**Комади** – Комади уз клавирску пратњу – Корели–Барбироли *Концерт Еф-дур,* 3 и 4 став – Е.Григ – *Норвешки плес* Једноставачне композиције барокних композитора (Бах, Перголези) или комади сличне тежине.
Обавезни минимум програма Пет дурских и три молске лествице, 10 етида, два комада уз клавирску пратњу Јавни наступи Два обавезна јавна наступа Испитни програм (свира се напамет) Једна дурска, једна молска скала, две етиде различитог карактера, комад уз клавирску пратњу	

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ОБОА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Обоа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– изводи са лакоћом све тонове на инструменту; – свира лествице у различитим артикулацијама. – повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту; – свира интонативно чисто; – са лакоћом чита нотни текст; – самостално се штима; – свира напамет композиције, соло и уз клавирску пратњу; – прати музичку фразу и њен ток; – комуницира са корепетитором кроз	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Тонски опсег од малог бе до ес 3. Интонација – вежбе. Рад на звучности инструмента. Синхронизовање прстију, усана и језика у свим регистрима и артикулацијама. Музичка фраза. Свирање дуа, триа. **Скале и трозвуци** Дурске скале до пет, молске до четири предзнака са разложеним трозвуком, доминантним и умањеним септакордима, велико разлагање у шеснаестинама,терце у осминама. Хроматска скала у од малог бе до ес3 у лаганим шеснаестинама. **Етиде** Т. Ниман II или етиде сличне тежине

музику; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; – свирањем у ансамблу примени принцип узајамног слушања; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	**Комади** – Г.Ф.Хендл – *Арија и Рондо* Марпург – *Менует* – Перголези – *Сичилијана*
Обавезни минимум програма Шест дурских лествица и четири молске лествице, 10 етида, два комада уз клавирску пратњу Јавни наступи Два обавезна јавна наступа Испитни програм Једна дурска лествица, једна молска лествица, две етиде различитог карактера, композиција уз клавирску пратњу напамет	

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ОБОА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Обоа је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – самостално се штима и коригује интонацију; – повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту; – изводи вибрато; – прати ток музичке фразе; – свира композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – комуницира са корепетитором кроз музику; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; – свирањем у ансамблу примени принцип узајамног слушања;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Рад на звучности инструмента. Вежбе за вибрато. Рад на постизању сигурне технике свирањем лествица, акорада и интервала. Усавршавање технике језика. Оспособљавање за самостално кориговање интонације. Развијање осећаја за веће музичке фразе. Тонски опсег од малог бе до е3. Свирање дуа, триа. **Скале и трозвуци** Све дурске и молске скале са разложеним тоничним трозвуком, доминантним и умањеним септакордима у шеснаестинама. Хроматска скала од мало бе до е3 у

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	шеснаестинама **Етиде** Х.Брод И или етиде сличне тежине **Комади** – Корели – Барбироли – *Концерт Еф-дур* В став – Г. Ф.Хендл – *Концерт ге-мол* I, II став, *Концерт Бе-дур* – Клерис – *Фантазија* Пјерне – *Комад* и друге композиције сличне тежине
Обавезни минимум програма – Осам дурских и шест молских лествица, – 10 етида, – два комада уз клавирску пратњу Јавни наступи Два обавезна јавна наступа у току године Програм испита (свира се напамет) – једна дурска, једна молска лествица, – две етиде различитог карактера, – једна композиција уз клавирску пратњу	

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**КЛАРИНЕТ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Кларинет је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – опише својим речима карактеристике кларинета и начин добијања тона; – правилно стоји и држи кларинет; – држи правилно амбажуру и обе руке, правилно дише; – изражајно пева а потом самостално или уз пратњу наставника свира кратке и лаке песмице по слуху; – изводи правилно техничке вежбе за квалитет тона, стакато, интонацију и покретљивост уз помоћ наставника; – примени основне елементе нотне писмености у свирању и чита нотни текст у виолинском кључу; – препозна основне ознаке за темпо, динамику, понављање..; – примени различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког примера уз помоћ наставника;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Карактеристике инструмента. Поставка правилног дисања и вежбе дисања. Начин добијања тона. Поставка леве и десне руке. Поставка амбажуре. **Техника десне руке:** – правилно постављање позиције прстију на рупама и клапнама; – правилно постављање палца за ослањање инструмента; – правилно позиционирање шаке. **Техника леве руке:** – правилно постављање позиције прстију на рупама

– свира кратке композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	и клапнама; – правилно позиционирање шаке. Стакато технка: правилно ударање врхом језика у трску. Вежбе за развој моторике прстију леве руке. **Скале и трозвуци**: Це, Ге, Де, Бе и Еф-дур, а, е, де, ха и ге мол у две октаве. **ЛИТЕРАТУРА** – Бруно Брун: *Школа за кларинет број 1* – Радивој Лазић: *Учим кларинет број 1* и остала литература сличне тежине по избору наставника
Обавезни минимум програма – дурске и моске скале до једног предзнака – 20 етида – 2 комада уз клавирску пратњу Јавни наступи Обавезна су 2 јавна наступа у току године Програм смотри – Једна дурска, једна молска скала са тоничним трозвуком – 2 етиде – Један комад уз пратњу клавира (изводи се напамет)	

Кључни појмови садржаја: амбажура, тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**КЛАРИНЕТ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Кларинет је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– правилно стоји и држи инструмент; – свира уједначено малу, прву и другу октаву; – свира технике легато и стакато; – примени основне елементе нотне писмености и теорије у свирању; – чита нотни текст у виолинском кључу; – чита динамичке и ознаке за темпо; – свира вежбе за побољшање технике тона и моторике прстију; – свира у опсегу од Е до це3; – свира композиције	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Тонске и техничке вежбе за унапређивање целокупног извођачког апарата (тон, амбажура, техника прстију и језика). Синхронизација језика и прстију. Рад на побољшању интерпретације. Музички бонтон. **Скале и трозвуци**: Дурске и молске скале до три предзнака кроз две октаве – стакато и легато **ЛИТЕРАТУРА** **Етиде** – Бруно Брун: *Школа за кларинет број 1, 2* – Радивој Лазић: *Учим кларинет број 1, 2* и остала одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима. **Комади**

напамет, соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу.	Комади по избору наставника адекватне тежине
Обавезни минимум програма – дурске и молске скале до 3 предзнака са тоничним трозвуком кроз две октаве – 25 етида – 2 комада уз пратњу клавира Јавни наступи Обавезна су 2 јавна наступа у току године **Смотра на крају године** (изводи се напамет) Једна дурска, једна молска скала са тоничним трозвуком 2 етиде Комад уз пратњу клавира	

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**КЛАРИНЕТ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Кларинет је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– изведе одговарајуће технике свирања на инструменту; – свира у распону од Е мало до е3; – свира различите типове артикулација; – исправи интонацију у току свирања уз помоћ наставника; – повеже стечено знање из основа муз.писмености са техничким процедурама на инструменту; – прати развој сопствене координације и моторике кроз свирање; – препознаје агогику; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност и емоционални утицај; – поштује договорена правила понашања при слушању и	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Вежбе за побољшање моторичких способности и синхронизацију прстију и језика. Издржавање тонова. Контрола дисања, амбажуре. Развијање слуха за самостално штимовање. Музички бонтон. **Скале и трозвуци**: Кроз две октаве : Це, Еф, Ге, Бе, Де, А и Ес-дур, а, е, де, ха, ге, це и фис-мол Кроз три октаве: е-мол Све скале свирати у стакато и легато артикулацији **ЛИТЕРАТУРА** – Бруно Брун : *Школа за кларинет број 1, 2, 3*

извођењу музике; – примењује основне принципе правилног вежбања у самосталном раду.	– Радивој Лазић: *Учим кларинет број 1, 2, 3* и остала одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима Комади по избору наставника адекватне тежине.

Обавезни минимум програма

– Дурске и молске скале кроз две и три октаве са тоничним трозвуком

– 30 етида

– Два комада уз пратњу клавира

Јавни наступи

Обавезна су 2 јавна наступа у току године

Испитни програм (изводи се напамет)

– Једна дурска, једна молска скала са тоничним трозвуком

– 2 етиде

– Комад уз пратњу клавира

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**КЛАРИНЕТ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Кларинет је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**ЧЕТВРТИ**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:

– прати развој сопствене координације и моторике кроз свирање;

– свира у опсегу од Е мало до еф3;

– свира у комбинованим артикулацијама (стакато и легато);

– примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања и вежбања;

– користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела;

– следи правилну примену процедура које се примењују у стицању целокупне технике свирања;

– комуницира са корепетитором кроз музику;

– изражајно свира;

– свирањем у ансамблу примени

ОБЛАСТ	**САДРЖАЈИ**
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Вежбе за побољшање моторичких способности и синхронизацију прстију и језика. Издржавање тонова. Изједначавање регистара кроз тонске вежбе. Стварање менталне и физичке кондиције Заједничко свирање (камерна, оркестар). Музички бонтон. **Скале и трозвуци**: Дурске и молске скале до четири предзнака. Скале кроз две октаве: це, ге, де, бе, а, ес, ас дур; а, де, ге, ха, це, фис, цис-мол.. Скале кроз три октаве: е, еф дур, е и еф-мол

принцип узајамног слушања; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност, и емоционални утицај; – самостално и свакодневно вежба поштујући процедуру; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	Све скале се свирају у стакато и легато артикулацији. Хроматска скала. **ЛИТЕРАТУРА** – Бруно Брун: *Школа за кларинет број 2, 3* – Радивој Лазић: *Учим кларинет број 3, 4* и остала одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима Комади по избору наставника адекватне тежине
Обавезни минимум програма – Дурске и молске скале до 4 предзнака – 35 етида – 3 комада уз пратњу клавира Јавни наступи Обавезна су два јавна наступа у току године **Испитни програм** (изводи се напамет) – Једна дурска, једна молска скала са тоничним трозвуком – 2 етиде различитог карактера – Комад уз пратњу клавира	

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**КЛАРИНЕТ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Кларинет је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**ПЕТИ**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– изведе одговарајуће технике свирања на инструменту; – користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; – самостално коригује интонацију у току свирања; – истражује начине добијања што квалитетнијег и чистијег тона на кларинету; – комуницира са корепетитором кроз музику; – испољи креативност у реализацији музичке фантазије и естетике; – свирањем у ансамблу примени принцип узајамног слушања; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност, стилску препознатљивост и емоционални утицај;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Рад на добијању што квалитетнијег изговора код стакато технике. Вежбе за побољшање моторичких способности и синхронизацији прстију и језика. Тонске вежбе и рад на што квалитетнијој боји тона и интонацији у свим регистрима. Рад на микродинамици. Свирање соло и у ансамблу. **Скале и трозвуци**: Дурске и молске скале до пет предзнака са доминантним и умањеним септакордима Скале се свирају разложено и у разним комбинованим артикулацијама. Хроматска скала.

– учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	**ЛИТЕРАТУРА** – Клозе: *Техничке вежбе* – Лефевр: *Техничке вежбе* и остала одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима Комади по избору наставника адекватне тежине

Обавезни минимум програма

– Дурске и молске скале до пет предзнака са доминантним и умањеним септакордима, разложено

– 35 етида

– 3 комада уз пратњу клавира

Јавни наступи

Обавезна су два јавна наступа у току године

Испитни програм (изводи сенапамет)

Једна дурска, једна молска скала са тоничним и доминантним трозвуком, разложено

– 2 етиде различитог карактера

– Комад уз пратњу клавира

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**КЛАРИНЕТ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Кларинет је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**ШЕСТИ**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – свира у опсегу од Е мало до Ге3; – свира у комбинованим артикулацијама стаката и легата; – изведе одговарајуће технике свирања на инструменту; – инерпретира композицију у стилу епохе и композитора; – комуницира са корепетитором кроз музику; – испољи креативност у реализацији музичке фантазије и естетике; – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност, стилску препознатљивост и емоционални утицај; – самостално уочава и решава музичке и техничке проблеме у вежбању; – користи технике меморисања	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Рад на постизању флексибилности амбажуре у свим регистрима. Меморисање текста. Обликовање што квалитетнијег тона, интонација и стакато. Самостално штимовање инструмента. Постизање контроле прстију и језика код свирања у брзом темпу. Свирање соло и у ансамблу. Музички бонтон. **Скале и трозвуци**: Све дурске и молске скале кроз две и три октаве са доминантним и умањеним септакордима. Скале, трозвуке, умањене и доминантне септакорде свирати разложено и у комбинованим

текста; – контролише интонацију у току свирања; – свирањем у ансамблу примени принцип узајамног слушања; – покаже иницијативу у организацији заједничких проба; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	артикулацијама. Хроматска скала. **ЛИТЕРАТУРА** – Клозе: *Техничке вежбе* – Лефевр: *Техничке вежбе* и остала одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима Комади по избору наставника адекватне тежине.

Обавезни минимум програма

– Све дурске и молске скале са тоничним, доминантним и умањеним септакордима

– 40 етида

– 4 комада уз пратњу клавира

Јавни наступи

Обавезна су 2 јавна наступа у току године

Испитни програм (изводи се напамет)

– Једна дурска и једна молска скала са тоничним, доминантним и умањеним септакордима

– 2 етиде различитог карактера

– Комад уз прању клавира

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ФАГОТ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Фагот је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– правилно узима дах; – правилно држи амбажуру; – правилно држи инструмент; – правилно користи метроном у техничким и тонским вежбама; – самостално изводи тонске и техничке вежбе; – примени основне ознаке за темпо, динамику, понављање..; – правилно изводи сваку ритмичку фигуру у задатом нотном тексту; – правилно изводи стакато; – самостално свира кратке композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Тонске вежбе. Стакато. Пунктирани ритам и синкопа. Динамика – пиано, форте. Основне ознаке за темпо. Опсег инструмента од г мало до це 1. Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале до два предзнака са тоничним трозвуком, разложеним тоничним трозвуком (мало разлагање), малим разлагањем. **ЛИТЕРАТУРА** **Етиде** – Јулијус Бајсенборн: *Етиде за почетнике* прва и друга свеска – Кристин Волф Јенсен: *Мусиц анд тхе*

наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи предности дигитализације.	*бассоон* – Етиде за почетнике разних руских аутора – Петар Ристић: *Дневне вежбе за фагот* – Петар Ристић: *Практикум за фагот* Литература по избору наставника **Комади** – Мирко Исаески: *Млади фаготиста* – Збирка дизнијевих дечијих песмица за фагот и клавир Композиције или транскрипције за фагот по избору наставника
Обавезни минимум програма Две дурске и две молске лествице, 15 етида, две композиције по слободном избору Јавни наступи Два обавезна јавна наступа у току године на којима се композиције не морају изводити напамет Програм смотри Једна композиција уз пратњу клавира напамет, једна дурска и једна молска лествица, једна етида	

Кључни појмови садржаја: дисање, тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ФАГОТ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Фагот је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– правилно користи метроном кроз тонске и техничке вежбе, као и у самосталном вежбању; – правилно изводи шеснаестине и триоле; – савлада са лакоћом нотни текст; – се самостално штима на клавир и други инструмент; – изводи динамику на једном тону; – одреди тоналитет задате композиције; – интонативно чисто изводи све тонове које је научио да свира на инструменту; – самостално свира композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Тонски опсег од Е мало до Е1. Тонске вежбе (издржавање тонова, вежбе на једном тону). Увод у триолски фразирунг. Ритмичке групе (шеснаестина). Свирање дуета **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале до три предзнака са тоничним трозвуком, малим разлагањем, терцама. **ЛИТЕРАТУРА** **Етиде** – Јулиус Вајсенборн: *Етиде за фагот* први и други део – Кристин Волф Јенсен: *Мусиц анд бассоон* – Оле Кристијан: *Дал, Дрилс*

јавног наступа; – комуницира са корепетитором кроз музику; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	– Жорж Кључ: *Фаготске основ*
	Литература по избору наставника у складу са техничким могућностима ученика **Комади** – Мирко Исаески: *Млади фаготиста* Комади тежине: у складу са техничким могућностима ученика. Композиције или транскрипције по избору наставника.
Обавезни минимум програма Три дурске и три молске лествице, 15 етида, три композиције по слободном избору Јавни наступи Два обавезна јавна наступа у току године на којима се композиције не морају изводити напамет Програм испита Једна композиција уз пратњу клавира напамет, једна дурска и једна молска лествица, две етиде	

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ФАГОТ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Фагот је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– изводи тонове трећег регистра са лакоћом; – правилно изводи осминске тактове; – правилно користи и вежба уз метроном у тонским и техничким вежбама, као и у самосталном вежбању; – чита са лакоћом нотни текст; – одреди тоналитет задате композиције; – интонативно чисто изводи све тонове које је научио да свира на инструменту; – самостално свира композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – комуницира са корепетитором кроз музику; – учествује на јавним наступима у	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Опсег од Ц велико до Ф1. Тонске вежбе (издржавање тонова, вежбе на једном тону). Осминski тактови. Свирање у ансамблу. Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале до 4 предзнака са тоничним трозвуком, великим разлагањем, терцама, доминантни или код мола умањени септакорд. Хроматска скала кроз опсег скале коју ученик свира **ЛИТЕРАТУРА** **Етиде** – Јулијус Вајсенборн: *Етиде за фагот* први и други део – Петар Ристић: *Дневне вежбе за фагот*,

школи и ван ње;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике;

– запажа музичке елементе и коментарише музику коју слуша на концертима и помоћу доступне ИТ технологије.

Практикум за фагот

– Оле Кристијан Дал: *Дрилс*

– Жорж Кључ: *Фаготске основе*

Комади

– Мирко Исаески: *Млади фаготиста*

По избору наставника и у складу са техничким могућностима ученика.

Обавезни минимум програма

Четири дурске и четири молске лествице, 15 етида, три композиције по слободном избору

Јавни наступи

Два обавезна јавна наступа у току године на којима се композиције не морају изводити напамет

Програм испита

Једна композиција уз пратњу клавира напамет, једна дурска и једна молска лествица, две етиде различитог карактера

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ФАГОТ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Фагот је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:

– изводи са лакоћом све тонове на инструменту;

– правилно изводи све врсте ритмова и тактова;

– чита краћи нотни текст с листа;

– примени знања из нотне писмености на композиције које изводи;

– контролише интонацију;

– свира композиције напамет, соло и уз пратњу клавира;

– комуницира са корепетитором кроз музику;

– свира на јавним наступима у школи и ван ње;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике;

ОБЛАСТ	**САДРЖАЈИ**
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Тонске вежбе. Опсег инструмента од Б контра до г1. Свирање у ансамблу. Читање с листа. Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале до 5 предзнака са тоничним трозвуком, великим разлагањем, терцама, доминантни или код мола умањени септакорд, разложеним доминантним (умањеним) септакордом (мало разлагање). Хроматска скала кроз опсег скале коју ученик свира.

– запажа музичке елементе и коментарише музику коју слуша на концертима и помоћу доступне ИТ технологије	
	ЛИТЕРАТУРА **Етиде** Етиде по избору наставника – Јулијус Вајсенборн: *Етиде за фагот* први и други део – Петар Ристић: *Дневне вежбе за фагот*, *Практикум за фагот* – Оле Кристијан Дал: *Дрилс* – Жорж Кључ: *Фаготске основе* **Комади** – Мирко Исаески: *Млади фаготиста* По избору наставника и у складу са техничким могућностима ученика.

Обавезни минимум програма

Четири дурске и четири молске лествице, 15 етида, три композиције по слободном избору

Јавни наступи

Два обавезна јавна наступа у току године на којима се композиције не морају изводити напамет

Програм испита

Једна композиција уз пратњу клавира напамет, једна дурска и једна молска лествица, две етиде различитог карактера

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**Фагот**
Циљ	**Циљ** учења предмета Фагот је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – изводи вибрато; – обликује тон у односу на техничке захтеве; – свира скале у разним артикулацијама; – примени знања из нотне писмености на композиције које изводи; – правилно изводи све врсте ритмова и тактова; – чита с листа краћи нотни текст; – интонативно чисто изводи све тонове које је научио да свира на инструменту; – изражајно свира композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; – примени принцип узајамног слушања у	**ОБЛАСТ** ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	**САДРЖАЈИ** Тонске вежбе Опсег инструмента од б контра до а 1) Вибрато Свирање дуета, триа, квартета или у неком ансамблу Читање Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Дурске и молске скале до 6 предзнака са тоничним трозвуком, великим разлагањем, терцама, доминантни или код мола умањени септакорд, разложеним доминантним (умањеним) септакордом (мало разлагање). Хроматска скала кроз опсег скале коју ученик свира **ЛИТЕРАТУРА** **Етиде**

ансамблу; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – запажа музичке елементе и коментарише музику коју слуша на концертима и помоћу доступне ИТ технологије.	– Јулијус Вајсенборн *Етиде за фагот* друга свеска – Петар Ристић *Дневне вежбе за фагот, Практикум за фагот* – Лудвиг Милде: *Студија у вези тоналитета, акорада и разлагања за фагот* – Оле Кристијан Дал: *Дрилс* – Жорж Кључ: *Фаготске основе* Етиде по избору наставника **Комади** По избору наставника и у складу са техничким могућностима ученика
Обавезни минимум програма Пет дурских и пет молских лествица, 15 етида, три композиције по слободном избору Јавни наступи Два обавезна јавна наступа у току године на којима се композиције не морају изводити напамет Програм испита Једна композиција уз пратњу клавира напамет, једна дурска и једна молска лествица, две етиде различитог карактера	

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, музичка фраза, музички бонтон.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
(ФЛАУТА, ОБОА, КЛАРИНЕТ ФАГОТ)

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике (јединство техничких и музичких елемената).

Бављење музиком уопште а посебно свирање на инструменту подстиче фину менталну комбинаторику драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике. **Исходи** представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература) остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника.

Наставник има слободу али и одговорност да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи да репродукује све техничке и музичке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непребродивом проблему.

Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко свирање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и користе извођачки апарат што је важно за одржавање здравља коштано-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте инструмента и специфичног става при свирању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и/или пливања.

У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. Припрема за час посвећена је сваком ученику појединачно, имајући у виду музичке, интелектуалне, физичке и менталне предиспозиције. С обзиром на дужину трајања часа (30/45 минута) рад треба ефикасно организовати. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је разноврстан и маштовит час најбољи начин за постизање резултата.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави дувачких инструмената у првом циклусу посебну пажњу треба усмерити на обликовање тона, његову правилну поставку кроз упознавање са основама технике дисања и правилну импостацију усника, трске или писка (у зависности од инструмента). . Од самог почетка, у оквиру регистра који омогућава најлакшу емисију тона, потребно је применити све елементе који се односе на правилно узимање ваздуха и његово рационално коришћење кроз одговарајуће обликовање усана. Већ од првих корака изузетно је важно развијати љубав код ученика за заједничко музицирање.

У току другог циклуса треба обрадити све тоналитете, дурске и молске, са тоничним трозвуком. Посебну пажњу треба усмерити на свирање вежби у различитим артикулацијама. скале свирати напамет, увек у одређеном ритму од почетка до краја, у истом темпу, без убрзавања и успоравања.

У раду увек треба до краја инсистирати на потпуном овладавању сваког техничког и тонског захтева који је задат у нотном тексту. Код ученика,треба неговати уредност у вежбању, поштовање сваке ноте и ознаке у нотном тексту које се односе на темпо, динамичко и агогичко нијансирање. У оквиру свих елемената који чине наставни процес (тонске и техничке вежбе, лествице, етиде и комади за извођење уз пратњу клавира), неопходно је пажњу ученика усмеравати на интонацију и чисто свирање које може омогућити само правилна поставка инструмената и правилна примена технике дисања. Изузетно је важно радити на стицању искуства свирањем у камерним ансамблима или оркестру.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја.

Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Назив предмета	**ТРУБА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Труба је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:

– расклопи делове трубе и опише начин одржавања инструмента;

– правилно држи инструмент у мирној, релаксираној и стабилној позицији;

– примени правилну технику дисања;

– контролише отвореност грла и дисајних путева;

– правилно поставља амбажуру;

– зији на уснику без притиска;

– изводи правилно тонске вежбе уз контролу интонације;

– изражајно пева вежбе које изводи на инструменту;

– примени основне елементе нотне писмености у свирању;

– препозна основне ознаке за

ОБЛАСТ

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

САДРЖАЈИ

Карактеристике инструмента.

Правилан став и држање.

Техника дисања и отвореност дисајних путева.

Амбажура (поставка усника).

Зујање на уснику.

Атак (ударац језиком).

Издржавање основних аликвотних тонова на труби.

Проширивање опсега тонова и тонске вежбе у распону до ц2.

Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Скале у једној октави са тоничним трозвуком у половинама према могућностима ученика

ЛИТЕРАТУРА

темпо, динамику, понављање..; – спроведе правила вежбања у самосталном раду; – свира кратке композиције напамет, соло или уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – покаже самопоуздање на наступима; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи предности дигитализације у слушању и извођењу музике.	– Д. Марковић: *Почетна школа за трубу* – Први део – Др. Чарлс Колин: *Почетне студије за трубу* – Алојз Стрнад: *Метода за трубу* 1. део (избор вежби одговарајућег нивоа) – А. Митронов: *Школа за трубу* – Р. Гетчел: *Практичне студије 1.* Књига
Обавезни минимум програма – једнооктавна скала са тоничним трозвуком у половинама, у зависности од могућности ученика – 20 етида – 2 комада уз клавирску пратњу Јавни наступи – Обавезна су 2 јавна наступа у току године Програм смотре – Једна скала са тоничним трозвуком – Две етиде – Један комад уз пратњу клавира, напамет	

Кључне речи: дисање, зујање, амбажура, атак, тон, музички бонтон.

Назив предмета	**ТРУБА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Труба је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:

– правилно држи инструмент у мирној релаксираној, стабилној позицији;

– контролише дисање и развија технику зујања без притиска на усне;

– изводи тонске везбе у проширеном регистру и контролише интонацију;

– примењује легато свирање;

– усклађује рад језика и прстију;

– изражајно пева вежбе које изводи на инструменту;

– користи основне појмове мелодике, ритма и динамике;

– поштује правила вежбања у самосталном раду;

– свира кратке композиције напамет, соло или уз пратњу клавира;

ОБЛАСТ

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

САДРЖАЈИ

Свирање без притиска, контрола дисања и амбажуре.

Корелација рада прстију и језика.

Рад на тонском квалитету.

Легато свирање уз контролу интонације.

Контрола атака на четвртинама.

Проширивање опсега тонова од „мало х до ц2".

Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Ц-дур, Б-дур, Г-дур, Д-дур, са тоничним трозвуцима у половинама и четвртинама.

ЛИТЕРАТУРА

– Д. Марковић: *Школа за трубу* (до нивоа предвиђеног програмским захтевима)

– комуницира са корепетитором кроз музику; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – показује самопоуздање на јавним наступима; – изнесе мишљење о изведеном наступу или свирању; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	– Д. Марковић: *Збирка лаких композиција за трубу* – Д. Марковић: *78 композиција за трубу* – А. Стрнад: *Метода за трубу 1. део* – (избор вежби одговарајућег нивоа) – Ј. Усов: Хрестоматиа 1. Део – Ј. Поре: *Мини кончертино Но.5, Но.6* – Др. Чрлс Колин: *Мелодичне основе за трубу* Или нека друга одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима
Обавезни минимум програма – 2 дурске скале са тоничним трозвуцима – 25 етида – 3 комада уз клавирску пратњу Јавни наступи – Обавезна су 2 јавна наступа у току године Програм смотре – Једна скала са трозвуком, напамет – Једна етида – Један комад уз клавирску пратњу, напамет	

Кључне речи: амбажура, тон, интонација, артикулација, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ТРУБА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Труба је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– објасни историјски развој инструмента; – контролише амбажуру, дисање, атак и интонацију у проширеном регистру; – контролише моторику леве руке; – изводи различите начине артикулације; – повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на труби; – покаже самопоуздање и такмичарски дух; – поштује правила вежбања у самосталном раду; – комуницира са корепетитором кроз музику; – поштује договорена правила понашања при слушању и	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ**	Развој инструмента кроз историју (основни подаци). Контрола амбажуре, дисања и развијање слуха за самостално штимање. Рад на тонским и техничким вежбама. Упознавање са осминама нота и пауза, као и пунктираним нотним вредностима кроз одговарајуће композиције и вежбе. Артикулација (утврђивање савладаних елемената легата и упознавање са осталим начинима артикулације). Проширивање опсега тонова у распону „мало фис до е2". Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Седам дурских скала кроз једну октаву, различитих начина артикулације и

извођењу музике.	брзине **ЛИТЕРАТУРА** – Д. Марковић: *Школа за трубу* Први део (до нивоа предвиђеног програмским захтевима) – Д. Марковић: *Збирка лаких композиција за трубу* – Д. Марковић: *78 композиција за трубу* – А. Стрнад: *Метода за трубу* 1. део (избор вежби одговарајућег нивоа) – Ј. Усов: *Хрестоматиа* 1. део Или нека друга одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима
Обавезни минимум програма – 3 дурске скале – 30 етида – 4 комада уз клавирску пратњу Јавни наступи – Обавезна су два јавна наступа у току школске године Програм смотре – Једна дурска скала са тоничним квинтакордом, напамет – Две етиде – један комад уз клавирску пратњу, напамет	

Кључне речи, амбажура, тон, моторика, штимање, интонација, артикулација, музички бонтон.

Назив предмета	**ТРУБА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Труба је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:

– контролише амбажуру, дисање, атак и интонацију у проширеном регистру;

– самостално штима инструмент;

– прати развој сопствене координације и моторике кроз свирање;

– примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања и вежбања;

– повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту;

– користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела;

– комуницира са корепетитором кроз музику;

– испољи креативност и индивидуалност у интерпретацији;

ОБЛАСТ	**САДРЖАЈИ**
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Амбажура, дисање и положај атака у проширеном регистру. Ширење опсега зујањем глисандом. Развијање слуха за самостално штимање. Обликовање тона и рад на интонацији. Техничке вежбе за контролу ваздуха, усана и језика. Контрола дисања и свирања у седећем ставу. Увод у камерно музицирање (свирање дуа). Развој елемената артикулације у проширеном регистру уз употребу слогова. Проширивање опсега тонова у распону „мало *фис* - *ф*2" Музички бонтон.

– свира у малим камерним саставима у школи и ван ње; – поштује правила вежбања у самосталном раду; – искаже мишљење о свирању – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи предности дигитализације у слушању и извођењу музике. Обавезни минимум програма – 35 етида – 5 комада уз клавирску пратњу Јавни наступи – Обавезна су два јавна наступа у току године	**Скале и трозвуци** Дурске скале закључно са шест предзнака кроз једну октаву, различитих начина артикулације и брзине **ЛИТЕРАТУРА** – Д. Марковић: *Школа за трубу* (до нивоа предвиђеног програмским захтевима) – Д. Марковић: *Збирка лаких композиција за трубу* – Д. Марковић: *78 композиција за трубу* – А. Стрнад: *Метода за трубу* 1. Део (избор вежби одговарајућег нивоа) – С. Херинг: *32 етиде* – Ј. Б. Арбан: *Метода* 1. део – Ј. Усов: *Хрестоматиа* 1. део – Ј. Поре: *Кончертино Но.3.* – Х. А. Вандеркук: *Трумпет старс, Но1. и Но2.* – А. Визути: *Метода за трубу*, књига 1. Или нека друга одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима

Програм испита – Једна дурска са тоничним квинтакордом, напамет – Две етиде различитог карактера – Један комад уз клавирску пратњу, напамет

Кључне речи: амбажура, култура тона, интонација, артикулација, музилка фраза, камерно свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ТРУБА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Труба је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– контролише амбажуру, дисање, атак и интонацију у новом, проширеном регистру; – примењује технику брзог дисања; – самостално штима инструмент; – оплемени тон у новим регистрима и коригује интонацију; – истражује начине добијања чистог тона; – изведе предвиђене технике свирања на труби;	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ**	Амбажура, дисање и положај атака у новом, проширеном регистру. Процес интелигентног загревања. Контрила тона у ¸ - ì и кориговање нтонације. Флексибилност амбажуре у свим регистрима. Контрола квалитета тона у стакатисиму и тешком стакату (тзв. *Стаццато песанте* или „*барокни стаццато*”). Штимање инструмента. Постизање физичке и менталне издржљивости.

– повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту; – испољи креативност у реализацији музичке фантастике и естетике; – свира у различитим камерним саставима примењујући принцип узајамног слушања; – испољи сопствене емоције кроз интерпретацију; – комуницира са корепетитором кроз музику; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи предности дигитализације у слушању и извођењу музике и изграђује сопствене естетске критеријуме.	Техника брзог удисања. Обрада хроматских скала. Заједничко свирање у различитим камерним саставима (триа, квартети). Проширивање опсега тонова у распону „мало *фис* до *г*2" **Скале и трозвуци** Дурске скале закључно са седам предзнака кроз једну октаву, Фис-дур, Гес-дур и Г-дур кроз 2 октаве и молске закључно са 3 предзнака, различитих начина артикулације и брзине **ЛИТЕРАТУРА** – Д. Марковић: *Школа за трубу* (до нивоа предвиђеног програмским захтевима) – Д. Марковић: *Збирка лаких композиција за трубу* – А. Стрнад: *Метода за трубу* 1. Део (избор вежби одговарајућег нивоа) – С. Херинг: *32 етиде* – Ј. Б. Арбан: *Метода 1*. део – Ј. Усов: *Хрестоматиа* 1. део – Ј. Поре: *Кончертино Но.1. Но.19* – Х. А. Вандеркук: *Трумпет старс, Но1. и Но2.* – А. Визути: *Метода за трубу*, књига 1. Или нека друга одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима
Обавезни минимум програма	

– Дурске скале и молске скале до 5 предзнака са трозвуцима

– 35 етида

– 6 комада уз клавирску пратњу

Јавни наступи

– Обавезна су два јавна наступа у току године

Програм испита

– Једна дурска и једна молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима, напамет

– Две етиде различитог карактера

– Један комад уз клавирску пратњу, напамет

Кључне речи: брзи удисај, интонација, технике свирања, креативност, инерпретација, камерно свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ТРУБА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Труба је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– примењује нон-прес у свирању и ширењу опсега;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Проширивање опсега од „мало *фис* до *б*2“.
– контролише амбажуру, дисање, атак и интонацију у новом, проширеном регистру;		Амбажура, дисање и положај атака у проширеном регистру. Флексибилност амбажуре и обликовање тона у свим обрађеним регистрима.
– самостално и прецизно штима инструмент;		Обрада тонских и техничких вежби у свим тоналитетима.

– оплемени тон у новим регистрима и коригује интонацију;

– интерпретира композицију у стилу епохе и композитора;

– испољи сопствене емоције кроз интерпретацију;

– свесно исправља постојеће грешке и истражује нове начине свирања;

– повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту;

– испољи креативност у реализацији музичке фантастике и естетике;

– комуницира са корепетитором кроз свирање;

– свира у различитим камерним саставима поштујући принцип узајамног слушања;

– показује иницијативу у организацији проба;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике;

– користи предности дигитализације у слушању и извођењу музике и изграђује сопствене естетске критеријуме.

Развијање физичке и менталне издржљивости.

Ширење свести о грешкама и начину исправљања.

Рад на микродинамици.

Свирање у различитим камерним саставима.

Познавања музичке форме и интерпретације различитих стилова.

Орнаменти.

Скале и трозвуци

Све дурске и молске скале кроз једну октаву, Фис-дур, фис-мол, Гес-дур, Г-дур, г-мол, Ас-дур, А-дур и а-мол кроз 2 октаве, са ритмичким варијацијама и различитих начина артикулације и брзине на скали.

ЛИТЕРАТУРА

– Д. Марковић: *Школа за трубу* (до нивоа предвиђеног програмским захтевима)

– Д. Марковић: *Збирка лаких композиција за трубу*

– А. Стрнад: *Метода за трубу* 1. Део (избор вежби одговарајућег нивоа)

– (избор вежби одговарајућег нивоа)

– С. Херинг: *32 етиде за трубу*

– В. Вурм: *45 лаких етида* (избор етида одговарајућег нивоа)

– С. Херинг: *32 етиде*

– Ј. Б. Арбан: *Метода* 1. и 2. део

– Ј. Усов: *Хрестоматиа* 1. део

– Ј. Поре: *Кончертино Но.2. Но.4*

– Х. А. Вандеркук: *Трумпет старс, Но1. и Но2.*

– Г. Ф. Хендл: *Кончертино*

– А. Корели: *Соната Ф - дур*

– А. Визути: *Метода за трубу*, књига 1.

– Божидар Трудић: *Рондино*

– Петр Николић: *Кончертино*

– С. Херинг: *Бах за две трубе*

– В. Вурм: *Трумпет дуети*

– Др.Чарлс Колин: *Комплетна модерна метода за трубу* (избор вежби одговарајућег нивоа)

Или нека друга одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима

Обавезни минимум програма

– Све дурске и молске скале са трозвуцима

– 35 етида

– 6 комада уз клавирску пратњу

Јавни наступи

– Обавезна су 2 јавна наступа у току године

Програм испита

– Једна дурска и једна молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима, напамет

– Две етиде различитог карактера

– Две композиције са клавирском пратњом различитог карактера (једна напамет)

– 1 комад уз клавирску пратњу, напамет

Кључне речи:проширени регистри, технике свирања, микродинамика, музичка форма, итерпретација, креативност, камерно свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ХОРНА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хорна је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:

– расклопи делове хорне и опише начин одржавања инструмента;

– правилно држи инструмент у мирној, релаксираној и стабилној позицији;

– правилно дише и контролише отвореност грла и дисајних путева;

– правилно поставља амбажуру;

– зуји на уснику без притиска

– изводи правилно тонске вежбе уз контролу интонације;

– изражајно пева вежбе које изводи на инструменту;

– примени основне елементе нотне писмености у свирању;

– препозна основне ознаке за темпо, динамику, понављање..;

– примени правила вежбања у

ОБЛАСТ

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

САДРЖАЈИ

Карактеристике инструмента.

Правилан став и држање.

Техника дисања и отвореност дисајних путева.

Амбажура (поставка усника).

Зујање на уснику.

Атак (ударац језиком).

Издржавање основних аликвотних тонова на хорни.

Проширивање опсега тонова и тонске вежбе у распону г-Г1.

Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Г-дур са тоничним трозвуком у половинама.

ЛИТЕРАТУРА

– Драган Гиртл: *Школа за хорну*

самосталном раду; – свира кратке композиције напамет,соло или уз пратњу клавира; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – показује самопоуздање на наступима; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике. ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА – Г дур са тоничним трозвуком – 20 етида – 2 комада уз клавирску пратњу ЈАВНИ НАСТУПИ Обавезна су 2 јавна наступа у току године ПРОГРАМ СМОТРЕ – 1 скала са тоничним трозвуком, напамет – 1 етида – 1 комад уз пратњу клавира, напамет	(први део) – Бери Таквел: *50 почетних вежби за хорну* – Палма Силађи – Миклош Кекењеши: *Школа за хорну* (избор етида и комада)

Кључне речи: дисање, зујање, амбажура, атак, тон, музички бонтон.

Назив предмета	**ХОРНА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хорна је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – правилно држи инструмент у мирној релаксираној,стабилној позицији; – контролише дисање и развија технику зујања без притиска; – изводи тонске вежбе у проширеном регистру и контролише интонацију; – свира легато; – усклађује рад језика и прстију; – изражајно пева вежбе које изводи на инструменту; – користи основне појмове мелодике, ритма и динамике; – примењује правила вежбања у самосталном раду; – свира кратке композиције напамет, соло или уз пратњу клавира; – комуницира са корепетитором кроз музику; – учествује на јавним наступима у	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Свирање без притиска, контрола дисања и амбажуре. Корелација рада прстију и језика. Рад на тонском квалитету. Легато свирање уз контролу интонације. Упознавање са молским лествицама Контрола атака на четвртинама. Проширивање опсега тонова ф- Б1. Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Г дур, Ф дур, Б дур, а мол са тоничним трозвуцима у половинама

школи и ван ње; – показује самопоуздање на јавним наступима; – искаже мишљење о сопственом и туђем свирању; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике. ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА – 2 дурске скале са тоничним трозвуцима – 25 етида – 3 комада уз клавирску пратњу ЈАВНИ НАСТУПИ Обавезна су 2 јавна наступа у току године ПРОГРАМ СМОТРЕ – 1 скала са трозвуком, напамет – 1 етида – 1 комад уз клавирску пратњу, напамет	**ЛИТЕРАТУРА** – Драган Гиртл: *Школа за хорну* (први део) – Палма Силађи – Миклош Кекењеши: *Школа за хорну* – Бери Таквел: *50 почетних вежби за хорну* – Анонимус : *Мелодија* – П. Мај: *Минијатуре бр.1 и 2* – В. А. Моцарт: *Азбука*

Кључне речи: амбажура, тон, интонација, артикулација, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**ХОРНА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хорна је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– опише историјски развој инструмента; – контролише амбажуру, дисање, атак и интонацију у проширеном регистру; – контролише моторику леве руке; – изводи различите начине артикулације; – повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на хорни; – покаже самопоуздање и такмичарски дух; – примењује правила вежбања у самосталном раду; – комуницира са корепетитором кроз музику; – поштује договорена правила понашања при слушању и	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Упознавање са историјским развојем инструмента. Контрола амбажуре, дисања и атака. Развијање слуха за самостално штимање. Наставак и проширивање рада на тонским и техничким вежбама. Упознавање са осминама нота и пауза, као и пунктираним нотним вредностима. Развијање моторике леве руке. Артикулација (утврђивање савладаних елемената легата и упознавање са осталим начинима артикулације). Проширивање опсега тонова у распону е - Д2. Музички бонтон. **Скале и трозвуци** Г дур, Ф дур, Д дур, Б дур, А дур, а

извођењу музике.	мол и г мол са тоничним квинтакордом и обртајима у четвртинама **ЛИТЕРАТУРА** – Драган Гиртл: Школа за хорну (први део) – Палма Силађи – Миклош Кекењеши: *Школа за хорну* – Бери Таквел: *50 почетних вежби за хорну* – Марк – Антоан Робилард: *Прогресивне методе за хорну* – Ј. Б. Флис: *Успаванка* – В. А. Моцарт: *Валцер* – Л. ван Бетовен: *Екосеза* – П. И. Чајковски: *Стара француска песма* – Ј. Кригер: *Менует*

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– 3 дурске и 1 молска скала са трозвуком

– 30 етида

– 4 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

Обавезна су два јавна наступа у току школске године

ПРОГРАМ СМОТРЕ (изводи се напамет)

– 1 дурска и једна молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима,

– 1 етида

– 1 комад уз клавирску пратњу,

Кључне речи: амбажура, тон, моторика , штимање, интонација, артикулација,музички бонтон.

Назив предмета	**ХОРНА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хорна је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– контролише амбажуру, дисање, атак и интонацију у проширеном регистру; – самостално штима инструмент; – прати развој сопствене координације и моторике кроз свирање; – примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања и вежбања; – повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту; – користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела; – испољи креативност и индивидуалност; – свира у малим камерним	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Амбажура, дисање и положај атака у проширеном регистру. Ширење опсега зујањем глисандом. Самостално штимање. Култура тона и рад на чистој интонацији. Техничке вежбе уз контролисање моторике леве руке. Контрола дисања и свирања у седећем ставу. Увођење у камерно музицирање (свирање дуа). Развој елемената артикулације у проширеном регистру уз употребу слогова. Проширивање опсега тонова у распону д- Е2. Музички бонтон.

саставима у школи и ван ње; – поштује правила вежбања у самосталном раду; – искаже критичко мишљење у улози слушаоца и ивођача; – комуницира са корепетитором кроз музику; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	**Скале и трозвуци** Дурске скале до 4 предзнака, молске скале до 2 предзнака са тоничним квинтакордом и обртајима у четвртинама. **ЛИТЕРАТУРА** – Франц Шолар: *Школа за хорну* – Марк-Антоан Робилард: *Прогресивне методе за хорну* – Драган Гиртл: *Школа за хорну* – (други део) – Палма Силађи – Миклош Кекењеши: *Школа за хорну* (први и други део) – Бери Таквел: *50 почетних вежби за хорну* – В. А. Моцарт: *Пастирска песма* – Н. Антал: *Самохвала* – А. Варламов: *Црвени сарафан* – Л. ван Бетовен: *Романса*

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– Дурске скале до три предзнака,молске са једним предзнаком са трозвуцима

– – 35 етида

– – 5 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

Обавезна су два јавна наступа у току године

ПРОГРАМ ИСПИТА

– 1 дурска и 1 молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима, напамет

– 2 етиде

– 1 комад уз клавирску пратњу, напамет

Кључне речи: амбажура, култура тона, интонација, артикулација, музилка фраза, камерно свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ХОРНА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хорна је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
– контролише амбажуру, дисање, атак и интонацију у новом, проширеном регистру; – примењује технику брзог дисања; – самостално и прецизно штима инструмент; – оплемени тон у новим регистрима и коригује интонацију; – изведе предвиђене технике свирања на хорни; – истражује начине добијања чистог тона; – примењује функцију десне руке у корпусу; – повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту; – испољи креативност у	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Амбажура, дисање и положај атака у новом, проширеном регистру. Процес интелигентног загревања. Култура тона и кориговање интонације. Флексибилност амбажуре у свим регистрима. Самостално штимање инструмента. Развијање моторике леве руке и функција десне руке у корпусу. Постизање физичке и менталне издржљивости. Техника брзог удисања. Обрада хроматских скала. Заједничко свирање у различитим камерним саставима. Проширивање опсега тонова у распону ц-Ф2.

реализацији музичке фантастике и естетике;

– свира у различитим камерним саставима примењујући принцип узајамног слушања;

– испољи сопствене емоције кроз интерпретацију;

– комуницира са корепетитором кроз музику;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике;

– користи предности дигитализације у слушању и извођењу музике и изграђује сопствене естетске критеријуме.

Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Дурске скале до пет предзнака, молске скале до четири предзнака, са тоничним квинтакордом и обртајима у брзим четвртинама

ЛИТЕРАТУРА

– Франц Шолар: *Школа за хорну*

– Марк – Антоан Робилард: *Прогресивне методе за хорну*

– Драган Гиртл: *Школа за хорну*

– (други део)

– А. Вивалди: *Ларго*

– Г. Ф. Хендл: *Ариа*

– М. Гавранович: *Игра духова*

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– Дурске скале до 5 предзнака, молске скале до 3 предзнака са трозвуцима

– 35 етида

– 6 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

Обавезна су два јавна наступа у току године

ПРОГРАМ ИСПИТА

– 1 дурска и 1 молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима, напамет

– 2 етиде различитог карактера

– 1 комад уз клавирску пратњу, напамет

Кључне речи: брзи удисај, интонација, технике свирања, креативност, инерпретација, камерно свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**ХОРНА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хорна је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној области ученик ће бити у стању да: – контролише амбажуру, дисање, атак и интонацију у новом, проширеном регистру – самостално и прецизно штима инструмент – оплемени тон у новим регистрима и коригује интонацију – изводи технику пригушених тонова коришћењем десне шаке – интерпретира композицију у стилу епохе и композитора – испољи сопствене емоције кроз интерпретацију – свесно исправља постојеће грешке и истражује нове начине свирања – испољи креативност у реализацији музичке фантастике и естетике – комуницира са корепетитором кроз свирање – свира у различитим камерним	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Амбажура, дисање и положај атака у новом проширеном регистру. Флексибилност амбажуре и рад на култури тона у свим обрађеним регистрима. Техника пригушеног тона десне руке. Обрада тонских и техничких вежби у свим тоналитетима. Развијање физичке и менталне издржљивости. Грешке у свирању – разлози и начин исправљања. Рад на микродинамици. Свирање у различитим камерним саставима поштујући принцип слушања. Музичка форма и интерпретација различитих

саставима поштујући принцип узајамног слушања

– показује иницијативу у организацији проба

– критички коментарише своје и туђе извођење у смислу техничке припремљености и музичке изражајности

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике

стилова.

Рад на орнаментима.

Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Све дурске и молске скале са тоничним квинтакордом и обртајима у осминама.

ЛИТЕРАТУРА

– Георг Копраш: *60 етида за рог*

– Лусијен Теве: *Изабране етиде*

– Франц Шолар: *Школа за хорну*

– Драган Гиртл: *Школа за хорну*

– (други део)

– Ј. Шкроуп: *Концерт у Б дуру*

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– Све дурске и молске скале са трозвуцима

– 35 етида

– 6 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

Обавезна су 2 јавна наступа у току године

ПРОГРАМ ИСПИТА (изводи се напамет)

– 1 дурска и 1 молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима,

– етиде различитог карактера

– 1 комад уз клавирску пратњу

Кључне речи: проширени регистри, технике свирања, микродинамика, музичка форма, итерпретација, креативност, камерно свирање, музички бонтон.

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО УПУТСТВО
(ТРУБА И ХОРНА)

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике (јединство техничких и музичких елемената).

Бављење музиком уопште а посебно свирање на инструменту подстиче фину менталну комбинаторику драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература) остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Наставник има слободу али и одговорност да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи да репродукује све техничке и музичке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непребродивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко свирање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и користе извођачки апарат што је важно за одржавање здравља коштано-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте инструмента и специфичног става при свирању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и/или пливања. У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. Припрема за час посвећена је сваком ученику појединачно, имајући у виду музичке, интелектуалне, физичке и менталне предиспозиције. С обзиром на дужину трајања часа (30/45 минута) рад треба ефикасно организовати. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је разноврстан и маштовит час најбољи начин за постизање резултата.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Остваривање наставе и учења Хорне и Трубе (у првом циклусу), подразумева упознавање са деловима инструмента и његовим одржавањем, правилно држање тела и инструмента, импостацију дисања, зујање уснама и на уснику, као и репродуковање здравог и сонорног тона. Свакодневно извођење тонских вежби уз контролу амбажуре и интонације, као и учење основних елемената нотне писмености, обезбеђују напредак и постизање резултата.

Процес учења, базира се на избору најупечатљивијих музичких примера (за извођење или слушање музике) који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пажњу ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући емоцијални доживљај.

Композиције које се обрађују требало би да одговарају опажајним могућностима ученика. Задату композицију потребно је одсвирати ученику како би стекао утисак о њој као о целини. На овај начин, ученик се развија у смеру активног слушања музике, а постиже се и боља комуникација између наставника и ученика. Овим добијамо већу естетску осетљивост, развијање музичког укуса и естетског процењивања.

У наставку реализације исхода (у другом циклусу), ученик наставља да се развија како у техничком тако и у музичком смислу. У том циљу, потребно је радити вежбе sa проширење горњег и доњег регистра, као и вежбе за добијање различитих артикулација (легато, стакато, тенуто...). Када је питању ширење регистра, треба водити рачуна о правилно постављеној амбажури.

У завршним разредима, у појединим етидама и композицијама за хорну, јављају се делови који су нотирани у бас кључу. Наставник је у обавези да ученику објасни читање бас кључа на одговарајућем нотном материјалу.

Садржаји дају наставнику слободу да изабере оптимални програм у коме ће ученик моћи да одговори на све техничке захтеве, истовремено уживајући у свирању. Треба бити опрезан у избору тешких музичких дела којима ученици нису дорасли, јер се у том случају могу појавити проблеми (лоше дисање, спазам у врату и горњем делу грудног коша).

Будући да су ученици сада технички и музички на вишем нивоу, корисно је наставу ових инструмената обогатити камерном музиком где се ученици и наставници могу смењивати у свирању сола или пратње. Променом улога и свирањем у ансамблу, они се уче међусобној музичкој подршци која подразумева активно слушање, неговање заједничког тона и експресији.

Кроз свирање на јавним наступима у школи и ван ње, ученици се мотивишу да на што бољи начин представе своје инструменте као солистичке, изводећи литературу различитих епоха.

Важно је истаћи да је неодвојив део јавног наступа понашање како извођача, тако и публике. У том смислу, познавање правила музичког бонтона је неопходно.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ УЧЕНИКА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и музичким могућностима.

У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Назив предмета	**ТРОМБОН**
Циљ	**Циљ** учења предмета Тромбон је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– опише својим речима боју тона инструмента;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Тромбон, његове карактеристике и делови.
– правилно стоји и држи инструмент;		Добијање тона константним дувањем односно вибрирањем усница.
– правилно дише;		
– зује на уснама и уснику;		Техника зујања на уснику.
– постави усник на усне;		Дуги тонови у целим нотама (средњи регистар) на тромбону.
– изведе основне тонове у средњем регистру, у целим нотама и		

половинама; – изведе правилно техничке вежбе које укључују предувавање на једној позицији као и промену позиције; – коригује интонацију уз помоћ наставника; – користи у свирању знање из солфеђа и чита нотни текст у бас кључу; – препозна основне ознаке за темпо, динамику, понављања...	**Скале и трозвуци**: Бе-дур у једној октави, у целим нотама и половинама. Це-дур у једној октави, у целим нотама и половинама. **ЛИТЕРАТУРА** – Јан Линдквист: *Тобе тромбон;* – Дубравко Марковић: *Мишу, мишићу*; – В. А. Моцарт: *Абецеда*; – Штајнер Ференц: *Позаунен А, Б, Ц.*

Обавезни минимум програма

Техничке вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине.

Јавни наступи

Обавезна два јавна наступа током школске године.

Програм смотри

Смотра на крају школске године не подлеже нумеричком оцењивању.

1. Једна лествица, напамет;

2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких захтева).

Кључне речи: правилно дисање, зујање, тон, свирање.

Назив предмета	**ТРОМБОН**
Циљ	**Циљ** учења предмета Тромбон је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– правилно стоји и држи инструмент – исправно дише – правилно зује на усницама и уснику у складу са могућностима – правилно држи цуг – користи позиције на тромбону – користи помоћне позиције у одређеном музичком садржају (одређени тоналитети) – примени легато свирање (како на позицији тако и у мењању позиција) – свира стакато и тенуто артикулације	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Контрола држања тела приликом свирања Контрола правилног удисања и издисања ваздуха. Зујање на усницама у оквиру квинте. Поставка леве руке на цугу. Свирање од прве до шесте позиције на тромбону. Предувавање тонова на позицији. Основни динамички појмови. **Скале и трозвуци** Еф-дур; де-мол; Бе-дур; ге-мол. **ЛИТЕРАТУРА**

– Слокар: *Дневне вежбе*;

– Слокар: *Школа за тенор тромбон*;

– Сколар: *Скале у оквиру једне октаве.*

– А. Бенчић: *Весели тромбон*;

– Јан Линдквист: *Тобе тромбон* – прва свеска.

Обавезни минимум програма

Техничке вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине.

Јавни наступи

Обавезна два јавна наступа током школске године.

Програм смотри

Смотра на крају школске године не подлеже нумеричком оцењивању.

1. Једна лествица, напамет;

2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких тешкоћа);

3. Једна композиција по слободном избору, напамет.

Кључне речи: тон, интонација, артикулација, трема.

Назив предмета	**ТРОМБОН**
Циљ	**Циљ** учења предмета Тромбон је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – изведе легато, стакато, тенуто на тромбону. – повеже стечено знање из основа музичке писмености са техничким процедурама на инструменту – прати координацију у блиским и даљим позицијама (прва – друга, прва – трећа) (прва четврта – прва пета) – исправи интонацију током свирања самостално, а посебно када свира уз пратњу клавира – комуницира са корепетитором кроз музику – критички вреднује свој јавни наступ – примени план вежбања у договору са наставником – користи метроном и штим машину – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Начин добијања основних техника свирања на тромбону: – положај језика у стакато и тенуто свирању; – вођење ваздушног стуба у легато свирању (на позицији „натур-легато” или са променом позиције). Ширење горњег и доњег регистра. Егзактно свирање стаката са променом позиција. Синхронизација ваздуха језика и руке. Кориговање интонације. Упознавање са принципом рада клавирских проба. **Скале и трозвуци**

Скале до три предзнака у оквиру једне октаве са паралелним моловима.

ЛИТЕРАТУРА

– Слокар: *Школа за тенор тромбон*;

– Арбан; *Дневне вежбе*

– Шлосберг: *Дневне вежбе;*

– Р. Милер: *Дневне вежбе – прва свеска;*

– Џералд Борднер: *Етиде прва свеска*;

– Јан Линквист: *Тобе тромбонс*;

– Јан Линквист: *Лаки комади из прве свеске.*

Обавезни минимум програма

Техничке вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине.

Јавни наступи

Обавезна два јавна наступа током школске године.

Програм смотри – смотра на крају школске године не подлеже нумеричком оцењивању

1. Једна дурска и једна молска лествица са тоничним квинтакордима, у четвртинама и осминама, напамет;

2. Две етиде различитог карактера;

3. Једно дело уз пратњу клавира, напамет.

Кључне речи: техника свирања, артикулација, регистар, интонација.

Назив предмета	**ТРОМБОН**
Циљ	**Циљ** учења предмета Тромбон је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – активно учествује у коректури свог тона и извођењу одговарајуће технике свирања на инструменту – примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања и вежбања. – користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела. – користи ИКТ технологију у стицању знања о композиторима. – комуницира са корепетитором кроз музику. – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира). – коригује интонацију у току свирања. – свира у камерном ансамблу – користи одговарајућа изражајна средства да би исказао различите	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Овладавање лепим тоном у различитим регистрима. Основно динамичко нијансирање. Интонација. Артикулација. Техничко напредовања ученика. Свирање у ансамблу **Скале и трозвуци** Скале до четири предзнака у оквиру једне октаве са паралелним моловима. **ЛИТЕРАТУРА** – Слокар: *Школа за тенор тромбон*; – Арбан; *Дневне вежбе*

емоције – критички вреднује своју и туђу изведбу композиције на јавним наступима – учествује на јавним наступима у школи и ван ње – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике	– Шлосберг: *Дневне вежбе*; – Р. Милер: *Дневне вежбе* – друга свеска; – Џералд Борднер: *Етиде друга свеска*; – Јан Линквист: *Тобе тромбонс* друга свеска; – Јан Линквист: *Комади* из друге свеске. – Б. Барток: *Вече на селу*; – Б. Шоколов: *Балада*.

Обавезни минимум програма

Техничке вежбе, етиде, комади и сонате сличног садржаја и тежине.

Јавни наступи

Обавезна два јавна наступа током школске године.

Испитни програм

1. Једна дурска и једна молска лествица са тоничним трозвуцима у осминама и шеснаестинама, напамет;

2. Две етиде различитог карактера;

3. Једно дело уз пратњу клавира, напамет.

Кључне речи: тон, интонација, артикулација, интерпретација.

Назив предмета	**ТРОМБОН**
Циљ	**Циљ** учења предмета Тромбон је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– прошири регистар	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Квалитет тона и чиста интонација.
– користи све артикулације у извођењу и фразирању		Артикулацијама.
– користи знања из области теорије музике и историје приликом интерпретације музичког дела.		Ширење регистра.
		Фразирању.
– користи глисандо свирање приликом стајања ваздушног стуба		Техника глисанда у превазилажењу стајања ваздушног стуба.
– комуницира са корепетитором кроз музику		Свирање у ансамблу и оркестру
– пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира)		**Скале и трозвуци**
		Све дурске скале у половинама четвртинама и осминама према могућности ученика.
– испољи креативност у реализацији музичке фразе и естетике		
– интонативно коригује основне и помоћне позиције (Це 1 повишена трећа позиција, Еф 1 снижена прва, користи ноту ЕФ у шестој позицији у тоналитетима који то изискују)		**ЛИТЕРАТУРА**
		– Б. Слокар: *Дневне вежбе*;
		– Шлосберг: *Дневне вежбе*;
– свира у камерним ансамблима и у		– Р. Милер: *Школа за тенор*

симфонијском оркестру стичући основна знања о раду са диригентом. – критички вреднује изведене композиције у односу на техничку припремљеност, стилску препознатљивост и емоционални утицај – Учествује на јавним наступима у школи и ван ње. – саветује своје млађе ученике из класе како би требало да се понашају као извођачи и слушаоци на концертима. – самостално вежба поштујући правила техничких процедура – контролише интонацију користећи штим машину и слух	*тромбон друга свеска*; – В. Кризистек: *Етиде за тромбон* (избор); – Џералд Борднер: *Друга свеска етида;* – Р. Клерис: *Конкурсна тема*; – Р. Клерис: *Пријер*; – Ј. А. Хасе: *Два плеса.*
Обавезни минимум програма Техничке вежбе, етиде, комади и сонате сличног садржаја и тежине. Јавни наступи Обавезна два јавна наступа током школске године. Испитни програм 1. Једна дурска и једна молска лествица са тоничним квинтакордима у осминама и лаганим шеснаестинама, напамет; 2. Две етиде различитог карактера; 3. Једно дело уз клавирску пратњу, напамет.	

Кључне речи: регистар, вежбање, фразирање, корепетитор.

Назив предмета	**ТРОМБОН**
Циљ	**Циљ** учења предмета Тромбон је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– шири регистар у складу са правилно постављеном амбажуром – свира у тенор кључу – конторлише тон у форте и пијано динамници – решава проблем флексибилности предувавањима на позицији у спором и брзом темпу – контролише интонацију – примени одређана стилска правила која су везана за епоху дела које свира – комуницира са корепетитором – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију музичког дела (изражајно свира). – испољи самопоуздање у току јавног наступа – изражава став о изведеним композиције у односу на техничку	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Ширење горњег и доњег регистра. Тенор и алт кључ кроз лаке вежбе Поређење дела насталих у различитим епохама. Естетика фразе и неговање лепог тона и у форте динамици. Свирање у ансамблу и свирање оркестарских деоница у складу са могућностима ученика. **Скале и трозвуци** Све дурске и молске лествице у осминама и шеснаестинама по могућности ученика. **ЛИТЕРАТУРА** – Б. Слокар: *Дневне вежбе*;

припремљеност, стилску препознатљивост и емоционални утицај – покаже иницијативу у организацији заједничких проба – изведе лакша оркестарска сола – самостално вежба	– Шлосберг: *Дневне вежбе*; – Р. Милер: *Школа за тенор тромбон* друга свеска; – Копреш: *Свеска број један*; – В. Кризистек: *Етиде за тромбон* (избор); – Џералд Борднер: *Друга свеска етида;* – Г. Левин: *Песма*; – С. Гордон: *Ледени брег*.
Обавезни минимум програма Техничке вежбе, етиде, комади и сонате сличног садржаја и тежине. Јавни наступи Обавезна два јавна наступа током школске године. Испитни програм 1. Једна дурска и једна молска лествица са тоничним квинтакордима, напамет; 2. Две етиде различитог карактера; 3. Једно дело за извођење уз пратњу клавира, напамет.	

Кључне речи: амбажура, кључеви, ансамбл, оркестарске деонице.

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО УПУТСТВО
ТРОМБОН

I. УВОДНИ ДЕО

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Свирањем на инструменту активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење и фине моторичке радње.

У настави која је усмерена на остваривање исхода предност се даје искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Понуђени Музички садржаји остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и

инвентивношћу наставника. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз присуство на концертима и групно свирање.

Посебну пажњу треба обратити на развој и стимулисање комуникацијских вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду Годишњег плана наставе и учења, Оперативног плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час. Годишњим планом се дефинише број часова у односу на изабрано музичко дело које се обрађује, по месецима а у складу са годишњим фондом часова. Оперативни план подразумева одабир и операционализацију исхода на нивоу месеца у односу на изабрани музички пример/песму/дело.

Припрема за час је специфична с обзиром да је настава индивидуална и да усмерење часа у односу на ток и фокус у многоме зависи од припремљености ученика за час. Како се исходи у стицању вештина кумулативно остварују, сваки пут у неком свом сегменту, припрема садржи назив дела, циљ часа и конкретизацију исхода који је у фокусу у односу на циљ часа.

У оквиру организације годишњих и месечних активности неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе, па према њима усмеравати и обликовати наставне садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Правилно држање тела и исправно држање инструмента подразумева да ученик правилно стоји и држи инструмент а да при томе не оптерећује само леву руку у којој му је сва тежина инструмента, јер су физијатри доказали да ученик у почетном узрасту свирања тромбона има исти осећај као кад одрасли човек у руци има терет од шест килограма. Када је у питању правилно дисање, потребно је да ученик дише узимајући ваздух налик зевању при чему не ствара грч у грудном кошу и не диже рамена.

Зујање на усницама и уснику као и репродуковање здравог и сонорног тона су претпоставке за успешно напредоцање на инструменту и зато је потребно ученике у почетку (а и касније) у овом погледу стално контролисати и кориговати. Ученик треба да зуји на уснама у регистру који му се најпре „отвара" не стварајући грч у врату приликом зујања. Важно је примењивати вежбе за развијање контакта са усником, постављање средњег регистра као и полустепено мењање позиција на ниже у складу са дужином руке. Издржавање тонова у целим нотама је веома важно за уједначеност тона као и дневне вежбе са уснама и усником. У оквиру развијања технике добијања здравог и доброг тона потребно је изводити вежбе у различитој динамици: форте, пијано, крешендо, декрешендо. Тонску боју инструмента треба такође повезати са музичким садржајем. Примери тонских вежби могу се разрадити: извођењем ритма, извођењем у различитим артикулацијама (објаснити ђаку једноставним говорним ритмом како лакше да савлада циљ) и извођењем интервалских скокова (одсвирати ђаку одређени интервалски скок у вежби а онда му и дати познату асоцијацију са којом може да повеже тражени интервал).

Процес учења базира се на приступу и избору најупечатљивијих музичких примера (за извођење или слушање музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пажњу ученика, иницирају процес мишљења, и креирају одговарајући емотивни доживљај.

Композиције које се обрађују у првом циклусу основног музичког школовања на часу тромбона треба да одговарају опажајним могућностима ученика. Задату композицију увек треба одсвирати ученику како би он стекао утисак о истој као о целини. Ученик ће на тај начин имати свест о лепом тону ка коме ће стремити као и о карактеру самог дела. На овај начин ученик се развија у смеру активног слушања музике, а такође се постиже и боља комуникација између наставника и ученика. Овим добијамо већу естетску осетљивост, развијање музичког укуса и развијање естеског процењивања. Ученичка знања из различитих области треба повезивати и стављати у функцију разумевања и интерпретације музичког дела. У овом узрасту (први, други, трећи разред ОМШ) то су основе музичке теорије и солфеђо.

Кроз реализацију исхода у другом циклусу, ученик наставља да се развија како у техничком тако и у музичком смислу. У том циљу потребно је радити вежбе за проширење горњег и доњег регистра као и вежбе за добијање различитих артикулација: легато, стакато, тенуто... Када је у питању ширење регистра треба водити рачуна о правилно постављеној амбажури (правилна поставка усника, равна брада, правилно постављени углови усана). Углови усана не смеју да иду на доле, а не смеју ни да иду у „осмех". У решавању техничких проблема препоручљиво је користити пунктиране и обрнуто пуктиране ритмове.

У завршним разредима, у појединим етидама и композицијама јављају се делови који су нотирани у тенор или алт кључу. Наставник је у обавези да ђаку објасни читање тих кључева на одговарајућем нотном материјалу. Садржаји дају наставнику слободу да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи да одговори на све техничке захтеве истовремено уживајући у свирању. Треба бити опрезан у избору тешких музичких дела којима ученици нису дорасли, јер се у том случају могу појавити проблеми као што су лоше дисање, спазам у врату и горњем делу грудног коша.

Будући да су ученици сада технички и музички на вишем нивоу, веома је користно наставу тромбона обогатити камерном музиком где се ученици могу смењивати у свирању сола или пратње. Променом улога и свирањем у ансамблу они се уче међусобној музичкој подршци која подразумева активно слушање, неговању заједничког тона и експресији. Препоручује се и заједничко музицирање наставника и ученика. Нпр. наставник одсвира тему неке етиде, а следећи поступак је да ученик свира тему а да га наставник прати за октаву ниже или више у односу на тему коју ученик свира. На тај начин ученик се опушта у заједничком свирању, а такође слуша и коригује интонацију. Веома је едукативно и ако постоје услови да наставник свира у симфонијском оркестру са учеником дајући му пример и савете како да боље прати и слуша диригента. На овај начин наставник припрема ученика за даље образовање и даје му велики спектар практичног и теоријског знања које ће му бити веома битно у даљем музичком образовању. Обрађујући лакша оркестарска сола ради стицања елементарног оркестарског искуства, наставник помаже ученицима јер је најчешће примарни позив музичког извођача тромбонисте рад у симфонијском оркестру.

Задатак ученика је да кроз свирање на јавним наступима у школи и ван ње покажу не само своје вештине и емоције, већ и да на што бољи начин представе тромбон као солистички инструмент кроз литературу различитих епоха.

Неговање и одржавање коштано-мишићног апарата је веома важно. У том смислу ученике треба саветовати да се после вежбања добро истегну. Пасиван положај руке који је последица

дуготрајног држања тромбона може довести до болова и окоштавања због чега се препоручује рекреативно пливање.

Важно је истаћи да је неодвојив део партиципирања у музици понашање како извођача тако и публике. У том смислу познавање основних правила Музичког бонтона је обавезно. Одговарајуће облачење, такође се сматра делом музичког бонтона. Осим што одећа треба да омогући слободу покрета приликом свирања (не треба облачити уске мајице или хаљине јер десна рука треба да буде комотна и растерећена), треба да буде примерена и прилици и месту на коме се концерт изводи. Свирање у неодговарајућој одећи (патике, тренерка...) представља непоштовање сцене и публике.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави инструмента у првом циклусу основног музичког школовања најбитније је развијање љубави према музици и инструменту кроз развијање музичких способности и вештина. Смер наставе је такав да увек креће од звука ка тумачењу. За почетак ученик мора да препозна шта је леп, ,'здрав'' и интонативно тачан тон како би га и сам пронашао и репродуковао у свом свирању.

Критеријум у оцењивању увек мора да буде пре свега уложени труд ученика и његово лично напредовање у складу са његовим психо-физичким, менталним и музичким способностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу која укључује како рад са професором тако и рад са корепетитором.

Код ученика увек потенцирати осећај сигурности и подршке. Рад ученика процењује се на смотрама на крају првог и другог разреда које не подлажу нумеричком оцењивању. Од трећег до шестог разреда на крају године ученик се оцењује на испиту.

Назив предмета	**СОЛО ПЕВАЊЕ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Соло певање је да код ученика развије интересовање и љубав према соло певању и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање вокалних способности, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршенојтеми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– опише делове вокалног апарата; – правилно резонира; – правилно користи дијафрагму; – правилно држи тело; – разликује правилно од неправилног дисања; – самостално примењује вежбе дисања; – разликује правилно од неправилне емисије тона; – правилно интонира и јасно изговара слогове; – примењује промену вокала при певању лакших вокализа; – примењује основне елементе нотне писмености у певању,	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Карактеристике вокалног апарата. Начин добијања тона. Правилно држање тела и став тела при певању Дисање и вежбе дисања. Емисија тона у односу на врсту техничке вежбе или композиције. Једноставне вежбе кроз легато, секунде, терце, кварте, квинте, узлазно и силазно, разложени квинтакорд. Уједначавање вокала. Слушање, интонација и дикција. Музички бонтон. **ЛИТЕРАТУРА** Техничке вежбе, вокализе: Ф. Абт, Н. Вакаи, Х. Пановка, Ђ.

чита нотни текст; – лако пева кратке композиције напамет уз пратњу клавира; – комуницира са корепетитором кроз музику; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољава самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при извођењу и слушању музике.	Конконе, Г. Зајдлер Р. Тирнанић: *Песме Италијанских композитора, избор* Лакше композиције италијанских композитора: Ђ.Кађини, А. Калдара, А. Скарлати, А. Фалкониери, Л. Манциа, „Мале песме великих мајстора" и друга дела по избору наставника које одговарају узрасту и техничким могућностима ученика
Обавезни минимум програма – четири вокализе – две песме старих мајстора – једна лакша песма	
Јавни наступи Обавезан један јавни наступ у току школске године	
Програм смотри На крају школске године смотра, једна вокализа (са текстом или без текста) и једна песма старог мајстора, програм се изводи напамет не мора се изводити на оригиналном језику).	

Кључни појмови садржаја: вокални апарат, дисање, тон, интонација, резонатор, дијафрагма, певање, вокали, слушање музике, музички бонтон.

Назив предмета	**СОЛО ПЕВАЊЕ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Соло певање је да код ученика развије интересовање и љубав према соло певању и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање вокалних способности, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:

– правилно држи тело и на правилан начин примењује вежбе дисања;

– опише положај гласница при певању и функцију дијафрагме, резонатора;

– лако формира тон

и контролише интонацију при певању;

– јасно изговара слогове и тумачи текст композиције при певању;

– примењује различита музичка изражајна средства у фразирању, у зависности од карактера музичког примера уз помоћ наставника;

– пева кратке композиције напамет уз пратњу клавира;

– комуницира са корепетитором кроз музику;

ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Став тела при певању и вежбе дисања. Карактеристике и одржавање вокалног апарата. Начин добијања тона. Емитовање тона у односу на врсту техничке вежбе или композиције. Техничке вежбе кроз легато. Уједначавање вокала. Слушање, интонација и дикција. Тумачење динамике и темпа. Припрема за јавни наступ. Музички бонтон. **ЛИТЕРАТУРА** Техничке вежбе, вокализе: Ф. Абт, Н. Вакаи, Х. Пановка, Ђ. Конконе, Г. Зајдлер, Л. Бордезе

– учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – пренесе публици сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију; – поштује договорена правила понашања при извођењу и слушању музике.	Лакше композиције Италијанских композитора по избору наставника Лакше песме класичара и романтичара „*Мале песме великих мајстора*“ (В. А. Моцарт, Ф. Менделсон, Л.В. Бетовен, Р. Шуберт, Ф. Векерлен и други, по избору наставника, који одговара узрасту и техничким могућностима ученика.
Обавезни минимум програма – четиривокализе – четири песме старих мајстора – две лакше песме	
Јавни наступи – обавезан један јавни наступ током школске године	
Испитни програм Испитни програм: две вокализе (са текстом, без текста, различитог карактера) једна песма старог мајстора Испитни програм се изводи напамет (програм се не мора изводити на оригиналном језику)	

Кључни појмови садржаја: дисање, тон, интонација, резонатор, дијафрагма, лако певање, вокали, слушање музике, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**СОЛО ПЕВАЊЕ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Соло певање је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање вокалних способности, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ По завршенојтеми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– примени правилан певачки став и вежбе дисања; – контролише дужину даха при певању; – користи стечена знања из основа музичке писмености, лако чита с листа уз помоћ наставника; – примењује нове певачке технике; – правилно интонира и при певању користи функцију дијафрагме и резонатора – јасно изговара и тумачи текст у композицији; – користи различита музичка изражајна средства при фразирању у зависности од карактера музичког примера; – јасно тумачи динамику кроз певање; – самостално изводи кратке	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Контрола правилног става при певању и дисања. Увод у предмет читања с листа, примена (прима виста). Развој певачке технике: портато, портаменто, стаццато, мартелатто. Интонирање и емисија тона кроз техничке вежбе и композиције. Динамичко нијансирање: цресцендо, децресцендо, диминуендо… Припрема за јавни наступ. Музички бонтон. **ЛИТЕРАТУРА** Техничке вежбе, вокализе: Ф.Абт, Н. Вакаи, Пановка, Конконе, Зајдлер Лакше композиције Италијанских композитора: Качини, Калдара, Скарлати, Фалконијери, Манца и

композиције напамет уз пратњу клавира; – комуницира са корепетитором кроз музику; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољава самопоуздање у току јавног наступа; – изрази мишљење о сопственом и туђем наступу; – поштује договорена правила понашања при извођењу и слушању музике; – користи предности дигитализације за слушање и извођење музике.	друга дела по избору наставника Б. Цвејић: *Песме за младе певач*е, избор „*Мале композиције великих мајстора*“ избор лакших композиција Моцарт, Менделсон, Шуберт и други, В. Ђорђевић, П. Коњовић, И. Бајић, Д. Јенко, С. Христић, З. Јовановић, М. Пребанда, И. Зајц, Ј. Хатце А. Даргомижски, М. Глинкаи други, избор песама које одговарају узрасту и техничким могућностима ученика по избору наставника.
Обавезни минимум програма – четири вокализе – четири песме старих мајстора – једна песма класичара или романтичара – једна песма Српског или Словенског композитора	
Јавни наступи Обавезна два јавна наступа током школске године	
Испитни програм – једна вокализа – једна арија старог мајстора – једна песма по слободном избору (класичара, романтичара српског или словенског композитора) Испитни програм се изводи напамет, на оригиналном језику	

Кључни појмови садржаја: дисање, тон, интонација, резонатор, дијафрагма, лако певање, вокали, слушање музике, музичка фраза, музички бонтон.

Назив предмета	**СОЛО ПЕВАЊЕ**
Циљ	**Циљ** учења предмета Соло певање је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање вокалних способности, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– самостално изводи вежбе дисања уз правилан став и држање; – лако формира тон и контролише интонацију при певању; – јасно изговара и тумачи текст композиције при певању; – примењује стилске разлике самостално у тумачењу композиције; – контролише мимику лица; – примењује принцип узајамног слушања у заједничком	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Развој певачких вештина и осамостаљивање при вежбању. Тумачење стилских разлика у литератури. Текст – разумевање текста, тумачење музичким средствима и јасан и правилан изговор. Увод у камерну музику. Припрема за јавни наступ. Извођење композиција различитог карактера и сценски наступ. Музички бонтон **ЛИТЕРАТУРА** Техничке вежбе, вокализе: Ф. Абт, Н. Вакаи, Пановка, Конконе, Зајдлер Лакше композиције Италијанских композитора: Качини, Калдара, Скарлати, Фалконијери, Манца и друга дела по избору

упевавању и певању; – самостално изводи, пева композиције напамет уз пратњу клавира; – комуницира са корепетитором кроз музику; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољава самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при извођењу и слушању музике;	наставника
	Б. Цвејић: *Песме за младе певаче*, избор „*Мале композиције великих мајстора*" избор лакших композиција
– користи предности дигитализације у слушању и извођењу музике.	Моцарт, Менделсон, Шуберт и други, В. Ђорђевић, П. Коњовић, И. Бајић, Д. Јенко, С. Христић, З. Јовановић, М. Пребанда, И. Зајц, Ј. Хатце А. Даргомижски, М. Глинкаи други, избор песама које одговарају узрасту и техничким могућностима ученика по избору наставника.
Обавезни минимум програма – шест вокализа – четири песме старих мајстора – две песме класичара и романтичара – две песме српских и словенских композитора Јавни наступи	

Обавезна два јавна наступа током школске године
Испитни програм

– две вокализе различитог карактера

– једна арија старог мајстора

– једна песма по слободном избору(класичара, романтичара српског или совенског композитора)

Испитни програм се изводи напамет, на оригиналном језику

Кључни појмови садржаја: дисање, тон, интонација, резонатор, дијафрагма, лако певање, вокали, слушање музике, музичка фраза, музички бонтон

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
СОЛО ПЕВАЊЕ

I. УВОДНИ ДЕО

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Певањем се активира велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, као и емоционални развој.

У настави која је усмерена на остваривање исхода предност се даје искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз певање.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика.

Понуђени **Музички садржаји** остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз присуство на концертима и групно извођаштво. Посебну пажњу треба обратити на развој и стимулисање комуникацијских вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

На сваком часу ученике треба упућивати на правилан став, правилно дисање и да правилно користе извођачки апарат.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду Годишњег плана наставе и учења, Оперативног плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час. *Годишњим планом* се дефинише број часова у односу на изабрано музичко дело које се обрађује, по месецима а у складу са годишњим фондом часова. *Оперативни план* подразумева одабир и операционализацију исхода на нивоу месеца у односу на изабрани музички пример/песму/дело.

Припрема за час је специфична с обзиром да је настава индивидуална и да усмерење часа у односу на ток и фокус у многоме зависи од припремљености ученика за час. Како се исходи у стицању вештина кумулативно остварују, сваки пут у неком свом сегменту, припрема садржи назив дела, циљ часа и конкретизацију исхода који је у фокусу у односу на циљ часа.

У оквиру организације годишњих и месечних активности неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе, па према њима усмеравати и обликовати наставне садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Током остваривања наставе и учења, наставник подстиче ученика пријатном радном атмосфером, уводећи га преко вежби дисања, лаганих техничких вежби, у умеће соло певања. Техничке вежбе су у почетном раду (нпр. секунде, терце, кварте, квинте, узлазно и силазно, разложени квинтакорд, навише и наниже), једноставне, при чему кроз рад педагог инсистира: на правилној импостацији, мекој али конкретној атаки на тон, чистој интонацији, правилној артикулацији вокала и консонаната, апођатури, легату. Развојем гласовних способности ученика наставник кроз рад примењује нове певачке технике (портато, портаменто, стаццато, мартелатто).

У раду са учеником, наставник треба да обрати шажњу на став тела као и мимику лица ученика, благи озарен израз. Кроз различиту музичку литературу, наставник упознаје ученика са епохама, стиловима извођаштва, карактеристикама истих, при чему ученик напредује у свом школовању.

Код ученика треба развијати љубав и вештине заједничког музицирања, узајамног слушања и певања у дуету чиме се развија потреба за међусобним слушањем и сарадњом у заједничкој интерпретацији музичког дела.

Веома је важно постицати ученике на слушање уметничке музике кроз видео примере, одласком на концерте, у позориште. Дискусијом о одслушаним или изведеним делима развијају се критички ставови о сопственим и другим извођењима што је веома важно за даље напредовање.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима соло певања најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

ОРКЕСТАР/ХОР/КАМЕРНА МУЗИКА
(II ЦИКЛУС)

Назив предмета	**ХОР**
Циљ	**Циљ** учења предмета Хор је да код ученика развије интересовање и љубав према заједничком музицирању и музици кроз музичко искуство којим се подстиче развијање осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**II циклус**
Годишњи фонд часова	**70/66 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – користи знања из области теорије музике приликом читања и интерпретације музичког дела; – користи правилну и јасну дикцију и примењује правилан начин певања; – комуницира са члановима своје деонице и са осталим члановима ансамбла кроз музику; – прати диригента и пева усаглашено са осталим ученицима; – одговарајућим певањем покаже значај међусобног слушања у ансамблу; – интонира чисто у току извођења; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз заједничко певање; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – користи предности дигитализације	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Хор и карактеристике певања у хору. Правилан начин певања – држање тела и дисање. Дикција – значај правилне и јасне дикције, изговарање брзалица и бројалица. Хармонски слух – развој. Комуникација са диригентом. Интонација – значај чисте интонације и начини постизања. Композиције различитог карактера. Музички бонтон. Слушање дела помоћу доступних носиоца звука. Музички бонтон.

у слушању и извођењу; – поштује договорена правила понашања у оквиру ансамбла. Обавезни минимум програма: једна народна песма, једна уметничка композиција, једна трогласна композиција Јавни наступи: јавни часови у школи, концерт поводом Дана школе, различита домаћа и међународна такмичења, сарадња са локалном заједницом

Кључни појмови садржаја: тон, певање, слушање, интонација, музички бонтон.

Назив предмета	**ОРКЕСТАР**
Циљ	**Циљ** учења предмета Оркестар је да код ученика развије интересовање и љубав према музици и заједничком свирању, кроз музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**II циклус**
Годишњи фонд часова	**70/66 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – користи знања из области теорије музике приликом читања и интерпретације музичког дела; – изведе одговарајуће технике свирања на инструменту; – прати диригента; – комуницира са члановима своје деонице и са осталим члановима оркестра кроз музику; – усагласи сопствено извођење са потребама групног; – свирањем покаже значај међусобног слушања у ансамблу; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз заједничко свирање; – коригује интонацију у току свирања; – самостално вежба поштујући процедуру; – учествује на јавним наступима у	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Карактеристике свирања у оркестру. Оркестар – врсте, карактеристике и организација (гудачки, хармоникашки, тамбурашки…). Оркестарски звук - начин добијања. Развој хармонског слуха. Сарадња и комуникација на релацији диригент – вођа деонице – пар за пултом. Носиоци звука – начин и значај коришћења. Музички бонтон.

школи и ван ње;

– поштује договорена правила понашања у оквиру оркестра;

– користи предности дигитализације у слушању и извођењу.

–

Минимум програма: 3 краћа дела или једно дело у више ставова, по избору диригента.

Јавни наступи: на јавним часовима у школи, Републичко такмичење, наступи у оквиру локалне заједнице, концерт поводом Дана школе, различита такмичења.

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање, заједничко свирање, музички бонтон.

Назив предмета	**КАМЕРНА МУЗИКА**
Циљ	**Циљ** учења предмета Камерне музике је да код ученика развије интересовање и љубав према камерном музицирању и музици кроз заједничко музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**II циклус**
Годишњи фонд часова	**70/66 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– усагласи индивидуално свирање са групним свирањем; – усагласи интонацију са осталим члановима камерног састава; – усагласи артикулацију са осталим члановима камерног састава; – усагласи динамичке ознаке са осталим члановима састава; – дефинише своју улогу у камерном саставу и перципира улогу осталих чланова камерног састава; – примени различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког примера уз помоћ наставника;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Камерна музика – развој и врсте ансамбла. Специфичности свирања у камерном саставу. Вежбе за интонацију и артикулацију. Припремање ученика за јавне наступе. Музички бонтон. ЛИТЕРАТУРА Избор композиције за различите камерне сасатаве писане у оригиналу за одређени састав или транскрипције дела из музичке литературе које одговарају техничким и музичким способностима свих чланова камерног састава.

– комуницира са осталим члановима камерног састава кроз музику; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – покаже спремност за тимски рад; – користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука; – поштује договорена правила понашања у оквиру ансамбла. Обавезни минимум програма: три комада из различитих стилских епоха или различитог карактера Јавни наступи: минимум један јавни наступ камерног ансамбла у току школске године

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, свирање, групно музицирање, музичка фраза, музички бонтон

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

ОРКЕСТАР/ХОР/КАМЕРНА МУЗИКА

I. УВОДНИ ДЕО

Певање и свирање у оркестру, хору и камерном ансамблу је од непроцењиве важности јер развија не само музичке способности већ има функцију социјалне кохезије. Оно развија способност ученика да комуницирају са другима кроз међусобно слушање, извођење и стварање музике и да изражавају своје мисли и осећања кроз музику.

Образовни циљ ових предмета обухвата развијање музичког укуса, стваралачких способности, спонтаног изражавања, музичког слуха и ритма, развијање гласовних и инструменталних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно извођење.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, саваладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика, односно очекиване резултате у реализацији музичких садржаја. Упознавање разноврсних дела домаћих и страних аутора доприноси развоју опште културе, међусобном разумевању, уважавању и поштовању.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду Годишњег плана наставе и учења, Оперативног плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час. Годишњим планом се дефинише број часова у односу на изабрано музичко дело које се обрађује, по месецима, а у складу са годишњим фондом часова. Оперативни план подразумева одабир и операционализацију исхода на нивоу месеца у односу на изабрани музички пример/песму/дело.

Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, конкретизацију исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на исходе, начин провере остварености исхода и избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања (водећи рачуна о предзнању, тј. искуству ученика, које ће ученицима омогућити да савладају знања и вештине предвиђене дефинисаним исходима). Усмерење часа у односу на ток и фокус у многоме зависи од припремљености ученика за час. У оквиру организације годишњих и месечних активности неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе, па према њима усмеравати и обликовати наставне садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оркестар, хор и камерна музика обухвата ученике четвртог, петог и шестог разреда шестогодишње школе и трећег и четвртог разреда четворогодишње школе. Изузетно, овим саставима могуће је прикључити и ученике трећег разреда шестогодишње школе, уколико ученик жели и може да прати наставни план и програм ради стицања искуства у групном певању или свирању. Овом ученику учешће у групном музицирању представља слободну активност која као таква не подлеже оцењивању.

Школа може у односу на своје капацитете у погледу заступљености инструменталних група и у односу на ученичке капацитете да формира гудачки, дувачки оркестар, оркестар хармоника, гитара, флаута, тамбура и сл.

Сви ученици који нису обухваћени радом оркестра у обавези су да похађају наставу хора.

Настава камерне музике се планира и реализује у оквиру Школског програма рада. Камерни састав има најмање три члана.

Ученици који имају посебна интересовања, капацитет и жељу могу бити истовремено обухваћени и радом оркестра/хора као и учешћем у раду камерног ансамбла.

Процес учења базира се на избору композиција које ће одговарати техничким и музичким способностима свих ученика, чак и када нису истог разреда и узраста, а подстицајне су и прихватљиве, како би се код ученика развила позитивна мотивација за рад. Ради бољег и бржег

савладавања програма пожељно је да наставници солфеђа на својим часовима прочитају деонице које се изводе на настави хора, а наставници инструмента, на часовима главног предмета прочитају деонице које се изводе на настави оркестра.

Рад са оркестром обухвата: усклађивање прстореда, штрихова, као и интонативно и ритмичко усклађивање, фразирање, динамичку обраду, уједначавање боје инструмената.

Рад са хором садржи: вежбе правилног седења, дисања, вокализе за уједначавање боје, увежбавање деоница, певање канона, певање једногласних, двогласних и трогласних композиција са пратњом и а капела. Такође, рад са хором обухвата интонативно и ритмичко усклађивање, фразирање и динамичку обраду. Важно је увек обратити пажњу на дикцију и разумевање садржаја.

Литературу за камерну музику чини избор композиција које су писане у оригиналу за одређени састав или транскрипције дела из музичке литературе које одговарају тахничким и музичким способностима свих чланова камерног састава, нарочито ако су чланови ансамбла различитог узраста и разреда. Програм треба да буде занимљив, прихватљив и пријемчив ученицима, како би се подржала и развила љубав према овој врсти музике. У оквиру камерне музике наставник је у обавези да спреми: две композиције из периода барока или једно дело из периода преткласицизма, класицизма, романтизма и савремене музике, или три комада из различитих стилских епоха

Као што музика утиче на здравље (психолошки, социолошки, емоционални аспект) тако и свирање у оркестру/хору/камерном саставу у великој мери доприноси смањењу стреса и агресивности. Ученици који учествују у раду оркестра/хора/камерне показују боље резултате у учењу и социјалним вештинама.

У процесу рада врло је корисно преслушавање снимака сопствених наступа као и слушање различитих извођења на доступним носиоцима звука. На тај начин потребно је иницирати разговор са ученицима подстичући их на активно слушање, анализу као и сопствено критичко мишљење.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима оркестра/хора/камерне музике најбитније је развијање музичких способности и жеље за успехом и радом у групном музицирању. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. У оквиру ових активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности, подршке и задовољства заједничким успехом.

Назив предмета	**УПОРЕДНИ КЛАВИР**
Циљ	Циљ учења предмета Упоредни клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**35 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– препозна делове клавира и разликује различите начине добијања тона на клавиру; – да се оријентише на клавијатури; – правилно седи за клавиром; – примени основне елементе нотне писмености у свирању и чита нотни текст у виолинском и бас кључу; – препозна основне ознаке за темпо, динамику, понављање, артикулацију и опише их својим речима; – примени различита музичка изражајна средства у складу са карактером музичког дела; – самостално свира кратке композиције напамет; – самостално и уз помоћ наставника контролише	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Положај за клавиром и поставка руку и прстију. Вежбе за опуштање. Вежбе за правилно ритмизирање. Основне врсте удара: портато, легато, стакато. Динамичке ознаке: пиано, мецофорте, форте, крешендо и диминуендо. Ознаке за темпо: аданте, модерато, алегро и друге.. Појам лука. Појам фразе. Појам такта, двотакта, тротакта са одговарајућим нагласцима. Упознавање вредности ноте и паузе као и триоле, синкопе и пунктиране ноте. Увођење ученика у начине вежбања. Читање нота, знаци за октаве, знаци за

квалитет звука.	интервале. Остали знаци на које се наилази у литератури предвиђеној програмом. Контрола тона. Музичка меморија. Самоконтрола звука и разумевање музичког облика. Полифонија – канон, имитација. **Скале и трозвици** Скале до четири повисилице и једне снизилице у размаку једне октаве, у четвртинама, у паралелном и супротном правцу од истог тона. Дурски трозвук разложено и истовремено – основни положај и два обртаја трогласно у четвртинама. **ЛИТЕРАТУРА** – Једна од почетних школа за клавир – Томсон, Јела Кршић, Николајев – Бајер: *Школа за клавир* – од вежбе 85 и даље – Диверноа: *Етиде оп. 76* – основне вежбе за клавир – Черни: *Оп. 599, Оп. 453* *оп. 139*, И свеска – Гњесина: *Клавирска абецеда*, избор – Лешхорн: *Мелодичне етиде оп. 192*, избор – М. Лили Петровић *Школица за клавир* Ниво А и Ниво Б

	Обраде и аранжмани познатих мелодија и друге композиције примерене узрасту и способностима ученика.
Обавезни минимум програма – лествице и трозвуци по програму – тридесет композиција – вежбе, етиде и разни комади. Јавни наступи – обавезна два јавна наступа током школске године Програм смотри 1. Једна лествица по избору; 2. Једна етида; 3. Две композиције различитог карактера.	

Кључни појмови садржаја: клавир, слушање, опажање, тон.

Назив предмета	**УПОРЕДНИ КЛАВИР**
Циљ	Циљ учења предмета Упоредни клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**35 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – чита течно нотни текст у виолинском и бас кључу; – одсвира основне елементе музичке форме: мотив, реченица, облик песме, облик сонатине; – препозна и примени основне законе метрике, слаб и јак део такта; – користи педал у делима; – уочи у нотном тексту и примени у извођењу акценте; – чује и примени више динамичких нивоа пиајанисимо, мецопијано, фортисимо, мецофорте; – јасно дистанцира у свом извођењу мелодијску линију од пратње; – осмисли уз помоћ наставника и примени различита музичка изражајна средства у зависности од	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Технички и музички захтеви: Повезивање прсторедних група навише и наниже, развијање спретности прстију кроз активно осмишљавање, слушање и свирање техничких вежби, лествица и етида. Увођење у основне елементе форме – мотив, реченица, облик песме, сонатина. Упознавање са законима метрике – разне врсте тактова, слаб и јак део такта, акценти. Динамичко нијансирање лествица – пиано, пианисимо и мецопиано. Диференцирање мелодије од пратње, рад на полифонији. Увођење у педализацију – вежбе. **Скале и трозвуци** Најмање 4 дурске и 2 молске скале у осминама у размаку две октаве,

карактера музичког дела; – самостално и/или по потреби уз помоћ наставника контролише квалитет звука; – повезује прсторедне групе подметањем и пребацивањем палца уз слушну контролу самостално и уз помоћ наставника; – развија спретност целокупног апарата уз помоћ наставника; – самостално, изражајно свира композиције напамет; – развија и испољи самопоуздање у току јавног наступа; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	паралелно. Трозвуци, разложено и истовремено, у размаку две октаве – завршетак секстакордом. **ЛИТЕРАТУРА** – Јела Кршић: *Клавирска читанка за други разред* Ханон за почетнике – Диверноа: *Оп. 176* – *Лемоан: Дечије* етиде оп. 37 – Гњесина: *Мале етиде*, I део – Беренс: *Оп. 70* – Черни: *Оп. 139, 24 етиде* – М. Живковић: *Међумурје мало, Текла вода Карашица* – Ј. С. Бах: *Мале композиције*, избор лакших – Хендл: *Избор композиција у редакцији* Јеле Кршић – Избор сонатина: Ванхал, Хаслингер, Плејел, Бетовен, Хор, Рајнеке, Кулау, Клементи. Сонатине домаћих аутора и других композитора одговарајуће тежине – Збирка „*Наши композитори за младе пијанисте*" – З. Христић: *Тачкице* – Р. Петровић: *Игра, Циркус за мичиће, Украјинска игра* – С. Хофман: *Две басне*

– Б. Предић: *Прича моје лутке*

– М. Тајчевић: *За мале*

– В. Миланковић: *Дечје приче, 25 мијатура* за I и II разред

– Избор лаких композиција (Просвета, Београд)

– Шуман: *Оп. 68*

– Гречанинов: Оп. 99

– Гедике: *Оп. 36*

– Гурлит: *Оп. 82*

– Раули: *Оп. 36 и 37*

– Б. Барток: *За децу* – Клавирска музика за почетнике, Ми

крокосмос И, избор

– Мајкапар: *24 лаке композиције оп. 16*

– Кабалевски: *Оп. 30*

– Скот: *Кутија играчака*

Друге композиције одговарајуће тежине.

Обавезни минимум програма

– лествице и акорди по програму;

– осам композиција по слободном избору од чега обавезно 3 виртуозног карактера (етиде);

– две полифоне композиције;

– једна цела сонатина и један до два става из различитих со

натина или варијације.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године

Програм смотри

1. Једна лествица по слободном избору;

2. Једна етида;

3. Две композиције по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: клавир, слушање, опажање, тон.

Назив предмета	**УПОРЕДНИ КЛАВИР**
Циљ	Циљ учења предмета Упоредни клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**35 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– свира с листа лакше вежбе са обе руке или одвојено уз помоћ наставника; – јасно разликује и доследно изводи различите врсте удара; – транспонује хроматски лакше мотиве или реченице; – примени више динамичких нијанси у свирању; – негује културу тона; – појасни конструкцију дела и да својим речима објасни значења термина музичке форме; – свира двохвате са јасним диференцирањем мелодијске линије; – свесно користи директан и синкопирани педал; – јасно разликује врсте украса	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Читање с листа. Унапређивање основних врста удара – легато, стакато из подлактице, из прста, нон легато, портато, репетиција. Техничке вежбе са ритмичким варијантама. Анализа музичких облика уз тумачење значења и конструкције дела која се обрађују – сонатина, менует, гавота, марш ... Шире упознавање са елементима полифоније – држани тонови, свирање двохвата, истицање гласова, динамизирање деоница. Употреба истовременог и синкопираног педала. Упознавање са украсима и припремне вежбе: дуги и кратки предудар, пралтрилер и краћи трилер.

и може да одсвира краћи трилер; – свира једноставну пратњу на задату мелодију;	**Техничке вежбе, скале и трозвуци** Вежбе за: правилно низање тонова, изједначавање удара, учвршћивање прстију, различиту артикулацију. Најмање 4 дурске скале (које нису рађене у II разреду) у распону две октаве у осминама паралелно и супротно, као и у распону три октаве у осминским триолама, паралелно. Најмање 2 молске скале у распону две октаве, паралелно. Хроматске скале у распону две октаве, паралелно. Трозвук четворогласно кроз две октаве разложено. Читање с листа лаганих вежби, одвојено и заједно. **ЛИТЕРАТУРА** – Јела Кршић: *Клавирска вежбанка* – Лемоан: *Дечје етиде оп. 37* – Черни: *Оп. 849,* избор – Бертини: *25 етида оп. 100*, избор – Диверноа *оп. 176* – Гедике: *Оп. 32 и 47*, број 5, 6 и 8 – Лак: *Оп. 172* Друге етиде одговарајуће тежине.

– J. C. Бах: *Мале композиције*

– J. C. Бах: *Мали прелудијуми*

– Јела Кршић: *Клавирска вежбанка*, избор

– Хендл: *Избор композиција*, у редакцији Јеле Кршић

Друге композиције одговарајуће тежине.

– Клементи, Дијабели, Кулау, Дусик, Хајдн (лакше) као и сонатине домаћих и других аутора одговарајуће тежине.

– Гњесина: *Тема и шест малих варијација*

– Кабалевски оп. 51: *Варијације Ефдур*

– Сорокин: *Тама са варијацијама амол*

– Кулау: *Варијације Гедур*

– Кршић и Шишмановић: *Збирка Наши композитори за младе пијанисте*

– Логар, Рајичић и Илић: *За мале клавири*сте

– Рајичић: *Дечја збирка, избор*

– Тајчевић: *Дјеци* и И мала свита

– Душан Радић: *Рондино*

– Р. Мац: *Стара ура игра полку*

– Чајковски: *Албум за младе, оп. 39*, избор

– Шуман: *Албум за младе, оп. 68,* избор

– Б. Барток: *Деци, Микрокосос II*

– Гречанинов: *Дечја књига оп. 98*

– О. Шин: *Од јутра до сумрака*

– Шите: *Из веселог дечјег доба*, избор

– Хајдн: *Мале игре*, избор

– Моцарт: *14 дечјих композиција*

– Скот: *Животиње*, избор

– Сарауер: *Слике из дечјег* доба

– Хачатуријан: *Андантино*

– Лутославски: *12 малих комада*

– Мајкапар оп. 33: *Минијатуре*

– Вилалобос: *Изабрани лаки комади*

– Јела Кршић: Клавирска вежбанка, избор

– Раули: *19 малих комада*, избор

– Поцоли: *Мали комади*

Обавезни минимум програма

– лествице и акорди по програму;

– 6 композиција по слободном избору од чега обавезно 3 виртуозног карактера (етиде);

– две полифоне композиције;

– два става из различитих сонатина или варијације и један став или два циклуса варијација;

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године

Испитни програм:

1. Једна лествица по слободном избору;

2. Једна етида;

3. Једна полифона композиција;

4. Један став сонатине;

5. Једна композиција по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: клавир, слушање, опажање, тон.

Назив предмета	**УПОРЕДНИ КЛАВИР**
Циљ	Циљ учења предмета Упоредни клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**33 часа**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – чита и свира течно с листа лакше вежбе са обе руке или одвојено; – самостално изведе различите врсте артикулације које се захтевају у музичком делу; – примени различите начине решавања техничких и музичких захтева приликом свирања; – коригује лоше извођење у току свирања; – у свирању примени више динамичких нијанси и јасно диференцира мелодијску линију од пратње; – појасни конструкцију дела и да својим речима објасни значења термина музичке форме; – јасно разликује врсте украса и може да одсвира различите врсте трилера;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Решавање техничких и музичких проблема. Вежбе за: – јачање прстију (нарочито 4. и 5. прста); – подметање палца и брзо низање и промену прсторедних група; – повећање распона шаке. Припремне вежбе за веће интервале. Проширење динамичке лествице као рад на упознавању елемената правилне интерпретације. Примена педала. Анализа облика – дводелна песма, троделна песма, прелудијум ... Читање с листа лаких композиција.

– негује културу тона; – критички прати сопствени развој; – самостално вежба по плану који је утврдио са наставником; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.	**Скале и трозвуци** Дурске скале кроз четири октаве у шеснаестинама, у паралелном кретању. Молске скале кроз четири октаве у осминама, у паралелном кретању. Хроматске скале кроз четири октаве у шеснаестинама, у паралелном кретању. Велико разлагање трозвука (арпеђо) у осминама, кроз две октаве. Доминантни и умањени септакорд (арпеђо) у осминама, кроз две октаве. **ЛИТЕРАТУРА** – Черни: *Оп. 849 избор етида* – Кршић и Ранковић: Збирка за савлађивање техничких про блема I и II свеска – Беренс: *Оп. 61*, избор – Лешхорн: *Оп. 38И* избор Друге етиде одговарајуће тежине. – J. C. Бах: *Мали прелудијуми* – избор – Хендл: Избог композиција, у редакцији Јеле Кршић Друге композиције одговарајуће тежине. – Хајдн Сонатине (редакција Кршић и Шишма

	новић) Друге сонатине или сонате одговарајуће тежине. – С. Рајичић: *Мала свита* – Славенски: *Игре и песме са Балкана* I и II свеска, избор лакших – В. Мокрањац: *Мала свита* – Кршић и Шишмановић: Наши композитори за младе пијанисте Друга дела одговарајуће тежине. – Менделсон: *Песме без речи*, избор – Григ: *Лирски комади*, избор – Прокофјев: *Музика за децу* – Дебиси: *Мали црнац* – Дусик: *Матине* – Мартину: *Лутке*, избор лакших – Душкин: *Краљ вилењака*, *Вашар* – Чимароза: *Сонате*, избор – Кабалевски: *Оп. 27* – Лутославски: *Народне мелодије* – Б. Барток: *За децу,* Микрокосмос III и IV свеска – Пинтарић и Станковић: *Композиције за клавир*, избор Аранжмани и обраде разних познатих мелодија за клавир

Обавезни минимум програма

– лествице и акорди по програму;

– 6 композиција по слободном избору од чега обавезно 3 виртуозног карактера (етиде);

– две полифоне композиције;

– два става из различитих сонатина или варијације и један став или два циклуса варијација;– једна композиција домаћег аутора.

Јавни наступи

– обавезна два јавна наступа током школске године

Испитни програм (на крају школске године):

1. Једна етида;

2. Једна полифона композиција;

3. Један став сонатине;

4. Једна композиција по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: клавир, слушање, опажање, тон

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
УПОРЕДНИ КЛАВИР

I. УВОДНИ ДЕО

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Свирањем се активира велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, као и емоционални развој.

У настави која је усмерена на остваривање исхода предност се даје искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз свирање.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Понуђени **Музички садржаји** остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз присуство на концертима и групно извођаштво. Посебну пажњу треба обратити на развој и стимулисање комуникацијских вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду Годишњег плана наставе и учења, Оперативног плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час. *Годишњим планом* се дефинише број часова у односу на изабрано музичко дело које се обрађује, по месецима а у складу са годишњим фондом часова. *Оперативни план* подразумева одабир и операционализацију исхода на нивоу месеца у односу на изабрани музички пример/песму/дело.

Припрема за час је специфична с обзиром да је настава индивидуална и да усмерење часа у односу на ток и фокус у многоме зависи од припремљености ученика за час. Како се исходи у стицању вештина кумулативно остварују, сваки пут у неком свом сегменту, припрема садржи назив дела, циљ часа и конкретизацију исхода који је у фокусу у односу на циљ часа.

У оквиру организације годишњих и месечних активности неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе, па према њима усмеравати и обликовати наставне садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање. Ученике на сваком часу треба упућивати на правилно седење и економичност покрета која је основа превенције повреда мишићног ткива. Инсистирати на логичком мишљењу које ће помоћи да се сви сегменти личности ученика развијају у пуном капацитету. Подстицати ученике на самостално изражавање кроз музику са освешћеном употребом музичких средстава.

Наставник има могућност да по слободном избору, одабере и композиције за извођење које нису наведене у програму водећи рачуна о примерености наставним садржајима, учениковим техничким могућностима и музичким интересовањима, естетским захтевима и исходима.

Ученике треба стимулисати да читају нотни запис клавирске деонице коју изводе клавирски корепетитори како би се што боље упознали са садржајем клавирске пратње за главни предмет – соло певање. Веома је корисно ученике ставити у позицију корепетитора и при томе водити рачуна о да то буде по тежини пратња коју је реално испратити.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. Битно је на почетку школске године јасно поставити критеријуме оцењивања и упознати ученика са истим. У обзир треба узети све сегменте учениковог талента, залагања и односа према раду. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

ТЕОРИЈСКИ ПРЕДМЕТИ
(Солфеђо, Теорија музике)

Назив предмета	**СОЛФЕЂО (шестогодишње школовање)**
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Солфеђо је да код ученика развију знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– слуша дечије и народне песме и примере из литературе уз покрете; – изрази доживљај музике коју слуша цртањем; – препозна елементе музичке писмености кроз једноставне примере за слушање;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање музике уз покрет. Слушање музике уз цртање. Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова. Песмице и мелодијски примери примерени инструменталној литератури за први разред кроз Ц, Г, Ф дур (певање).
– пева по слуху и солмизацијом песмице у Ц, Г, Ф дуру; – звучно препозна карактер дура; – пева и препозна лествично и терцно кретање, скок у тонику, доминанту и вођицу и тонични трозвук у Ц, Г, Ф-дуру;	МЕЛОДИКА	Звучна слика дурског тонског рода. Именовање и интонирање лествичног и терцног кретања, скокова у: тонику, доминанту, вођицу и тонични трозвук. Функције главних ступњева. Песмице у молским тоналитетима (певање).
– чује и именује главне ступњеве;	МУЗИЧКА ПИСМЕНОСТ	Развој музикалности. Нотни систем: од велике октаве до треће октаве у зависности од

– пева по слуху и препозна мол; – опише својим речима доживљај музике различитог жанра и карактера; – пише и чита ноте солмизацијом и музичком абецедом у виолинском и бас кључу; – изводи и записује нотне вредности и одговарајуће паузе; – препозна и примени предзнаке: повисилицу и снизилицу у мелодијском примеру; – објасни својим речима појмове: такт, тактица, завршна тактица, предтакт и узмах; – објасни својим речима лествичне појмове; – примени музичке ознаке за понављање, динамику и темпо; – примени најчешће начине извођења у музичким примерима (повезано и кратко); – опажа и пева тонове и мотиве; – препозна и запише ритам у мелодијском примеру; – запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве; – мења и допуњава мелодију и ритам научених песмица; – смишља мелодију на текст бројалице или дечије песмице;	ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	врсте инструмента. Нотне вредности и одговарајуће паузе: цела, половина, половина с тачком, четвртина и осмина. Хроматски знаци: повисилице и снизилице. Појмови: такт, тактица, завршна тактица, предтакт, узмах. Именовање нота солмизацијом и музичком абецедом. Лествични појмови : лествица, тетрахорд, степен, полустепен, ступњеви. Музичке ознаке: понављање, прима и сецонда волта, Д.Ц.ал фине, корона. Основне ознаке за динамику (форте, пиано, меззофорте, меззопиано, цресцендо и децресцендо). Основне ознаке за темпо (анданте, модерато, аллегро, виво). Основне ознаке за артикулацију (легато, стаццато). Опажање и интонирање тонова и мотива у тоналитету. Записивање појединачних тонова, групе тонова и мотива. Записивање ритмичке окоснице. Мелодијске и ритмичке импровизације у складу са пређеним градивом. Импровизација мелодије на

– пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице;	МУЗИЧКИ БОНТОН	текст бројалице или дечије песмице. Слушање и уважавање извођача
– препозна и изведе четвртинске тактове;		Врсте такта: 2/4, 3/4, 4/4.
– изведе бројалице, пева песме по слуху и песме различитих жанрова;		Препознавање ритма у примерима.
– изводи ритам на различите начине;		Начини извођења ритма (куцање или тактирање или мануелна техника).
– одржи ритмички пулс;		Четвртина као јединица бројања.
– равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу;	РИТАМ	Равномерно читање.
– визуелно сагледава и изводи као целину: синкопу, пунктирану и обрнуто пунктирану ритмичку фигуру на два откуцаја;		Ритмичке фигуре: синкопа, пунктирана и обрнуто пунктирана на две јединице бројања.
– изводи ритам уз покрет;		Покрет у функцији ритма.
– препознаје и изводи знаке за продужавање трајања тона;		Знаци за продужавање трајања тона: тачка, лук, корона.
– чита ритам солмизацијом.		Ритмичко читање.

Јавни наступи:

Јавни час – извођење научених песмица које обухватају програм првог разреда

Програм смотре:

1. Равномерно и ритмичко читање нота.

2. Мелодијски пример у пређеним тоналитетима уз анализу (садржаји I разреда).

Кључни појмови садржаја: слушање , покрет, игра, импровизација, мелодија, ритам, музички бонтон.

Назив предмета	**СОЛФЕЂО**
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Солфеђо је да код ученика развију знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– слуша дечије и народне песме и примере из литературе уз покрете;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма.
– изрази доживљај музике коју слуша цртањем; – препозна елементе музичке писмености кроз једноставне примере за слушање; – звучно препозна карактер дура и мола; – слушно разликује и пева различите врсте мола – горњи тетрахорд молских тоналитета; – пева песмице по слуху и препозна лествично и терцно кретање, скок у тонику, доминанту и вођицу и тонични трозвук; – чује и именује главне ступњеве;	МЕЛОДИКА	Тоналитети: Ц, Г, Ф дур (утврђивање). Функционални односи у тоналитету. Песмице и мелодијски примери примерени инструменталној литератури за други разред (а, д и е мол). Звучна слика молског тонског рода. Поставка штима Именовање и интонирање лествичног и терцног кретања, скок у тонику и доминанту и тонични трозвук у а, д и е молу. Природни, хармонски и мелодијски мол. Функције главних ступњева. Развој музикалности.
– опише својим речима	ОПАЖАЊЕ,	Опажање и певање тонова и мотива

доживљај музике различитог жанра и карактера; – пише и чита ноте солмизацијом и музичком абецедом у виолинском и бас кључу; – изводи и записује нотне вредности и одговарајуће паузе; – препозна и примени предзнаке: повисилицу и снизилицу у мелодијском примеру; – објасни својим речима појмове: такт, тактица, завршна тактица, предтакт и узмах; – објасни својим речима лествичне појмове; – примени музичке ознаке за понављање, динамику и темпо; – примени најчешће начине извођења у музичким примерима (повезано и кратко); – опажа и пева тонове и мотиве; – препозна и запише ритам у мелодијском примеру; – запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве; – мења и допуњава мелодију	ИНТОНИРАЊЕ; ДИКТАТИ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО РИТАМ	у обрађеним дурским и молским тоналитетима. Записивање ритмичке окоснице. Записивање појединачних тонова, групе тонова и мотива. Писмени мелодијски диктат. Аутодиктат. Опажање и певање мале и велике терце и чисте квинте са тенденцијом везивања за тоналитет. Опажање и интонирање дурског, молског и хармонског тетрахорда. Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада. Опажање метра. Мелодијске и ритмичке импровизације. Импровизација мелодије на текст бројалице или дечије песмице. Врста такта: 2/4, 3/4, 4/4. Осмина као јединица бројања: 2/8, 3/8, 4/8. Звучна припрема основних ритмичких фигура у такту 6/8. Начини извођења ритма (уз куцање или тактирање или мануелном техником). Ритам у примерима од звука ка нотној слици. Покрет у функцији ритма. Равномерно читање: четвртина и осмина као јединица бројања.

и ритам научених песмица; – смишља мелодију на текст бројалице или дечије песмице; – пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице; – препозна и изведе четвртинске тактове; – изведе бројалице, пева песме по слуху и песме различитих жанрова; – изводи ритам на различите начине; – одржи ритмички пулс; – равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу; – визуелно сагледава и изводи као целину: синкопу, пунктирану и обрнуто пунктирану ритмичку фигуру на два откуцаја; – изводи ритам уз покрет; – препознаје и изводи знаке за продужавање трајања тона; – чита ритам солмизацијом.	ТЕОРИЈА МУЗИКЕ МУЗИЧКИ БОНТОН	Четвороделна подела јединице бројања. Ритмичке фигуре: пунктирана и обрнуто пунктирана фигура на ритмичкој јединици – увод и припрема. Примена лукова, пауза, узмаха и предтакта. Ритмичко читање ауторских примера и примера из инструменталне литературе. Записивање и препознавање обрађених лествица и тетрахорада. Интервали до квинте (мала и велика секунда, мала и велика терца, чиста кварта и чиста квинта), дурски и молски квинтакорд на основним тоновима. Проширивање знања из музичке терминологије (лествица, ступањ, степен/полустепен, тетрахорд, главни ступњеви, вођица, тонични трозвук, интервали). Слушање и уважавање извођача.

Програм смотре:

1. Усмено опажање кратког мотива у тоналитету мелодијског примера

2. Мелодијски пример (а, д или е мол) уз анализу: лествица, тетрахорди, интервали, дурски и молски квинтакорд.

3. Ритмичко читање у бас кључу у оквиру пређеног градива

Кључни појмови садржаја: слушање , покрет, игра, импровизација, мелодија, ритам, музички бонтон.

Назив предмета	**СОЛФЕЂО (шестогодишње школовање)**
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Солфеђо је да код ученика развију знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– препозна елементе пређеног градива кроз једноставне примере за слушање; – слуша дечије и народне композиције, примере из литературе уз покрет; – изражава утиске о слушаном делу цртањем; – препозна разлике и пева мелодијске примере у дуру и молу; – пева и препозна однос тонике и доминанте, и скокове у све ступњеве; – пева по слуху и солмизацијом песмице и мелодијске примере; – пева штимове обрађених дурских и молских лествица; – звучно разликује дур и све врсте мола; – опише својим речима доживљај музике различитог жанра и карактера;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ МЕЛОДИКА	Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма. Обнављање градива (из претходних разреда). Функционални односи у тоналитету. Песмице и мелодијски примери који одговарају инструменталној литератури за трећи разред (Д дур, х-мол, Б-дур и г-мол). Штимови. Једноставне песмице по слуху и мелодијски примери у дуру и истоименом молу и обрнуто (а мол-А дур, д мол-Д дур). Горњи тетрахорди у све три врсте мола: природни, хармонски и мелодијски мол.

		Развој музикалности.
		Двогласно певање.
– пева двогласне примере и композиције са клавирском пратњом;		Опажање и певање тонова и мотива у обрађеним дурским и молским тоналитетима.
– опажа и пева тонове и мотиве;		Записивање ритмичке окоснице.
– запише ритам у мелодијском примеру;		Записивање и интонитање појединачних тонова, групе тонова и мотива.
– запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве;		Писмени мелодијски диктат – записивање по двотактима.
– запише мелодијске диктате;		Опажање и певање: мале и велике секунде, мале и велике терце, чисте кварте и чисте квинте обрађених кроз песмице и примере из литературе.
– опажа и пева дурски и молски квинтакорд;	ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ; ДИКТАТИ	Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада.
– опажа и пева интервале до квинте;		Интонирање доминантног септакорда у обрађеним тоналитетима са разрешењем у тонику.
– пева доминантни септакорд у песмама и мелодијским примерима;		Опажање метра .
– препозна врсту такта;		Мелодијске и ритмичке импровизације.
– мења и допуњава мелодију и ритам научених песмица;		Импровизација мелодије на текст бројалице или дечије песмице.
– смишља мелодију на текст бројалице или дечије песмице;	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Музичко дидактичке игре.
– примени знања и вештине уз игру;		Половина као јединице бројања: 2/2, 3/2, 4/2.
– пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице;	РИТАМ	
– поштује правила понашања на концерту;		
– препозна и изводи тактове са половином као јединицом бројања;		
– визуелно сагледава и изводи као целину основне фигуре, паузе и		

лукове у такту 6/8 уз певање одговарајућих песмица; – изводи ритам кроз покрет; – изведе ритам певајући песме по слуху и песме различитих жанрова; – равномерно чита ноте у – виолинском, бас кључу у једном и два линијска система; – изводи ритмичке фигуре четвороделне поделе јединице бројања; – препозна и изводи триолу; – чита ритам солмизацијом; – запише и препозна интервале до квинте; – запише и препозна дурски и молски квинтакорд на основним тоновима и квинтакорде на главним ступњевима у обрађеним тоналитетима; – објасни својим речима појмове: лествица, ступањ,степен/полустепен, тетрахорд, главне ступњеве и вођицу, тонични трозвук, интервали.	ТЕОРИЈА МУЗИКЕ	Основне фигуре у такту 6/8 уз примену лукова и паузи. Начини извођења ритма (уз куцање или тактирање или мануелном техником). Ритам у примерима – од звука ка нотној слици. Покрет у функцији ритма. Равномерно читање уз повећање брзине читања и обележен темпо у зависности од инструмента. Четвороделне поделе јединице бројања: пунктирана и обрнуто пунктирана, синкопа на јединици бројања, паузе, лукови... Поставка триоле. Ритмичко читање ауторских примера и примера из инструменталне литературе. Интервали до квинте (мала и велика секунда, мала и велика терца, чиста кварта и чиста квинта) дурски и молски квинтакорд на основним тоновима. Квинтакорди на главним ступњевима у обрађеним тоналитетима. Утврђивање знања из музичке терминологије. Ознаке за темпо: Ленто, Анданте, Модерато, Аллегро, Виво.

	МУЗИЧКИ БОНТОН	Слушање и уважавање извођача.

Испитни програм:

ПИСМЕНИ ДЕО:

1. Мелодијски диктат у тоналитетима до два предзнака

УСМЕНИ ДЕО:

1. Мелодијски пример (тоналитети пређени у I, II и III разреду) уз анализу мелодијског примера: лествице, тетрахорди, имена и врста интервала до квинте, дурски и молски квинтакорд и лествични квинтакорди на главним ступњевима обрађених лествица.

2. Ритмичко читање: виолински/бас кључ (пређено градиво из I,II и III разреда).

Кључни појмови садржаја: слушање , покрет, игра, импровизација, мелодија, ритам, музички бонтон.

Назив предмета	**СОЛФЕЂО**
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Солфеђо је да код ученика развију знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– пева и препозна лествично кретање и скокове у све ступњеве – пева по слуху и солмизацијом песме различитих жанрова и мелодијске примере; – пева штимове обрађених дурских и молских лествица; – препозна и пева дурски и молски тонски род; – пева хроматске скретнице и пролазнице у мелодијским примерима; – пева изражајно мелодије различитих жанрова и карактера; – пева двогласне примере (у пару или групи) и композиције са	МЕЛОДИКА	Обнављање градива (из претходних разреда). Функционални односи у тоналитету. Песме и мелодијски примери примерени инструменталној литератури за четврти разред (А- дур, фис мол, Ес дур, ц мол, Е дур, цис мол). Штимови. Једноставне песме по слуху и мелодијски примери у дуру и истоименом молу и обрнуто – мутација . Хроматске скретнице и пролазнице у пређеним тоналитетима. Развој музикалности. Двогласно певање. Композиције са клавирском пратњом.
	ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ;	Опажање и певање тонова и мотива у обрађеним дурским и молским

клавирском пратњом; – опажа и пева тонове и мотиве; – запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве; – запише лакше мелодијске диктате; – запише ритам у мелодијском примеру – опажа и пева интервале до сексте; – опажа и пева дурски и молски квинтакорд са обртајима; – опажа и пева доминантни септакорд; – мења и допуњава мелодију и ритам научених песмица; – смишља мелодију на научену песму или мелодијски пример; – примени знања и вештине уз игру; – препозна елементе пређеног градива кроз једноставне примере за слушање; – препозна и изводи четвртинске, осминске и половинске тактове; – препозна и изводи синкопу на јединици	ДИКТАТИ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	тоналитетима. Записивање и интонирање појединачних тонова, групе тонова и мотива. Писмени мелодијски диктат – записивање по двотактима. Записивање ритмичке окоснице Опажање и певање: мале и велике секунде, мале и велике терце, чисте кварте и чисте квинте и мале и велике сексте обрађених кроз песмице и примере из литературе. Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада са обртајима. Опажање и интонирање доминантног септакорда. Мелодијске и ритмичке импровизације. Импровизација мелодије научене песме

бројања; – визуелно сагледава и изводи сложену поделу у такту 6/8; – изводи такт 9/8 и 12/8 – пева песме по слуху и песме различитих жанрова; – равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу у једном или два линијска система; – изводи ритмичке фигуре четвороделне поделе јединице бројања; – ритмички прочита триолу и четири шеснаестине; – чита ритам солмизацијом; – запише и препозна обрађене дурске и молске лествице и тетрахорде; – запише и препозна интервале до сексте; – запише и препозна квинтакорде на главним ступњевима у обрађеним тоналитетима; – запише и препозна доминантни септакорд; – објасни различите врсте темпа;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ РИТАМ ТЕОРИЈА МУЗИКЕ	или мелодијског примера. Музичко дидактичке игре. Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма. Обрађене врсте такта. Синкопа на једници бројања. Сложена подела тродела у такту 6/8 без примене лукова и шенаестинских пауза. Информативно упознавање врсте такта 9/8 и 12/8. Начини извођења ритма Ритам у примерима – од звука ка слици. Равномерно читање. Обрађене ритмичке фигуре четвороделне поделе јединице бројања и синкопа на јединици бројања, паузе, лукови... Триола у оквиру четвороделне поделе јединице бројања. Ритмичко читање ауторских примера и примера из инструменталне литературе. Лествице и тетрахорди. Интервали до сексте (чисти, велики и мали). Квинтакорди на главним ступњевима у обрађеним тоналитетима. Доминантни септакор. Ознаке за различите врсте темпа.

– пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице;	МУЗИЧКИ БОНТОН	Пажљиво слушање и уважавање извођача.
– поштује правила понашања на концерту.		Присуство концерту.

Програм смотре:

Писмени део:

1.Мелодијски диктат у тоналитетима до три предзнака.

Усмени део:

1. Мелодијски пример (тоналитети пређени у III и IV разреду) уз анализу примера (садржаји VI разреда).

2. Ритмичко читање: бас кључ (пређено градиво из III и IV разреда).

Кључни појмови садржаја: функције, синкопа на један, троделни ритам, развој музичке меморије, креативност, импровизација, љубитељи музике.

Назив предмета	**СОЛФЕЂО**
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Солфеђо је да код ученика развију знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Пети**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:

– пева мелодијске примере у дуру и молу;

– пева и препозна лествично кретање и скокове у све ступњеве;

– пева мелодијске примере солмизацијом као и примере из литературе различитих жанрова;

– пева штимове обрађених дурских и молских тоналитета;

– пева и препозна истоимене тоналитете у мелодијском примеру;

– пева песме различитих жанрова са модулацијом у доминантни дурски тоналитет и паралелни мол;

– пева хроматске скретнице и пролазнице у мелодијским примерима;

– пева народне мелодије са

ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
МЕЛОДИКА	Обнављање градива из претходних разреда. Функционални односи у тоналитету. Нови тоналитети: Ас дур, ф мол, Х дур, Дес дур и б мол. Остали тоналитети са 5 и 6 предзнака – информативно. Штимови. Пева мелодије у истоименом дуру и молу. Звучна поставка модулације. првог квинтног сродства. Хроматске скретнице и пролазнице у пређеним тоналитетима. Мешовито сложени тактови 5/8 и 7/8. Развој музикалности. Ознаке за темпо и карактер:

текстом у тактовима 5/8 и 7/8; – пева изражајно мелодије различитог жанра и карактера; – примени ознаке за различите врсте темпа и карактера; – пева двогласне примере (у пару или групи), каноне и композиције са клавирском пратњом; – запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве; – запише мелодијске диктате; – запише ритам у мелодијском примеру; – опажа и пева интервале до октаве; – опажа и пева дурски и молски квинтакорд са обртајима; – опажа и пева умањени и прекомерни квинтакорд са разрешењем и везивањем за тоналитет; – опажа и пева доминантни и умањени септакорд; – мења и допуњава мелодију и ритам научених примера; – смишља мелодију на научену песму или мелодијски пример; – користи самостално или уз помоћ одраслих доступне носиоце звука; – препозна елементе пређеног	ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ; ДИКТАТИ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Ленто, Анданте, Модерато, Аллегро, Виво, Цантабиле Двогласни примери и канони. Композиције са клавирскском пратњом. Записивање појединачних тонова, група тонова и мотива. Писмени мелодијски диктат – записивање по двотактима. Записивање ритмичке окоснице. Опажање и инторнирање интервала до октаве. Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада са обртајима. Опажање и инторнирање умањеног и прекомерног квинтакорда са разрешењем и везивањем за тоналитет. Опажање и интонирање доминантног и умањеног септакорда у тоналитету. Мелодијске и ритмичке, импровизације. Импровизација мелодије научених песама или мелодијских примера. Савремена технологија у фунцији наставе. Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма.

градива кроз примере за слушање; – својим речима изражава утиске о слушаном делу – изводи четвртинске, осминске и половинске тактове; – препозна и изводи малу триолу; – визуелно сагледава и изводи сложену поделу у такту 6/8 уз примену лукова и пауза; – препозна и изводи ритмичку фигуру: сичилијану и тирану – изводи ритам уз куцање или тактирање или мануелном техником; – пева народне мелодије у тактовима 5/8 и 7/8; – приказује ритам кроз покрет; – равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу у једном или два линијска система; – изводи ритмичке фигуре четвороделне поделе јединице бројања; – ритмички прочита триолу и четири шеснаестине; – препозна двоструко пунктирану и обрнуто пунктирану ритмичку фигуру на две јединице бројања;	РИТАМ	Обрађене врсте такта. Триола на половини јединице бројања. Сложена подела тродела у такту 6/8 уз примену лукова без шеснаестинских пауза. Пунктиране фигуре троделног ритма: сичилијана и тирана. Начини извођења ритма. Ритам кроз примере из литературе и песме различитих жанрова. Врсте такта: 5/8 и 7/8. Покрет у функцији ритма, тело као инструмент (боду перцусион). Равномерно читање нота. Четвороделна подела јединице бројања. Триола у оквиру четвороделне поделе јединице бројања. Двоструко пунктиране и обрнуто пунктиране ритмичке фигуре на две јединице бројања – информативно. Ритмичко читање ауторских примера и примера из

– чита ритам солмизацијом; – запише и препозна обрађене дурске и молске лествице и тетрахорде; – запише и препозна интервале до октаве; – запише и препозна дурски и молски квинтакорд са обртајима и умањени и прекомерни квинтакорд; – запише и препозна доминантни септакорд са обртајима;	ТЕОРИЈА МУЗИКЕ	литературе. Лествице и тетрахоради. Интервали до октаве (мали, велики и чисти интервали). Дурски и молски квинтакорд са обртајима и умањени и прекомерни квинтакорд. Доминантни септакорд са обртајима.
– пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга – другарице; – поштује правила понашања на концерту	МУЗИЧКИ БОНТОН	Пажљиво слушање и уважавање извођача. Присуство концерту.

Програм смотре:

Писмени део:

1.Мелодијски диктат у тоналитетима до четири предзнака.

Усмени део:

1. Мелодијски пример (тоналитети пређени у IV и Вразреду) уз анализу (садржаји V разреда).

2. Ритмичко читање: бас кључ (пређено градиво из IV и V разреда).

Кључни појмови садржаја: функционалност, интерпретација, хармонски слух, метар, ритам, меморија, креативност, импровизација, музички бонтон.

Назив предмета	**СОЛФЕЂО**
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Солфеђо је да код ученика развију знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**66 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – пева мелодијске примере у дуру и молу; – пева и препозна лествично кретање и скокове у све ступњеве ; – пева штимове обрађених дурских и молских тоналитета; – препозна истоимене тоналитете у мелодијском примеру; – пева песме различитих жанрова и мелодијске примере са модулацијом; – пева хроматске скретнице и пролазнице у мелодијским примерима; – пева народне мелодије са текстом у тактовима 5/8 и 7/8; – пева српске песме и песме других националности;	МЕЛОДИКА	Обнављање градива из претходних разреда. Тоналитети са 7 предзнака – информативно (да осете боју тоналитета). Функционални односи у тоналитету. Штимови. Мутација. Модулација првог квинтног сродства. Хроматске скретнице и пролазнице у пређеним тоналитетима које воде ка разрешевајућем лествичном тону. Мешовито сложени тактови 5/8 и 7/8. Неговање музичке традиције. Развој музикалности. Двогласни примери, канони и

– пева изражајно мелодије различитих жанрова и карактера; – пева двогласне примере, каноне и композиције са клавирском пратњом; – запише ритам у мелодијском примеру; – запише мелодијске диктате; – пева научен мотив у другом тоналитету; – опажа и пева интервале до октаве; – опажа и пева дурски и молски квинтакорд са обртајима; – опажа и пева умањени и прекомерни квинтакорд са разрешењем и везивањем за тоналитет; – опажа и пева доминантни септакорд са обртајима и умањени септакорд; – мења и допуњава мелодију и ритам научених примера; – смишља мелодију на научену песму или мелодијски пример; – користи самостално или уз помоћ одраслих доступне носиоце звука; – препозна елементе пређеног градива кроз	ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ; ДИКТАТИ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ РИТАМ	композиције са клавирском пратњом. Записивање ритмичке окоснице. Писмени мелодијски диктат – записивање по двотактима. Транспоновање мотива. Опажање и инторнирање интервала до октаве (велики, мали и чисти, као и опажање прекомерне кварте и умањене квинте). Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада са обртајима. Опажање и инторнирање умањеног и прекомерног квинтакорда са разрешењем и везивањем за тоналит. Опажање доминантног септакорда са обртајима и умањеног септакорда. Мелодијске и ритмичке импровизације. Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма. Савремена технологија у функцији наставе. Обрађене врсте такта. Сложена подела тродела и пређене фигуре троделног ритма. Начини извођења ритма. Ритам кроз примере из литературе и песме различитих жанрова. Покрет у функцији ритма, тело као инструмент (боду перцусион). Ритмичко читање етида

примере за слушање музике; – својим речима изражава утиске о слушаном делу; – препозна и изводи четвртинске, осминске и половинске тактове; – изводи и препозна пређене ритмичке фигуре троделног ритма; – изводи ритам уз куцање или тактирање или мануелном техником; – изводи примере из литературе као и песме различитих жанрова; – приказује ритам кроз покрет; – ритмички чита етиде инструменталног типа – градиво ВИ разреда;		инструменталног типа – градиво VI разреда. Ритмичко читање ауторских примера и примера из инструменталне литературе.
– чита ритам солмизацијом – разуме и објасни својим речима музичке појмове;	ТЕОРИЈА МУЗИКЕ	Пређено градиво из теорије музике.
– пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга – другарице; – поштује правила понашања на концерту.	МУЗИЧКИ БОНТОН	Пажљиво слушање и уважавање извођача. Присуство концерту.

Испитни програм:

Писмени део:

1. Мелодијски диктат у тоналитетима до четири предзнака.

Усмени део:

1. Мелодијски пример - тоналитети до четири предзнака (са скретницама и

пролазницама)

2. Ритмичко читање: бас кључ (пређено градиво).

Кључни појмови садржаја: Функционалност, корелација, ритам, меморија, креативност, импровизација, музички бонтон.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ЗА ПРЕДМЕТ СОЛФЕЂО (шестогодишње школовање)

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ.

Учење музике утиче на развој детета које воли музику и има трајну потребу за бављењем музиком. Значајно је и за очување и преношење културног наслеђа, као и за развој креативности, музичког укуса и критичког мишљења.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика.

Садржаји солфеђа су усмерени ка стицању интонативних и ритмичких знања и вештина ученика са циљем да сагледава нотни текст са разумевањем у сваком погледу. Наставник солфеђа својом креативношћу и инвентивношћу има слободу, али и одговорност, да изабере оптималан начин савладавања градива, с обзиром да групе ученика чине ученици различитих стручних већа.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко извођење и комуникацијске вештине, у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају, као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

Рана музичка едукација стимулише напреднији рад можданих функција и унапређује когнитивне способности детета. Музика има задатак да подстиче и унапређује различите видове музичког развоја детета: опажајног, појмовног, психомоторног и вокалног.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. Позитиван ефекат музике:

опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања, ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени, тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је маштовит час најбољи начин за постизање резултата. Дакле, потребно је да припрема за час обухвати разноврсне области – теме и садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Солфеђо се састоји из неколико области – тема: слушање музике, мелодика, опажање - интонирање - диктати, музичко стваралаштво, ритам, теорија музике и музички бонтон.

Наведене области су међусобно повезане иако се посебно савладавају и чине нераскидиву, свеобухватну целину. Савладавање нових садржаја темељи се на савладаном градиву из претходних разреда. Такмичења нису циљ предмета солфеђо него развијање љубави према музици и освешћивање и примењивање стечених знања на настави инструмента.

Слушање музике

Активним слушањем музике ученици анализирају музику, опажају елементе и облике уметничког дела, разликују извођаче и извођачке саставе. Сусрет с уметничким делом на тај начин буди јединствен доживљај који проширује емотивну спознају.

Упознајући музику различитих врста, стилова и жанрова, ученик развија слушне вештине потребне за разумевање музичке уметности и уметности уопште.

Слушањем ученик препознаје музички облик – сличност и различитост делова у композицији.

Утемељен став о музици изграђује се подстицањем критичког мишљења, разговором и дискусијом. Такав приступ знатно утиче на емоционални, интелектуални и естетски развој ученика. Преношењем мисли, осећања и ставова обликују се креативне особине и музичке способности. Слушањем музике подстиче се развој музичког укуса и потребе за музиком. На тај начин негује се квалитетна музичка публика.

Мелодика

Мелодика је област којом се развија и унапређује способност вокалног и инструменталног репродуковања мелодијско-ритмичког садржаја на основу музичког слуха. Изражајно и разговетно певање води ка развоју музикалности и ширењу опсега гласа, као и раду на чистој интонацији кроз разне музичке моделе, вокализе, допуњалке, мелодијске примере. Певају се мелодијски мотиви, песме са текстом и примери из литературе, мелодије различитих жанрова, ауторске и народне композиције, као и композиције различитих националности.

Посебну пажњу потребно је обратити на развој музикалности изражајним извођењем примера поштујући ознаке за темпо и карактер, артикулацију, динамику, агогику и фразирање. Примери се обрађују по слуху, у почетним разредима, или из нотног текста, наравно, уз помоћ наставника, и певањем солмизационим слоговима уз ритмичку пулсацију.

Припрема тоналитета, у почетним разредима, изводи се учењем песама по слуху, прво са текстом, а потом солмизацијом, опажањем тонова, сличних кретању мелодије у песми, приказивањем и теоријским тумачењем музичких појмова.

Поставка подразумева обнављање научених песама, утврђивње лествице абецедним изговором, певање тоничног трозвука и каденце, препознавање мотива, певање инструктивних вежби и лакших примера из литературе и саваладавањем канона и двогласа.

Обнављање тоналитета одвија се у оквиру опажања тонова а касније интервала и акорада из каденци, певањем тежих примера из литературе и двогласних примера. Тада се утврђују тежи скокови. Лествице са много предзнака савладавају се певањем лествица и каденци и илуструју примерима из литературе, дакле, само информативно.

Активно музицирање је најбољи пут ка развоју музикалности и љубави према музици.

Опажање – интонирање – диктати

Опажање појединачних тонова основа је памћења звука сваког ступња у лествици, чиме се поставља функционалност ступњева. Потребно је почети са опажањем неколико тонова, најбоље три, тонови тоничног трозвука као најстабилнија функција, и то у једној до две октаве (мала и прва). Постепено се брзина свираних тонова повећава и шири обим, с тим да се идентификовани тонови певају солмизацијом када се изводе у гласовном регистру, а изговарају или записују када се примењује већи обим. Овоме треба додати препозавање интервала као два одвојено одсвирана тона као и препознавање два симултано одсвирана тона, која ученици прво препознају певањем, а потом утврђују који је интервал (у зависности од програма одређеног разреда).

Усмене диктате ученици изводе групно и појединачно. Певањем одслушаног мотива ученици развијају меморију, а она се даље усавршава техником рада на аутодиктату (записивање научене песме или певање мелодијског примера и његовог записивања, а потом брисања - прво делова, а затим и примера у целости).

Интонирање тонова, интервала и акорада треба што више везивати за тоналитет, односно лествицу која се тада обрађује у мелодици. Интонирање и опажање акорада, дакле, има за ослонац каденцу, као и однос трозвука на главним ступњевима.

Диктати као резултат постављених звучних представа су пожељни на сваком часу. Писмене диктате не могу да раде ученици који нису вежбали писање нота и преписивали вежбе из уџбеника и на тај начин савладали читко и брзо писање и правилну ортографију. Ритмички диктати и записивање појединачних тонских висина претходе свакој појави мелодијско-ритмичких диктата.

Музичко стваралаштво

У основи музичког стваралаштва лежи продуктивно музичко размишљање које се разликује од репродуктивног, наиме, оно не понавља готове узоре, већ слободним комбиновањем ствара нове и логично осмишљене музичке садржаје.

Музичким стваралаштвом, ученици се у настави могу бавити мењањем мелодијких примера као и познатих песама, преобликовањем мелодије варирањем, експресивним обликовањем (променом динамике, артикулације и темпа) или креирањем песама и бројалица на задати текст чиме стварају нове једноставне, јединствене креативне мелодије. Осим тога, ученици могу импровизовати и на различитим мелодијским инструментима или на удараљкама (Орфов инструментариј или ручно израђеним инструментима).

Активности музичког стваралаштва могу се спроводити индивидуално или групно. Музичким стваралаштвом се подстиче слобода изражавања и обликовања идеја и осећања, развија креативност и инвентивност како ученика тако и наставника.

Дидактичко-музичке игре

Музичке игре идеално су средство спонтаног усвајања знања и вештина.

Игра је детету најдража активност. Оно кроз њу осећа задовољство и стиче прва сазнања. У настави солфеђа користе се музичке игре, а оне доприносе свестраном развоју личности, развоју музичких, али и моторичких способности деце.

Развој савремених технологија

Развој савремених технологија подразумева употребу интернета, рачунара, смарт табли и одговарајућих апликација у свим видовима наставе, па и у настави солфеђа и теорије музике. У зависности од технолошког напретка школе, постојања модерне опреме у школи, могуће је чак и постојање мултимедијалних учионица.

Информационо комуникационе технологије имају за циљ да презентују, подуче, оспособе, заинтересују и мотивишу ученике и наставнике, како би удружени створили културу коришћења савремених технологија, у циљу постизања бољих резултата у савладавању градива и приближавања новим генерацијама ученика, којима је свет у којем живе дигитализован на сваком кораку.

Ритам

Ритам је изражен у садржајима програма кроз постављање ритмичких фигура и метричких врста. Ове поставке, као и у мелодици, прати коришћење одговарајућих примера песама са текстом или из литературе. Наставник својим извођењем поставља звучне представе (фигуре, врсте), а ученици уче примере као ритмичке моделе и користе их као трансфер у даљим ритмичким искуствима.

Поставка се одвија на следећи начин: препознавањем мотива, извођењем кратких мелодијских мотива са новим градивом, мануелним извођењем ритма, правилним акцентовањем, испитивањем наученог градива, самосталним извођењем нових задатака са сличним садржајем, записивањем ритмичке окоснице и читањем примера из вокалне и инструменталне литературе. На такмичењима би требало обратити пажњу да примери буду на нивоу инструменталних композиција како ритмичко извођење не би само себи постало циљ.

Опажање врста такта континуирано прати рад на ритму кроз слушање музике, музичку пратњу наставника, извођење и кроз покрет.

Пре рада на ритмичком читању, али и касније, користи се читање у једнаком трајању исписаних нота, са или без обележене метричке врсте.

Равномерним читањем ученици савладавају континуирано праћење нотног текста са обележеним темпом, а тиме и технику читања литературе коју свирају, односно певају (без враћања код учињене грешке!). Код постављања четвороделне поделе са паузама на јединици бројања и лукова треба почети од најједноставнијих фигура које садрже примери из инструменталне литературе.

Домаћи задаци треба да садрже: преписивање нота, вежбе из ортографије, утврђивање научених ритмичких етида, вежбе равномерног читања, утврђивање добро научених примера уз поставку мелодике и ритма (песме са текстом и примери из литературе), евентуално, утврђивање оних мелодијских вежби које су обрађене на часу.

Посебно је потребно истаћи важност савладавања ритма и ритмичких фигура кроз покрет. Ученик изражава свој доживљај музике и прати покретом песме и композиције: тапшањем, лупкањем, пуцкетањем прстима, корачањем,...те при том опажа и усваја елементе ритма.

Теорија музике

Теорија музике у контексту наставе солфеђа представља усвајање знања која омогућавају разумевање нотног текста. Познавање лествица, интервала и акорада као других музичких појмова саставни су део ове области. Да би теорију музике освестили као саставни део музике, требало би је искључиво радити кроз озвучавање ради повезивања са звучним искуствима из праксе на инструменту и солфеђу.

Музичка писменост

Музичка писменост подразумева савладавање основних елемената и појмова у музици: нотног писма, кључева, нотних вредности, лествица, итд. Она се поставља на почетку као основа ради касније надоградње. Потребно је да ученик уме својим речима да објасни значење музичких појмова и дефиниција, тј. да учи с разумевањем.

Музички бонтон

Наставник је у обавези да васпитно делује на ученика упућујући га на правила понашања-музички бонтон, при слушању и извођењу музике. Потребно је да подстиче ученика да пажљиво слуша и коментарише извођење друга-другарице, као и музичког дела, али и да се адекватно понаша на концертима и јавним наступима.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима солфеђа најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу, не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању и извођењу музичких садржаја као и развоју креативности.

Уложен труд ученика и његово лично ангажовање и напредовање у складу са личним и музичким способностима је један од врло битних критеријума у оцењивању. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, и код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све могуће разлоге за потенционалне страхове, несигурност и трему који могу бити проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља.

Резултати годишњих испита и смотри, учешће на јавним наступима употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Назив предмета	**ТЕОРИЈА МУЗИКЕ (шестогодишње школовање)**
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Теорија музике је да ученици стичу знања која подразумевају музичко описмењавање и спознају елемената музике а све то ради ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Шести**
Годишњи фонд часова	**35 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– објасни музичке појмове и термине: тонски и нотни систем од велике до треће октаве, виолински и бас кључ, особине тона, метар и метричке ознаке, музичку фразу, агогику, артикулацију, динамику и темпа.Основни украси и фигуре (информативно);	ПОЈМОВИ	Музички појмови и термини.
– запише и препозна лествице, лествичне интервале и квинтакорде, доминантни и умањени септакорд у тоналитету;	ТОНАЛИТЕТИ	Теоријско обнављање свих дијатонских лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, карактеристични лествични интервали, лествични интервали и квинтакорди, доминантни и умањени септакорд у тоналитету.
– запише и препозна врсте интервала до октаве (по узору на лествичне);	ИНТЕРВАЛИ	Прости интервали. Трозвуци: обнављање консонантних квинтакорада и њихових обртаја и умањени и прекомерни квинтакорд.
– запише и препозна дурски и молски квинтакорд са обртајима и умањени и прекомерни квинтакорд;	АКОРДИ	Четворозвуци: седам врста септакорада, мали дурски септакорд с обртајима.
– запише и препозна све врсте септакорада и мали дурски септакорд с обртајима;	ОРТОГРАФИЈА	Правилно писање.
– правилно пише ноте, паузе и нотне вредности у различитим тактовима.		

Испитни програм:

ПИСМЕНИ ДЕО:

Тест: музички појмови, тоналитети, интервали, акорди, ортографија.

Кључни појмови садржаја: музички појмови, тоналитети, интервали, акорди, ортографија

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ЗА ПРЕДМЕТ ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ.

Учење музике утиче на развој детета које воли музику и има трајну потребу за бављењем музиком. Значајно је и за очување и преношење културног наслеђа, као и за развој креативности, музичког укуса и критичког мишљења.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика.

Садржаји теорије музике су повезани са садржајима наставе солфеђа и усмерени су ка стицању музичких знања и вештина ученика са циљем да кроз теоретску анализу ученици сагледавају нотни текст са разумевањем у сваком погледу. Наставник својом креативношћу и инвентивношћу има слободу, али и одговорност, да изабере оптималан начин савладавања градива, с обзиром да групе ученика чине ученици различитих стручних већа.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко извођење и комуникацијске вештине, у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају, као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. С обзиром на дужину трајања часа (45 минута за групу) рад треба ефикасно организовати.

Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је маштовит час најбољи начин за постизање резултата. Дакле, потребно је да припрема за час обухвати разноврсне области-теме и садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Теорија музике је посебан предмет у завршним разредима основног музичког образовања. Од првог до последњег разреда основног музичког образвовања теорија музике прати сваку поставку и обраду методске јединице, како у мелодици и ритму, тако и у опажању, интонирању и диктатима.

У почетним разредима тежиште рада је на описмењавању ученика у оквиру домаћих задатака у виду преписивања примера из уџбеника и именовања исписаних нота и нотних записа, где је заправо циљ у овладавању нотним писмом у виолинском и бас кључу и савладавању нотних трајања и пауза као и врсте такта. Ова елементарна врста музиче писмености ће сужити као основно средство за даљу надоградњу знања из теорије музике.

Основне појмове наставник објашњава примерено узрасту ученика. Потребно је да ученици не уче напамет музичке: појмове, елементе и дефиниције, него да умеју својим речима да их објасне, покажу или одсвирају на инструменту. Сви музички елементи који се посебно и постепено савладавају, међусобно су повезани и чине нераскидиву, свеобухватну целину музике.

Теорија музике која је у чврстој вези са наставом солфеђа представља усвајање знања која кроз анализу омогућавају тумачење и дубље разумевање нотног текста и музике. Познавање лествица, интервала и акорада као других музичких појмова саставни су део ове области. Да би теорију музике освестили као **саставни део музике**, требало би је искључиво радити кроз **озвучавање** ради повезивања са звучним искуствима из праксе на инструменту и солфеђу. Такав приступ теорији музике доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.

Утврђивање и проверу знања из теорије музике треба спроводити усменим и писменим путем, на разнолик и интересантан начин кроз: квизове, укрштене речи, дидактичке игре, тестове...

Развој савремених технологија

Развој савремених технологија подразумева употребу интернета, рачунара, смарт табли и одговарајућих апликација у свим видовима наставе, па и у настави солфеђа и теорије музике. У зависности од технолошког напретка школе, постојања модерне опреме у школи, могуће је чак и постојање мултимедијалних учионица.

Информационо-комуникационе технологије имају за циљ да презентују, подуче, оспособе, заинтересују и мотивишу ученике и наставнике, како би удружени створили културу коришћења савремених технологија, у циљу постизања бољих резултата у савладавању градива и приближавања новим генерацијама ученика, којима је свет у којем живе дигитализован на сваком кораку.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима теорије музике најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, да би функционални задаци имали приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу, не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању и тумачењу музичких садржаја као и развоју креативности.

Уложен труд ученика и његово лично ангажовање и напредовање у складу са личним и музичким способностима је један од врло битних критеријума у оцењивању. У оквиру свих

музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, и код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Потребно је отклонити све могуће разлоге за евентуалне страхове, несигурност и трему који могу бити проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

ТЕОРИЈСКИ ПРЕДМЕТИ
(солфеђо, теорија музике)

Назив предмета	**СОЛФЕЂО** (четворогодишње школовање)
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Солфеђо је да код ученика развије знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Први**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– препозна елементе музичке писмености кроз једноставне примере за слушање; – слуша дечије и народне композиције и примере из литературе уз покрет; – изражава утиске о слушаном делу цртањем;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма.
– препозна и чита ноте у виолинском и бас кључу; – изводи и записује: нотна трајања: целу, половину с тачком, половину, четвртину, осмину ноте; – равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу; – изводи четвртине; осмине, лукове и одговарајуће паузе; – препозна и изводи као целину: синкопу, пунктирану и обрнуто пунктирану ритмичку фигуру на два откуцаја;	МУЗИЧКА ПИСМЕНОСТ	Нотни систем: од велике октаве до треће октаве у зависности од врсте инструмента. Нотне вредности и одговарајуће паузе. Хроматски знаци: повисилице, снизилице и разрешилице. Појмови: такт, тактица, завршна тактица, предтакт, узмах. Именовање нота солмизацијом и музичком абецедом. Лествични појмови. Термини и појмови, без дефиниција, у оквиру садржаја

– препозна и изводи основне фигуре; – приказује ритам кроз покрет; – изводи знакове за продужавање трајања; тона: тачка, лук, корона;		програма. Основне ознаке за динамику (форте, пиано, меззофорте, меззопиано; цресцендо и децресцендо). Основне ознаке за темпо (ленто, анданте, модерато, аллегро, виво). Основне ознаке за артикулацију (легато, стаццато, тенуто) и фразирање.
– чита ритам солмизацијом;препозна и употреби предзнаке: повисилицу, снизилицу и разрешилицу; – препозна и својим речима објасни појмове: такт, тактица, завршна тактица, предтакт и узмах; – употреби солмизацију и музичку абецеду; – опише својим речима шта је лествица, тетрахорд, ступњеви и главни ступњеви; – употреби знаке за понављање, прима и сецонда волта, Д.Ц.ал фине, корона; – примени основне динамичке ознаке (јако, тихо, умерено јако, умерено тихо, поступно појачавање и стишавање); – примени основне ознаке за темпо: спор, умерен и брзи; – примени најчешће начине извођења музичког дела (повезано,	МЕЛОДИКА ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ	Песмице и мелодијски примери примерени инструменталној литератури за први разред (С, Ф и Г дур а, е, д мол). Звучна слика дурског и молског тонског рода. Функционални односи у тоналитету. Поставка штима. Функције главних ступњева. Именовање и интонирање лествичног и терцног кретања, скок у тонику и доминанту и тонични трозвук у обрађеним тоналитетима. Природни, хармонски и мелодијски мол. Развој музикалности. Опажање и певање тонова и мотива у обрађеним дурским и молским тоналитетима. Записивање појединачних

кратко и издржано) и музичке целине; – пева по слуху и солмизацијом песмице и мелодијске примере; – звучно препозна дур и мол; – пева: лествично и терцно кретање, скок у тонику, доминанту, тоничну терцу и вођицу и тонични трозвук; – пева штимове обрађених дурских и молских лествица; – чује и препозна главне ступњеве; – пева изражајно мелодије различитог жанра и карактера; – опажа и пева тонове и мотиве; – запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве; – запише напамет научене песме; – запише мелодијске диктате по двотактима; – запише ритам у мелодијском примеру; – препозна врсту такта у певаним песмама са текстом; – мења и допуњава мелодију и ритам научених песмица ; – смишља мелодију или ритам на текст бројалице или дечије песмице; – пажљиво слуша и коментарише извођење	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО РИТАМ	тонова, групе тонова и мотива. Аутодиктат. Писмени мелодијски диктат. Записивање ритмичке окоснице. Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада. Опажање и певање мале и велике терце и чисте квинте са тенденцијом везивања за тоналитет. Опажање и интонирање дурског, молског и хармонског тетрахорда. Опажање метра. Мелодијске и ритмичке импровизације. Врсте такта: 2/4, 3/4, 4/4,2/8,3/8. Звучна припрема основних ритмичких фигура у такту 6/8. Начини извођења ритма. Ритам у примерима од звука ка слици. Покрет у функцији ритма. Равномерно читање: четвртина и осмина као јединица бројања у зависности од инструмента. Ритмичке фигуре: синмкопа, пунктирана и обрнуто пунктирана фигура на две јединице бројања. Примена лукова, пауза, узмаха и предтакта.

– музике друга-другарице; – препозна и изводи двочетвртински; трочетвртински и четворочетвртински такт; – препозна и изводи двоосмински, троосмински; – препозна и изводи такт шестосмина са основном поделом јединице; бројања и без лукова и паузи; – изводи бројалице; – изводи ритам уз куцање или тактирање или мануелном техником; – осећа ритмички пулс;	МУЗИЧКИ БОНТОН	Ритмичко читање ауторских примера и примера из инструменталне литературе. Слушање и уважавање извођача.
1. Равномерно и ритмичко читање нота. 2. Препознавање лествице и лествичних елемената у мелодијском примеру. 3. Мелодијски пример у пређеним тоналитетима.		

Кључни појмови садржаја: мелодија, ритам, покрет, импровизација, меморија, музички бонтон.

Назив предмета	**СОЛФЕЂО**
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Солфеђо је да код ученика развије знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Други**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:

– слуша дечије и народне композиције и примере из литературе уз покрете;

– изражава утиске о слушаном делу цртањем;

– препозна елементе музичке писмености кроз примере за слушање;

– пева и препозна скок у тонику, доминанту, субдоминанту и вођицу;

– пева по слуху мелодијске примере солмизацијом и песмице у молу;

– звучно препозна мол;

– пева штимове обрађених дурских и молских лествица;

– пева и препозна лествично и терцно кретање, тонични трозвук;

– пева и препозна три врсте мола;

– препозна и именује главне ступњеве;

ОБЛАСТ/ТЕМА	**САДРЖАЈИ**
СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма. Утврђивање пређеног градива.
МЕЛОДИКА	Функционални односи у тоналитету. Песмице и мелодијски примери примерени инструменталној литератури за други разред (Д дур, х мол, Б дур, г мол, А дур, фис мол). Звучна слика молског тонског рода. Поставка штима. Именовање и интонирање лествичног и терцног кретања, скок у тонику и доминанту и тонични трозвук у пређеним тоналитетима. Природни, хармонски и мелодијски мол.

		Функције главних ступњева.
		Развој музикалности.
– изражајно пева мелодије различитог жанра и карактера;		Опажање и певање тонова и мотива у обрађеним дурским и молским тоналитетима.
– опажа и пева тонове и мотиве;		Записивање ритмичке окоснице.
– запише ритам у мелодијском примеру;		Записивање појединачних тонова, групе тонова и мотива.
– запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве;		Писмени мелодијски диктат.
– запише мелодијске диктате;	ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ; ДИКТАТИ	Аутодиктат.
– запише напамет научене песме;		Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада.
– опажа и пева дурски и молски квинтакорд;		Опажање и певање мале и велике терце и чисте квинте са тенденцијом везивања за тоналитет.
– опажа и пева мале и велике терце и чисту квинту;		Опажање и интонирање дурског, молског и хармонског тетрахорда.
– опажа и пева дурски, молски и хармонски тетрахорд;		Опажање метра.
– препозна врсту такта у песмама са текстом и у примерима из литературе;		Мелодијске и ритмичке импровизације.
– мења и допуњава мелодију и ритам научених песмица;	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Импровизација мелодије на текст бројалице или дечије песмице.
– смишља мелодију или ритам на текст бројалице или дечије песмице;		Обнављање пређених врста тактова и обрада такта: 4/8 и 2/2.
– пажљиво слуша и коментарише извођење друга-другарице;		Звучна припрема основних ритмичких фигура у такту 6/8 са луковима и паузама.
– изводи основне фигуре такта 6/8 уз певање одговарајућих песмица;	РИТАМ	
– изводи ритам уз куцање или тактирање или мануелном		

техником; – изводи бројалице; – приказује ритам кроз покрет и игру; – равномерно чита ноте у виолинском, бас кључу у једном и два линијска система; – визуелно сагледава и изводи као целину: основне фигуре; четвороделне поделе и пунктирану и обрнуто пунктирану фигуру на ритмичкој јединици; – препозна и чита лукове, паузе, узмах и предтакт; – чита ритам солмизацијом; – запише и препозна обрађене дурске и молске лествице и тетрахорде; – запише и препозна интервале до квинте као и дурски и молски квинтакорд на основним тоновима; – објасни својим речима појмове: лествица, ступањ,степен/полустепен, тетрахорд, главне ступњеве, вођицу, тонични трозвук, интервале.	ТЕОРИЈА МУЗИКЕ	Начини извођења ритма (уз куцање или тактирање или мануелном техником). Ритам у примерима од звука ка слици. Покрет у функцији ритма. Равномерно читање: четвртина и осмина као јединица бројања у зависности од инструмента. Четвороделна подела јединице бројања. Ритмичке фигуре: пунктирана и обрнуто пунктирана фигура на ритмичкој јединици. Примена лукова, пауза, узмаха и предтакта. Ритмичко читање ауторских примера и примера из инструменталне литературе. Записивање и препознавање обрађених лествица и тетрахорада. Интервали до квинте (мали, велики и чисти) и дурски и молски квинтакорд на основним тоновима. Проширивање знања из музичке терминологије (лествица, ступањ, степен/полустепен, тетрахорд, главне ступњеве, вођицу, тонични трозвук, интервали).
	МУЗИЧКИ БОНТОН	Слушање и уважавање извођача.

Програм смотре:

1. Усмено опажање кратког мотива у тоналитету мелодијског примера.

2. Мелодијски пример (а, е или д мол) уз анализу: лествица, тетрахорди, интервали, дурски и молски квинтакорд.

3. Ритмичко читање у четвртинском такту у оквиру пређеног градива.

Кључни појмови садржаја: Слушање, мелодија, ритам, покрет, игра, импровизација, музички бонтон.

Назив предмета	**СОЛФЕЂО**
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Солфеђо је да код ученика развије знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Трећи**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– пева и препозна лествично кретање и скокове у све ступњеве;		Обнавнављање градива (све области).
– пева по слуху и солмизацијом песме различитих жанрова као и примере из инструменталне литературе;		Функционални односи у тоналитету.
– пева штимове обрађених дурских и молских лествица;		Песме и мелодијски примери примерени инструменталној литератури за трећи разред (Ес дур и ц мол, Е дур , цис мол Ас дуру и ф мол).
– звучно препозна дурски и молски тонски род;	МЕЛОДИКА	Штимови.
– пева песме различитих жанрова са модулацијом у доминантни дурски тоналитет и паралелни мол;		Једноставни примери по слуху и солмизацијом, као и мелодијски примери који садрже у себи мутацију.
– пева хроматске скретнице и пролазнице у мелодијским примерима;		Звучна поставка модулације првог квинтног сродства.
– пева изражајно мелодије различитог жанра и карактера;		Хроматске скретнице и пролазнице у пређеним тоналитетима. Развој музикалности.
– пева двогласне примере (у	ОПАЖАЊЕ,	Двогласни примери. Композиције са клавирском пратњом. Опажање и интонирање тонова и

пару или групи) и композиције са клавирском пратњом; – опажа и пева и записује: тонове, групе тонова и мотиве; – запише мелодијске диктате; – запише ритам у мелодијском примеру; – опажа и пева дурски и молски квинтакорд са обртајима; – опажа и пева доминантни септакорд; – опажа и пева интервале до октаве; – мења и допуњава мелодију и ритам научених песама; – смишља мелодију или ритам на научену песму или мелодијски пример; – примени потребна знања и вештине уз игру; – препознаје елементе пређеног градива кроз примере за слушање; – својим речима изражава утиске о слушаном делу; – изводи сложену поделу у такту 6/8 уз примену лукова и пауза; – изводи ритмичке фигуре сичилијану и тирану;	ИНТОНИРАЊЕ; ДИКТАТИ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ РИТАМ	мотива у обрађеним дурским и молским тоналитетима. Записивање појединачних тонова, групе тонова и мотива. Писмени мелодијски диктат – записивање по двотактима. Записивање ритмичке окоснице. Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада са обртајима. Опажање и интонирање доминантног септакорда. Опажање и интонирање интервала до октаве обрађених кроз песме и примере из литературе. Мелодијске и ритмичке импровизације. Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова у функцији усвојеног програма. Обрађене врсте такта. Сложена подела тродела у такту 6/8 уз примену лукова и осминских

– изводи такт 9/8 и 12/8; – пева народне мелодије у тактовима 5/8 и 7/8; – изводи ритам уз куцање или тактирање или мануелном техником; – доживљава ритам кроз покрет; – равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу у једном или два линијска система; – ритмички прочита триолу у четвороделној подели јединице бројања; – чита ритам солмизацијом; – запише и препозна обрађене дурске и молске лествице и тетрахорде; – запише и препозна интервале до октаве; – запише и препозна квинтакорде са обртајима у обрађеним тоналитетима; – запише и препозна доминантни и умањени септакорд; – објасни ознаке за различите врсте темпа и карактера; – пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице; – поштује правила понашања на концерту.	ТЕОРИЈА МУЗИКЕ МУЗИЧКИ БОНТОН	пауза. Пунктиране фигуре троделног ритма: сичилијана и тирана. Информативно упознавање врста такта 9/8 и 12/8. Мешовито сложени тактови: 5/8 и 7/8. Начини извођења ритма. Триола у оквиру четвороделне поделе јединице бројања. Ритам кроз песме различитих жанрова. Покрет у функцији ритма, тело као инструмент (боду перцусион,...). Равномерно читање уз повећање брзине читања и обележен темпо. Ритмичко читање ауторских примера и примера из инструменталне литературе. Лествице и тетрахорди. Интервали до октаве (чисти, велики и мали интервали). Дурски и молски квинтакорд са обртајима и прекомерни и умањени квинтакорд. Доминантни и умањени септакорда. Ознаке за темпо и карактер: Ленто, Анданте, Модерато, Аллегро, Виво. Пажљиво слушање и уважавање извођача. Присуство концерту

Програм смотре:

Писмени део:

1. Мелодијски диктат у тоналитетима до три предзнака.

2. Тест из теорије (лествице, предзнаци, тетрахорди, имена и врста интервала до октаве, дурски и молски квинтакорд са обртајима, доминантни и умањени септакорд).

Усмени део:

1. Мелодијски пример.

2. Ритмичко читање: бас кључ (пређено садржаји из II и III разреда).

Кључни појмови садржаја: функције, ритам, меморија, креативност, импровизација, музички бонтон.

Назив предмета	**СОЛФЕЂО**
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Солфеђо је да код ученика развије знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – пева мелодијске примере солмизацијом као и примере из литературе; – пева и препозна лествично кретање и скокове у све ступњеве; – пева и опажа штимове обрађених дурских и молских лествица; – пева и препозна истоимене тоналитете у мелодијском примеру; – пева мелодијске примере различитих жанрова са модулацијом; – пева хроматске скретнице и пролазнице у мелодијским примерима; – пева народне песме са текстом у тактовима 5/8 и 7/8; – пева српске песме и песме	МЕЛОДИКА	Обнавнављање градива из свих области. Нови тоналитети: Х-дур, Дес-дур и б-мол. Остали тоналитети са 5, 6 и 7 предзнака – информативно (да осете боју тоналитета). Функционални односи у тоналитету. Штимови. Мутација. Модулације првог квинтног сродства. Хроматске скретнице и пролазнице у пређеним тоналитетима. Мешовито сложени тактови: 5/8 и 7/8. Неговање музичке традиције. Развој музикалности. Двогласни примери, канони и композиције са клавирском пратњом.

других националности; – пева двогласне примере и каноне (у пари или групи) и композиције са клавирском пратњом; – запише ритам у мелодијском примеру; – пева научен мотив у другом тоналитету; – запише мелодијске диктате; – опажа и пева интервале до октаве; – опажа и пева дурски и молски квинтакорд са обртајима; – опажа и пева умањени и прекомерни квинтакорд са разрешењем и везивањем за тоналитет; – препозна доминантни септакорд са обртајима и умањени септакорд; – мења и допуњава мелодију и ритам научених примера; – смишља мелодију или ритам на научену песму или мелодијски пример; – примени потребна знања и вештине уз игру; – препозна елементе пређеног градива кроз примере за слушање; – својим речима изражава	ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ; ДИКТАТИ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ РИТАМ	Записивање ритмичке окоснице. Транспоновање мотива. Писмени мелодијски диктат – записивање по двотактима. Опажање и инторнирање интервала до октаве (велики, мали и чисти) и опажање прекомерне кварте и умањене квинте. Опажање и интонирање дурских и молских квинтакорада са обртајима. Опажање и инторнирање умањеног и прекомерног квинтакорда са разрешењем и везивањем за тоналитет. Опажање доминантног септакорда са обртајима и умањеног септакорда. Мелодијске и ритмичке импровизације. Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова. Обрађене врсте такта. Сложена подела и ритмичке фигуре троделног ритма. Начини извођења ритма. Ритам у примерима – од звука ка слици. Покрет у функцији ритма, тело као инструмент (боду перцусион). Ритмичко читање етида инструменталног типа из градива IV разреда уз примену оба кључа.

утиске о слушаном делу; – изводи ритам уз куцање или тактирање или мануелном техником; – доживљава ритам кроз покрет; – ритмички чита етиде инструменталног типа из градива ИВ разреда; – разуме и објасни музичке појмове; – пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице; – поштује правила понашања на концерту;	ТЕОРИЈА МУЗИКЕ МУЗИЧКИ БОНТОН	Пређено градиво из теорије музике. Пажљиво слушање и уважавање извођача. Присуство концерту.

Испитни програм:

Писмени део:

1. Мелодијски диктат у тоналитетима до четири предзнака.

Усмени део:

1. Мелодијски пример – тоналитети до четири предзнака (са скретницама и пролазницама).

2. Ритмичко читање: бас кључ (пређени ритмички садржаји).

Кључни појмови садржаја: функционалност, метар, ритам, меморија, креативност, импровизација, музички бонтон.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ЗА ПРЕДМЕТ СОЛФЕЂО

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ.

Учење музике утиче на развој детета које воли музику и има трајну потребу за бављењем музиком. Значајно је и за очување и преношење културног наслеђа, као и за развој креативности, музичког укуса и критичког мишљења.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика.

Садржаји солфеђа су усмерени ка стицању интонативних и ритмичких знања и вештина ученика са циљем да сагледава нотни текст са разумевањем у сваком погледу. Наставник солфеђа својом креативношћу и инвентивношћу има слободу, али и одговорност, да изабере оптималан начин савладавања градива, с обзиром да групе ученика чине ученици различитих стручних већа.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко извођење и комуникацијске вештине, у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају, као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

Рана музичка едукација стимулише напреднији рад можданих функција и унапређује когнитивне способности детета. Музика има задатак да подстиче и унапређује различите видове музичког развоја детета: опажајног, појмовног, психомоторног и вокалног.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. Позитиван ефекат музике: опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања, ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени, тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је маштовит час најбољи начин за постизање резултата. Дакле, потребно је да припрема за час обухвати разноврсне области – теме и садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Солфеђо се састоји из неколико области – тема: слушање музике, мелодика, опажање – интонирање – диктати, музичко стваралаштво, ритам, теорија музике и музички бонтон.

Наведене области су међусобно повезане иако се посебно савладавају и чине нераскидиву, свеобухватну целину. Савладавање нових садржаја темељи се на савладаном градиву из претходних разреда. Такмичења нису циљ предмета солфеђо него развијање љубави према музици и освешћивање и примењивање стечених знања на настави инструмента.

Слушање музике

Активним слушањем музике ученици анализирају музику, опажају елементе и облике уметничког дела, разликују извођаче и извођачке саставе. Сусрет с уметничким делом на тај начин буди јединствен доживљај који проширује емотивну спознају.

Упознајући музику различитих врста, стилова и жанрова, ученик развија слушне вештине потребне за разумевање музичке уметности и уметности уопште.

Слушањем ученик препознаје музички облик – сличност и различитост делова у композицији.

Утемељен став о музици изграђује се подстицањем критичког мишљења, разговором и дискусијом. Такав приступ знатно утиче на емоционални, интелектуални и естетски развој ученика. Преношењем мисли, осећања и ставова обликују се креативне особине и музичке способности. Слушањем музике подстиче се развој музичког укуса и потребе за музиком. На тај начин негује се квалитетна музичка публика.

Мелодика

Мелодика је област којом се развија и унапређује способност вокалног и инструменталног репродуковања мелодијско-ритмичког садржаја на основу музичког слуха. Изражајно и разговетно певање води ка развоју музикалности и ширењу опсега гласа, као и раду на чистој интонацији кроз разне музичке моделе, вокализе, допуњалке, мелодијске примере. Певају се мелодијски мотиви, песме са текстом и примери из литературе, мелодије различитих жанрова, ауторске и народне композиције, као и композиције различитих националности.

Посебну пажњу потребно је обратити на развој музикалности изражајним извођењем примера поштујући ознаке за темпо и карактер, артикулацију, динамику, агогику и фразирање. Примери се обрађују по слуху, у почетним разредима, или из нотног текста, наравно, уз помоћ наставника, и певањем солмизационим слоговима уз ритмичку пулсацију.

Припрема тоналитета, у почетним разредима, изводи се учењем песама по слуху, прво са текстом, а потом солмизацијом, опажањем тонова, сличних кретању мелодије у песми, приказивањем и теоријским тумачењем музичких појмова.

Поставка подразумева обнављање научених песама, утврђивање лествице абецедним изговором, певање тоничног трозвука и каденце, препознавање мотива, певање инструктивних вежби и лакших примера из литературе и саваладавањем канона и двогласа. Обнављање тоналитета одвија се у оквиру опажања тонова а касније интервала и акорада из каденци, певањем тежих примера из литературе и двогласних примера. Тада се утврђују тежи скокови. Лествице са

много предзнака савладавају се певањем лествица и каденци и илуструју примерима из литературе, дакле, само информативно.

Активно музицирање је најбољи пут ка развоју музикалности и љубави према музици.

Опажање – интонирање – диктати

Опажање појединачних тонова основа је памћења звука сваког ступња у лествици, чиме се поставља функционалност ступњева. Потребно је почети са опажањем неколико тонова, најбоље три, тонови тоничног трозвука као најстабилнија функција, и то у једној до две октаве (мала и прва). Постепено се брзина свираних тонова повећава и шири обим, с тим да се идентификовани тонови певају солмизацијом када се изводе у гласовном регистру, а изговарају или записују када се примењује већи обим. Овоме треба додати препозавање интервала као два одвојено одсвирана тона као и препознавање два симултано одсвирана тона, која ученици прво препознају певањем, а потом утврђују који је интервал (у зависности од програма одређеног разреда).

Усмене диктате ученици изводе групно и појединачно. Певањем одслушаног мотива ученици развијају меморију, а она се даље усавршава техником рада на аутодиктату (записивање научене песме или певање мелодијског примера и његовог записивања, а потом брисања – прво делова, а затим и примера у целости).

Интонирање тонова, интервала и акорада треба што више везивати за тоналитет, односно лествицу која се тада обрађује у мелодици. Интонирање и опажање акорада, дакле, има за ослонац каденцу, као и однос трозвука на главним ступњевима.

Диктати као резултат постављених звучних представа су пожељни на сваком часу. Писмене диктате не могу да раде ученици који нису вежбали писање нота и преписивали вежбе из уџбеника и на тај начин савладали читко и брзо писање и правилну ортографију. Ритмички диктати и записивање појединачних тонских висина претходе свакој појави мелодијско-ритмичких диктата.

Музичко стваралаштво

У основи музичког стваралаштва лежи продуктивно музичко размишљање које се разликује од репродуктивног, наиме, оно не понавља готове узоре, већ слободним комбиновањем ствара нове и логично осмишљене музичке садржаје.

Музичким стваралаштвом, ученици се у настави могу бавити мењањем мелодијких примера као и познатих песама, преобликовањем мелодије варирањем, експресивним обликовањем (променом динамике, артикулације и темпа) или креирањем песама и бројалица на задати текст чиме стварају нове једноставне, јединствене креативне мелодије. Осим тога, ученици могу импровизовати и на различитим мелодијским инструментима или на удараљкама (Орфов инструментариј или ручно израђеним инструментима). Активности музичког стваралаштва могу се спроводити индивидуално или групно. Музичким стваралаштвом се подстиче слобода изражавања и обликовања идеја и осећања, развија креативност и инвентивност како ученика тако и наставника.

Дидактичко-музичке игре

Музичке игре идеално су средство спонтаног усвајања знања и вештина. Игра је детету најдража активност. Оно кроз њу осећа задовољство и стиче прва сазнања. У настави солфеђа користе се музичке игре, а оне доприносе свестраном развоју личности, развоју музичких, али и моторичких способности деце.

Развој савремених технологија

Развој савремених технологија подразумева употребу интернета, рачунара, смарт табли и одговарајућих апликација у свим видовима наставе, па и у настави солфеђа и теорије музике. У зависности од технолошког напретка школе, постојања модерне опреме у школи, могуће је чак и постојање мултимедијалних учионица.

Информационо комуникационе технологије имају за циљ да презентују, подуче, оспособе, заинтересују и мотивишу ученике и наставнике, како би удружени створили културу коришћења савремених технологија, у циљу постизања бољих резултата у савладавању градива и приближавања новим генерацијама ученика, којима је свет у којем живе дигитализован на сваком кораку.

Ритам

Ритам је изражен у садржајима програма кроз постављање ритмичких фигура и метричких врста. Ове поставке, као и у мелодици, прати коришћење одговарајућих примера песама са текстом или из литературе. Наставник својим извођењем поставља звучне представе (фигуре, врсте), а ученици уче примере као ритмичке моделе и користе их као трансфер у даљим ритмичким искуствима. Поставка се одвија на следећи начин: препознавањем мотива, извођењем кратких мелодијских мотива са новим градивом, мануелним извођењем ритма, правилним акцентовањем, испитивањем наученог градива, самосталним извођењем нових задатака са сличним садржајем, записивањем ритмичке окоснице и читањем примера из вокалне и инструменталне литературе. На такмичењима би требало обратити пажњу да примери буду на нивоу инструменталних композиција како ритмичко извођење не би само себи постало циљ.

Опажање врста такта континуирано прати рад на ритму кроз слушање музике, музичку пратњу наставника, извођење и кроз покрет.

Пре рада на ритмичком читању, али и касније, користи се читање у једнаком трајању исписаних нота, са или без обележене метричке врсте. Равномерним читањем ученици савладавају континуирано праћење нотног текста са обележеним темпом, а тиме и технику читања литературе коју свирају, односно певају (без враћања код учињене грешке!). Код постављања четвороделне поделе са паузама на јединици бројања и лукова треба почети од најједноставнијих фигура које садрже примери из инструменталне литературе.

Домаћи задаци треба да садрже: преписивање нота, вежбе из ортографије, утврђивање научених ритмичких етида, вежбе равномерног читања, утврђивање добро научених примера уз поставку мелодике и ритма (песме са текстом и примери из литературе), евентуално, утврђивање оних мелодијских вежби које су обрађене на часу.

Посебно је потребно истаћи важност савладавања ритма и ритмичких фигура кроз покрет. Ученик изражава свој доживљај музике и прати покретом песме и композиције: тапшањем, лупкањем, пуцкетањем прстима, корачањем,...те при том опажа и усваја елементе ритма.

Теорија музике

Теорија музике у контексту наставе солфеђа представља усвајање знања која омогућавају разумевање нотног текста. Познавање лествица, интервала и акорада као других музичких појмова саставни су део ове области. Да би теорију музике освестили као саставни део музике, требало би искључиво радити кроз озвучавање ради повезивања са звучним искуствима из праксе на инструменту и солфеђу.

Музичка писменост

Музичка писменост подразумева савладавање основних елемената и појмова у музици: нотног писма, кључева, нотних вредности, лествица, итд. Она се поставља на почетку као основа ради касније надоградње. Потребно је да ученик уме својим речима да објасни значење музичких појмова и дефиниција, тј. да учи с разумевањем.

Музички бонтон

Наставник је у обавези да васпитно делује на ученика упућујући га на правила понашања-музички бонтон, при слушању и извођењу музике. Потребно је да подстиче ученика да пажљиво слуша и коментарише извођење друга-другарице, као и музичког дела, али и да се адекватно понаша на концертима и јавним наступима.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима солфеђа најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу, не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању и извођењу музичких садржаја као и развоју креативности.

Уложен труд ученика и његово лично ангажовање и напредовање у складу са личним и музичким способностима је један од врло битних критеријума у оцењивању. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, и код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Потребно је отклонити све могуће разлоге за потенционалне страхове, несигурност и трему који могу бити проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља.

Резултати годишњих испита и смотри, учешће на јавним наступима употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Назив предмета	**ТЕОРИЈА МУЗИКЕ**
Циљ	**ЦИЉ** учења предмета Теорија музике је да ученици стичу знања која подразумевају музичко описмењавање и спознају елемената музике а све то ради ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	**Четврти**
Годишњи фонд часова	**35 часова**

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– објасни музичке појмове и термине: тонски и нотни систем од велике до треће октаве, виолински и бас кључ, особине тона, метар и метричке ознаке, музичку фразу, агогику, артикулацију, динамику и темпа.Основни украси и фигуре (информативно); – запише и препозна лествице, лествичне интервале и квинтакорде, доминантни и умањени септакорд у тоналитету; – запише и препозна врсте интервала до октаве (по узору на лествичне); – запише и препозна дурски и молски квинтакорд са обртајима и умањени и прекомерни квинтакорд; – запише и препозна све врсте септакорада и мали дурски септакорд с обртајима; – правилно пише ноте, паузе и нотне вредности у различитим тактовима;	ПОЈМОВИ ТОНАЛИТЕТИ ИНТЕРВАЛИ АКОРДИ ОРТОГРАФИЈА	Музички појмови и термини. Теоријско обнављање свих дијатонских лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, карактеристични лествични интервали, лествични квинтакорди, доминантни и умањени септакорд у тоналитету. Трозвуци: обнављање консонантних квинтакорада и њихових обртаја и умањени и прекомерни квинтакорд. Четворозвуци: седам врста септакорада, мали дурски септакорд с обртајима. Правилно писање.

Испитни програм:

Писмени део:

Тест: музички појмови, тоналитети, интервали, акорди, ортографија.

Кључни појмови садржаја: музички појмови, тоналитети, интервали, акорди, ортографија.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ЗА ПРЕДМЕТ ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ.

Учење музике утиче на развој детета које воли музику и има трајну потребу за бављењем музиком. Значајно је и за очување и преношење културног наслеђа, као и за развој креативности, музичког укуса и критичког мишљења.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика.

Садржаји теорије музике су повезани са садржајима наставе солфеђа и усмерени су ка стицању музичких знања и вештина ученика са циљем да кроз теоретску анализу ученици сагледавају нотни текст са разумевањем у сваком погледу. Наставник својом креативношћу и инвентивношћу има слободу, али и одговорност, да изабере оптималан начин савладавања градива, с обзиром да групе ученика чине ученици различитих стручних већа.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко извођење и комуникацијске вештине, у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају, као и развијању потенцијала за музичко изражавање

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. С обзиром на дужину трајања часа (45 минута за групу) рад треба ефикасно организовати.

Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је маштовит час најбољи начин за постизање резултата. Дакле, потребно је да припрема за час обухвати разноврсне области – теме и садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Теорија музике је посебан предмет у завршним разредима основног музичког образовања. Од првог до последњег разреда основног музичког образвовања теорија музике прати сваку поставку и обраду методске јединице, како у мелодици и ритму, тако и у опажању, интонирању и диктатима.

У почетним разредима тежиште рада је на описмењавању ученика у оквиру домаћих задатака у виду преписивања примера из уџбеника и именовања исписаних нота и нотних записа, где је заправо циљ у овладавању нотним писмом у виолинском и бас кључу и савладавању нотних трајања и пауза као и врсте такта. Ова елементарна врста музиче писмености ће сужити као основно средство за даљу надоградњу знања из теорије музике.

Основне појмове наставник објашњава примерено узрасту ученика. Потребно је да ученици не уче напамет музичке: појмове, елементе и дефиниције, него да умеју својим речима да их објасне, покажу или одсвирају на инструменту. Сви музички елементи који се посебно и постепено савладавају, међусобно су повезани и чине нераскидиву, свеобухватну целину музике.

Теорија музике која је у чврстој вези са наставом солфеђа представља усвајање знања која кроз анализу омогућавају тумачење и дубље разумевање нотног текста и музике. Познавање лествица, интервала и акорада као других музичких појмова саставни су део ове области. Да би теорију музике освестили као **саставни део музике**, требало би је искључиво радити кроз **озвучавање** ради повезивања са звучним искуствима из праксе на инструменту и солфеђу. Такав приступ теорији музике доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.

Утврђивање и проверу знања из теорије музике треба спроводити усменим и писменим путем, на разнолик и интересантан начин кроз: квизове, укрштене речи, дидактичке игре, тестове ...

Развој савремених технологија

Развој савремених технологија подразумева употребу интернета, рачунара, смарт табли и одговарајућих апликација у свим видовима наставе, па и у настави солфеђа и теорије музике. У зависности од технолошког напретка школе, постојања модерне опреме у школи, могуће је чак и постојање мултимедијалних учионица.

Информационо комуникационе технологије имају за циљ да презентују, подуче, оспособе, заинтересују и мотивишу ученике и наставнике, како би удружени створили културу коришћења савремених технологија, у циљу постизања бољих резултата у савладавању градива и приближавања новим генерацијама ученика, којима је свет у којем живе дигитализован на сваком кораку.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима теорије музике најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, да би функционални задаци имали приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу, не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању и тумачењу музичких садржаја као и развоју креативности.

Уложен труд ученика и његово лично ангажовање и напредовање у складу са личним и музичким способностима је један од врло битних критеријума у оцењивању. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу и код ученика потенцирати

осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све могуће разлоге за евентуалне страхове, несигурност и трему који могу бити проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља.

Резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРИПРЕМНИ РАЗРЕД

Назив предмета	**СОЛФЕЂО – ПРИПРЕМНИ РАЗРЕД**
Циљ	**Циљ** учења предмета Солфеђо у припремном разреду је да код ученика развије љубав према музици, слободу и способност да се изразе кроз музику, чиме се ствара квалитетна основа за даљи наставак бављења музиком.
Разред	**Припремни**
Годишњи фонд часова	**70 часова**

ИСХОДИ		
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – изводи покрете док слуша дечије и народне песме и примере из литературе; – изрази доживљај музике коју слуша цртањем; – препозна елементе музичке писмености кроз једноставне примере за слушање; – препозна различите инструменте и извођачке саставе, и разлику између вокалне и инструменталне музике; – наведе композиторе чију је музику имао прилике да слуша и заволи; – изведе бројалице, пева песме по слуху и песме различитих жанрова; – пева по слуху песмице моделе; – опише својим речима доживљај музике у дуру и	**ОБЛАСТ/ТЕМА** СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МЕЛОДИКА, РИТАМ И МУЗИЧКА ПИСМЕНОСТ	**САДРЖАЈИ** Слушање музике уз покрет. Слушање музике уз цртање. Елементи музичке писмености (препознавање кроз слушање). Музички Орфофв инструменти, хор, оркестар и ансамбли. Вокална и инструментална музика. Дела различитих музичких жанрова примерени узрасту. Певање дечијих и народних песмица примереног садржаја и карактера, различитог тонског рода и песмица модела. Препознавање дурског и молског тонског рода. Развој музикалности. Музичка графомоторика: писање нотних вредности у линијском систему, писање виолинског и бас кључа. Основне ознаке за динамику

молу; – опише својим речима доживљај музике различитог жанра и карактера; – пише ноте различитог трајања и кључеве уз помоћ наставника; – препозна и изводи песмице различитом динамиком (јако и тихо); – препозна и изводи песмице различитог темпа (споро и брзо); – изводи ритам уз покрет; – уочи разлику између дводела и тродела; – прати своје певање уз помоћ ритмичког инструмента; – пева и препозна задате тонове и мотиве неутралним слогом; – мења и допуњава мелодију и ритам научених песмица; – смишља мелодију на текст бројалице или дечије песмице; – прави музичке инструменте од различитих материјала; – пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице. Јавни наступи: Јавни час – извођење научених песмица	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО МУЗИЧКИ БОНТОН	(форте, пиано). Основне ознаке за темпо (спор и брз). Препознавање нотних трајања у примеру. Покрет у функцији ритма. Извођење ритмичке пратње-Орфов инструментаријум (бубњићи, звечке, ...) и ручно израђени инструменти. Опажање и интонирање тонова и мотива неутралним слогом. Записивање нотних трајања: четвртине и осмине. Транспоновање песмица по слуху. Мелодијске и ритмичке импровизације. Импровизација мелодије на текст бројалице или дечије песмице. Ритмичка пратња дечијим музичким инструментима: звечке, фрулице, даире,... Слушање и уважавање извођача.

Кључни појмови садржаја: слушање, покрет, игра, импровизација, мелодија, ритам, музички бонтон

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

ПРИПРЕМНИ РАЗРЕД

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ.

Учење музике утиче на развој детета које воли музику и има трајну потребу за бављењем музиком. Значајно је и за очување и преношење културног наслеђа, као и за развој креативности, музичког укуса и критичког мишљења.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу и стицању знања и вештина.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика.

Садржаји наставе припремног разреда су усмерени ка развоју интересовања и љубави према музици. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко извођење и комуникацијске вештине, у циљу преношења и размене искустава и знања. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, и код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају, као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља

Рана музичка едукација стимулише напреднији рад мождане функције и унапређује когнитивне способности детета. Музика има задатак да подстиче и унапређује различите видове музичког развоја детета: опажајног, појмовног, психомоторног и вокалног.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. С обзиром на дужину трајања часа (45 минута за групу), рад треба ефикасно организовати.

Код најмлађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је разноврстан и маштовит час најбољи начин за постизање резултата. Дакле, потребно је да припрема за час обухвати разноврсне области – теме и садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава у припремном разреду се састоји из неколико области-тема: слушање музике, мелодика, опажање – интонирање, музичко стваралаштво, ритам и музички бонтон. Наведене области су међусобно повезане и иако се посебно савладавају, оне чине нераскидиву свеобухватну целину.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Активним слушањем музике ученици опажају елементе и облике уметничког дела, разликују инструменте и извођачке саставе. Сусрет с уметничким делом на тај начин буди јединствен доживљај који проширује емотивну спознају. Упознајући музику различитих врста, стилова и жанрова, ученик развија слушне вештине потребне за разумевање музичке уметности и уметности уопште.

Слушањем ученик препознаје музички облик – сличност и различитост делова у композицији. Оно знатно утиче на емоционални, интелектуални и естетски развој ученика. Цртањем и покретом током слушања музике, ученици преносе мисли и осећања развијајући креативне особине и музичке способности. Слушањем музике подстиче се развој музичког укуса и потребе за музиком и на тај начин негује се квалитетна музичка публика.

МЕЛОДИКА

Изражајно и разговетно певање води ка развоју музикалности и ширењу опсега гласа, као и раду на чистој интонацији. Певају се музички модели, песме са текстом, мелодије различитих жанрова, српске народне песме, као и песме различитих националности.

Посебну пажњу потребно је обратити на развој музикалности. Примери се обрађују по слуху, наравно, уз помоћ наставника, и инструменталну пратњу.

У припремном разреду ученици на задатим мотивима препознају смер кретања мелодије (навише–наниже), скокове или поступан покрет, динамичке контрасте (тихо–јако), темпо (брзо–споро), метричке разлике (дводелни и троделни метар).

Осим опажањем, ове елементе ученици савладавају и интонирањем развијајући при том и музичку меморију.

МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО

Музичким стваралаштвом, ученици се у припремној настави могу бавити мењањем мелодијских мотива, као и преобликовањем мелодије и ритма познатих песама као и креирањем бројалица на задати текст. Тиме се стварају нове, једноставне, јединствене креативне мелодијско ритмичке целине.

Осим тога, ученици могу импровизовати и на различитим мелодијским инструментима или на удараљкама (Орфов инструментариј или ручно израђени инструменти).

Активности музичког стваралаштва могу се спроводити индивидуално или групно. Музичким стваралаштвом се подстиче слобода изражавања и обликовања идеја и осећања, развија креативност и инвентивност ученика, али и наставника.

Дидактичко-музичка игра

Музичке игре су идеално средство спонтаног усвајања знања и вештина. Игра је детету најдража активност. Оно кроз њу осећа задовољство и стиче прва сазнања. Кроз игру се подстиче али и развија природна радозналост детета, развијају се способности запажања и изражавања-памћење, говор, мишљење. Ј. А. Коменску наглашава важност игре у предшколском одгоју те истиче да ће и школа деци бити привлачнија ако се буде учило кроз игру.

Развој савремених технологија

Информационо комуникационе технологије имају за циљ да презентују, подуче, оспособе, заинтересују и мотивишу ученике и наставнике (коришћењем асоцијативних слика, квизова, видео клипова, укрштених речи,...).

РИТАМ

Ритам се развија кроз покрет и певање. На тај начин се подстиче активна настава која доприноси већој мотивацији и бољим резултатима.

Ученик изражава свој доживљај музике, прати покретом песме и композиције: пљескањем, лупкањем, пуцкетањем прстима, корачањем,... те при том опажа и усваја елементе ритма.

МУЗИЧКА ПИСМЕНОСТ

Савладавањем основних музичких елемената писањем, цртањем и бојењем код ученика се подстиче развој музичке графомоторике (писање нота на линијама и у празнинама, писање виолинског и бас кључа,...)

МУЗИЧКИ БОНТОН

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Ученике треба подстицати да пажљиво слушају и коментаришу извођење друга-другарице, као и музичког дела, али и да се адекватно понашају на концертима и јавним наступима.

Поред културе понашања, ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени, тако и у публици.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У припремном разреду ученици се не оцењују, али је наставник у обавези да води педагошку документацију и запажања о ученицима.

Посебан изазов и уживање за ученике представља јавни наступ при чему се приказује пређени програм.

ОСНОВНА ШКОЛА
"ПЕТАР КОЊОВИЋ"
Бр. 282
20.06.2023 год.
БЕОГРАД

На основу члана 61.став 1,2,3 и члана 119. став 1. тачка 2.Закона о основама система образовања и васпитања («Службени гласник РС « бр. 88/17,27/18,10/19,6/20,129/21) Школски одбор ОМШ «Петар Коњовић» је на седници одржаној дана 20.06.2023. донео

О Д Л У К У

ДОНОСИ СЕ ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ОМШ „ПЕТАР КОЊОВИЋ“ ЗА ПЕРИОД 2023. - 2027.ГОДИНА

Председник Школског одбора
Јелисавета Орић